
Strandminjar á Reykjanesi: Átaksverkefni í fornleifaskráningu strandminja frá Garðskagavita að Reykjanestá: Fornleifaskrá I

Ragnheiður Gló Gylfadóttir (ritstjóri)
Höfundar efnis: Lilja Laufey Davíðsdóttir og Stefán Ólafsson

FS1013-17012
Reykjavík 2025
Fornleifastofnun Íslands

Á forsíðu þessa hluta er samsett mynd af Stekkjarhól 1850-120, útihúsi 1850-74, fiskhúsi 1850-89 og vörðu 1850-324. Ljósmyndirnar tóku Ragnheiður Gló Gylfadóttir og Lilja Laufey Davíðsdóttir.

©2025

FÖRNLEIFASTOFNUN ÍSLANDS SES

BRÆÐRABORGARSTÍGUR 9

101 REYKJAVÍK

SÍMI: (+354) 5511033

NETFANG: fornleif@fornleif.is

www.fornleif.is

Efnisyfirlit

Hefti I:

1	Inngangur	7
2	Aðferðir	11
	2.1 Gagnaöflun	12
	2.2 Hættumat	13
	2.3 Framsetning minjastaða	14
3	Saga fornleifaskráningar og löggjöf	15
4	Niðurstöður	17
	Umræða	25
5	Heimildaskrá	27

Viðauki I:	Tafla yfir allar skráðar fornleifar	38
------------	-------------------------------------	----

Viðauki III:	Túnakort í Hafna- og Rosmshvalsneshreppi	92
--------------	--	----

Hefti II:

GK-032	Kalmanstjörn	117
GK-033	Junkæragerði	165
GK-034	Merkines	171
GK-035	Kirkjuvogur	184
GK-036	Kotvogur	206
GK-038	Litlu Garðhús (Réttarhús)	213
GK-621	Fornleifar á fl. en einni jörð	217

Viðauki IV:	Minjakort	222
-------------	-----------	-----

Hefti III

GK-040	Stafnes	247
GK-040b	Básendar	295
GK-041	Glaumbær	314

GK-043	Halakot (Hólakot) 315
GK-044	Hvalsnes 316
GK-045	Gerðakot 329
GK-047	Mosahús 334
GK-048	Nýlenda 335
GK-049	Busthús 336
GK-050	Lönd 338
GK-051	Másbúðir (Nesjar) 345
GK-052	Melaberg 358
GK-053	Fuglavík 359
GK-055	Bæjarsker 367
GK-056	Hólkot 380
GK-058	Norðurkot (Miðkot) 381
GK-060	Sandgerði 383
GK-067	Syðri Flankastaðir 389
GK-068	Nyðri Flánkastaðir 393
GK-070	Klöpp 396
GK-072	Þórustaðir/Þóroddstaðir 402
GK-073	Kirkjuból 407
GK-075	Fitjar 416
GK-076	Kolbeinstaðir 422
GK-077	Hafurbjarnarstaðir 424
GK-080	Útskálar 426
GK-631	Fornleifar á fl. en 1 jörð 429

Viðauki I: Minjakort	432
----------------------	-----

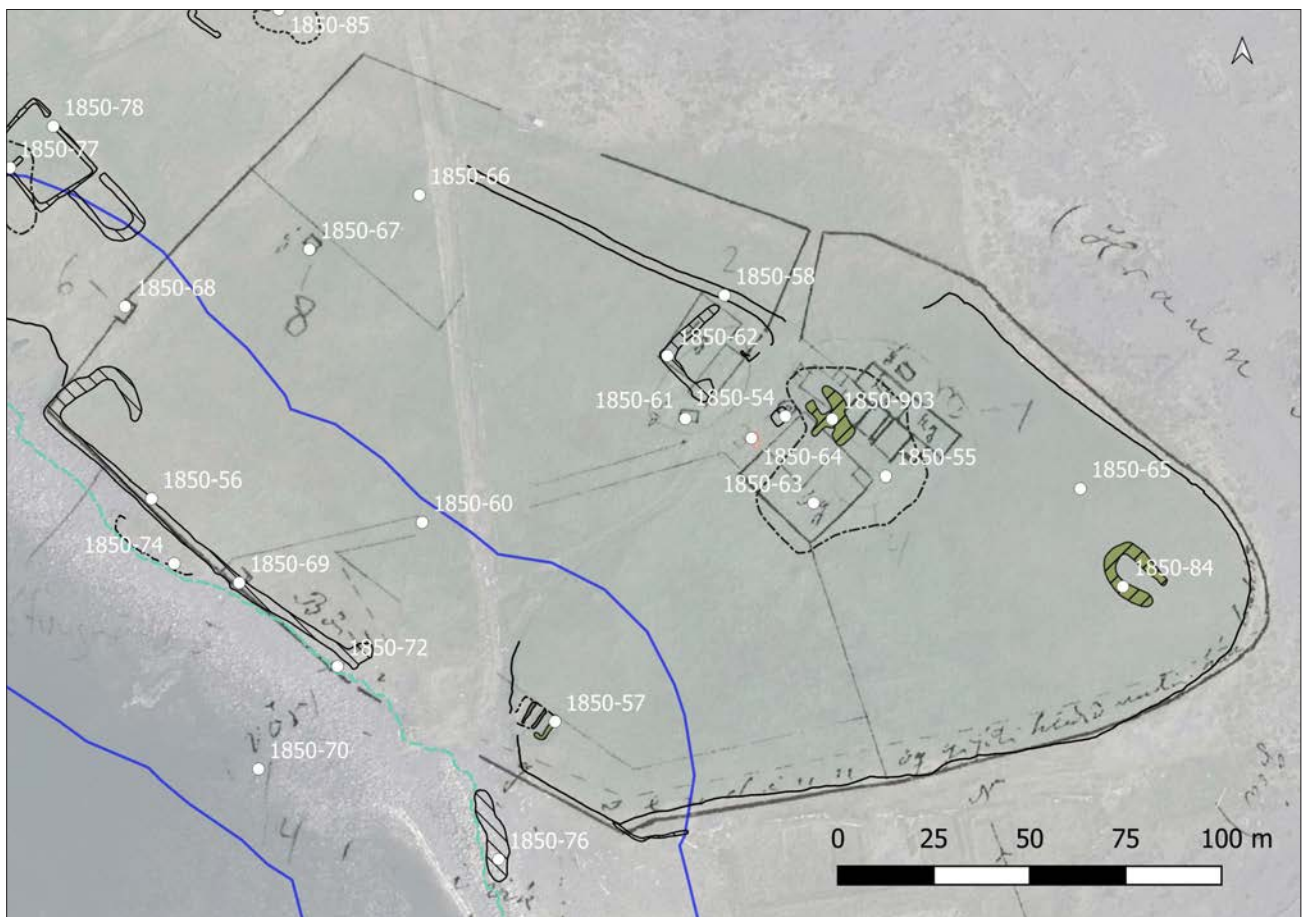
Skýringar

○ Skráðar fornleifar	Niðurgröftur
----- Hleðsla	Steypa
— Kantur	Torf
... Leið	Torf og grjót
— Niðurgröftur	Torf og steypa
--- Rof	Vegur
— Steyptur kantur	Þúst
— Vegur	Rofbakki
— Öskuhaugur	Hús
□ Bæjarhóll	Rými
□ Grjót	Skráningarsvæði
□ Grjót og steypa	Sjávarbakki

Allar uppmælingar sem gerðar voru í skráningunni eru skilgreindar m.t.t. byggingarefnis eða eðlis minjanna og eru skýringar á þeim sýndar í lista hér fyrir ofan. Þessa skýringar gilda fyrir öll minjakort og myndir af uppmældum minjum í fornleifaskrá.

Yfirlitskort af suðurhluta skráningarsvæðisins er hér til hægri.

Túnakort Kalmanstjarnar frá 1918 og uppmældar minjar innan þess.

Traðarhús eru sýnd á túnakorti Kalmanstjarnar frá 1918, mitt á milli túngarða Kalmanstjarnar til suðausturs og Junkaragerðis til norðvesturs.

GK-032 Kalmanstjörn

1686 og 1695: 50 hdr., bændaeign. Skráð undir Grindavíkurhreppi 1695 skv. The Old Icelandic Land Registers, 121

1703: “Tiundast fjórum tíundum fyrir xxx [30] með Kirkjuhöfn, sem áður er getið en sjálf jörðin fyrir xx [20],” að dýrleika. Bændaeign, með hjáleigunum lungkiæra gerde (gömul hjáleiga, GK-033) hólshús, ásamt eyðijörðunum Sandhöfn (óbyggð í yfir 50 ár, konungseign) og Kirkjuhöfn (óbyggð í um 40 ár, 30 að dýrleika skv. gömlum mönnum), skv. Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns III, 26-28. 1847: 20 hdr., bændaeign, með hjáleigunni Jónkæragerði. Í neðanmálgrein segir: “Enar eldi jarðabækur geta eigi Jónkæragerðis, eigi heldur sýslumaður [...],jb. 1803, og eignar hún Kalmanstjörn, með hjáleigu þessari, svo og eyðijörðunum Kirkjuhöfn og Litluhöfn, Thorkili barnaskóla, og telur eignina alla 38 1/3 h. að fornu; enda telur jb. 1706 Litluhöfn sér, 8 1/3 h. að dýrleika, og er hún seld skólanum sem konungsjörð í eyði 1785,” segir í Jarðatali Johnsens, 85. Jörðin nefnd Gálmatjörn árið 1703, skv. Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns III, 26.

1397: Máldagi Kirkjuvogskirkju “Jtem gafst kyr fra Galmatiorn ath Kirkiuvoghi.” DI IV, 103. 1.7.1515: Sáttabréf Gríms Pálssonar og Þorleifs sonar hans annars vegar og Vigfúsar Erlendssonar lögmans og Hólmfríðar systur hans hins vegar. Útg. A: “En uigfus ellendzson skyldi eignast peninga sem fyrer sunnan land liggia og suo heita Eingey og laugarnes. galmatiorn. kirkiuhofn.” DI VIII, 558-559.

11.8.1520: Bróðir Ögmundur Pálsson lánað Vigfúsi Erlendssyni lögmanni 67 rínargyllini og 2 nobel “Hier fyrer sette hann Ögmundi og domkirkiunni i Skalholti i panta borgun Galmatiorn liggjande i Hofnum til medferdar og aftekta.” DI VIII, 741. 23. og 24.05.1521: Um útgreiðslu skulda eftir Vigfús Erlendsson heitinn. “Jtem Þorkellsgerdi og vindas. galmatiorn oc kirkiuhofn. hefer biskupin tekit uid þessum fiorum j sinn Reikningsskap.” DI VIII, 794. Sjá einnig bréf 21.5.1523, DI X, 60.

27.8.1538: Ögmundur biskup í Skálholti lofar Þórólfi Eyjólfssyni, systursyni sínum tveim hundruðum hundraða til kvonmundar. “Skal hann i þessa peninga hafa þessar jarðer [...] galmatiorn er liggur i hofnum.” DI X, 378. 16.9.1547: Dómur sexmanna um gildi gafabréfs Margrétar Vigfúsdóttur 1486. “[...] at hustrv margaret uigfusdottir gaf þoruardi dottursyne sinum [...] kirkiuhofn og merkines er liggur j hofnum j kirkiuogs kirkjusokn.” DI XI, 570-571. 1549: Fógetareikningar. “oc Ogmonder for sin skip oc menf for iij lester fiske hand förde fro Galmatiörn [...]” DI XII, 145. Sjá einnig Fógetareikninga 1550, DI XII, 179-181; 1552, DI XII, 406-407, 424; 1553, DI XII, 573, 562, 581, 585.

27.1.1553: Tylftardómur dæmir Þorleifi Grímssyni og systkinum hans til eignar “sem svo heitande iarder kallast Galmatiorn. Kirkivhofn. Eingey og Lavgarnes hveriar adur nefndar jarðer ligia i Svnmlendingafiordvngi.” DI XII, 505. 19.5.1570: Skiptabréf eftir Pál Vigfússon lögmann. “J fyrstu skifftum vier Gudrijde Vigfusdottur [...]. Jtem j Høfnum. Galmatiörn. xxxc. Kyrkiuhøfn. xxc.” DI XV, 407-408. {1598: hálfkirkja; AM 263 fol. bl. 61}

1918: Þurraðubúðin Traðarhús (riffin 1929) og hjáleigan Reykjanes merkt inn á kortið.

Hjáleigur og nýbýli á jörðinni eru Bæli, Eyri (í eyði 1832), Litla-Sandhöfn, Stekkjarhóll, Skiptivík, Skjótastaðir, Sólheimar, tvö íbúðarhús fyrir vitavörð og einn ónefndur bær (Árbók 1903, 43; Ö-Hafnir VHÍ, 8-9, 22; Ö-Kalmanstjörn, 5-6).

“Kalmanstjörn og Junkaragerði eru einnig í eyði,” segir í svörum í Þjóðháttasafni, <http://www.sarpur.is/adfang.aspx?AdfangID=544878>

Jarðarítök: Sandhöfn átti rekavon norðan til á Reykjanesi á ýmsum stöðum, skv. Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns, III, 26. Kirkjuvogur taldi sig eiga rekavon innan jarðarinnar. Einnig herma sagnir að Kirkjuhöfn ætti hvalreka innan jarðarinnar, skv. örnefnaskrá (Ö-Kalmanstjörn, 2). Landsjóður á hesthús á jörðinni skv. túnakorti frá 1918. Skv. örnefnaskrá Hafna var Junkaragerði 1/3 af landi jarðarinnar. Jarðarábúendur keyptu Junkaragerði og er öll torfan því undir í eigu sömu aðila (Ö-Hafnir VHÍ, 21).

Kirkjuhöfn:

1.7.1515: Sáttabréf Gríms Pálssonar og Þorleifs sonar hans annars vegar og Vigfúsar Erlendssonar lögmans og Hólmfríðar systur hans hins vegar. Útg. A: “En uigfus ellendzson skyldi eignast peninga sem fyrer sunnan land liggia og suo heita Eingey og laugarnes. galmatiorn. kirkiuhofn.” DI VIII, 558-559.

23. og 24.05.1521: Um útgreiðslu skulda eftir Vigfús Erlendsson heitinn. “Jtem Þorkellsgerdi og vindas.

galmatiörn oc kirkjuhofn. hefer biskupin tekit uid þessum fiorum j sinn Reikningsskap.” DI VIII, 794. Sjá einnig bréf 21.5.1523, DI X, 60.

16.9.1547: Dómur sexmanna um gildi gafabréfs Margrétar Vigfúsdóttur 1486. “[...] at hustrv margaret uigfusdottir gaf þoruardi dottursyne sinum [...] kirkjuhofn og merkines er liggur j hofnum j kirkjuogs kirkjusokn.” DI XI, 570-571. 27.1.1553: Tylftardómur dæmir Þorleifi Grímssyni og systkinum hans til eignar “sem svo heitande iarder kallast Galmatiörn. Kirkivhofn. Eingey og Lavgarnes hveriar adur nefndar jarder ligia i Svnnlendingafiordvngi.” DI XII, 505. 19.5.1570: Skiptabréf eftir Pál Vigfússon lögmann. “J fyrstu skifftum vier Gudrijde Vigfusdottur [...]. Jtem j Høfnum. Galmatiörn. xxxc. Kyrkiuhøfn. xxc.” DI XV, 407-408.

Litla-Sandhöfn:

1547-1548: Fógetareikningar. “Jtem met Letlehaffnj legekö. [...]” DI XII, 117. Sjá einnig Fógetareikninga 1548, DI XII, 127, 130; 158-1549, DI XII, 143; 1549-1550, DI XI, 157; 1550, DI XI, 177, 181, 185; 1552, DI XII, 404, 415, 424; 1553, DI XII, 570.

Fasteignamat frá 1916 er til fyrir Kalmanstjörn ásamt samnefndri þurrabúð, Reykjanesi, Traðarhúsum og Sólheimum. ATH. Hefur ekki verið yfirfarið en er útprentað í möppu.

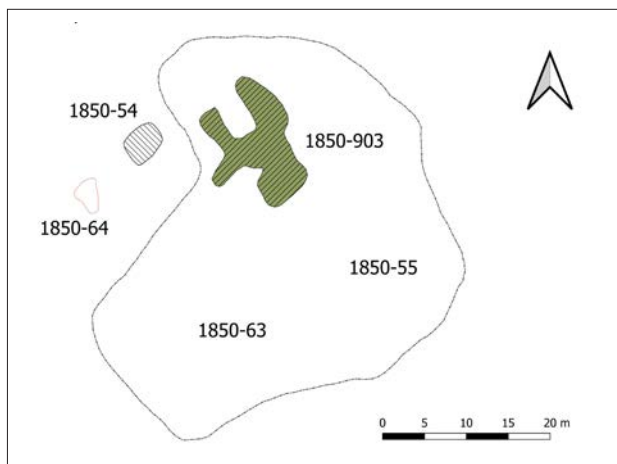
1918: “Túnið að mestu slétt - af sandir, og jarðar sendnir.” Tún (Kalmanstjörn), 3.11 hekt., garðar 1530 m². Tún (Traðarhús), 0.15 hekt., garðar 920 m². Tún (Reykjanes), 0.9 hekt., garðar 530 m². Reykjaneštún hefur verið slétt og grætt nýlega skv. kortinu. Öll torfan samtals 4.16 hekt., og garðar 2980 m².

1703: “Eldiviðartak ekkert nema af þáangi, og því þó tekið sje með stórerfiði mjög hætt fyrir sandfjúki. Fjörugrasa og sölvatekja sem jörðunni nægir. Rekavon í betra lagi, Skelfiskafjara nokkur. Murukjarni og söl er brúkað til að styrkja peninga fóður [...]. Áður hefur þar góð verstaða verið, og gengu þá til vers mög inntökuskip [...]. Nú er ómögulegt að hafa þar verstöðu, því að sandur fordjarfar vergögn öll og verður búðum ekki uppi haldið fyrir þakleysi. Túnið fordjarfast af sandi árlega meir og meir. Engjar eru öngvar. Hagar í lakasta máta sumar og vetur, so hjer so sem í allri sveitinni. Selstöðu hefur jörðin átt sem nú er að mestu eyðilögð fyrir sandi, og verður því valla eður ekki brúkað, og er augljóst að snart muni hún að öngvu liða verða. Fyrir stórvíðrum er mjög hætt af skaðlegu sandfjúki. Torfrista og stúnga er engin nema í sendinni jörðu og það næstum ónýt. Vatn er ekkert nema flæðivötn,” segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns III, 27.

1840: “Tún eru þar stórskemmdum undirorpin af sandfoki og sjávarbroti á Gerðið; þó hafa menn þar oftast haft 4 kýr, því melaslægjur eru þar, en tún mikið þverbrestasamt.” SS(Lýsing á Höfnum), 150. Örnefni: Nauthólar er að finna innan jarðarinnar (Ö-Kalmanstjörn, 5), sem og Merarholt (Ö-Hafnir VHÍ, 15).

1850-55: GK-032:001_1 Kalmanstjörn bæjarhóll bústaður

„Var til forna oftast tvíbyli á Kalmanstjörn [...]. 1795 er þríbyli á Kalmanstjörn,” segir sr. Jón Thorarensen í Frá Suðurnesjum. „Síðasta íbúðarhúsið á Kalmanstjörn stendur enn á gamla bæjarstæðinu. [...] Á Kalmanstjörn] var á síðara helmingi 19 aldar [...] reisulegur torfbær og allstórt timburhús, með stofu laglegri í öðrum enda þess,” segir í Höfnum á Reykjanesi. Á túnakorti frá 1918 er sýndur torfbær með

Uppmælingar af minjum á bæjarhól 1850-55.

1850-55: Bæjarhóll Kalmanstjarnar, horft til austurs.

4 burstum til vesturs og við norðurenda hans timburhús. Austanvið eru kálgarðar áfastir bænum og fast við þá hlaðin safnþró.

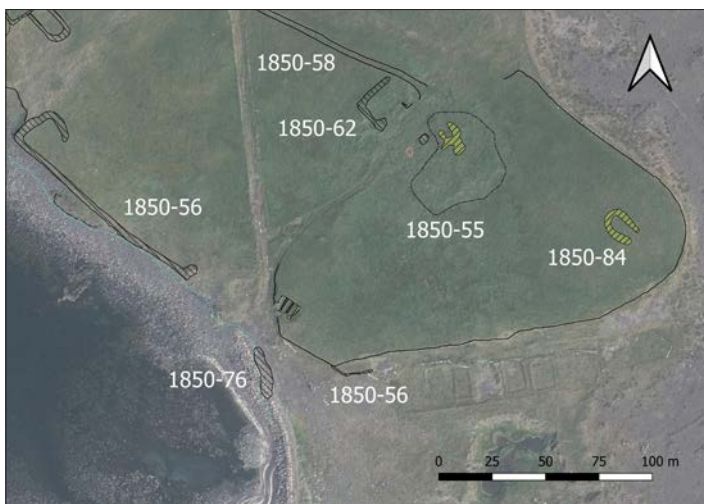
Bærinn er í norðausturhluta heimatúnsins. Jarðvegur túnsins er sendinn og mikið jarðrask innan þess.

Bæjarhóllinn er um 45 m í þvermál en mjókkar til suðurs. Víða eru sléttir flákar sem og ójöfnur og ljóst að mikið jarðrask hefur átt sér stað. Á hólnum stóð timburhús sem var rífið en til eru ljósmyndir af því. Enn mótast fyrir vestasta húsinu á hólnum (001_2) sem tilheyrði eldri bæjarhúsum. Á austurenda hólsins er algróin þúst, 0,5-0,6 m á hæð. Hóllinn er hæstur til vesturs, timburhúsið var líklega á suðurhluta hans.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Magnús Grímsson 1940, 259;

Túnakort 1918; Frá Suðurnesjum, 90; Hafnir á Reykjanesi, 36

Fornleifar innan heimatúns Kalmanstjarnar, nærri bænum.

1850- 903: GK-032:001_2 þúst bústaður

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: [...] 20x12 m (NNV-SSA). Óræður rústahóll, mjög vel gróinn. Ekki er gott að segja til um breidd veggja eða innri skipan rústarinnar.”

Norðvestarlega á bæjarhól 001_1 er þúst sem tilheyrði eldri bæjarhúsum á Kalmanstjörn að öllum líkindum. Þústin er um 14 m í þvermál en víða má sjá beina kanta í jöðrum hennar sem gefa einhvers konar hólfaskiptingu til kynna. Hún er um 0,3-1 m á hæð og algróin. Víða glittir þó í grjót í gegnum grasið.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 29:3

1850- 59: GK-032:002 heimild hálfkirkja

KALMANSTJÖRN Í HÖFNUM (G) HÁLFKIRKJA

{1598: hálfkirkja; AM 263 fol. bl. 61}

Ekki er vitað hvar kirkjan stóð né hafa sagnir varðveist um mannabeinafundi við bæinn. Mikið þekkingarrof er í sögu jarðarninnar en líklega var kirkjan nærri bænum líkt og meirihluti slíkra mannvirkja hérlandis.

Heimildir: AM 263 fol. bl. 61

1850-54: GK-032:003 niðurgroftur brunnur

Á túnakorti frá 1918 er sýndur brunnur á hlaðinu 5-10 m suðvestan við íbúðarhús úr timbri sbr. 001. „Á Kalmanstjörn var 1 brunnur. Hann var á hlaðinu, hann er ennþá til, undir 1½ m. þykku jarðlagi,“ segir í svörum í Þjóðhátasafni.

Brunnurinn sést enn, gaddavír er umhverfis hann og ryðguð járnplata yfir opinu. Járníð er brotið til norðurs og brunnurinn virðist djúpur. Brunnurinn er líklega ferhyrndur en ekki var hægt að segja neitt til um ástand eða lýsa honum nánar. Hann er um 4,3x3,6 m stór og snýr norðaustur-suðvestur. Erfitt er að sjá hvort að hlaðinn kantur er umhverfis opið vegna járnsins.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1918; ÞÞ 10599

1850-63: GK-032:004 heimild kálgarður

Á túnakorti frá 1918 er sýndur stór kálgarður vestan við hlaðið sbr. 001. Hann hefur verið grjóthlaðinn en innan í honum er fjórðungur afgirtur með vír. Í austurhorninu er sýndur lítill kassi sem annaðhvort er girðing eða útihús.

Kálgarðurinn var í suðurhluta bæjarhólsins, einungis bæjarhlaðið var á milli hans og bæjar 001. Á þessu svæði er aflíðandi brekka til suðvesturs, niður það sem enn er eftir af bæjarhólnum. Nokkuð jarðrask er á þessu svæði og ekkert sést af kálgarðinum á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1918

1850-69: GK-032:005 heimild útihús

Á túnakorti frá 1918 er sýnd tóft við túngarðinn, um 160 m suðaustan við bæinn sbr. 001, við endann á tröðum sem liggja til austurs frá bænum. Á þessu svæði virðist hafa verið einhvers konar vinnslusvæði norðan við lendingu, m.a. má sjá spil á túnakortinu sm notað var við að draga skip á land. Þetta útihús var norðvestast innan þessa svæðis, við suðurenda traðanna.

Öll ummerki útihússins eru horfin. Mikil uppsöfnun jarðvegs við túngarðinn er hér og líklega búið að slétta að auki.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1918

1850-68: GK-032:006 heimild útihús

Á túnakorti frá 1918 er sýnd tóft sambyggð við norðvesturhlið túngarðs. Túngarðurinn er horfinn á þessu svæði og ekki er ljóst hver tegnslin voru og af þeim sökum er útihúsið skráð undir séstöku númeri, Öll ummerki útihússins eru horfin af yfirborði.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1918

1850-67: GK-032:008 heimild þró

Á túnakorti frá 1918 er sýnd hlaðin safnþró í túninu um 100 m vestur af 002.

Öll ummerki þessa mannvirkis eru horfin af yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1918

1850-81: GK-032:009_1 Traðarhús bæjarhóll býli

„Vestan túns eru Traðarhús. Þar var lengi búið,“ segir í örnefnalýsingu Kalmanstjarnar. „Milli túnanna í Junkaragerði og Kalmanstjarnar stóð bær, sem hét Traðhús. Það var rífið 1929,“ segir í örnefnalýsingu Hafna. Á túnakorti Kalmanstjarnar frá 1918 eru Traðarhús sýnd vestan við Kalmanstjarnatún og eru um 60 m á milli túngarða. Traðarhús samstanda af einu torfhúsi (án standþils) og litlu timburhúsi innan við 10 m norðvestan við. Allmiklir kálgarðar eru sambyggðir við þessi hús að norðan og austan en lítið tún er sunnan við. Í vesturhorni þess er sýnd hlaðin safnþró.

Bæjarhóll Traðarhúsa sést enn, óljóst undir tóft 009_2. Bæjarhóllinn er 40x29 m stór, er 1-1,5 m á hæð og snýr norðvestur-suðaustur. Hann er einna breiðastur í miðjunni og mjókkar til beggja enda.

Hóllinn sést vel sunnan og vestan við bæinn, þar er hann algróinn. Hóllinn lækkar og verður óljós til austurs.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Kalmanstjörn, 6; Ö-Hafnir VHÍ, 22;

Fornleifar nærri bæjarhól Traðarhúsa.

1850-81: Bæjarhóll Traðarhúsa, horft til norðausturs.

Túnakort 1918

1850-77: GK-032:009_2 tóft bústaður
Milli heimatúna Kalmanstjarnar til austurs og
Júnkaragerðis til vesturs. Bæjarhóllinn sést enn
vel.

Bæjartóftin er 9,2x8,7 m að stærð og snýr
norðaustur-suðvestur. Hún er á miðjum bæjarhól
009_1, skiptist í tvö hólfi og húsið virðist hafa
tekið litlum breytingum frá því að túnakortið var
gert 1918. Bæði hólfin eru opin til norðvesturs
og veggir hlaðnir úr grjóti, það má sjá 3-10
umför af grjóti í þeim. Austurgafi syðra hólfsins
stendur enn vel uppi. Suðaustan við tóftina eru
ummerki um efnistöku, mögulega torfið sem
var á þekjunni en hún er horfin. Veggir eru 0,3-2
m á hæð, hæstir til suðausturs.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

1850-77: Tóftin, horft til suðausturs.

1850-78: GK-032:009_3 tóft kálgarður

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjaneshæjar segir: „100 m S við Júnkaragerði (íbúðarhúsið). Í túni Traðarhúsa. [...] 12x9 m (NA-SV). Veggir úr grjóti; 0.9-1.5 m á breidd og 0.4-1.2 m á hæð. 2 hólfi (A-B). Hólf A: 9x5 (NV-SA). NV-hlið er ekki til staðar. Hefur líklega verið úr timbri. Hólf B: 6.5x5 m (NV-SA). Dyr eru á NV-hlið. Garðlög sjást vel að innan. Mikið drasl er inn í rústinni.“ Í skýrslunni er enn fremur minnst á gerði undir öðru númeri en um sama stað er að ræða: „[...] 41.5x20 m NV-SA Veggir úr grjóti; 0.4-1.3 m á breidd og 0.2-0.5 m á hæð. Gerðið skiptist upp í 2 hólfi (A-B). Hólf A: 24.5x20 m (NV-SA). Hlið er á NA-hlið. Rúst 28.10 er áföst SV-hlið. Á þeirri hlið er einnig garðstúfur sem gengur út úr miðjum garðinum; 5 m á lengd (NA-SV). Hólf B: 17x8 m (NV-SA). SA-hlið hólfsins er illa farin og nánast horfin.“ Á túnakorti frá 1918 sést kálgarður norðan við bæ 009_1. Á túnakortinu skiptist kálgarðurinn í fjögur hólfi, vísbendingar sjást um þrjú nú. Kálgarðurinn er 45x19 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Veggir eru grjóthlaðnir, 0,3-0,5 m á hæð og það glittir í 1 umfar af hleðslu í þeim. Suðaustast er ílangt hólf, gengið er inn í það að utan til norðurs. Þetta hólf er 14x6 m að innanmáli. Norðvestar er stórt hólf, 23x17,5 m að stærð en því var skipt enn frekar niður, það má sjá óljósa garða þarna inni. Op er til norðurs, inn í kálgarðinn.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

1850-78: Kálgarðurinn, horft til suðausturs.

1850-79: Útihúsið horft til vesturs.

Heimildir: Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 28:10 og 13

1850-79: GK-032:009_4 tóft útihús

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjaneshæjar segir: „90 m S við Junkaragerði (húsið). Í túni. [...] 5x5 m (NA-SV). Veggir úr grjóti; 1 m á breidd og 0.2-0.5 m á hæð. Rústin er alveg gróin, garðlög sjást á N-horni rústarinnar.“ Tóftin er sýnd á túnakorti frá 1918 og var fast vestan við bæ 009_2 og kálgarð 009_3. Hún er 7,2x6,2 m að stærð, snýr norðaustur-suðvestur og ekkert op sést inn í hana. Tóftin er grafin inn í hól/hrygg til vesturs. Ekkert op sést á yfirborði og veggirnir eru algrónir. Mögulega var þetta hluti af bæjarhúsum.

1850-80: Túngarðurinn, horft er til suðvesturs.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 28:9

1850-80: GK-032:009_5 kantur túngarður

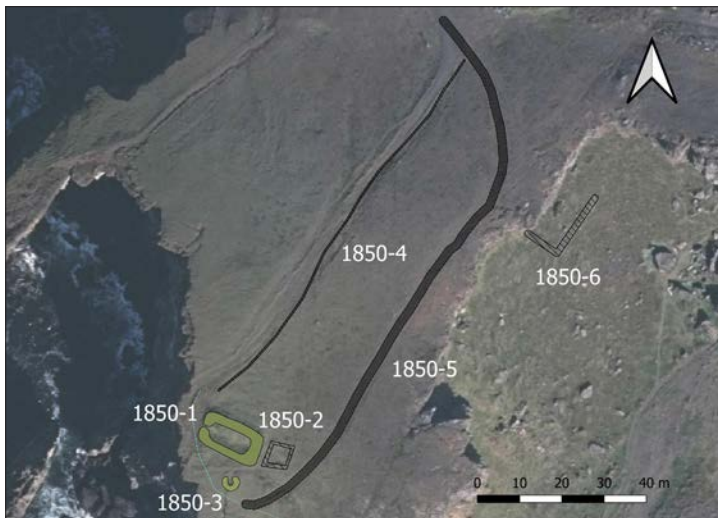
Túngarðurinn sést að mestu sem hlaðinn kantur sem liggur til norðurs frá túngarði Kalmanstjarnar. Hann fer vestan við bæjarhólinn og sveigir til austurs og fjarar út. Hann afmarkaði að öllum líkindum lítið tún fyrir vestan bæinn en ekki er ljóst hvernig afmörkunin var til annarra átta. Það sést glitta í 1 umfar af grjóthleðslu í kantinum en innan túnsins er mikil uppsöfnun. Túngarðurinn er sýndur afmarka lítið svæði sunnan við bæ 009_2.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-905: GK-032:009_6 heimild þró

Á túnakorti frá 1918 sést þró, suðvestan við bæjarhól 009_1, innan túns sem túngarður 009_5 afmarkar. Þróin er horfin af yfirborði.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Fornleifar í kringum Reykjaneshæjar eldri.

1850-2: GK-032:010_1 Reykjaneshæjarviti (eldri) tóft samgöngubót

Sumar og haust 1879 var reistur viti á Valahnúk og var hann tekinn í notkun 1. desember sama ár. „[...] hann stóð illa, vegna þess hve átök sjávarins voru mikil og hins, að þarna eru oft jarðhræringar. Því var nýr viti reistur 1907 á Vatnsfelli,“ segir Steingrímur Jónsson. Neðstu steinaraðir vitans sjást enn á bjargbrúninni og hefur mikið brotnað af hnúknum síðan hann var reistur því hluti af hleðslunum skagar útfyrir brúnina.

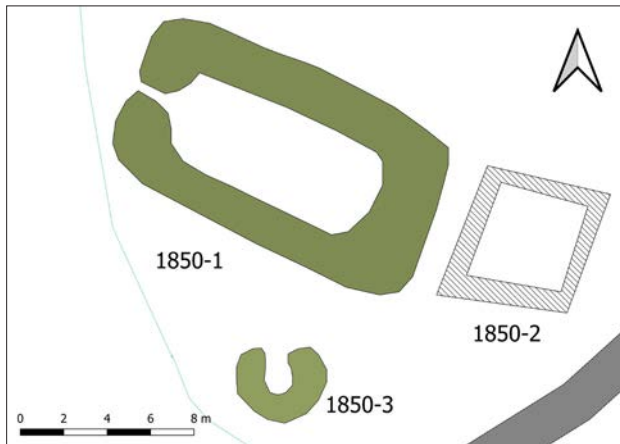
„Reykjaneshæjarvitinn, fyrsti viti Íslands, var fyrst byggður á Valahnúk árið 1878. [...] Valahnúkur reyndist ekki traust undirstaða og bilaði hún í jarðskjálftum

1887,“ segir í Árbók Ferðafélags Íslands 1984.

Agnes Stefánsdóttir skráði tóft á Valahnúk árið 2008: “Stærsta tóftin [010_2] á Valahnúk er 16 m löng og 9 m breið með dyr á vesturgafli. Við austurgafi hennar er nokkurn veginn ferköntuð (6x6 m) tóft úr tilhöggnu grjóti. Annaðhvort er hér um leifar gamla vitans að ræða eða grjót úr honum hefur verið nýtt í þessa byggingu.”

Sindri Ellertsson Csillag skráði Reykjaneshæjarviti árið 2005: „[...] Brotin úr gamla vitanum liggja nú við rætur Valahnúks. [...]“

B. Grunnur gamla vitans á Valahnúk. “Á Valahnúk. SA við Gerði [C]. [...] 7x6 m (NV-SA). Úr tilhöggnu grjóti; 0.2-0.4 m á breidd og 0.1-0.2 m á hæð. Dálítið mosavaxinn og gróinn. VSV-hliðin er mjög ógreinileg og gengur inn í hallann á Valahnúk.”

1850-1-3: Uppmælingar af minjum.

1850-2: Grunnur vitans, horft til norðausturs.

Í fylgiskjali með breytingartillögum fjárlaganefndar 1877 var lögð fram lýsing á fyrirkomulagi fyrirhugaðrar vitagerðar á Reykjanesi: „Eptir undirlagi sjóliðsstjórnarinnar hafði varða verið hlaðin á þeim stað, er ætlað var til að á skyldi byggja. Varðan var óhreyfð, en þótti sett á ótryggum stað, því að 9 fetum þaðan á burt eru djúpar gjár, er benda til, að það, sem er í nágrenninu, muni hrunja niður í þær, þá er minnst vonum varir; þess vegna var annað merki sett 41,5 feti lengra til suðausturs; er það þannig gjört, að viðarstaur var rekinn í jörð niður og grjóti hlaðið að utan. ... A. Turninn. Jarðvegurinn undir er harður, blandaður smágryti. Turninn skla hlaðinn af hrungrjóti sem fæst þar undir klettinum, og Portlands Cementi smurt 3 þumlunga djúpt inn alstaðar þar á milli, sem steinar mætast, og síðan roðið yfir með Cementi bæði utan og innan. / Steinlímið, sem haft verður til að binda grjótið, verður samsett af íslensku kalki, Portlands Cementi og sandi, sem fæst hjer um bil 1/2 mílu vegar þaðan á burtu ... Turninn skal hlaðinn í átthyrning; [í kjallaranum átti þvermálið að innan að vera 6 fet og múrþykktin 4 fet og 7 þuml, niðurgarinn 2 fet 1 1/2 þuml] ... Á þeim stað, er setja skal turninn, verður að grafa fyrir undirstöðunum og setja hleðslur stallmyndaðar og að sjer dregnar. Kjallaragólfíð skal hellulagt ... Á kjallaranum er vindauga á múrnum 9 þuml. hátt, 18 þuml. breitt, og málmgrend í að utan.» 12. júlí 1878 var mæld út lóð fyrir vitann og vitavarðarbústað og var að því loknu hafist handa við smíðina sem lokið var er úttekt var gerð 20. nóvember sama ár. Fyrsti vitavörður var Arnbjörn Ólafsson. Hleðslurnar sem enn sjást eru úr grjóti og sandlími/semi. Þykkt veggjana hefur verið um 1m. Við rætur Valahnúks (rétt vestan við 017) er stór hrúga af grjóti úr vitanum

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Steingrímur Jónsson: Frá Reykjanesi til Reykjavíkur. Fyrstu vitarnir við Faxaflóa, Landnám Ingólfs 1 (1983); Ö-Kalmanstjörn, 1-2; ÁFÍ 1984, 40; Agnes Stefánsdóttir, 7, 21; Sandra Sif Einarssdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 52:7-52:10

1850-3: Tóftin, horft til suðausturs.

1850-3: GK-032:010_2 tóft óþekkt

Agnes Stefánsdóttir skráði tóftir á Valahnúk árið 2008: „Sunnan við tóftirnar tvær er lítil hringlaga tóft, grjót ekki sýnilegt í hleðslum. [...] Hún er einnig mun nær klettabrúninni en hinar tvær. Engar þeirra eru þó það nálægt að farið sé að brotna af þeim. [...]“

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

1850-4: GK-032:012 gata leið

1879 var byggður viti á Valahnúk og vitvarðarbústaður undir Bæjarfelli og var fyrirfram sýnt að byggja yrði veg á milli “vegna þess, hve langt er milli turns og bæjar, og líka vegna þess, að kletturinn er

1850-4: Gatan, horft til norðausturs.

svo brattur, að eigi verður hestum fært, að bera byggingarefnið upp að turnstæðinu. Veginn skal leggja beina stefnu frá bænum til turnsins, en þegar komið er að klettnum, verður að leggja veginn í krákustíg upp að turndyrunum. Fyrsta hluta vegarins (frá bænum upp undir klettinn) skal hagað þannig; markað skal fyrir stefnu hans og breidd, grundvöllurinn ruddur og hlaðinn garður með fram veginum til beggja hliða af lausu grjóti, sem þar má fá nóg af. Vegurinn 6 fet á breidd, grjótgarðurinn 4 feta hár. Vegurinn upp brekkuna er 3 feta breiddur; þegar turninn er fullgjörður skulu grindur settar að utan.” 1878 höfðu mælingamenn gert uppdrátt af svæðinu og sýnir hann veginn í krókum upp á hnúkinn. Í lok október 1879 kom Grímur Thomsen út á Reykjanes til að skoða framkvæmdirnar og segir

í grein í Þjóðólfi: “Þetta er langur vegur á vetrardag í hverju veðri og færð, og á hverjum tíma dags og nætur sem er. Enda mun þörf á að búa hjer betur um, þó ekki væri nema með kaðal- eða vírþræði frá vitanum ofan að bænum.” 1998: Vegur sem svarar þessari lýsingu liggur frá Valahnúki að bæjarstæðinu 011 og hverfur þar undir nýjan veg, á mótis við þar sem afleggjari liggur upp að nýja vitnum á Bæjarfelli. Agnes Stefánsdóttir skráði leið að Valahnúk árið 2008: “Leifarnar af gamla vitanum eru enn í hrúgu við rætur Valahnúks. Upp að og undir hrúgunni liggur leiðin frá vitavarðarbústaðnum undir Vatnsfelli að Valahnúk. Sú leið er líklega sú sama og lýst var í greinargerð með frumvarpi að fjárlögum 1878 og 1879 (Mynd 4). Vegurinn hefur verið ruddur gegnum hraunið og grjótið notað til að mynda garða sitt hvorum megin.”

Vegur þessi er mjög hlykkjóttur, ólíkt 018, sem er austar. Steinum hefur verið rutt til hliðar til að mynda um 1.5m breiddan stíg. Lágur steinhlaðinn veggur er sitthvoru megin við stíginn, 0.05-0.3 m hár. Vegur þessi verður mjög ógreinilegur þegar komið er á Valahnjúk, þar hefur nýr stígur úr smásteinum verið lagður að nokkru leiti yfir hann.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Steingrímur Jónsson, Landnám Ingólfs 1 (1983); Agnes Stefánsdóttir, 7, 21

1850-56: GK-032:013 garðlag túngarður

Á túnakorti frá 1918 er sýndur túngarður um allt tún Kalmansstjarnar og hefur hann verið úr grjóti, nema hugsanlega norðurhornið sem er sýnt með mjórri línu og gæti hafa verið girt með vír. Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir um túngarðinn: „Liggur utan um grasi grónar grundir á milli afleggjara sem liggur í S frá Hafnavegi V-megin og Þjóðvegur A-megin. [...] Úr grjóti; 0.5-1.5 m á hæð. Ekki er hægt að sjá breidd garðsins þar sem einungis ytri hlið hans sést. Sú hlið er lítið gróin og garðlög

1850-56: Túngarðurinn, horft til ASA.

sjást vel. NV-hlið garðsins hefur verið rofinn á einhverjum tímapunkti þegar túnið hefur verið stækkað. Hrunið er úr garðinum á S-hlið.“

Hluti af túngarði Kalmanstjarnar. Sjórinn brýtur þarna á honum og áfök er innan túnsins. (við sjóinn)

Túngarðurinn sést enn afmarka heimatúnið. Hann var ekki mældur skipulega upp, einungis sá hluti sem er innan skráningarsvæðis. Hann sést enn sem hlaðinn kantur að utan en innan heimatúnsins er jarðvegur víða upp að honum. Kanturinn er að mestu norðan og suðastan við túnið. Við sjávarsíðuna sést túngarðurinn hins vegar enn og er grjóthlaðinn. Kanturinn er um 1 m á hæð og í honum að utan má greina 2-4 umför að grjóti. Virgirðing er enn ofan á honum. Hann

er rúmlega 100 m langur þar og hluti af vesturhliðinni sést einnig, alls 20 m. Hann er rúmlega 3 m á breidd, 1 m á hæð og um 2-3 umför. Víða er þó rofið úr honum vegna ágangs sjávar. Hið sama gildir hér jarðvegur er mun hærri innan túnsins og nánast um kant að ræða þar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1918; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 29:6

1850-70: GK-032:014

Lendingarvík

mannvirki lending

Á túnakorti frá 1918 er merkt «vör» fast við túngarðinn í suðvesturhlið túnsins, um 40 m suðastur af 005. «Heima við bæinn er vík sú, sem heitir Lendingarvík.» segir í örnefnalýsingu Kalmanstjarnar. «Þá er komið að Kalmanstjarnarvör (lendingu). Hún afmarkast af grasi vöxnum klapparhólma, nokkuð háum, en sprungnum. Hann er nefndur í daglegu tali Hólminn [...]. Þess skal geta, að nú eru sundtrén horfin á Kalmanstjörn og vörin full af stórgrýti, enda jörðin svotil í eyði,» segir í örnefnalýsingu Hafna. Mikið rask vegna ágangs sjávar er við ströndina en með góðum vilja má sjá nokkurs konar «hleðslu» sem liggur austur-vestur, nánast ofan í sjónum. Klöpp er norðan hennar.

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: „SV við Kalmanstjörn og S við Junkaragerði. Við sjó. [...] Vörin er greinileg en mjög vaxin þara. Um 5 m á breidd.“

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1918; Ö-Kalmanstjörn, 6; Ö-Hafnir VHÍ, 7, 24; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 29:7

1850-70: Horft til SSV yfir Lendingarvík.

1850-28: GK-032:015 þjóðsaga býli

Í örnefnaskrá Kalmanstjarnar segir: “Sagt er, að bær hafi verið á Lendingarmelum.”

Melur, sandur, berg, grjót og smávegis grasþekja er nú á Lendingarmelum og engin mannvirki sjáanleg. Ekki er vitað með vissu hvar þetta býli var staðsett.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: Ö-Kalmanstjörn, 5

1850-5: GK-032:018 gata leið

Upphlaðinn vegur liggur þráðbeinn yfir hraunið frá bæjarstæði 011 og að rótum Valahnúks, um 2 m austan við tóft 017.

Agnes Stefánsdóttir skráði veg að Valahnúk: „Austan við þennan veg [012] er annar upphlaðinn vegur. Hann liggur þráðbeinn gegnum hraunið milli Vatnsfells og Valahnúks. Þessi vegur er afar vel varðveittur og hefur líklega verið gerður til að auðvelda enn frekar för vitavarðar milli bústaðar og vita. Augljóslega hefur verið reynt að hlaða veginn allan í sömu hæð. Þetta hefur eflaust verið gert til að greiða för vitavarðar til dæmis í miklum snjó og auðvelda alla vagnaflutninga.“

Bjarni F. Einarsson og Sindri Ellertsson Csillag skráðu einnig leiðina árin 2008 og 2015: “Gata. Liggur í SV-NA (Að Valahnúk). Leiðin er hlaðin úr grjóti og er víðast hvar 2 m breið. Leiðin er aðeins gróin á kafla, næst NA-megin og er þar skemmd af nútíma vegarslóða en annars er hún lítið gróin og mjög greinileg og falleg.”

Vegur þessi er hlaðinn upp af hraunhellum. Þær stærstu eru í jaðrinum og snúa sléttri hlið útávið, en

1850-5: Áberandi hleðslur sjást í veginum, horft er til suðvesturs.

minni hellur eru inn á milli. Víðast aðeins ein steinsröð en mest þrjár. Þessi vegur er sennilega yngri en 012 og hefur gegnt sama hlutverki, að auðvelda vitaverði að komast í vitann á Valahnúki á vetrardegi. **Hættumat:** mikil hætta, vegna landbrots

1850-1: Tóft á Valahnúki, horft til norðvesturs.

Heimildir: Agnes Stefánsdóttir, 7, 21; Bjarni F. Einarsson 2015, 52:5

1850-1: GK-032:019 tóft óþekkt

Efst á Valahnúki, um 5 m norður af vitarústinni 010, er allstór aflöng tóft. Agnes Stefánsdóttir skráði tóft á Valahnúk árið 2008: “Stærsta tóftin á Valahnúk er 16 m löng og 9 m breið með dyr á vesturgafli.”

Er í hlíðinni, 3 m frá brún Valahnúks til norðurs. Smávegis rof. Í austurhluta tóftarinnar eru torfveggir en í vesturhlutanum sjást aðeins reglulegir steinar sem marka fyrir veggjunum. Um 7m frá vesturenda, þar sem torfveggirnir enda virðist hafa verið þverveggur. Greinilegar dyr eru á vesturenda.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Agnes Stefánsdóttir, 7, 21

1850-53: GK-032:021 gerði óþekkt

Árið 2020 skráði Bjarni F. Einarsson ógreinilegt gerði í landi Kalmanstjarnar, nærri fiskeldismannvirkjum. Í dálítilli lægð á milli hóla í sandorpnu hrauni.

Í skýrslu Bjarna segir: «Um 11 x 15 m stórt. Veggir úr hraungrýti, 0,1 - 0,3 m háir og um 1 m á breidd. Norðurhlutinn hverfur í sand og veggir sjást þar ekki. Gerðið er mjög ógreinilegt og er um 10 m suður af vörðu nr. 32:1. Dálítill mosagróður og lyng eru í gerðinu, sem er nokkuð fyllt af sandi.»

Hættumat: mikil hætta, vegna uppblásturs

1850-6: Réttin, horft til suðvesturs.

Heimildir: Bjarni F. Einarsson 2020, 18

1850-6: GK-032:022 hleðsla rétt

Í skýrslu Fornleifaverndar frá árinu 2008 er fornleifar 699 getið í töflu á bls. 21. Hennar er ekki getið í skýrslunni að öðru leyti. Réttin er númer 1780-2182 í Minjavefsjá Minjastofnunar Íslands.

Hleðslan er grjóthlaðin, 17,5x9 m og snýr NNA-SSV. Suður- og austurhliðar eru hlaðnar úr grjóti. Réttin afmarkast af klettum til vesturs og virðist hafa verið opin til norðurs.

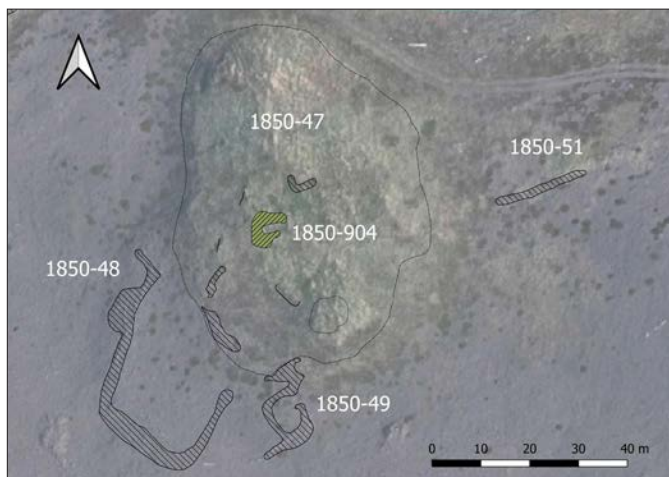
Hættumat: engin hætta

Heimildir: Agnes Stefánsdóttir (2008), 21

1850-47: GK-032:023_1 Stóra-Sandhöfn bæjarhóll bústaður

1703: “Er kóngs eign. Landskuld á þeim seinustu árum, sem jörðin var byggð, segja gamlir menn verið hafa ll fiska. Kúgildi voru þar þá engin. Þar kunni og þá ekki fóðrast fullt kúgildi. Nú er allt jarðarinnar land af sandi öldungis eyðilagð og graslaust vorðið, svo óbyggjandi er. Reka hefur jörðin átt norðan til á Reykjanesi í ýmsum stöðum, sem nú (síðan jörðin eyðilagðist) sjer í lagi burt leigjast.» JÁM III, 26.

Í lýsingu á rekamörkum frá 1704 er talað um Stærri og Minni Sandhöfn og eru þær báðar sunnar en

Fornleifar nærri bæjarhól Stóru-Sandhafnar.

1850-47: Bæjarhóllinn, horft til suðurs.

Kirkjuhöfn og Stjóraklettur sagður vera milli Kirkjuhafnar og norðari Sandhafnar - Um rekamörk, 49.

Metin á 8,5 hdr 1760 og gæti hafa verið í byggð þá en er seld Thorkelii barnaskóla 1785 sem eyðijörð. JJ, 85

1840: Heyrt hefi eg, að þær 3 jarðir Stóra- og Litla-Sandhöfn og Kirkjuhöfn hafi allar verið 60 hndr. Að dýrleika og Kirkjuhöfn þeirra fyrst lagzt í eyði, ..." SS (Lýsing á Höfnum), 150 nm.

1860: "Snertukorn suður frá Kalmanstjörn gengur vík ein breið inn í landið. Hún nær suður allt að Hafnarbergi. Í þessari sér rústir af 3 fornþæjum niður við sjóinn. Heitir sá nyrsti þeirra Stóra-Sandhöfn [...] Hinir 3 fyrrnefndu bæir hafa allir staðið á hólum, og er þar ei alveg upp blásið enn, sem rústirnar eru." segir Magnús Grímsson. "Sandhöfn, stóra og litla, heita tvær graxivaxnar hæðir, sem eru hvor hjá annari suðvestur frá höfninni. Í þeim hæðum voru bæir, sem nú eru eyddir af sandfoki. Stóra Sandhöfn er austar, og lagðist hún fyr í eyði. Er svo langt síðan, að Á. M. jarðab. getur hennar ekki. En Kirkjuhöfn og Litlu-Sandhöfn telur hún sem eyðijarðir," segir í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1903.

Guðmundur Ólafsson og Sigurður Bergsteinsson skráðu bæjarhóllinn árið 1996: "Mikill og grasivaxinn bæjarhóll, um 30 - 40 m langur og 4 - 5 m hár. Uppi á hólnum sést víða í hleðslur upp úr grasinu. Sunnan undir hólnum er um 10-15 m grjóthlaðið gerði. Hugsanlega er hóllinn leifar eyðibýlisins Stóru-Sandhafnar."

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjaneshafnar segir: "Ca. 80 m A við nyrsta hluta Hafnabergs. [...] 65x55 m (NNV-SSA). Grasi gróinn, 4 m á hæð. Mótir fyrir mörgum rústum á V- og SV- hliðum hólins." Bæjarhóllinn er 70x55 m að stærð og 4-6 m á hæð. Áfok hefur án efa ýkt stærð og hæð hólins en þó má enn sjá tóftabrot víða á hólum.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Magnús Grímsson 1940: 259; JJ, 85; Um rekamörk, Blanda II, 49; Árbók 1903, 43; Guðmundur Ólafsson & Sigurður Bergsteinsson, 8; Sandra Sif Einarasdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 36:1

1850-904: GK-032:023_2 tóft híbýli

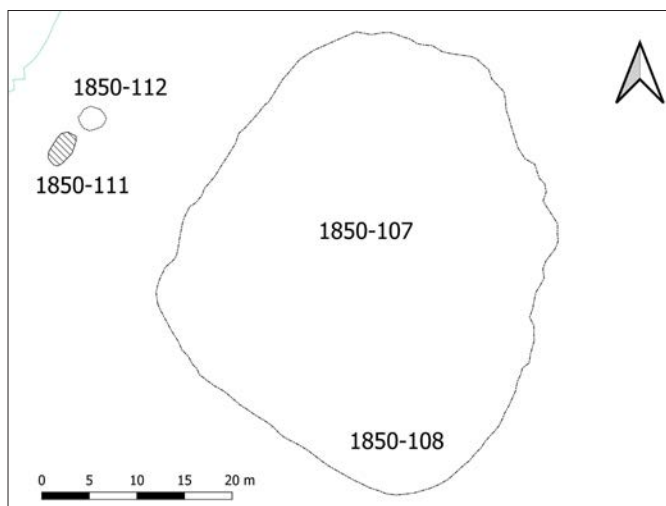
Uppi á bæjarhól 023_1 eru tóftir, hleðslur og þústir. Segja má að suðurhluti hólins sé þakin mannvist á yfirborði en erfitt er að greina nákvæmt lag tóftanna. Áfok hefur líklega ýkt stærð hólins og fyllt tóftirnar sem þarna voru.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-107: GK-032:024 Kirkjuhöfn bæjarhóll bústaður

1850-904: Tóft á bæjarhólum, horft til norðvesturs.

1850-107: Uppmæling af bæjarhól Kirkjuhafnar og nálægum minjum.

svo Kirkjuhöfn, eitt eyðibýlið enn, talinn forn kirkjustaður og hafi verið flutt þaðan að Vogu ... Og svo þaðan fyrir sjávangang að Kirkjuvogi. Klettur er milli Kirkjuhafnar og Sandhafnar, sem heitir Stjóraklettur. Í Kirkjuhafnarlandi er Flyðruhella.» segir í örnefnalýsingu Kalmanstjarnar. „Suðvestast á strandarklökkunum er geysistór, grasi gróinn hóll, Kirkjuhafnarhóll. Þar var stórbýlið Kirkjuhöfn. Í munnmælum segir, að þar hafi verið miklar byggingar og ekki færri en 50 hurðir á hjörum.“ segir í örnefnalýsingu Hafna.

„Þó er grashóll þar, sem bærinn Kirkjuhöfn stóð, og er gróið yfir bæjarrústina, svo hún sést ógjörla. Sunnan undir hólnum er sérstök grjótrúst, sem ætla má að sé kirkjutóftin [025]. Suður þaðan er dálítill

1850-107: Bæjarhóll Kirkjuhafnar, horft til norðausturs.

1703: Kyrkiu höfn. Eyðijörð, hefur óbygð verið um 40 ár. Jarðardýrleiki þykjast gamlir menn heyrt hafa að verið hafi xxxc, en nútíundast þetta eyðiland með rekanum fyrir x c, so sem væri það þriðjungur úr Gálmatjörn,” segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns.

1840: “Spölkorn sunnar [en Kalmanstjörn] er eyðijörðin Kirkjuhöfn. Hún mun hafa lagzt í eyði fyrir vel svo 100 árum vegna sandfoks; þar var kirkja áður en í Kirkjuvogi,” segir í Lýsingu á Höfnum.

1860: “Snertukorn suður frá Kalmanstjörn gengur vík ein breið inn í landið. Hún nær suður allt að Hafnarbergi. Í þessari sér rústir af 3 fornþæjum niður við sjóinn. Heitir sá nyrsti þeirra Stóra-Sandhöfn, þá Kirkjuhöfn [...],” segir Magnús Grímsson. “Þar innar [en Sandhöfn], næstum því samtúna, var

sandvik með malarkambi. Bak við kambinn hefir verið mýrardæl, sem nú er leirflag. Í henni sést brunnurinn. Utanvert við vík þessa er höfnin, sem bærinn Kirkjuhöfn er kenndur við. Það er lón fyrir innan skerjaröð. Þar er þrautalending í öllum suðlægum áttum,” segir í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1903.

1860: “Hinir 3 fyrrnefndu bæir hafa allir staðið á hólum, og er þar ei alveg upp blásið enn, sem rústirnar eru.” MG 1940, 259.

1860: “Merkilegasta rústin er í Kirkjuhöfn. Þar hefir verið mikill bær og hús mörg. Kirkja hefir þar verið skammt frá bænum, og er rúst hennar auðþekkjanleg, en mjög hrúin og ei svo glögg, að mæld verði. Sama er að segja um kirkjugarðinn” MG 1940, 259.

1840: Heyrt hefi eg, að þær 3 jarðir Stóra- og Litla-Sandhöfn og Kirkjuhöfn hafi allar verið 60

hndr. Að dýrleika og Kirkjuhöfn þeirra fyrst lagzt í eyði, ...” SS (Lýsing á Höfnum). Grasi gróinn hóll sem stendur 15-20 m frá sjónum.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: JÁMIll, 26; SS(Lýsing á Höfnum), 150-151; Magnús Grímsson 1940:259; Ö-Kalmanstjörn, 6; Ö-Hafnir VHI, 7; Árbók 1903, 43

1850-109: GK-032:025_1 tóft kirkja

KIRKJUHOFN Í HÖFNUM (G) (KIRKJUVOGSPING)

1839: “Kirkjuhöfn ... mun hafa lagzt í eyði fyrir vel svo 100 árum vegna sandfoks; þar var kirkja áður en í Kirkjuvogi.” SSGK, 150-151. (á aukablaði eftir sama höf stendur: “Heyrt hefi ég, að þær 3 jarðir

Uppmæling af kirkjutóft 1850-109.

1850-109: Kirkjutóft, horft til norðurs.

Stóra- og Litla-Sandhöfn og kirkjuhöfn hafi allar verið 60 hndr. að dýrleika og Kirkjuhöfn þeirra fyrst lagzt í eyði, að kirkja hafi þar staðið, eftir að jörðin lagðist í eyði, en ofnaumt mun tilnefnt tímatalið á annað hundrað ár síðan, því nefnd Ingigerður sál. vissi aðeins til, að uppblásin mannabein í hennar minni hefðu verið flutt til Kirkjuvogskirkju og lögð í kirkjugarð og eru þó síðan full 100 ár.” – nmgr á bls. 150 í SSGK).

1839: “Þar var í fyrndinni kirkja eður bænahús, því núlifandi menn muna, að í ungdæmi sínu hafi elztu menn sagt frá, að uppblásin mannabein þar hefðu verið flutt að Kirkjuvogi.” – SSGK, 17

1840: “[Í Kirkjuhöfn] ... var kirkja áður en í Kirkjuvogi.” SS(Lýsing á Höfnum), 150-151. “Heyrt hefi eg ... Að kirkja hafi [í Kirkjuhöfn] staðið, eftir að jörðin lagðist í eyði, en ofnaumt mun tilnefnt tímatalið á annað hundrað ár síðan, því nefnd Ingigerður sál. [Tómasdóttir, d. 1804] vissi aðeins til, að uppblásin mannabein í hennar minni hefðu verið flutt til Kirkjuvogskirkju og lögð í kirkjugarð, og eru þó síðan full 100 ár.” SS (Lýsing á Höfnum), 150 nm. “Þar innar [en Sandhöfn], næstum því samtúna, var svo Kirkjuhöfn, eitt eyðibýlið enn, talinn forn kirkjustaður og hafi verið flutt þaðan að Vogu ... Og svo þaðan fyrir sjávargang að Kirkjuvogi.” segir í örnefnalýsingu Kalmanstjarnar. “Þegar við erum í dálitlu skarði með Kirkjuhafnarhól á hægri hönd, er hól á vinstri hönd og markar fyrir garðrústum á köntum hans, en sjálfur er hólinn nærri flaur að ofan. Þetta er talinn vera kirkjugarðinn í Kirkjuhöfn. Hvenær kirkjan hefir verið lögð niður, er ekki áreiðanlega vitað, en líklegt er talið um miðja 14. öld. Sagt er, að bein hafi verið flutt frá Kirkjuhöfn til Kirkjuvogskirkju, þegar kirkjan var flutt frá Vogu, sem hefur verið einhvern tímann upp úr 15. öld. Þeim, sem kynnast vilja nánar um þetta, er bent á bók Magnúsar Þórarinssonar, Frá Suðurnesjum, bls. 74.” segir í örnefnalýsingu Hafna.

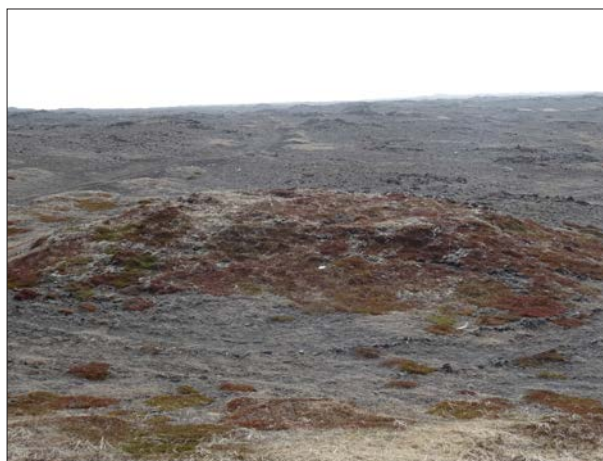
“Þó er grashóll þar, sem bærinn Kirkjuhöfn stóð, og er gróið yfir bæjarrústina, svo hún sést ógjörla. Sunnan undir hólnum er sérstök grjótrúst, sem ætla má að sé kirkjutóftin,” segir í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1903.

Smávegis gróðurþekja er þarna, annars uppblásið hraun. Það glittir víða í sandrof. Hleðslan er umfangslítill, 1 umfar af grjóti sést einungis.

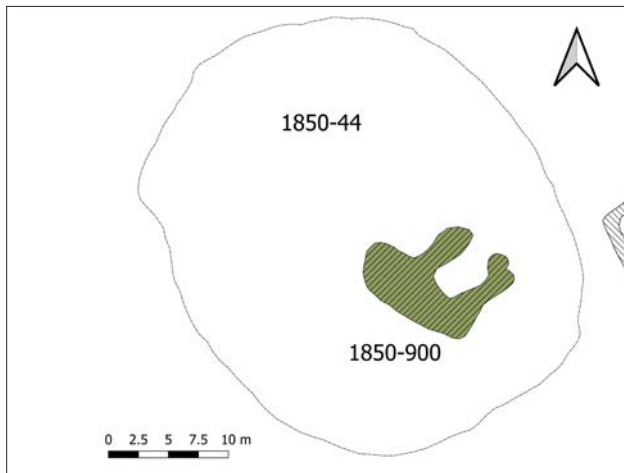
Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: SSGK, 150-151, 172; SS(Lýsing á Höfnum), 150-151; Ö-Kalmanstjörn, 6; Ö-Hafnir VHÍ, 15-16; Árbók 1903, 43

1850-110: GK-032:0252 garðlag kirkjugarður
Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjaneshæjar segir: “30 m S við Kirkjuhafnarhól. [...] 15x15 m (VNV-hlið snýr að sjó, N-hlið snýr að Kirkjuhöfn). Veggir úr grjóti. Gerðið er fullt af sandi, þannig að garðlögin sjást aðeins að utan. Þess vegna er erfitt að sjá breidd veggjanna. Það er líka erfitt að sjá hæðina þar sem gerðið er á lágum hól, ca. 1.2-1.5 m á hæð og vegna sandsins inn í því. Jarðvegurinn í kringum gerðið/hólinn er fókinn í burtu.”

1850-110: Kirkjugarðurinn, horft til suðvesturs.

Uppmælingar af minjum á bæjarhól 1850-44

1850-44: Bæjarhóll Litla-Sandhafnar, horft til suðurs.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Sandra Sif Einarasdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 34:6

1850-44: GK-032:026_1 Litla-Sandhöfn bæjarhóll bústaður

1703: "Sandhöfn. Eyðijörð, hefur óbyggð legið hjer um í 50 ár," segir í Jarðabók Árna Magnússonar. Í lýsingu á rekamörkum frá 1704 er talað um Stærri og Minni Sandhöfn og eru þær báðar sunnar en Kirkjuhöfn og Stjóraklettur sagður vera milli Kirkjuhafnar og norðari Sandhafnar. Um rekamörk, 49.

1840: "Sunnar en Kirkjuhöfn] er Sandhöfn, eyðijörð, aflögð vegna sandfoks, því ekkert sést eftir utan lítið af hól, hvar bærinn skyldi hafa staðið," segir í Lýsingu á Höfnum. Í neðanmálsgrein segir enn fremur: „Heyrt hefi eg, að þær 3 jarðir Stóra- og Litla-Sandhöfn og Kirkjuhöfn hafi allar verið 60 hndr. Að dýrleika og Kirkjuhöfn þeirra fyrst lagzt í eyði, ... Það er nokkurn veginn víst, að Litla-Sandhöfn lagðist seinast í eyði; sagt er mér, að ekkja hafi átt, hún verið 8 hndr., gefin af henni Viðeyjarklaustri og hún með því móti síðar orðið kóngseign." SS (Lýsing á Höfnum), 150 nm.

1860: "Snertukorn suður frá Kalmanstjörn gengur vík ein breið inn í landið. Hún nær suður allt að Hafnarbergi. Í þessari sér rústir af 3 fornþæjum niður við sjóinn. Heitir sá nyrsti þeirra Stóra-Sandhöfn, þá Kirkjuhöfn og syðst Litla-Sandhöfn. Hinir 3 fyrrnefndu bæir hafa allar staðið á hólum, og er þar ei alveg upp blásið enn, sem rústirnar eru." segir Magnús Grímsson.

"Norðan við Eyrina er Eyrarvík og norðan við þetta vík er klettur sem heitir Kópa. Þar austur af er annar tangi. Þar stóð bærinn Sandhöfn. Þessi jörð fór í eyði fyrir sandfoki, jafnvel að þær hafi verið tvær, Litla- og Stóra-Sandhöfn," segir í örnefnalýsingu Kalmanstjarnar. „[Frá Kirkjuhöfn] beygir ströndin í vestur og tekur við frá Kirkjuhöfn malar- og sandkampur, þar til kemur að tveimur hólum, Sandhöfn. Samnefnd vík er niður undan hólum þessum, og var mikið útræði frá frá Sandhöfn á öldum áður. Í sunnan- og suðvestanbrimum var þarna talin þrautalending í Höfnum og er enn í dag. Vestan víkurinnar skagar talsverður tangi til norðurs. Heitir hann Sandhafnartangi. Á syðri hólum eru mjög greinilegar rústir og hafa verið þar mörg bæjarhús." segir í örnefnalýsingu Hafna, og síðar í sömu lýsingu er bætt við: «Þegar við rennum augum til suðvesturs, frá Kirkjuhafnarhól, þá sjáum við tvo grasi vaxna, nokkuð stóra hóla upp frá Sandhöfn. Þetta eru Sandhafnarhólar. Á syðri hólum eru margar rústir og líklegt eftir fjölda þeirra, að þær hafi verið að minnsta kosti tvíbýli. Gamlar réttir [069] og gerði [090] hafa verið suður frá bænum og standa partar af gördum þessum ótrúlega vel enn í dag.»

1850-900: Tóftin, horft til suðausturs.

Bæjarhóll Litlu-Sandhafnar er 38x31 m að stærð, snýr NNV-SSA og 3-5 m á hæð. Hann er algróinn mosa og grasi. Áfok hefur ýkt umfang hólins en án efa er hér mikil mannvist undir sverði.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: JÁM III, 26; SS(Lýsing á Höfnum), 150-151; Magnús Grímsson 1940: 259; Ö-Kalmanstjörn, 6; Um rekamörk, Blanda II, 49; Ö-Hafnir VHÍ, 7, 16; Árbók 1903, 43; Guðmundur Ólafsson & Sigurður Bergsteinsson, 8

1850-900: GK-032:026_2 tóft óþekkt

Uppi á bæjarhól Litlu-Sandhafnar er ógreinileg tóft. Hún er 11 x 9 m að stærð og snýr VNV-ASA. Lögum tóftarinnar er eflaust breytt vegna mikils áfoks. Veggir eru 0,2 m á hæð og grasivaxir. Eitt hólfi sést norðarlega í tóftinni, það er opið til norðausturs. Víða glittir í grjóti uppi á hólnum til suðvesturs en ekki er ljóst hvort það tilheyrir tóftinni eða bæjarhólnum. Eins er ekki vitað hvort þessi tóft tilheyrir bæjarhúsum eða yngri mannvirki.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-118: GK-032:028 heimild verslunarstaður

1840: “Á milli [Kirkjuhafnar] og Kalmanstjarnar eru girðingar nokkrar líkast til sem eftirstöðvar af húsgrundvelli, hver í orði er, að þýzki, þá höndluðu hér við land, er í tali, að hafi átt, en höfnin þá verið Kirkjuhöfn. Þar er gott sund í öllum sunnanáttum, en lending verri.” 1860: “Fram við sjóinn eru þar og rústir allstórar, sem á að hafa verið eftir kaupstað og þess konar. Er það skammt frá því sem vörin á að hafa verið.” Þessar minjar eru horfnar og ekki vitað hvaða stað er átt við nákvæmlega.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: SS(Lýsing á Höfnum), 150-151. Magnús Grímsson 1940: 259.

1850-38: GK-032:029 Eyri bæjarstæði býli

1840: “Sunnar [en Litla-Sandhöfn] er Eyrin innan Hafnabergs. Þar var bær og útræði seinast fyrir rúmum 50 árum; er þetta í viki nokkurri sunnan [við] Kalmanstjörn,” segir í Lýsingu á Höfnum.

1860: “En yzt í vikinni, þar sem Hafnarbjarg byrjar, hefir staðið bær sem hét Eyri; hann var lengst þerra byggður og er þar helzt grasi vaxið nokkuð í rústunum,” segir Magnús Grímsson.

“Norðan við Hafnaberg gengur tangi fram í sjóinn, sem heitir Eyri eða Hafnareyri. Vísar hún til norðurs. Þar var bær og útræði fyrir 1800. Fram af Eyrinni er Eyrarsker, og aðeins sunnar er Svartiklettur. Þar sem Eyrarsker er nú, er sagt, að lambhúsin frá Eyri hafi verið,” segir í örnefnalýsingu Kalmanstjarnar. “Vestan [Eyrarvíks] myndast nes eða ölnbogi til norðvesturs. Það heitir Eyri (í Eyri; í gömlum sögum Hafnaeyri). Þar sést glögg tviþýlastæði, enda talið, að hafi farið í eyði um 1832 (?),” segir í örnefnalýsingu Hafna.

“Seinna [eftir að Litla- og Stóra- Sandhöfn lögðust í eyði] var gjör bær á Hafnareyri. Það er skamt út frá Litlu-Sandhöfn. En hann hélzt skamma stund við. Er sá maður nefndur Ormur Þórarinnsson, sem þar bjó síðast. Allir þessir bæir hafa verið fyrir innan Hafnaberg,” segir í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1903.

“Nokkru sunnar [en Sandhöfn] er nes eitt, er gengur til útnorðurs í sjó fram, fyrir norðan Hafnaberg. Á nesi þessu var býli það, er Eyri hét, og var þar byggð til ársins 1776, fylgdi því töluverð grasnyt og útræði afbragðs gott,” segir í Rauðskinnu I.

“Skammt utar [en Sandhafnarhólar], nær sjó, eru rústir tviþýlis sem nefnist Hafnaeyri og talið hafa farið í eyði um 1830. Nokkuð heillegur hlaðinn garður er yst á Eyri um 15 m á kant. Þessi hleðsla varði kálgarð fyrir sandfoki,” segir á ferlin.is

Guðmundur Ólafsson og Sigurður Bergsteinsson skráðu Eyri árið 1996: “Samkvæmt merkingu á landakortum ættu rústir Eyrarbæjar að vera um 50 m suður af mannvirki [130]. Við gátum ekki séð merki um rústir á þeim stað. Annaðhvort hefur bærinn sokkið í sand, orðið uppblæstri að bráð eða hann hefur ekki verið rétt staðsettur á kortinu. Hugsanlegt er t.d. að mannvirki [130] hafi t.d. verið reist ofan á bæjarrústirnar.” Eyri var um 600 m vestan við Sandhöfn.

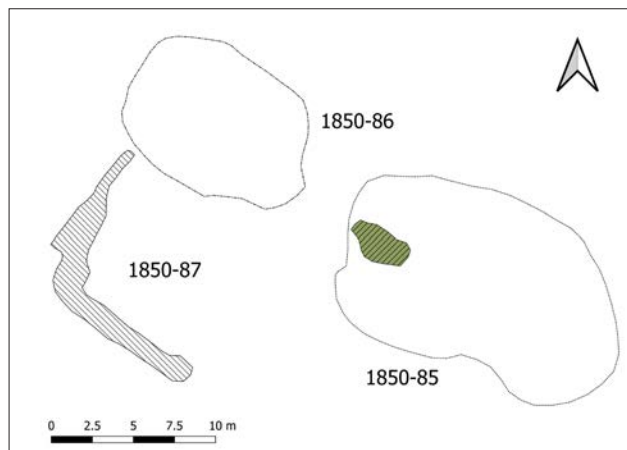
1850-38: Líklegt bæjarstæði, horft til norðurs.

Bæjarhóllinn er horfinn af yfirborði. Allt þetta svæði þar sem bærinn var mögulega er gróið en víða kemur sandur og grjót upp úr sverði. Mosi vex víða. Sjór gengur hér yfir. Gróinn hóll er hér skammt sunnar og ekki er ólíklegt að bærinn gæti hafa verið þar. Þar sést hins vegar ekki nein mannvist, klöpp er þar áberandi.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: SS(Lýsing á Höfnum), 151; Magnús Grímsson 1940:260; Ö-Kalmanstjörn, 5-6; Ö-Hafnir VHÍ, 7-8; Árbók 1903, 43; Rauðskinna I, 53; www.ferlir.is/?id=3826

1850-86: GK-032:030_1 Hólshús bæjarhóll

Uppmælingar af minjum á bæjarhól 1850-86.

1850-86: Bæjarhóll Hólshúsa, horft til norðvesturs.

býli

1703: “Hóls hús. Önnur hjáleiga.” JÁM III, 28. Ekki getið 1847. “Litlu sunnar [en Junkaragerði], uppi í miðju túni, á vinstri hönd, stendur húsið Kalmanstjörn. Hæðin suður og upp af túninu heitir Hólkot,” segir í örnefnaskrá Hafna. Þessi mannvirki eru utan og á milli heimatúna Kalmanstjarnar og Junkaragerðis.

Hóll með greinilegri útlínur en hóll 030_2. Ekki sést samt nein skýr tóft á honum. Þessi hóll er hærri og hliðarnar greinilegri. Uppi á hólnum er beinn bakki en ekki er hægt að sjá mannvirki Hóllinn er 0,5-1,1 m á hæð og hliðarnar brattar.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

1850-85: Útihúsið, horft til suðausturs.

1850-87: Kálgarðurinn, horft til suðausturs.

Heimildir: JÁM III, 28; Ö-Hafnir VHÍ, 22

1850-85: GK-032:030_2 þúst útihús

Hóll, eða þúst, um 20x10 m að stærð. Hann snýr nánast ausur-vestur og er 0,3-1,1 m á hæð. Óljós hleðsla er til vesturs á honum. Önnur mannvirki sjást ekki á yfirborði. Hóllinn er ójafn að ofan og algróinn. Norðurhluti hólins er einna greinilegastur og austurhliðin er ennfremur mjög brött.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

1850-87: GK-032:030_3 hleðsla kálgarður

Vestan við bæjarhól Hólkots er L-laga grjóthleðsla sem afmarkaði vestur- og suðvesturhorn kálgarðsins. Hleðlsan fjarar út við vegslóða sem er þarna fast sunnar. Það glittir í eitt umfar af gjóti í hleðslunni sem er 0,1-0,2 m á hæð. Hún fjarar út til suðausturs. Vegslóði að Junkaragerði liggur fast vestan og sunnan við hleðsluna og raskaði kágarðinum líklega að hluta. Fast til norðurs er sumarbústaður.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

1850-71: GK-032:031 heimild verbúð

1703: “Áður hefur þar góð verstaða verið, og gengu þá til vers mörg inntökuskip, eftir hvör að ábúandi tók undirgift. Nú er ómögulegt að hafa þar verstöðu, því að sandur fordjarfar vergögn öll og verður búðum ekki uppi haldið fyrir þakleysi.” Ekki er vitað hvar þessar verbúðir voru staðsettar og frekari heimildir þarf til þess að staðsetja þær. Líklega voru þær nærri sjó og hafðar hér með af þeim sökum.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: JÁM III, 27

1850-26: Horft er til VSV yfir Lendingamel en ekki sést í minjar.

1850-26: GK-032:033 *Lendingamelur* heimild lending

1840: “Fyrir sunnan [Hafnaberg] eru sandar og hraungrýti; kallast það lendingarmelir, og er þar lent, þá verður brims vegna í norðan og austanátt, þá menn sökum storma ekki geta dregið inn fyrir bergið.” SS(Lýsing á Höfnum). “Lendingarmelar hafa nafn sitt af því, að stundum var lent þar, þegar ekki varð dregið fyrir Hafnarberg.” segir í örnefnalýsingu Kalmanstjarnar. “Allt svæðið hér á milli [Boðaklappar og Skjótastaða] er nefnt einu nafni Melar. Þessi strönd er nálega einn kílómetri. Svo sem 400 m frá Boðaklöpp er nokkuð breytt vik með háum grjótkampi. Það heitir Melalending; þó ekki sé árennileg landtaka, hafa tvö opin skip lent þarna í tíð núlifandi manna og farnaðist vel og gátu borgið skipum sínum.” segir í örnefnalýsingu Hafna.

Klettaberg við sjóinn en verður svo stórgrýtt og lengra inn í landið er sandur og reki.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: SS(Lýsing á Höfnum), 151; Ö-Kalmanstjörn, 5; Ö-Hafnir VHÍ, 8

1850-27: GK-032:034 *Lendingarmelavarða* heimild landamerki

1704: “Frá Stjóraklett og til vörðu þeirrar, sem stendur á Lendingarmelum, [er] allt kongsreki, sem tilheyrir Sandhöfnum báðum og nú liggur og legið hefur í langan tíma til Viðeyjarklausturs ... Frá Lendingarmelavörðu og til Valahnúka er skiptireki.” Í örnefnalýsingu segir: “Á melunum sunnarlega er varða, sem heitir Lendingarmelavarða og var rekamark áður fyrr.” Á melnum er grjót, sandur og grastægjur. Klettaborg en engin varða sést þar nú.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Um rekamörk, Blanda II, 49;

1850-7: Draugahellir, horft til norðausturs

1850-7: GK-032:036 Draugahellir hellir draugur

„Í Valahnúk að sunnan er hellir, sem heitir Draugahellir. Þar rak eitt sinn timburfleka, er var eins og úr skipslest. Menn, sem unnu við að rífa flekann, ætluðu að búa í helli þessum, en það gekk illa sökum reimleika. Ætlaði einn að þrauka það af, en varð að gefast upp.” segir í örnefnalýsingu.

Í Rauðskinnu III er sagt frá reimleikum í Valahnjúkshelli frá 1804: «En brátt urðu menn þess varir, að uppi í Valahnjúkshamrinum að sunnanverðu, beint upp af þeim stað, þar sem þeir voru að saga, var stór hellir; skoðuðu þeir hann, og leizt þeim hann mjög girnilegur til hvíldar, því að þar var þurr, bjartur og hlýr bústaður fyrir hretviðrum haustsins. [...] Kertið fannst ekki í fátinu og myrkrinu, en úti var aftakaveður af landsuðri með úrfelli, en inni voru reimleikar þeir, sem sóttu að andfærum manna og dýra [...]. En ekki var mönnum þessum fyrir siginn blundur á brá, en sömu ósköpin byrjuðu aftur, hundarnir vitlausir með ýlfri og emji, en mennirnir með kyrkingshljóði og korri miklu, þar til félagar þeirra voru búnir að fá þá til fullrar meðvitundar.»

Sindri Ellertsson Csillag skráði Draugahelli árið 2008: “Liggur í austanverðum Valahnúk. Upp af Valahnúkamöl.”

Á sunnanverðum Valahnjúk. Engin ummerki eru um hellinn en mikið af litlum dældum og holum inn í klettana.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Kalmanstjörn, 2; Rauðskinna III, 12-13; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 52:28

1850-128: GK-032:039 Draugar örnefni draugur

1704: “... Á Kalmanstjörn allan reka ... Alt að Leguvörðu, sem er nærri Draugagjá, er liggur milli Kalmanstjarnar og Kirkjuhafnar.” Um rekamörk. “Ef nú er haldið áfram norður með sjó norður frá Kirkjuhöfn, er þar nefnt Draugar. Þetta er berg með skvompum í; þar í er Draugagjá, og nærri henni er Leguvarða.” segir í örnefnalýsingu Kalmanstjarnar. “Ströndin að Stekkjarvíki er kölluð Draugar (suður í Draugnum) ...” segir í örnefnalýsingu Hafna.

Svartar klappir niðri við sjóinn.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Um rekamörk, Blanda II, 49; Ö-Kalmanstjörn, 6; Ö-Hafnir VHÍ, 7

1850-127: Leguvarða, horft til vesturs

1850-127: GK-032:040 Leguvarða varða

1704: “... Á Kalmanstjörn allan reka ... Alt að Leguvörðu, sem er nærri Draugagjá, er liggur milli Kalmanstjarnar og Kirkjuhafnar.” Um rekamörk. “Draugar ... er berg með skvompum í; þar í er Draugagjá, og nærri henni er Leguvarða.” segir í örnefnalýsingu Kalmanstjarnar. “Skammt upp frá víkinni, uppi á hákampinum, er stór og vel hlaðin varða, sem nefnd er Leguvarða.” segir í

örnefnalýsingu Hafna. Guðmundur Ólafsson og Sigurður Bergsteinsson skráðu vörðu árið 1996: “Varða um 1 x 1,5 m að breidd. Hún er ferstrend og dregst að sér og um 2 m há. Hún er ekki gömul og gæti hugsanlega verið merkjavarða. Steinarnir í vörðunni eru nokkuð misstórir. Þeir minnstu eru um 0,15 - 0,2 m í en flestir eru um 0,3- 0,4 m í þvermál.”

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “Ca. 700 m SV við fiskeldi (sem er S við Kalmanstjörn og Junkargerði). [...] 1.5x1 m (NNV-SSA). Úr grjóti; 1.8 m á hæð. Nánast ekkert gróin. Stendur á berri hraunhellu.”

Stendur á lágrí klöpp, hærri en nánasta umhverfi. Sandur, steinar og smá gras eru við vörðuna.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Um rekamörk, Blanda II, 49; Ö-Kalmanstjörn, 6; Ö-Hafnir VHÍ, 7; Guðmundur Ólafsson & Sigurður Bergsteinsson, 12; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 32:2

1850-120: Stekkjarkjörhóll, horft til suðurs.

1850-120-122: Uppmælingar af minjum á Stekkjarkjörhól.

1850-120: GK-032:041_1 Stekkjarkjörhóll bæjarhóll bústaður

“Milli Kirkjuhafnar og Drauga er vík með malarkambi. Þar er hóll, sem heitir Stekkir. Norður frá Draug skammt frá sjó er Stekkjarkjörhóll, og þar niður fyrir er Stekkjarberg, sem er standur við sjóinn,” segir í örnefnalýsingu. “Ströndin að Stekkjarvíki er kölluð Draugar [...] en Stekkjarvík er stórgrýtisvík, er skert þar inn í klappirnar. Upp af Stekkjarvíki er stór, kúpumyndaður, grasi vaxinn hóll, Stekkjarkjörhóll (Stekkur). Þar sést móta fyrir gördum og rústum,” segir í örnefnalýsingu Hafna.

“Kirkjuhöfn [024] er góðum kipp fyrir sunnan Kalmanstjörn. En þar mitt á milli, eða því nær, er hóll sá er Stekkjarkjörhóll heitir, því þar hefir í seinni tíð verið stekkur frá Kalmanstjörn. Þar er rústabunga mikil, og hefir óefað verið bær,” segir í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1903.

“Ketill sagði að það eina sem minnti á fráferur væri Stekkjarkjörhóll frá Eyri. [...] Það var ekki nokkur tóft sjáanleg á þessum Stekkjarkjörhól þegar að var gáð,” segir í svörum Ketils Ólafssonar í Þjóðhátasafni.

Guðmundur Ólafsson og Sigurður Bergsteinsson skráðu hugsanlegan bæjarhól árið 1996: “Um 5 - 6 m hár grasi gróinn hóll sem er um 15 m í þvermál. Á yfirborði eru engar hleðslur sýnilegar. Í hjólförum sem liggja upp hólnum sér hins vegar í grjóti sem virðist hafa spólast upp og gæti það bent til að þar séu grjóthleðslur undir. Þar sem hólnum stendur einn og sér er mjög líklegt að þetta sé rústahóll. Hugsanlega eru þetta einhverjar leifar af eyðibýlinu Kirkjuhöfn [024]? Í fjörunni norður af hól nr 29 er vík. Þar gæti hafa verið lendingarstaður eða vör [059].”

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “600 m SSV við fiskeldi. V-megin við gamla Hafnaveg, við fjöru. [...] 35x25 m (NNA-SSV). Grasi gróinn hóll, ca. 3 m á hæð. Grjót sést á ASA-hlið þar sem grassvörðurinn hefur verið skemmdur.”

Grasgróinn hóll alveg við sjóinn, byrjað er að brotna úr hólnum. Sívalingslaga. Rof er í austanverðum hólnum, þar sést í grjóti.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Kalmanstjörn, 6; Ö-Hafnir VHÍ, 7; Árbók 1903, 43; ÞP 15015-a; Guðmundur Ólafsson & Sigurður Bergsteinsson, 11; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 33:1

1850-121: GK-032:041_2 tóft stekkur

“Milli Kirkjuhafnar og Drauga er vík með malarkambi. Þar er hóll, sem heitir Stekkir. Norður frá Draug skammt frá sjó er Stekkjarkjörhóll, og þar niður fyrir er Stekkjarberg, sem er standur við sjóinn,” segir í örnefnalýsingu. “Ströndin að Stekkjarvíki er kölluð Draugar [...] en Stekkjarvík er stórgrýtisvík, er skert þar inn í klappirnar. Upp af Stekkjarvíki er stór, kúpumyndaður, grasi vaxinn hóll, Stekkjarkjörhóll (Stekkur). Þar sést móta fyrir gördum og rústum,” segir í örnefnalýsingu Hafna.

“Kirkjuhöfn [024] er góðum kipp fyrir sunnan

1850-121: Stekkurinn, horft til austurs.

Kalmanstjörn. En þar mitt á milli, eða því nær, er hóll sá er Stekkjarhóll heitir, því þar hefir í seinni tíð verið stekkur frá Kalmanstjörn. Þar er rústabunga mikil, og hefir óefað verið bær,” segir í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1903.

“Ketill sagði að það eina sem minnti á fráfarur væri Stekkjarhóll frá Eyri. [...] Það var ekki nokkur tóft sjáanleg á þessum Stekkjarhól þegar að var gáð,” segir í svörum Ketils Ólafssonar í Þjóðháttafönu.

Guðmundur Ólafsson og Sigurður Bergsteinsson skráðu hugsanlegan bæjarhól árið 1996: “Um 5 - 6 m hár grasi gróinn hóll sem er um 15 m í þvermál. Á yfirborði eru engar hleðslur sýnilegar. Í hjólförum sem liggja upp hólinn sér hins vegar í grjóti sem virðist hafa spólast upp og gæti það bent til að þar séu grjóthleðslur undir. Þar sem hólinn stendur einn og sér er mjög líklegt að þetta sé rústahóll. Hugsanlega eru þetta einhverjar leifar af eyðibýlinu Kirkjuhöfn [024]? Í fjörunni norður af hól nr 29 er vík. Þar gæti hafa verið lendingarstaður eða vör [059].”

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjaneshæjar segir: “600 m SSV við fiskeldi. V-megin við gamla Hafnaveg, við fjöru. [...] 35x25 m (NNA-SSV). Grasi gróinn hóll, ca. 3 m á hæð. Grjóti sést á ASA-hliði þar sem grassvörðurinn hefur verið skemmdur.”

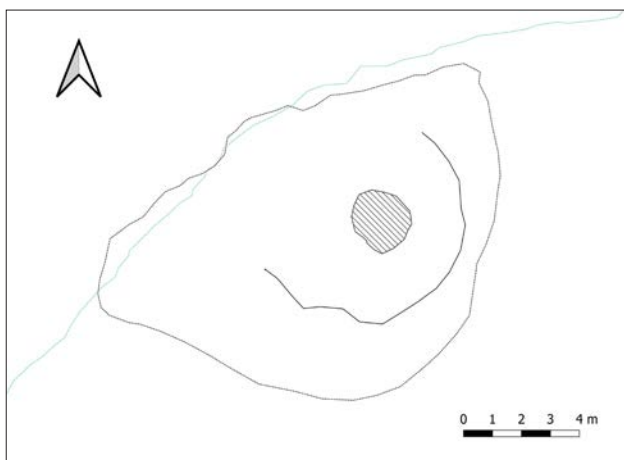
Líklega var stekkurinn uppi á flatanum á Stekkjarhól, á suðurhluta hans. Þó sést ekki tóft.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Kalmanstjörn, 6; Ö-Hafnir VHÍ, 7; Árbók 1903, 43; ÞP 15015-a; Guðmundur Ólafsson & Sigurður Bergsteinsson, 11; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 33:1

1850-94: GK-032:047 varða landamerki

“Þá er þar norðar vík, sem heitir Skiptivík. Hún er á merkjum móti Merkinesi. En merkin eru frá vörðu við miðja Skiptivík upp í Markhól, sem stendur á sandinum fyrir ofan Kalmanstjörn ...” segir í örnefnalýsingu. Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjaneshæjar segir: “250 m V við Hafnaveg. NV við mörk afleggjara að Kalmanstjörn frá Hafnavegi. [...] 1.3x1.2 m (NV-SA). Úr lábörðu grjóti; 1.2 m á hæð. Upp á ca. 3 m húm [sic] hól. Ekkert er hurnið [sic] úr vörðunni. Mjó rekaviðsspyta stendur upp úr miðri vörðunni. Flotholt eða e-ð álíka er efst á spýttunni. Ekkert gróin. Hólinn sem varðan stendur á gæti

1850-94: Uppmæling af vörðunni.

1850-94: Varðan, horft til norðausturs.

mögulega verið vel gróinn rústahóll.” Í aths. segir: “er líklega haldið við. Virkar ekki gömul”. Sendið hraun. Hólinn er grasivaxinn, skiptist í “tvö” byggingarstig eða hóla. Varða er á efri hólnum. Hún er illa hlaðin. 0,4-1 m á hæð.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Kalmanstjörn, 7; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 55:1

1850-126: GK-032:049 Hvarfklöpp þjóðsaga huldufólksbústaður

„Syðst í [Stekkjarkví] er há klöpp, sem heitir Hvarfklöpp. Þar á að hafa búið álf- eða huldukona - samanber í sögunni Marína eftir sr. Jón Thorarensen.” segir í örnefnalýsingu Hafna.

Klettur syðst í Stekkjavík, nánast úti í sjó.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Hafnir VHÍ, 7

1850-10: GK-032:050 *Kerling* þjóðsaga tröll
 “Fyrir [Kerlingarbás] miðjum rís hátt eldvarp (gígur), sm brotinn er af sjógangi upp til miðs. ... Eldvarp þetta heitir Kerling. Geysistór bungumynduð klöpp er sunnan við básinn, en suður frá henni eru bergstallar að Kirkjuvogsbás. Fram undan bergstöllum þessum gnæfir Karlinn, móbergsdrangur, allgildur neðst, 51 m á hæð. Mannsmynd gat maður hugsað sér efst, með andlistmsynd og skringilegan hatt, en fyrir 6 árum [1978], eftir ofsahafrótt, var hann búinn að missa hattinn, og trúlega mun hann verða berhöfðaður eftirleiðis. Í þjóðsögum segir, að karl og kerling, sem þuggu í Eldey, hafi farið til lands að leiða kú til nauts. Tókst þá svo illa til, að þau dagaði uppi og urðu að steini. Klöppin á að vera kýrin, en kletnaggur, sem þarna er, hafi verið strákur þeirra.” segir í örnefnalýsingu Hafna.

Heimildir: Ö-Hafnir VHÍ, 9

1850-129: Varðan, horft til norðvesturs.

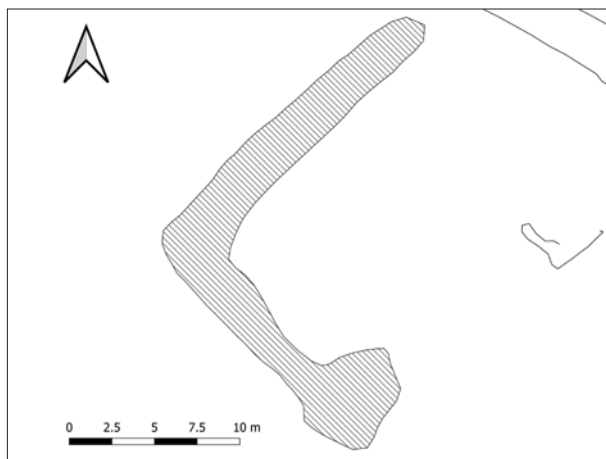
1850-129: GK-032:054 varða samgöngubót

“Þegar komið er að sundinu í “hroða”, skal ekki fara grynna en Bæli um stóra vörðu, sem stendur ofan við kampinn, suður og upp af Hólmanum.” segir í örnefnalýsingu Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjaneshæjar segir: “SV við fiskeldi. V-megin við gamla Hafnaveg. Upp á ca. 2 m háum hól. [...] 1.2x0.7 m (NNV-SSA). Úr grjóti; 0.9 m á hæð. Sæmilega gróinn botn. Mikið af grjóti í kringum vörðuna. Upp á ca. 2 m háum hól.”

Varðan er uppi á litlum hól, hrun er til suðvesturs. Hún er 50 m frá girðingunni við laxeldið sem þarna er.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: Ö-Hafnir VHÍ, 23; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 32:1

Uppmælingar af tóft 1850-62

1850-62: Útihúsið, horft til vesturs.

1850-62: GK-032:057 tóft útihús

Á túnakorti frá 1918 er sýnt stórt útihús - etv úr timbri um 20 m vestan við timburhúsið sbr. 001. Kálgarður er áfastur við útihúsið að vestan en við suðvesturgöfl þess er hlaðin safnþró. Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjaneshæjar segir: “Í túni Kalmanstjarnar. SV-við traðir [...] 23x17 m (NA-SV). Úr grjóti, steypu og timbri; breidd veggja 0.5-1.7 m. Garðlög sjást á köflum. Rústin er mjög vel gróin.” Fast vestan við útihúsið var byggt yngra útihús á 20. öld, steypur grunnur þess sést enn. Vegur raskaði norðurhluta tóftarinnar að auki, sá veggur sést enn að hluta. Þar er hann 0,2 m á hæð og algróinn. Vesturveggur tóftarinnar sést einna best, hann er 1-1,2 m á hæð. Til suðausturs í tóftinni eru steypuklumpar. Óljóst má sjá tvo kofa innan tóftarinnar, líklega yngri en það hús sem sýnt er á túnakorti. Báðir eru að

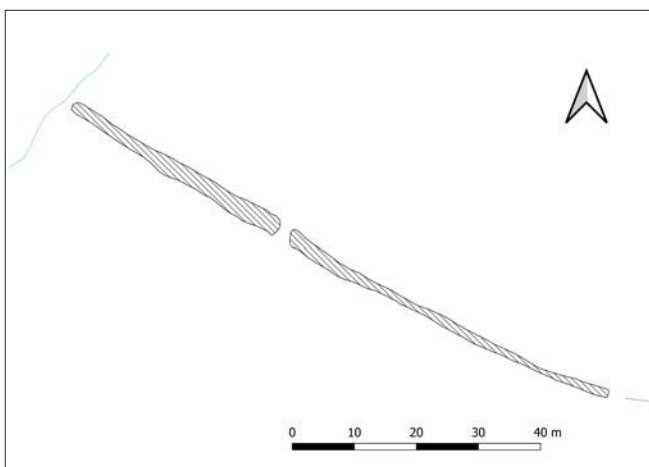
hruni komnir.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1918; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 29:1

1850-105: GK-032:058 garðlag túngarður

“Liggur þaðan [frá Stekkjarhól 041] óslitinn garður, líklega túngarður, alla leið út að Kirkjuhöfn [024]. Þvert frá þeim garði liggja þrír þvergarðar til sjávarkambs, með þeim millibilum að svara mundi kýrfóðurvelli eða meira. Liggur beint við að ætla, að sitt býli hafi fyrrum verið á hverri þessari spildu og bæirnir staðið við sjóinn. En hann hefir brotið landið, og er þar nú kamburinn, sem bæirnir hafa staðið. Alt land er hér sandrokið hraun,” segir í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1903. “Vestan hans [Stekkhóls (041)], í fjörunni er klapparhóll, Hvarfklöpp [049].[...] Ofan vegarins er annar klapparhóll og uppi á og utan í hinum hlaðið byrgi [108]. Frá honum til suðurs og síðan til vesturs liggur vörslugarður ofan við bæina og þau mannvirki er hafa tilheyrt þeim. Garðurinn er sennilega um 2 km langur,” segir á ferlir.is. Annars staðar á síðunni segir: “Skammt norðvestan [við gerði 116] er vörslugarður

Uppmæling á túngarði 1850-105.

1850-105: Túngarðurinn, horft til austurs.

er liggur til suðvesturs upp að meginvörslugarðinum ofan Hafnabæjanna.” Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjaneshæjar segir: “Liggur í boga frá Hafnabergi í vestri og endar í austri rétt SA við Stekkjarhól og við rúst [150]. Umykur flest allar rústir á svæðinu. [...] 500-800 m (liggur ca. A-V, NA-SV). Úr grjóti; 0.8 -1 m á breidd og 0.2-0.4 m á hæð. Viða illa færing, hlið er á garðinum á vestari hluta hans. Hliðið er S við hól sem rúst 44:1 stendur á. Brýni fannst nærri hliðinu.”

Guðmundur Ólafsson og Sigurður Bergsteinsson skráðu garð árið 1996: “Garðhleðsla, hugsanlega túngarður. Garðurinn liggur frá Hafnabergi til austurs og markar sennilega tún eða landamerki Eyrarbæjar og Sandhafnar til suðurs. Vestasti hluti garðsins er sokkinn í sand og að miklu leyti hruninn. Grjótdreif úr hleðslunni er á um 3 m breiðu svæði. Um 50 m frá ströndinni er um 2,5 m breitt rof í garðinn fyrir vegarslóða. Þaðan liggur hleðslan áfram til austurs. Sandur hefur lagst upp að henni beggja vegna þannig að hún er að mestu í kafi. Viða er nokkur grjótdreif og hrun úr hleðslunni, einkum að norðanverðu. Í rofabarði við vegarslóðann virtist veggjaþykktin geta hafa verið um 1 m að breidd, en þar sem sandurinn hefur safnast upp að hleðslunni hefur einfaldri og um 0,3 m breiðri steinhleðslu verið bætt ofan á vegginn. Hæð hleðslunnar ofan sands er allt að 0,5 m. [...] Garðurinn beygir og klofnar í tvær áttir skammt suður af mannvirki [023]. Annar hluti hans heldur áfram til suðausturs en hinn beygir niður að sjónum til austurs.”

Svæðið er uppblásið. Melur og sandur, smávegis gras. Liggur frá Hafnabergi til austurs allt að Stekkjarhól.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Árbók 1903, 43; www.ferlir.is/?id=3826; www.ferlir.is/?id=4070; Guðmundur Ólafsson & Sigurður Bergsteinsson, 5, 9; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 35:1

1850-114: GK-032:059 *Kirkjuhöfn* heimild lending

“Þó er grashóll þar, sem bærinn Kirkjuhöfn [024] stóð, og er gróið yfir bæjarrústina, svo hún sést ógjörla. [...] Utanvert við vík þessa er höfnin, sem bærinn Kirkjuhöfn er kenndur við. Það er lón fyrir innan skerjaröð. Þar er þrautalending í öllum suðlægum áttum,” segir í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1903. „Um það bil í miðri byggðinni er Kirkjuhöfn, en þar var verzlunarhöfn á tímum Hansamanna [...],” segir í Íslenskum sögustöðum.

Stórgrýtt fjara, vatnsvorfnir steinar. Engin ummerki um lendingu sjást lengur.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Árbók 1903, 43; KK I, 25

1850-8: GK-032:061 varða óþekkt

Varðan er uppi á hraunbún, nokkuð sunnan við Valahnjúk. Hún er hlaðin á hraunklöpp og smá lyng er við hana. Varðan er sunnan við “mölina” og stikuð gögnuleið er við hana. Líklega ekki forn.

Hættumat: engin hætta

1850-8: Varðan, horft er til norðurs.

1850-93: GK-032:063 *Skiptivík* heimild bústaður

“Ketill sagði okkur frá tveimur örnefnum sem við fórum framhjá á leiðinni út að Stekkjarhól. Það voru fyrst Skiptivík, þar eru landamerki, hann sagði að það væri sagt að þar hafi búið gömul kona ein síns liðs,” segir í svörum Ketils Ólafssonar í Þjóðháttafni. Ekki er vitað hvar þetta býli var staðsett, mögulega í Skiptivíkurhól. Frekari heimildir þarf til að staðsetja það með vissu.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: ÞÞ 15015-a

1850-108: GK-032:064 heimild huldufólksbústaður

“Segir ekki af ferð hennar, fyrr en hún kemr suður að svo nefndum Kirkjuhafnarhólum. [...] Þegar hún stóð upp, sá hún allt í einu hólinn standa opinn. Sá húsfreyja þar inn í stóra og mikla hvefingu. Þar logaði eldur glatt í hlóðum og hékk pottur yfir hóbandi. Fyrir framan eldinn stóð há og tíguleg kona. [...] En nú var álfkonan horfin, og á hólnum sáust engin verksumerki; hann var eins og jafnan hafði verið fyrr,” segir í Rauðskinnu II.

Álfkonan er talin hafa verið í Stóru-Sandhöfn. Bæjarhóllinn er grasi gróinn en allt umhverfið er uppblásið.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Rauðskinna II, 22-23

1850-19: GK-032:065 heimild skemma

“Kista er hyldjúp skvompa milli kletta innan við Kistubergið. Þar var skipað upp vörum til vitans [066], og þar var eitt sinn birgðahús fyrir vitann,” segir í örnefnaskrá Kalmanstjarnar. Í örnefnaskrá Hafnar segir: “Þetta heitir Kista. Þegar núverandi viti var byggður, var öllu efni skipað upp þarna í gjánni og varð að halda bátnum þarna báðum megin frá. Skammt upp frá sjónum var geymsluhús, sem notað var til geymslu á vörum til vitans fram undir 1930, því enginn vagnvegur var til Reykjaness, en vagnbraut [086] var rudd frá húsi þessu til vitans. Oft var erfitt og tafsamt að koma vörum þarna upp, því sjór varð að vera vatnsdauður, ef það átti að takast. Ekki er vitað til, að slys yrði við þetta.”

Sandur, vatnssvorfid stórgrýti, flatlent.

1850-19: Skemma sést ekki, horft til norðurs.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots
Heimildir: Ö-Kalmanstjörn, 3; Ö-Hafnir VHÍ, 9

1850-18: GK-032:066 Kista heimild landing

“Kista er hyldjúp skvompa milli kletta innan við Kistubergið. Þar var skipað upp vörum til vitans, og þar var eitt sinn birgðahús [065] fyrir vitann,” segir í örnefnaskrá.

1850-18: Horft er til suðurs yfir Kistu, landingin sést ekki.

1850-13: Horft til suðvesturs yfir vörðuna.

Í fjöru framan við Reykjanesvirkjun, landingin sést ekki.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Kalmanstjörn, 3

1850-36: GK-032:071 heimild lambhús

“Fram af eyrinni er Eyrarsker, og aðeins sunnar er Svartiklettur. Þar sem Eyrarsker er nú, er sagt, að lambhúsin frá Eyri [029] hafi verið,” segir í örnefnaskrá. Eyrarsker er nú um 150- 170 m norðvestur frá landi og fer á kaf á flóði. Ekki er hægt að komast þangað þurrum fótum.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Kalmanstjörn, 4

1850-13: GK-032:072 varða óþekkt

Stika er í vörðunni en ekki er víst að hún sé gömul. Uppblásin hraunhæð er á þessu svæði. Stórgrytt fjara til vesturs, 3 m frá bakka hraunsins.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-66: GK-032:073 heimild kálgarður

Á túnakorti frá 1918 er afgirt svæði teiknað um 120 m norðvestan bæjar 001. Ekki er loku fyrir það skotið að um kálgarð sé að ræða.

1850-25: Varnargarðurinn, horft til suðurs.

Öll ummerki þessa mannvirkis eru horfin.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1918

1850-60: GK-032:074 heimild traðir

Á túnakorti frá 1918 eru traðir merktar sem liggja að bæ 001 úr norðri. Þær lágu á milli bæjarins til austurs og útihúss 005 að vestan og áfram til suðvesturs út heimatúnið að útihúsi og landingu sem þar var.

Innan gamla heimatúnsins. Jarðvegur sendinn og búið að slétta mikið. Ekki mótast fyrir tröðunum.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1918

1850-25: GK-032:075 hleðsla varnargarðurur

Sendið og grýtt hraun. Hleðslan er í lágri dæld, í skjóli frá hafinu. Hún er 9x1 m að lengd og hlaðin úr grjóti.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Agnes Stefánsdóttir (2008), 4, 22

1850-61: GK-032:085 heimild útihús

Fast vestan við útihúsið var byggt yngra útihús á 20. öld, steypdur grunnur þess sést enn. Við þá framkvæmd var þró sem sést á túnakorti frá 1918 líklega grafin burtu.

Hættumat: hættu, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1918

1850-50: GK-032:091 heimild lending

“Sandhöfn hefir frá aldaöldi verið talin þrautalending í Höfnum, en sá annmarki er á því, að ekki er leggjandi á það eftir að meir en hálfallið er út - eða næstum hálfallið er að. Þessu veldur flöt klöpp, sem gengur þvert yfir sundið,” segir í örnefnaskrá Hafna. Hvar nákvæmlega var lent við Sandhöfn er ekki vitað, líklega þó nærri bænum. Mögulega erum sömu lendingu og 255 að ræða.

Engin ummerki lendingar sjást við Sandhöfn.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots.

Heimildir: Ö-Hafnir VHÍ, 24

1850-15: GK-032:093 varða óþekkt

Varðan er uppi á klettabelti. Það má greina fimm umför úr hellugrjóti. Sandur og mól eru umhverfis hana. Varðan er um 6 m frá klettabrún niður í fjöru.

1850-15 og 17: Horft til austurs yfir vörðurnar.

1850-16: Horft til norðvesturs yfir vörðuna.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots.

1850-16: GK-032:094 varða óþekkt

Varðan er uppi á klettabelti, um 15 m austan við brúnina. Hún er hlaðin úr hellugrjóti, 4 umför sjást. Varðan er hrúin til norðurs að litlum hluta.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots.

1850-17: GK-032:095 varða óþekkt

Varðan er uppi á klettabelti, 3 m frá brúninni. Uppblásið hraun er umhverfis, sandur, mól og hraungrýti eru ríkjandi.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots.

1850-29: GK-032:096 varða samgöngubót

Varðan er uppi á litlum hól, umhverfis er melur og svæðið er mun gróðursælla en hraunið næst ströndinni.

1850-29: Vörðubrot, horft til suðvesturs.

1850-30: Varðan, horft til suðvesturs.

Brotin viðarspýta í henni.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

1850-30: GK-032:097 varða samgöngubót

Nokkru sunnan við göngustíg niður að Hafnarbergi. Brattir kletttar eru til vestus. Varðan er um 10 m frá brún Hafnarbergs.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

1850-31: GK-032:098_1 hleðsla óþekkt

Hleðslan er á grasigrónum og litlum hól, ofan við

1850-32: Horft til norðurs yfir vörðuna.

1850-31 og 32: Hleðslan og varðan í fjarska, horft til norðurs.

1850-33 og 34: Vörðuð leið, horft til norðurs.

Hafnarberg. Hún er 0,3-0,5 m á hæð úr grjóti. Vegslóði liggur að þessum hól.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

1850-32: GK-032:098_2 varða samgöngubót

Varðan er 10-15 m frá brún Hafnarbergs. Gras og steinar eru við hana. Varðan sést enn vel, hún er um 1,6 m að hæð.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

1850-33: GK-032:098_3 gata leið

Liggur meðfram Hafnarberginu til norðurs.

Gróðurþekja er ekki samfeld við hana. Leiðin sést enn vel og er vörðuð.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

1850-34: GK-032:098_4 varða samgöngubót

Varðan er ofan við brún Hafnarbergs. Melur með smávegis grasi og mikid af steinum er á þessu svæði. Hún sést vel og er um 1,6 m á hæð. Það má greina sex umför af vandlega hlöðnu grjóti í henni.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

1850-100: GK-032:098_5 varða samgöngubót

1850-100: Horft til norðurs yfir vörðuna.

1850-101: Varðan, horft til vesturs.

Melur með smá grasi og steinum er ofan við Hafnarberg. Varðan sést vel og er um 1 m á hæð.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

1850-101: GK-032:098_6 varða samgöngubót

Varðan er um 1,2 m á hæð og grjóthlðain. Það sést glitta í sand á milli steina.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

1850-102: GK-032:098_7 varða samgöngubót

1850-102: Horft til VNV yfir vörðuna.

1850-103: Varðan, horft til vesturs.

Varðan er ofan við Hafnarberg. Hún er um 1,4 m á hæð og sést vel.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

1850-103: GK-032:098_9 Sig varða leið

“Upp af nálega miðju bergi eru tvær vörður. Þar heitir Sig. Skammt sunnar gengur nokkuð stór hellir inn í bergið með skökkum munna. Hann er nefndur Dimma,” segir í örnefnaskrá Hafna.

10-15 m frá brúninni. gras og steinar. Varðan er 0,4 m á hæð en sést þó vel. Hún er ofan við Hafnarberg á klettabrún sem þar er. Grjót og hamrar eru til vesturs.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Hafnir VHÍ, 8

1850-104: GK-032:098_8 varða samgöngubót

Melur, sandur, gras og steinar eru þarna ofan við Hafnarberg. Varðan er 1,8 m á hæð.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

1850-64: GK-032:099 öskuhaugur

Niðurgröftur er suðvesturhorni bæjarhóls Kalmanstjarnar, þar sést mikið af brenndum fiski- og

1850-64: Öskuhaugurinn, horft til suðvesturs.

1850-9: Valahnjúksmöl, horft til norðurs. Ekkert sést til minjanna.

dýrabeinum, skeljar og naglar. Hann er um 0,2 m á dýpt og án efa var hér öskuhaugur.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

1850-9: GK-032:100 Valahnjúksmöl heimild um tjaldstæði

“Árið 1804 rak á land á svonefndri Valahnjúksmöl á Reykjanesi geysistóran timburflota. [...] Engin byggð var þá á Reykjanesi og urðu sögunarmennirnir því að liggja í tjöldum eða grjótbyrgjum, er þeir hrófuðu upp og skýldu sér í yfir nóttina,” segir í Rauðskinu III.

“Hlaðið er undir pall austan við Valahnúk. Þar höfðust menn frá Kirkjuvogi/Kotvogi við í tjöldum er þeir unnu m.a. reka á Valahnúkamölum,” segir á ferlir.is.

Mjög stórgrýtt fjara, svokölilið Valahnjúksmöl. Grasbali til austurs, en ekkert sést til minjanna.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Rauðskinna III, 10-12; www.ferlir.is/?id=3264

1850-72: GK-032:102 heimild samgöngubót

“Á Kalmanstjörnu er sundtré í garði [013] einum við sjóinn, miðað á sundinu út og inn í vörðubrot [106] upp á hátúnshólnum og þá farið rétt við Klettaneði á hólmanum, sem er sunnan við sundið, en að norðan falla boðar, sem kallaðir eru Klakkar,” segir sr. Sigurður B. Sívertssen í Rauðskinu IX-X.

Hér er verið að skrá sundtréð en staðsetning þess er sýnd á túnakorti frá 1918. Það er horfið.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Rauðskinna IX-X, 117, 188; túnakort 1918

1850-74: GK-032:103 tóft útihús

Tóft sem er að brotna í sjó vestast í heimatúni Kalmanstjarnar en hún sést lítið sem ekkert á yfirborði.

Sjórinn er að brjóta af vestur-langhlið þessa mannvirkis að öllum líkindum. Tóftin gæti hafa verið sambyggð túngarði 013 en öll tengsl þar á milli eru horfin eða undir sverði. Rofið er 0,5-1,2 m á hæð og þar má sjá 2-4 umför af hleðslu sem brotnar niður í fjöruna. Það má greina dyaop í rofinu og einnig dyrastein sem skagar þar fram. Sjórinn er því líklega að brjóta á útveggjum sé þessi túlkun rétt. Það má sjá 4 umför í dyrakampi. Um 5 m norðan frá dyaopinu sjást mannvistarlög í sniði, m.a. dökk jarðlög og skeljasandur sem annars er ekki að finna á þessu svæði. Tóftin fjarar út til annarra átta í sniðinu.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-74: Rofin tóft, horft til norðurs.

1850-65: GK-032:104 heimild samgöngubót

“Klakkar norðan við Kalmanstjarnarsund. Bein leið þar inn, sundtré [102] ofan við naust [105], annað [106] langt upp á túni, suður og ofan við Kalmanstjarnarhúsið,” segir Guðmundur Salómonsson í Rauðskinnu IX-X.

Ekki er vitað hvar þetta sundtré var staðsett og að öllum líkindum er það horfið vegna jarðræktar. Það var þó austarlega í heimatúni miðað við þessa lýsingu en staðsetning þess sést ekki á túnakorti frá 1918.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Rauðskinna IX-X, 117, 188

1850-73: GK-032:105 heimild naust

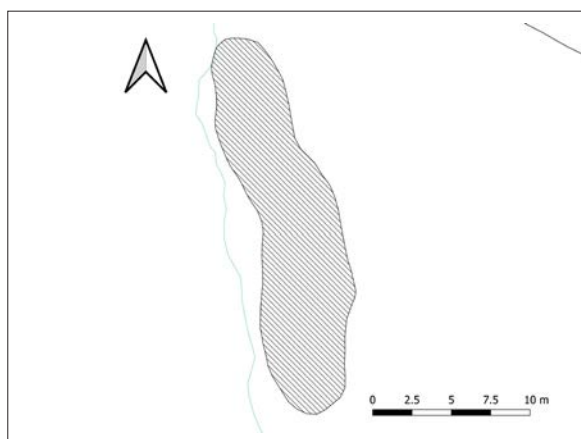
“Klakkar norðan við Kalmanstjarnarsund. Bein leið þar inn, sundtré [102] ofan við naust, annað [106] langt upp á túni, suður og ofan við Kalmanstjarnarhúsið,” segir Guðmundur Salómonsson í Rauðskinnu IX-X. Hér er verið að skrá naustið en ekki er vitað með vissu hvar það var staðsett. Möulega er um sama stað og 1850-74 að ræða.

Frekari heimildir þarf til þess að staðsetja naustið.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Rauðskinna IX-X, 117

185-76: GK-032:109 garðlag varnargarður

1850-76: Varnargarðurinn, horft til NNV.

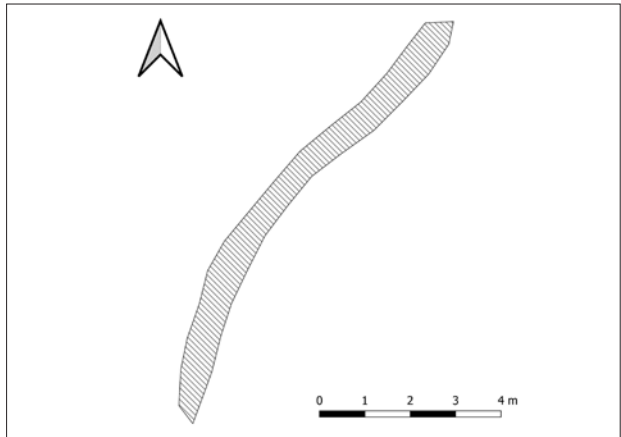
1850-76: Varnargarðurinn, horft til NNV.

Líklega yngri túngarður eða sjóvarnargarður. Hann er fast austan við sjóvarnargarð sem er sunnan við heimatún Kalmanstjarnar og líklega raskaði gerð hans, þessum eldri garði. Hleðslur eru grónar en virðast þó illa farnar. Garðurinn er 23 m að lengd og um 1,2 m á hæð. Hann er 2-3 m á breidd.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

1850-130: Varnargarðurinn, horft til norðvesturs.

1850-130: Uppmæling af varnargarðinum.

1850-130: GK-032:110 garðlag varnargarður

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “20-30 m NV við rúst [A]. [...] 13 m á lengd (NNA-SSV). Úr grjóti; 0.3-0.5 m á breidd og 0.2- 0.6 m á hæð. Liggur í boga, endar NNA-megin á stórum flötum steini (0.8x0.7m). Garðurinn er mikið sokkinn í sand.”

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 34:10

1850-111: GK-032:119 tóft útihús

1850-111: Tóftin, horft til norðurs.

1850-112: Tóftin, horft til suðurs.

1850-11: Horft til vesturs yfir vörðuna.

Illa farin tóft er norðvestan við bæjarhól Kirkjuhafnar. Tóftin er 7-8 m frá strandlengju má sjá grjótdreif sem er um 0,1-0,2 m á hæð. Svæðið er mjög uppblásið og liggur undir ágangi sjávar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-112: GK-032:120 þúst útihús

Hringlaga þúst er norðvestan við bæjarhól Kirkjuhafnar, um 7-8 m frá strandlengju. Þústin er gróin en svæðið er uppblásið og undir ágangi sjávar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-11: GK-032:124 varða óþekkt

Agnes Stefánsdóttir skráði árið 2008 vörðu NV af Valahnúk.

Þarna er nú gróðurlaus melur og stöku grasstrá. Þar eru 9 umför í vörðunni og hún er 10 m frá klettabeltinu niður í fjöru.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: Agnes Stefánsdóttir, 4, 22

1850-41: GK-032:125 varða samgöngubót

Agnes Stefánsdóttir skráði árið 2008 vörðu NV af Valahnúk og vörðu 123. Varðan er sýnd korti á bls. 4 í skýrslu Fornleifaverndar en henni er ekki lýst nánar. Í töflu á bls. 22 kemur hins vegar fram að varðan sé á leið og vel greinileg. Hún sé um 1 m á hæð og ekki í neinni hættu.

Þessi varða fannst ekki við skráningu árið 2017 og ekki er ljóst af hverju hún er horfin. Hún var uppi á klettabelti að öllum líkindum og ekkert jarðrask er hér. Eins er mögulegt að villa sé í hnit frá árinu 2008.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Agnes Stefánsdóttir, 4, 22

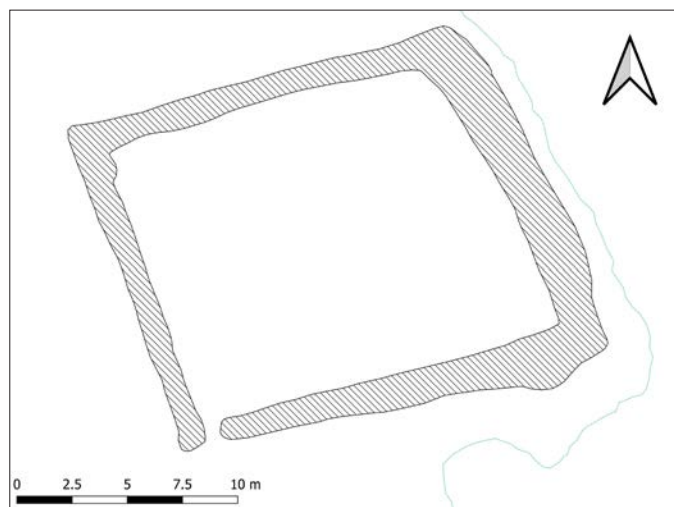
1850-35: GK-032:130 tóft rétt

Guðmundur Ólafsson og Sigurður Bergsteinsson skráðu mannvirki, hugsanlega fjárrétt, árið 1996: “Grjóthlaðin ferhyrnd rétt um 13 x 15 m að innanmáli. Hún stendur fremst fram á sjávarbakka. Veggjahæðin er allt að 80 cm og veggjaþykkt er um 80 cm. Ofan á vegginn hefur verið settur gaddavír. Innan í réttinni er yfirborðið mjög mishæðótt og hefur hún að hluta fyllst af sandi. Inngangur er við SA hornið. Við austurgaffinn, sem snýr út að sjó er yfirborðið allt að 1,5 m hærra en í suðvesturhelmingi réttarinnar. Að utanverðu er um tveggja metra fall frá gaffinum niður í grýtta fjörnuna. Í NV-horni réttarinnar er lítið byrgi og er SA hlið þess opin. Austurhlið byrgisins er flutningabretti úr tré. Byrgið er jafnhátt og réttarveggirnir og á því er flatt torfpak. Af hleðslunum að dæma virðist þetta ekki vera mjög gamalt mannvirki. Þær eru í allgóðu ásigkomulagi og virðist hafa verið haldið við. Byrjað að hrynja smávegis úr hleðslunni í suðurveggnum.”

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “Á tanga við nyrsta hluta Hafnabergs. [...] 17x14 m (ANA-VSV). Veggir úr grjóti; 0.8-1 m á breidd og 0.6-1.2 m á hæð. Vel gróið, garðlög sjást vel nema á ANA-hlið (utan og innan, vegna gróðurs). Gólf er

1850-35: Réttin, horft til norðurs.

1850-35: Uppmæling af réttinni.

vel gróið. Í VNV-horni gerðisins er yfirbyggt skot 2.5x1.2 m (ANA-VSV) 1 m á hæð, hálfhrunið. ASA-hluti er verst farinn. Dyr eru á SSA-hlið gerðisins, VNV-ast. Gaddavírsgirðing er ofan á öllum hliðum gerðisins, nema ANA. Landbrot er mikið hjá gerðinu og hefur brotnað alveg að mörkum ANA-hliðar gerðisins og því mikil hætta á því hún hrynji.”

Réttin er á grónum tanga, við norðurenda Hafnabergs. Hún er á sjávarkambinum og mun hverfa á næstu árum.

Réttin er grjóthlaðin, 20x15 m stór og snýr nánast austur-vestur. Sjór gengur yfir austurhlutann og þar eru skemmdir í veggjum. Hvalbein eru notuð í vegghleðslur í austurveggnum, þar sjást a.m.k. tvö stór bein. Op er í suðvesturhorni, inn í réttina.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Guðmundur Ólafsson & Sigurður Bergsteinsson, 4; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 37:2

1850-37: GK-032:131 heimild varnargarður

Guðmundur Ólafsson og Sigurður Bergsteinsson skráðu garðbrot árið 1996: “Þetta eru leifar af garði eða garðbroti sem að mestu er sokkinn í sand. Steinaröð stendur upp úr sandinum á stöku stað og sýnir hvar garðurinn hefur legið. Hann er um 50 m að lengd og liggur í suðvestur úr vikinni austan við mannvirki 1. Breiddin er um 60 - 80 cm.” Þessi garður fannst ekki árið 2017. Hann er líklega þarna enn en komin undir sand og áfok hulið hann.

1850-12: Hlaðni vegurinn, horft til suðurs.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: Guðmundur Ólafsson & Sigurður Bergsteinsson, 4

1850-12: GK-032:132 vegur leið

Hlaðinn vegur, um 3-3,5 m á breidd og 60 m að lengd. Vegurinn liggur norður-suður og sveigir til austurs í norðurenda uns hann fjarar út. Til suðurs hverfur hann í stórgrýttir

fjöru. Sandur og grjót er 15 m austan við malarbakkann. Það má sja 2-4 umför vestan megin í veginum en hann er nánast horfinn austan við vegna áfoks, þar glittir í eitt umfar.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

1850-106: GK-032:134 garðlag óþekkt

Guðmundur Ólafsson og Sigurður Bergsteinsson skráðu minjar árið 1996: A. Garður. “Þetta er garður sem liggur í einfaldri röð. Hlaðinn úr misstórum steinum frá 0,4 - 0,5 m í þvermál niður í 0,05 - 0,1 m í þvermál. Garðurinn liggur í norðvestur-suðaustur. Austast beygir hann til norðurs? Hann er horfinn á köflum og ekki er alls staðar hægt að sjá hann en til vesturs nær hann alveg niður að sjó. Garðurinn endar við hraunás þar sem mannvirki [B-D] eru til staðar.”

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: A. Garður. “Liggur í VNV-úr garði [132] í 200-300 m að Hafnabergi. [...] 200-300 m á lengd (VNV-ASA). Úr grjóti; ca. 0.7 m á breidd og 0.2-0.5 m á hæð. Mikið

1850-106: Garðlagið, horft til vesturs.

1850-42: Horft til ANA yfir leiðina.

s o k k i n n í sand, ekkert gróinn. Afleggjari úr stóra garði ([132]).”

Melur sandur og smávegis lyng.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

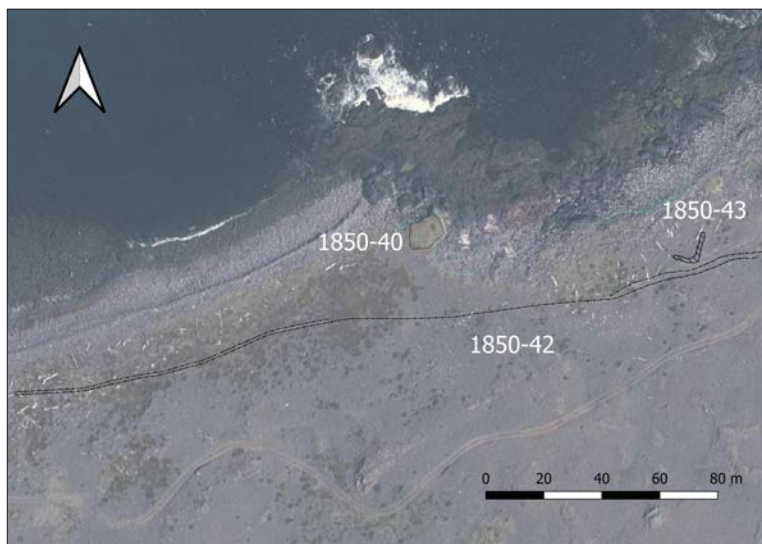
Heimildir: Guðmundur Ólafsson & Sigurður Bergsteinsson, 5-6; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 44:1-44:4

1850-42: GK-032:140 vegur leið

Guðmundur Ólafsson og Sigurður Bergsteinsson skráðu leið, árið 1996: “Traðir sem liggja meðfram ströndinni yst frá Eyrarbæ [029] að Sandhöfn [023/026]. Þetta er um 1,5 m breiður slóði sem

varðaður er einfaldri steinaröð beggja vegna. Steinarnir eru að jafnaði um 0,1 - 0,2 m stórir. Sums staðar hafa rekaviðardrumbar verið lagðir í stað steina til að afmarka vegarslóðann. Þetta virðist ekki vera ýkja gömul hleðsla. Hugsanlega er þetta nýleg gönguleið sem gerð hefur verið að hömrinum við Hafnaberg." Slóðinn sést enn og sveigir til suðurs við Eyri. Hann var ekki rakinn alla leið og fer þar utan við svæðið. Slóðinn er horfinn á köflum undir rekavið.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots
Heimildir: Guðmundur Ólafsson & Sigurður Bergsteinsson, 7

1850-40-43: Fornleifar staðsettar á milli Eyrar og Sandhafnar.

1850-40: Útihúsið, horft til norðurs.

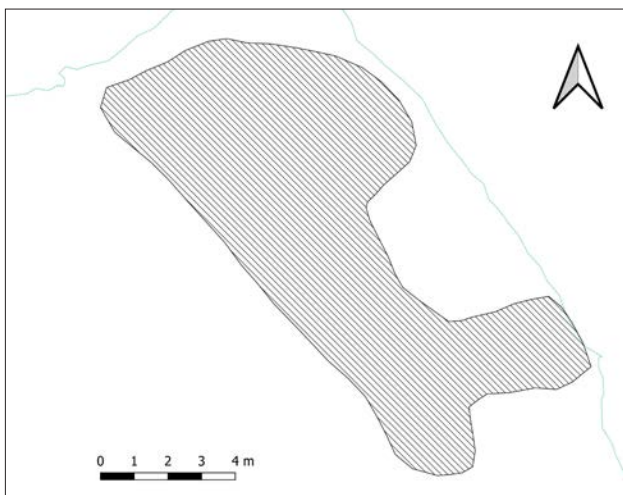
1850-40: GK-032:142 þúst útihús
 Guðmundur Ólafsson og Sigurður Bergsteinsson skráðu hugsanlegan landingarstað árið 1996: "Hér hefur líklega verið landingarstaður, uppsátur eða vör. Hér er sendin skor þar sem gott hefur verið að draga upp báta. Fyrir ofan landinguna er grasi vaxinn hóll þar sem hugsanlega eru einhverjar rústir án þess að hægt sé að segja það með vissu. Á hólnum austanverðum er eins og 90° horn sem bendir til þess að þar sé um hleðslur að ræða." Þústin er rúmum 140 m vestan við bæjarhól Sandhafnar, uppi á klapparhól við sjávar kambinn.

Þetta er klapparhóll í grunninn, suðausturhluti hans er gróinn og líklega er þar mannvist. Sjór

gengur hér yfir, það er 2-3 m brattur bakki til norðurs niður í grýtta fjöru. Fjaran fer undir sjó á flóði. Hóllinn er einnig brattur til norðvesturs, þar brotnar úr honum. Hóllinn lækkar til suðurs, lítill jarðvegur er á honum og hvergi sér til mannvistar, það er grasið sem gefur það einna helst til kynna. Þústin er 13x8 m að stærð, 0,5 m á hæð og snýr norðaustur-suðvestur.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Guðmundur Ólafsson & Sigurður

1850-46: Uppmæling af útihúsinu.

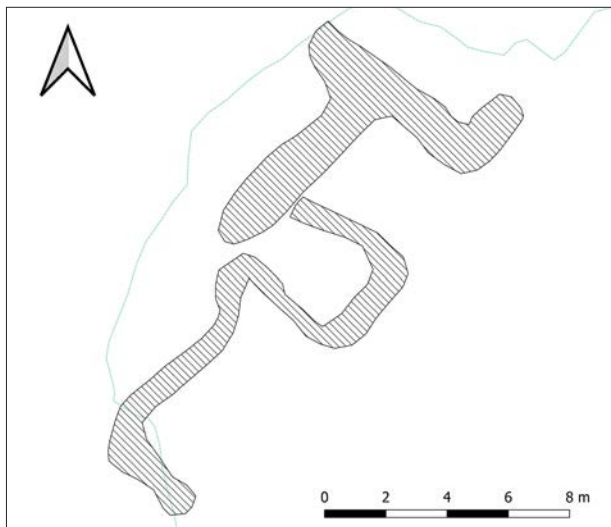
1850-46: Útihúsið, horft til norðvesturs

1850-46: GK-032:143 þúst útihús

Guðmundur Ólafsson og Sigurður Bergsteinsson skráðu hugsanlegan rústahól árið 1996: “Grasi vaxinn hól norð norðaustur af hól [026]. Hóllinn er alveg niður við fjöruna og virðist sjórinn vera búinn að brjóta stóran hluta af honum. Þetta eru sennilega leifar af rústahól þó nú sjáist ekki móta fyrir rústum á yfirborði hans.” Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjaneshæjar segir um rúst sem var skráð árið 2003: «Ca. 50 m A við Stóru-Sandhöfn. N við vegslóða sem liggur að bæjarhólunum. [...] 5x3 m (A-V). Veggir hafa líklega verið úr grjóti; ekki hægt að sjá breidd þeirra vegna þess að rústin er alveg hrunin og gróin. 0.7 m á hæð. Nokkuð af grjóti sést á N-hlið.» Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjaneshæjar segir um hróf sem árið 2008: A. «ASA við Stóru Sandhöfn. Alveg úti við fjöru. Áfast hrófi [B]. [...] 3.5x4 m (N-S). Garðlög sjást ekki. Vel gróið mosa og sinu. Í mikilli hættu vegna ágangs sjávar.» B. «ASA við Stóru Sandhöfn. Alveg úti við fjöru. Áfast hrófi [A]. [...] 3x4 m (N-S). Garðlög sjást ekki. Vel gróið mosa og sinu. Í mikilli hættu vegna ágangs sjávar.» Þetta er sama mannvirki þrátt fyrir að vera skráð undir þremur númerum.

Stór hluti þessa mannvirkis er eflaust horfinn í sjó. Hóllinn, eða þústin, er 15x6,5 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Þústin er hæst til suðurs, þar er hún 0,5-1 m á hæð og lækkar skart til norðausturs. Þar er rof í hólunum og neðarlega í því má greina vikurlag. Í því eru fremur stórir steinar, 2-3 cm að stærð. Þetta vikurlag er líklega aðflutt. Til norðurs sést veggur en sjórinn brýtur af honum. Rofið er sendið en á tveimur stöðum sjást hleðslur í sniði.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-113: Uppmæling af útihúsinu.

Heimildir: Guðmundur Ólafsson & Sigurður Bergsteinsson, 8; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni

1850-113: Útihúsið, horft til suðurs.

F. Einarsson 2008, 36:7, 36:8-36:9

185-113: GK-032:146 hleðsla útihús

Guðmundur Ólafsson og Sigurður Bergsteinsson skráðu garða og reiti árið 1996: “Niður við ströndina eru leifar af grjóthleðslum fremst á klettunum norðan við hólinn. Þær eru að minnsta kosti 5 m langar og allt að tveggja metra breiðar. Þetta er hluti af lengri hleðslu sem liggur í sjó fram. Fleiri garðar eða reitir eru í framhaldi af henni þarna fremst á bakkanum. Einn er um 8 m langur og annar garður um 4 m breiður. Þetta eru allt hleðslur sem standa fremst á bakkanum.”

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjaneshæjar segir: “10-15 m VNV við Kirkjuhafanarhól [sic] [145]. [...] 12x6.5 m (NA-SV). Veggir úr grjóti; breidd sést ekki og hæð er ca. 0.7 m. Garðlög sjást á NV- og SV-hliðum. Efst á miðjum hól er hól 3.5x3 m (NASV). Hólfið er alveg sokkið í hólinn og aðeins efstu steinar sjást, ca. 0.4 m á breidd (einföld röð af steinum).”

Alveg við stórstraumsfjöru línuna, er þegar byrjað að brotna niður vegna ágangs sjávar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Guðmundur Ólafsson & Sigurður Bergsteinsson, 9; Sandra Sif Einarisdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 34:8

1850-906: GK-032:147 heimild útihús

Guðmundur Ólafsson og Sigurður Bergsteinsson skráðu tóft og garð árið 1996: “Grjóthlaðið mannvirki fremst á sjávarbrún. Veggirnir eru allt að 1,2 m að hæð. Hleðslurnar eru nokkuð hrundar og engin hvilft er í mannvirkið að ofan. Það er um 8 m að lengd og 3 m að breidd. Grjóthleðslan heldur áfram um 20 metra inn í landið og er á kafi í sandi og grasi. Sunnan við 22 eru garðbrot sem liggja í allar áttir. Ekki verður því lýst nánar að sinni en æskilegt væri að mæla þetta svæði betur upp.”

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir:

A. Garður: “Ca. 30 m N við Krikjuhafnarhól [sic] [145], við fjöruna. Á ca. 3 m háum [sic] hól. [...] 24 m á lengd (VNV-ASA). Úr grjóti; það er ekki hægt að sjá breidd, garðurinn er gróinn inn í hólinn [sic].

Garðlög sjást VNV-ast á NNA-hlið og á VNV-hlið [sic]. Garðurinn liggur upp ca. 3 m háan hól [sic]. Þar sést mjög lítið í garðinn [sic].”

Þessi mannvirki virðast horfin og fundust ekki árið 2017.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

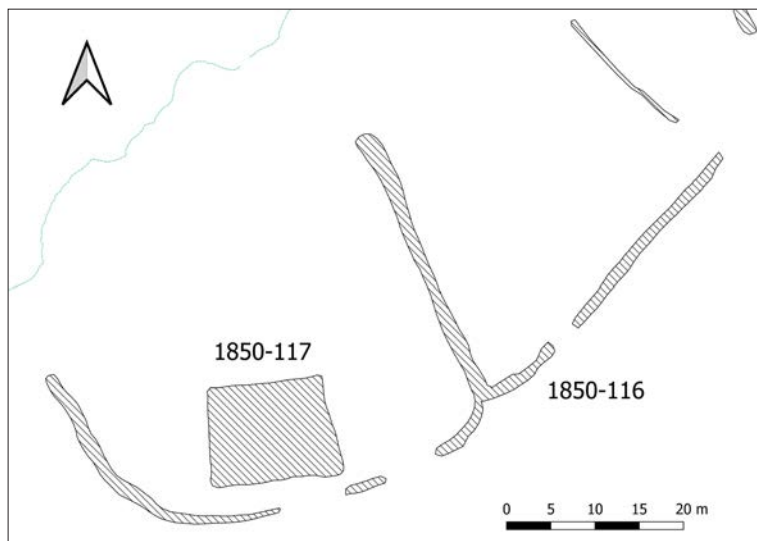
Heimildir: Guðmundur Ólafsson & Sigurður Bergsteinsson, 9-10; Sandra Sif Einarisdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 34:9-34:10

1850-116: GK-032:148_1 garðlag kálgarður

Guðmundur Ólafsson og Sigurður Bergsteinsson skráðu minjasvæði, hugsanlega fiskreiti 148_1, 148_3 og rétt 148_2 árið 1996: “Þetta er grjóthleðsla [reitur A] sem hefur þrjár

hliðar sýnilegar. Lengd og breidd þessa reits var ekki mæld en hleðslan er tvöföld, allt að 0,6 m breið, að mestu leyti hlaðin úr allt að 0,6 m stórum steinum og púkkað upp á milli með smágrýti.” [...] Mannvirkið er um 16 m langur reitur, sennilega fiskreitur, sem er í framhaldi af reit [A]. Hann er um 4 m norðan vegarslóða og liggur niður að sjó. Umhverfis reitinn er hlaðinn garður úr lábörðu grjóti. Hleðslan er um 0,5 - 0,6 m breið og er allt að 0,5 - 0,6 m há. Flestir steinarnir eru um 0,2 - 0,3 m í þvermál. Garðurinn hefur þrjár hliðar, vestur-, suður- og austurhlið. Fjaran afmarkar hann að norðanverðu. Reiturinn sem

garðurinn afmarkar er um 40 m langur og um 40 m breiður. Á suðurhliðinni er um 50x60x20 cm stór steinn sem stendur upp á endann. Austan við hann er um 1 m breitt rof eða op í garðhleðsluna. Líklega hefur þetta verið inngangur inn í reitinn. Suðurhliðin nær ekki alveg að næsta reit og endar hleðslan um 15 m áður en komið er að mannvirki [132]. Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir. „Garður, 38 m á lengd liggur í sveig um ASA- og SSV-hliðar gerðisins [148_02]. Úr grjóti; 0,5 m á breidd og 0,1-0,6 m á hæð. [...] Veggir úr grjóti; 0,3-0,8 m á breidd og 0,2-0,7 m á hæð. Aðeins gróinn, mikið sokkinn í sand. Um ca. miðjann garðinn gengur út úr honum styttri garður, 33 m á lengd og liggur (NV-SA).” Sólveig G. Beck og Helgi Þorláksson

1850-116 og 117: Uppmælingar af kálgarðinum og tóft 1850-117.

1850-116: Kálgarðurinn, horft til norðvesturs.

skráðu sama svæði árið 2014. Rústasvæði A [148_01 og 02] [...] er sunnan við Stekkjarhól, fast vestan við gamla þjóðveginn um 20 m suðaustan við efri mörk fjörkambins [sic], um 100 m norðaustan við Kirkjuhafnarhól og um 230 m SSV við rústasvæði B [151]. [...] Rústasvæði A er um 130x40 m að flatarmáli og liggur norðaustur-suðvestur. Þar eru tvö gerði I og II og mjög sigið garðlag III. [...] Gerði II [148_02] er mun greinilegra en gerði I [148_03] og gæti vel verið yngri [...]. Gerði II er einfalt og ferkantað, um 10x12 m að utanmáli og liggur ANA-VSV. Gerðið er fullt af sandi og eru því ytri hliðar veggja þess mun greinilegri en þær innri. Veggirnir eru grjóthlaðnir en þó frekar gróflega, 0,4-1,5 m á hæð (1-8 umför) og 0,5-0,8 m á breidd, eða tvær samsíða raðir af grjóti. Gerðið er gróið melgresi og lungi að innan og hallar botn þess til NNV. Hugsanlega gæti hafa verið inngangur inn í gerðið á norðurvegg við NNA-horn þess, en vegna sigs hleðsla er það óljóst. Bæði gerðin eru hlaðin úr blöndu af köntuðu og sjávarbörðu grjóti. Garðlag III [148_01] myndar tvö stór, samsíða hólfi [...] sem bæði eru opin til norðvesturs, líklega vegna sjávarrofs. Endar garðalagsins hverfa allir í sand og grjót eða hreinlega deyja út í norðvestri. Hólfin eru 30 og 40 m á lengd, um 30 m á breidd og liggja í norðaustur-suðvestur. Syðra hólfið umlykur gerði II sem stendur í suðausturenda þess, gróflega fyrir miðju. Garðlagið er grjóthlaðið en mjög sigið og illa farið vegna rofs, sumstaðar sést ekki meira en ein óljós röð af grjóti í sandinum. Greinilegast er garðlagið ANA við gerði II [...] en þar er það sam aðeins um 0,5 m á breidd og varla 0,3 m á hæð (1-2 umför).” Þau grófu einnig könnunarskurð “fast upp við grjótvegg miðjuhólfs í gerði A.I að utanverðu, um það bil fyrir miðju hólfi ofan og auðaustan við gerðið [...],” og töldu líklegast að um leifar kálgarða væri að ræða: “Stærð, lögun og gerð hleðslna utan um gerði A.I.A.II og B.I gefa til kynna að líklegast sé hér um að ræða kálgarða frá Junkaragerði og/eða Kalmanstjörn, sem væru þá líklega frá seinni hluta 19. aldar og fram á þá 20.”

A: Sandur, sléttara innan garðsins, smávegis gras á stangli. Hefur þegar brotnað að hluta í sjóinn. Sandur og steinar, 8 m nv við vegslóðann. Smávegis gras. Engin norðausturhlið, aðeins sjáalegar suður og austurhliðar, sjávarbakki er vesturhlið. Op í austur. V-breidd veggja 1 m.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Guðmundur Ólafsson & Sigurður Bergsteinsson, 10-11; FS549-14111, 14-19;

Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 34:2-34:4

1850-117: GK-032:148_2 tóft rétt

Réttinni var lýst svona árið 1996. “Grjóthlaðin ferköntuð rétt innan í reit nr. 23. Steinararnir í hleðslunni eru minni en í mannvirki [A/148]. Hleðslan er einföld steinaröð allt að 0,8 m há. Réttin er full að innan af sandi. Enginn inngangur í hana er sýnilegur. Þvermál hennar er 15 x 11 m að utanmáli.” Í skýrslu Söndru er minjunum lýst svona: „Gerði. “70 m NA við Kirkjuhafnarhól [145]. [...] 13x10 m (NNA-

1850-117: Réttin, horft til suðausturs.

1850-119: Horft til ANA yfir fiskreitina.

SSV). Veggir úr grjóti; 0.5 m á breidd og 0.1-0.6 m á hæð. Garðlög sjást vel. Gólf gerðisins er mjög vel gróið. Gerðið er að nokkru leiti búið að fyllast upp af sandi. Jarðvegurinn í kringum gerðið hefur hins vegar blásið í burtu.“

Gróið að hluta en mikið af sandi innan um gróðurinn. Hallar upp á við til suðurs. Mjög gróið innan reits.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-119: GK-032:148_3 garðlag fiskreitir

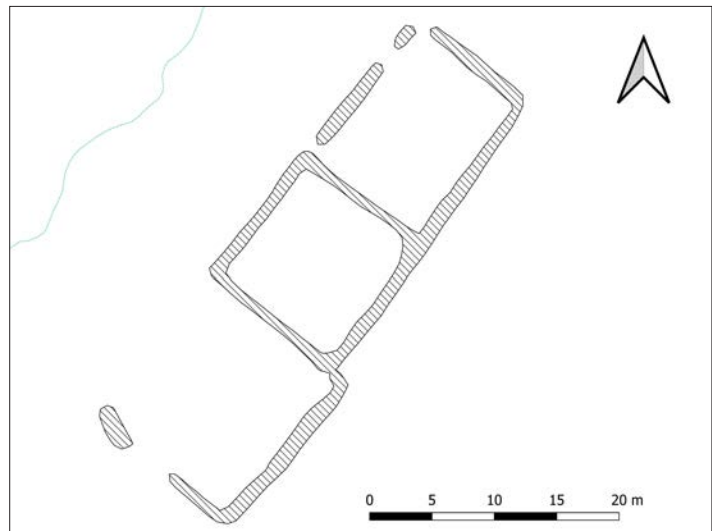
Guðmundur Ólafsson og Sigurður Bergsteinsson skráðu minjasvæði, hugsanlega fiskreiti og rétt, árið 1996: „[...] þrír samsíða reitir sem girtir eru af með grjóthleðslum og skipt er niður með einföldum steinaröðum. Þessir reitir eru nánast fullir af sandi og grónir. Innan reitanna eru sums staðar dreifðar grjóthrúgur en ógerlegt er að sjá hvort þær séu leifar frekari mannvirkja. Hugsanlega eru þetta steinar sem brimið hefur kastað upp á land. D [suðvestasta hólfið]. Ferhyrndur reitur, hlaðinn úr hraungrýti með hvössum brúnum. Hann er um 13 m breiður og 15 m langur, 0,6 m hár og víða hruninn. Hann

nær ekki niður að fjöru.” E [mið hólfið]. Ferhyrndur reitur svipaður að stærð og reitur [D] og samhliða honum. Vesturhlið reits [E] er einföld steinaröð sem jafnframt er austurhlið [D]. F [norðaustasta hólfið]. Reitur sem er um 13 m að lengd og 12 m að breidd, austan við reit [E]. Grjóthleðslan umhverfis er fremur sporöskjulaga en ferhyrningslaga.” Sandra lýsir minjunum árið 2003: “[...] 40x10 m (NNA-SSV). Veggir úr grjóti; 0,2-0,8 m á breidd og 0,1-0,5 m á hæð. 3 hól (A-C). Lítið gróið, gólf gerðisins stendur ca. 1,5 m hærra en SSV-hluti. Hólf A: 14x11,5 m (VNV-ASA). Hólf B: 12x10 m (VNV-ASA). Hólf C: 14x10 m (VNV-ASA)”. Sólveig G. Beck og Helgi Þorláksson skráðu sama svæði árið 2014: „Rústasvæði A er sunnan við Stekkjarhól, fast vestan við gamla þjóðveginn um 20 m suðaustan við efri mörk fjörkambsins [sic], um 100 m norðaustan við Kirkjuhafnarhól og um 230 m SSV við rústasvæði B [151]. Gerði I er þrískipt, um 40 m á lengd, 10-14 m á breidd og liggur norðaustur-suðvestur [...]. Hólf gerðisins eru um 12-14 m á lengd og 10-14 m á breidd og tengjast þau öll enda í enda og mynda þannig eina langa röð. Botn hólfa er lítt gróinn sandfláki sem hallar 10-20° til vesturs og stendur nyrsta hólf gerðisins aðeins ofar en hið syðsta líkt og gerðið halli til suðvesturs. Enginn greinilegur inngangur er inn í gerðið eða milli hólfa vegna sigs veggja og sands sem hylur suðvesturhluta gerðisins. Ekki er útilokað að sjórinn hafi dreift eitthvað úr hleðslum á því svæði neðst í brekkunni, næst sjónum. Veggir gerðisins eru grjóthlaðnir, 0,2-0,5 m á hæð (1-2 umfö) og 0,4-0,6 m á breidd, eða 1-3 grjóthlaðið hlið við hlið.”

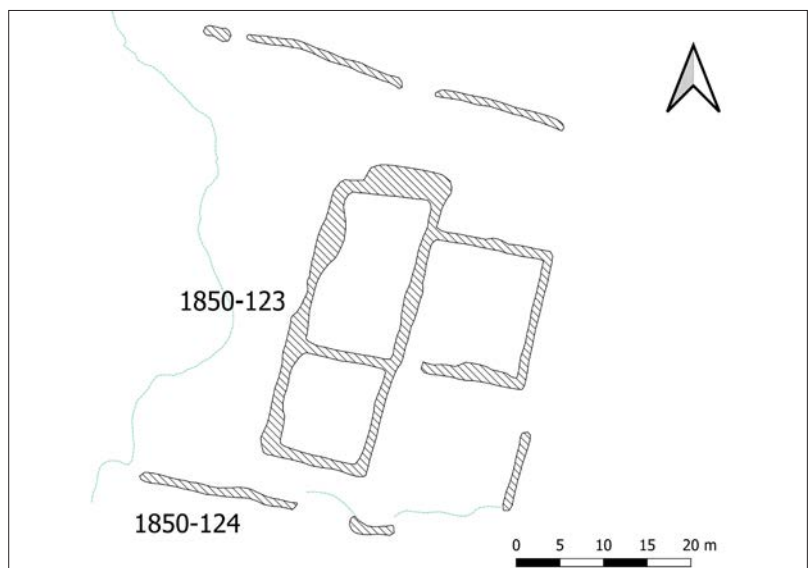
Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-123: GK-032:151_1 heimild

Guðmundur Ólafsson og Sigurður Bergsteinsson skráðu hugsanlega fiskreiti árið 1996: “Samliggjandi garðar eða fiskreitir. Þeir eru a.m.k. sex talsins en voru nú skráðir á eitt númer. Reiturinn (32.1) sem er næst veginum er um 15 x 12 m að innanmáli. Hleðslan er úr hraungrýti og lögð ofan á mjög óslétt landslag. Sandhæðir eru í norður og norðausturhluta reitsins. Þær eru 2 - 3 metrum hærri en yfirborð í suðurhluta reitsins. Hleðslan er um 0,6 m breið og allt að 1 m há þar sem hún er hæst. Víða er hún hrunin. Reitirnir eru

1850-119: Uppmæling af reitunum.

1850-123: Uppmælingar af fiskireitum.

1850-123: Fiskireiturinn, horft til norðurs.

beint upp af eða suður af víkinni sem virðist hafa verið góð til lendingar [059] og nefnd var hér að framan. Svo virðist sem reitasvæðið afmarkist að sunnanverðu og norðanverðu af stökum garðhleðslum sem liggja frá veginum alveg niður að sjó.”

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “100 m NNA við Stekkjarhól [041] [...] 42x28 m (N-S). Veggir úr grjóti; 0.4-1 m á breidd og 0.1-1.1 m á hæð. 4 hól (A-D). Nokkuð gróið, garðlög sjást vel. Ekki mikið hrunið nema NNA-asti hluti þess. Hól A: 16x12 m (A-V). Mikið skemmdur og sokkinn í sand. Hól B: 17x16 m (A-V). NNA-hluti hólsins er 1 -1.5 m hærri en hinir hlutar þess. Hól C: 20x12 m (N-S). Hól D: 12x10 m (A-V). Gólf gerðisins er vel gróið.”

Sólveig G. Beck og Helgi Þorláksson skráðu

sama svæði árið 2014: “Rústasvæði B er noraðn Stekkjarhóls, um 15 m neðan og vestan við gamla þjóðveginn og um 25 m austan og ofan við efri mörk fjöru, um 800 m SSV við Kalmanstjörn og um 450 m NNA við Kirkjuhafnarhól. [...] ”

Rústasvæði B er um 50x50 m að flatarmáli. Á svæðinu er eitt gerði B.I og tveir grjóthlaðnir garðar B.II.1 og B.II.2 sitt hvoru megin við gerðið að NNA og SSV [...]. Gerði I er þrískipt og L-laga, 15-32 m á lengd, 12-25 m á breidd og liggur NNA-SSV. Hól gerðisins eru 12-20 m á lengd, 12-14 m á breidd og liggja öll NNA-SSV. Tvö jafn breið hól liggja saman enda við enda og mynda eina lengju. Þriðja hólf, sem er örlítið breiðara og styttra, liggur samsíða og fast upp við nyrðra hól lengjunnar að ofan- og austanverðu. Veggir gerðisins eru grjóthlaðnir, 0,2-1,5 m háir (2-3 umför) og 0,5-1 m á breidd (2-3 samsíða raðir). Grjótið í veggjunum er mikið til kantað grjót en engir inngangar eru greinanlegir inn í hólf, líklega vegna hruns og rofs. Hleðslur eru grófar. Botn hólfanna virðist nokkuð rofinn og er mikið grjót og lítt gróinn sandur inni í hólfunum. Botn þeirra hallar 5-30° til SSV og er hæðarmunur allt að 3 m milli norður- og suðurenda. Garðlög II.1 [...] og II.2 eru frekar rýr og gróflega hlaðin. Þau eru um 45 m (II.1) og 30 m (II.2) á lengd, 0,2-0,4 m á hæð (1-3 umför) og varla 0,3-0,5 m á breidd (1-2 samsíða raðir af grjóti). Garðlögin liggja VNV-ASA og standa þau ofan á lítt gróinni klöpp. Garðlag II.1 er um 10 m NNA við gerði I, í svipaðri hæð og norðurveggur gerðisins, á meðan garðlag II.2 er aðeins um 5 m SSV við gerðið og stendur á klöppinni 0,5-1 m hærri en suðurveggur gerðisins. Engin hugsanleg tengsl eru greinanleg milli þeirra, hvorki að austan verðu né vestan.” Þau töldu minjarnar líklega leifar kálgarða:

“Stærð, lögun og gerð hleðslna utan um gerði A.I A.II og B.I gefa til kynna að líklegast sé hér um að ræða kálgarða frá Junkaragerði og/eða Kalmanstjörn, sem væru þá líklega frá seinni hluta 19. aldar og fram á þá 20.”

1850-124: Rofnar hleðslur, horft til austurs.

1850-124: Horft til norðvesturs yfir fiskireitinn.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Guðmundur Ólafsson & Sigurður Bergsteinsson, 11; FS549-14111, 14, 16; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 33:2

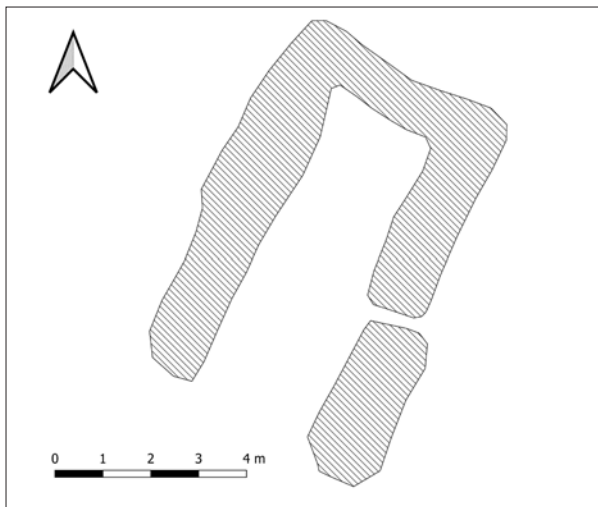
1850-124: GK-032:151_2

Guðmundur Ólafsson og Sigurður Bergsteinsson skráðu hugsanlega fiskreiti árið 1996: “Svo virðist sem reitasvæðið afmarkist að sunnanverðu og norðanverðu af stökum garðhleðslum sem liggja frá veginum alveg niður að sjó.” Þetta eru tvær hleðslur, norðan og sunnan við fiskreitina, þær sjást enn.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-82: GK-032:152 tóft útihús

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “100 m SSV við Junkaragerði (íbúðarhúsið). Í túni. [...] 8.5x6.5 m (ANA-VSV). Veggir úr grjóti; 1 m á breidd og 0.2-1.7 m á hæð. Garðlög sjást vel að innan,

1850-82: Uppmæling af útihúsi SSV við Junkaragerði.

1850-82: Horft er til norðausturs yfir útihúsið.

sæmilega að utan. VSV-hlið er ekki til staðar, þar hefur líklegast [sic] verið þil. ANA við miðja rústina er gólfíð niðurgrafið, um 0.4 m á dýpt. Rústin er vel gróin.”

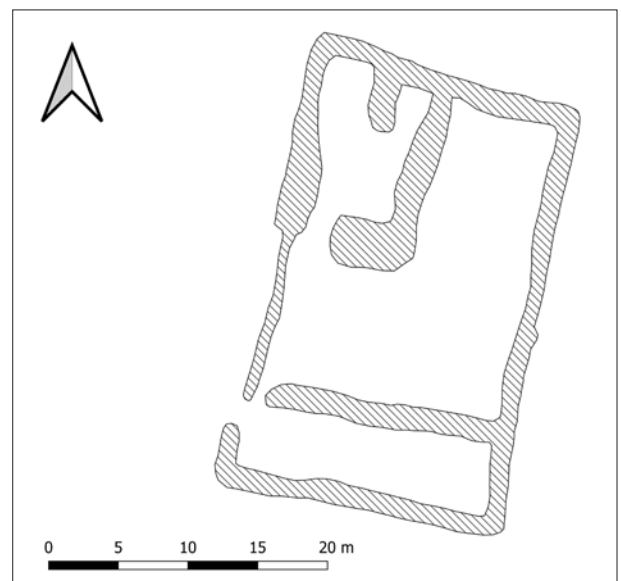
Tóftin er á milli heimatúna Traðarhúsa og Junkaragerðis. Hún er tvískipt, í suðurlangvegg sjást m.a. 2 byggingarstig. Steypa er þar og engu líkara en veggurinn hafi verið lengdur. Það sjást um 6-9 umför af grjóti í veggjum, víða er steypa á milli.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F.

1850-91: Beitarhúsið, horft til norðurs.

1850-91: Uppmæling af beitarhúsi NNV af Junkaragerði.

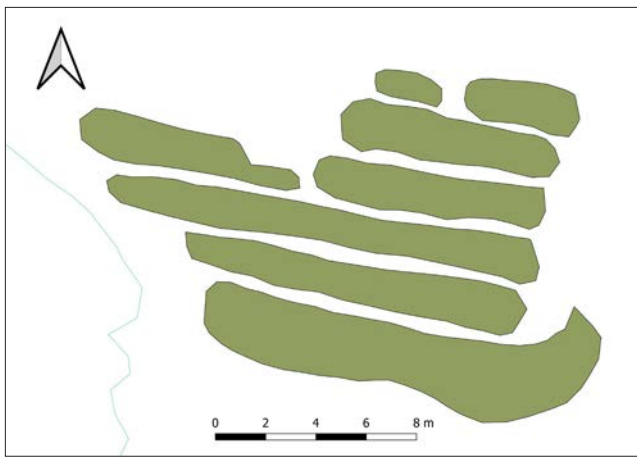
1850-91: GK-032:157 tóft beitarhús

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “Ca. 250 m NNV við Junkaragerði (íbúðarhúsið)” árið 2003: “33x20 m (N-S). Veggir úr grjóti; 0.6-1.5 m á breidd og 0.2-1.5 m á hæð. 3 hól (A-C). Hólf A: 20x7 m (A-V). Þessi hluti gerðisins er verst farin og stendur lægra en hinir. Hólf B: 26x20 m (N-S). NA-hluti hólfsins er hæsti hluti gerðisins. Hólf C: 13x8.5 m (N-S). Í NA-horni hólfsins er lítil rúst, 3x3 m (N-S) að hluta til niðurgrafin (um ca. 1 m), úr skipajárni, grjóti (og torfi?). Dyr eru á S-hlið rústarinnar. Gerðið stendur 1-1.5 m hærra N- og NA-megin.” Litlu er við þessa lýsingu að bæta. Hólf A er eflasut nokkuð yngra, veggir eru 0,2 m á hæð og rétt botninn sem sést að hluta. Þúst D er án efa ung, plaströr er í veggjum. Sandur safnast upp að veggjunum og ýkir umfang þeira.

Sandur og hraun undir.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Sandra Sif Einarasdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 13:1

1850-83: Uppmæling af akrinum.

1850-83: Horft til vesturs yfir akurinn.

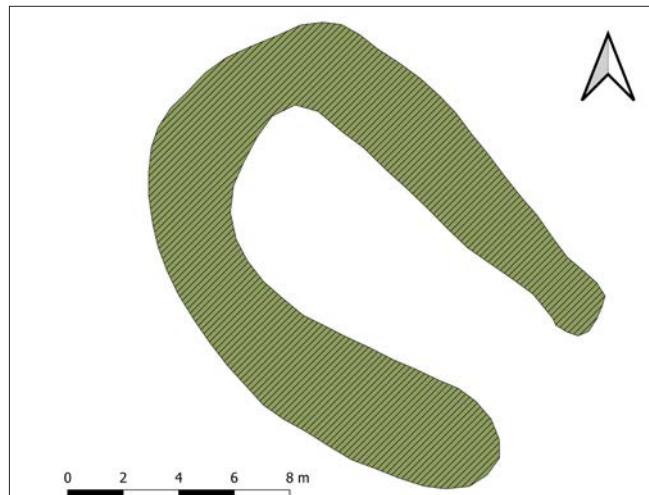
1850-83: GK-032:159 hleðsla beðasléttur

Upphækkuð beð sjást suðvestan við Traðarhús, skammt utan við túngarð Jónkaragerðis. Beðin eru líklega úr mold en það glittir í stöku steina hér og þar. Beðin eru grasivaxin og sjór tekin að brjóta norðausturhorn þeirra.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-58: GK-032:160 heimild traðir

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “Grasi grónar grundir liggja á milli afleggjara sem

1850-84: Uppmæling af útihúsinu.

1850-84: Horft til suðausturs yfir tóftina.

liggur í S frá Hafnavegi V-megin og Þjóðvegur A-megin. [...] 2.3 m á breidd, 0.3-1.1 m á dýpt. Vel grónar [...] 3-3.5 m á breidd (NA-SV). Nokkuð gróinn en víða er svörður rofinn. Hefur líklegast legið frá bænum niður að vör sem er SV við bæinn.”

Hættumat: hætta, vegna vegagerðar

Heimildir: Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 29:2 og 29:5

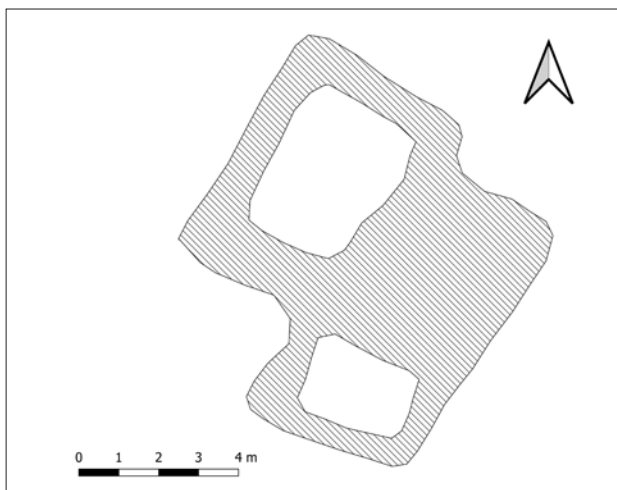
1850-84: GK-032:161 tóft útihús

Tóft er suðvestan við Kalmanstjörn, suðaustarlega í túninu. Hún er uppi á holti, niðurgrafin og úrflött. Veggirnir eru hærri að innan en utan vegna áfoks. Tóftin er í aflíðandi halla til suðurs. Hún er ekki sýnd á túnakorti frá 1918.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

1850-88: Útihúsið, horft til norðvesturs.

1850-88: Uppmæling af tóftinni.

1850-88: GK-032:162 tóft útihús

Tóft, rétt austan við steypit fiskihús. Hún er að öllum líkindum samtíða þeim. Það er búið að fylla hana með grjóti í miðjunni, þar var hólfi. Mögulega voru þau tvö talsins, sést illa vegna grjótsins. Veggirnir eru grónir og tóftin líklega frá fyrrihluta 20. aldar. Það sjást 2-3 umförf af grjóti í þeim, inn á milli steypu. Ögreinilegt hólfi er við suðvestur-horn en það er mun umfangsminna.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

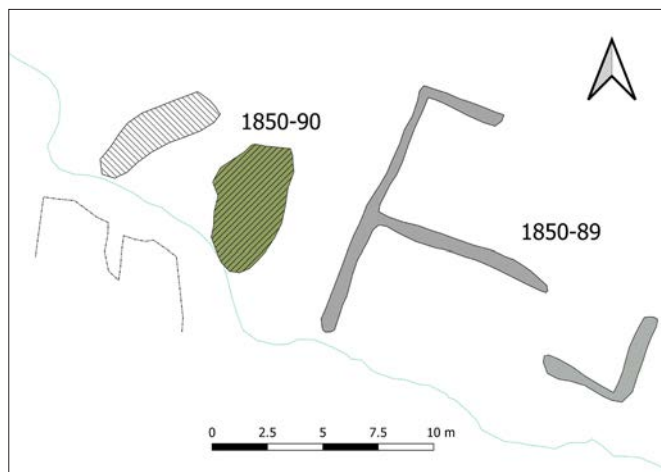
Heimildir: Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 29:4

1850-89: GK-032:163 hús

Steypit hús sem sjórinn er búinn að brjóta mikið af. Steypuklumpar liggja um allt í fjörunni neðan hússins

1850-89: Steypa fiskiverkunarhúsið, horft til SSV.

1850-89: Uppmælingar af verkhúsinu og útihúsinu.

og þeirra minja sem enn sjást. Þetta eru fiskverkunarhús sem voru byggð um 1930, jafnvel fyrr. Þau voru byggð af fyrrum ábúendum á Kalmanstjörn og mögulega Júnkaragerði. Húsin eru að brotna í sjó, sjórinn er að ryðja þeim um koll og hlutar úr veggjum dreifast um fjöruna. Á þeim veggjum sem enn sjást eru víða göt og op sem tekið er að brotna niður. Veggir eru 0,3-3 m á hæð.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-90: GK-032:164 tóft útihús

Tóftin er komin að hluta í sjó. Suðurveggurinn er enn greinilegur á yfirborði, annars sést hún ekki. Sá

1850-90: Rofið hefur eytt hluta af útihúsinu, horft er til suðausturs.

1850-92: Tústin, horft til austurs.

veggur er algróinn en aðrir hlutar virðast hafa verið umfangsminni. Vesturhluti tóftarinnar er horfinn, það sjást hleðslur á tveimur stöðum í rofi sem tilheyrðu honum. Þetta var líklega langveggur. Í rofinu sjást 2-3 umför en engin jarðlög. Veggir eru 0,2-0,5 m á hæð og 2 m á breidd.

A sjávarbakka, brotið af henni og tóftin illa farin.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

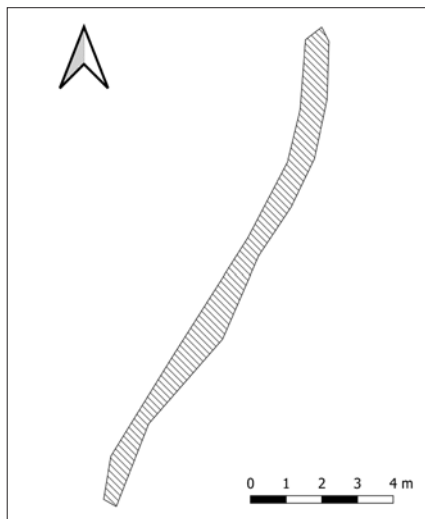
1850-92: GK-032:165 þúst samgöngubót

Þúst er skammt sunnan við Skiptivík, á hól þar. Hóllinn er ekki á landamerkjum og líklega um siglingamerki eða sundvörðu að ræða. Hóllinn er gróinn en það sést glitta í hleðslur til austurs í honum. Ekkert er hægt að segja um mannvirkið að öðru leiti. Hóllinn er 2 m á kant, 0,5-1 m á hæð, gróinn og áberandi.

Hóllinn er í sendnu hrauni.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-57: GK-032:166 heimild

1850-75: Uppmæling af vörslugarðinum.

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “Utan í túni Kalmanstjarnar, SV-megin. [...] 9x5.5 m (NV-SA). Úr steypu, tré og grjóti. Veggir eru 1-1.4 m á hæð og 0.4-0.5 m á breidd. Rústin skiptist upp í þrjú hól á lágum steypum gördum sem liggja þversum á hana. Rústin er líklegast grafin inn í tún Kalmanstjarnar N- og NA-megin eða að efni hefur verið ýtt að henni, t.d. við sléttun túnsins.”

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 29:8

1850-75: GK-032:170 garðlag vörslugarður

Guðmundur Ólafsson og Sigurður Bergsteinsson skráðu garð árið 1996: Garður: “Grjótgarður, sums staðar sokkinn á kaf í sand. Hann liggur meðfram fjörunni, til suðvesturs frá Kalmansvör. Við

endann á afleggjara frá gamla vegarslóðanum beygir garðurinn til norðausturs og er þar sennilega um 150 m að lengd. Hann hverfur á kafla undir vegarslóða og liggur í nokkrum boga austan við veginn. Suðaustur hornið er bogadregið og þaðan stefnir garðurinn til norðausturs niður að afleggjara heim að fiskeldishúsi. Þar hverfur garðurinn undir veg en heldur áfram norðan vegarins til norðausturs eins langt og augað eygir. Honum var ekki fylgt frekar eftir. Aðeins efsti hluti garðsins stendur upp úr sandinum og er þar allt að 0,4 m að hæð. Hann er um 0,6 m breiður og víðast hlaðinn úr 0,2 - 0,3 m stórum steinum.” Liggur frá fiskeldi S-megin í SSV. Í sandorpnu hrauni.

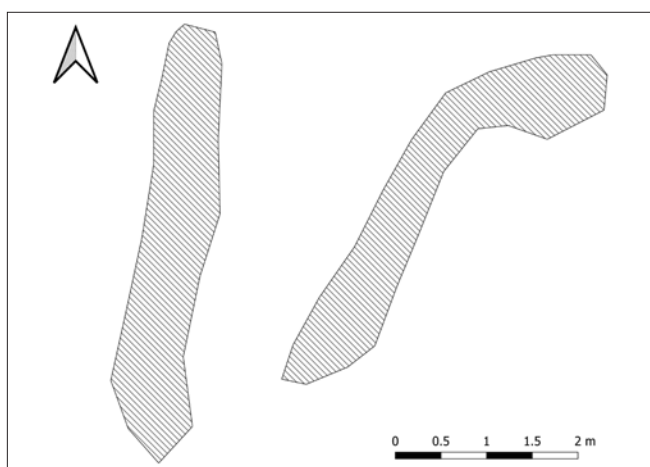
Bjarni F. Einarsson lýsti garðinum einnig: “170 m á lengd (NNA-SSV). Úr grjóti; 0.3-0.4 m á breidd (það sem sést) og 0.1-0.4 m á hæð. Garðlög sjást ágætlega. Nánast ekkert gróinn, sokkinn í sand (ekki einföld röð af grjóti eins og á 31.1) Garðurinn er mikið sokkinn í sand og því ekki gott að segja til um breidd hans (líklega um 1-2 m). Garðurinn hefur legið með ströndinni á kafla og beygir svo inn í landið og svo aftur inn á lóðina og að húsum. Þessi garður er líklega sami garður og nr. 239 og 242, hinum megin við mannvirkin. Nr. 37 í skrá frá 1996.” segir í skráningu frá 2020.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Sandra Sif Einarisdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 31:2; Bjarni F. Einarsson, 2020, 9; Guðmundur Ólafsson og Sigurður Bergsteinsson 1996, 11

1850-14: Horft til suðurs yfir grjóthleðsluna.

1850-14: Uppmæling af hleðslunni.

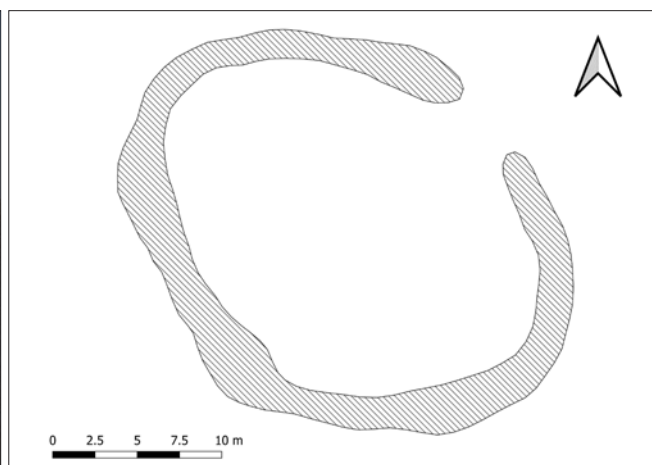
1850-14: GK-032:183 hleðsla óþekkt

Um metra frá kletthömrum. 10 metrum vestan við Reykjaveg er illgreinileg hleðsla. Möl, sandur og hraungrýti er allt umhverfis. Í raun er um tvær samsíða hleðslur að ræða en einnig gæti þetta hafa verið tóft. Líklega má sjá tvær langhliðar, þær eru um 4,8 m að lengd og 0,5- 1 m á breidd. Það má sjá 1-2 umför af grjóti, hraungrýti sem hentar illa til hleðslu.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-115: Kirkjugarðurinn, horft til norðurs.

1850-115: Uppmæling af kirkjugarðinum.

1850-115: GK-032:184 garðlag kirkjugarður

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “60 m SSV við Kirkjuhafnarhól [145]. [...] 29x23 m (NNV-SSA). Veggir úr grjóti. [G]erðið er fullt af sandi, þannig að garðlögin sjást aðeins að utan. Þess vegna er erfitt að sjá breidd veggjanna. Það er líka erfitt að sjá hæðina þar sem gerðið er á lágum hól, ca. 1.2-1.5 m á hæð og vegna sandsins inn í því. Jarðvegurinn í kringum gerðið/hólinn er fókinn í burtu. Hólinn er ca. 1 m á hæð.”

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

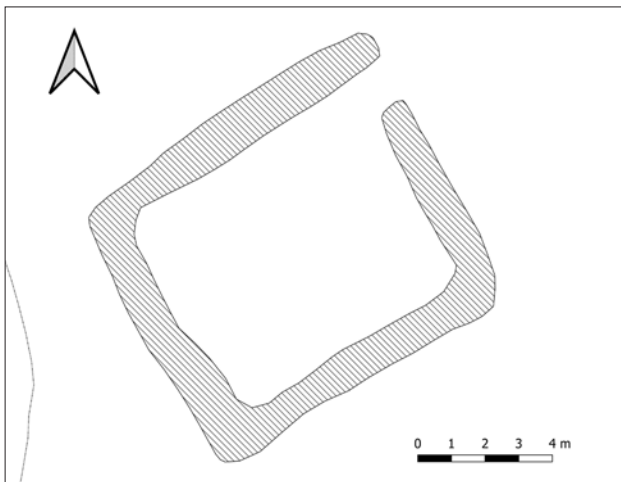
Heimildir: Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 34:7

1850-902: GK-032:186 heimild uppsátur

Í Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: „Ca. 50 m A við Stóru-Sandhöfn. N við vegslóða sem liggur að bæjarhólunum. 5x3 m (A-V). Veggir hafa líklega verið úr grjóti; ekki hægt að sjá breidd þeirra vegna þess að rústin er alveg hrunin og gróin. 0.7 m á hæð. Nokkuð af grjóti sést á N-hlið.“ Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “ASA við Stóru Sandvík. Alveg úti við fjöru. N við Hróf [191 (B)] [...] 4x8 m (SSA-NNV). Garðlög sjást ekki. Mjög vel gróin. Grjót hefur kastast upp í rústina frá sjónum.” Þessi tóft var horfin árið 2017.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Bjarni F. Einarsson 2004, 257; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 36:3

1850-45: Uppmæling af réttini.

1850-45: Horft til norðvesturs yfir réttina.

1850-45: GK-032:188 tóft rétt

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “20-30 m NNV við Stóru-Sandhöfn. [...] 8x7 m (VNV-ASA). Veggir hafa líklegast verið úr grjóti, það er þó ekki sýnilegt, engin garðlög sjást. Veggir 1.5-2 m á breidd og 0.3-0.7 m á hæð. Mótar aðeins óljóst fyrir útlínunum.”

Rétt er á norðvestarlega á bæjarhól Litlu-Sandhafnar, í jaðri hólans. Hún er í aflíðandi halla til norðvesturs, niður bæjarhólinn. Hún er mun greinilegri en aðrar minjar á hólnum og gæti því verið yngri.

1850-122: Garðbrotið, horft til austurs.

Réttin er ferhyrnd, 10x9 m að stærð og snýr norðaustur-suðvestur. Op er til norðvesturs, nyrst í réttinni. Það má sjá 1-2 umför af grjóthleðslu í veggjum en gróid er yfir hluta þeirra. Þeir eru 0,2-0,3 m á hæð og 1,2 m á breidd.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 36:5; BFE 2004, 258

1850-122: GK-032:191 garðlag

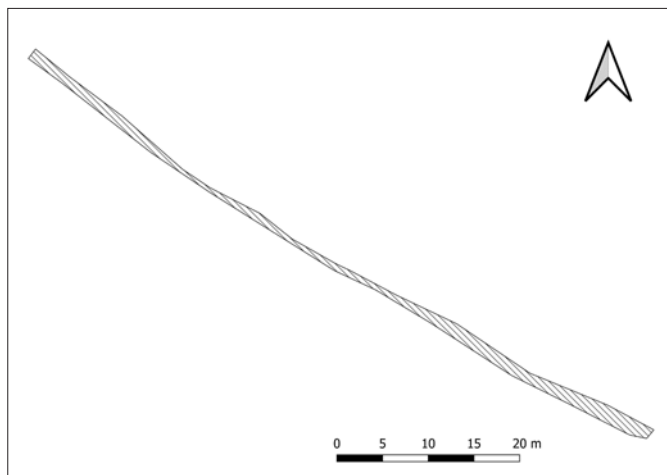
Garðbrot sést norðan í Stekkjarhól, alveg við ströndina. Sjórin efur rofið hólinn svo sést í stórt grjót. Hún er 0,6 m á hæð og 3,5 m að lengd. Rofið snýr norðaustur-suðvestur.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-95: GK-032:209 garðlag túngarður
Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjaneshæjar segir: “Byrjar Ca. 50 m S við vörðu [208] Liggur á hryggjum. [...] 137 (NV-SA). Úr grjóti; 0.4-0.8 m á breidd og 0.2 -0.5 á hæð. Garðlög sjást vel. Garðurinn virðist vera sokkinn í sand. Hann nær NV-megin frá fjörunni. SA-megin beygir hann í NNA og liggur þangað í 50 m. Í framhaldi af því liggja misstórir garðstúfar, 5 -20 m í 200 m og hætta þegar komið er aftur að fjörunni og garðstúfarnir mynda því boga. Gamli Hafnavegur rífur garðinn við vörðu [GK-621:008 (CZ)].” Garðurinn virðist liggja í sveig umhverfis Skiptivíkurból en sést einungis innan skráningarsvæðisins, sunnan hans. Garðurinn er sigin og illgreinilegur. Stór hluti er utan svæðis.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Sandra Sif Einarasdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 55:2

1850-95: Uppmæling af túngarðinum.

1850-24: GK-032:223 tóft býli

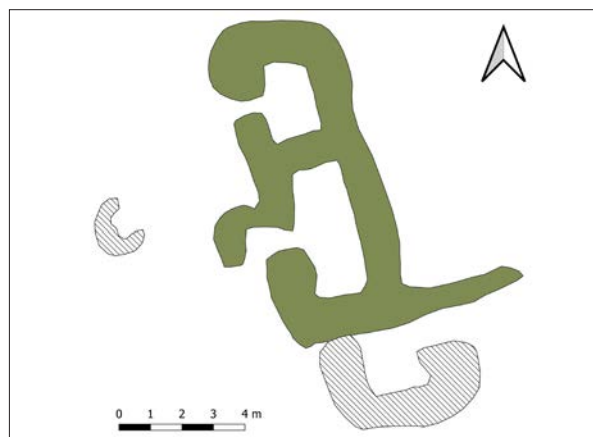
Tóft er rúmum 190 m vestan við sel 007 og um 120 m vestan við vörðu GK-621:017_16. Tóftin var skráð undir númerinu 58:1 í aðalskráningu Reykjaneshæjar árið 2008. Tóftin var skráð í Strandminjaverkefni Minjastofnunar Íslands árið 2017. Heimildamenn sögðu þetta vera kofa frá 20. öld. Þarna bjó einsetumaður frá Grindavík á sumrin um miðja síðustu öld. Sindri Ellertsson Csillag skráði rúst árið 2008: “200-300 m A við sjó 50 m NNV við vörðu [GK-621:008 (CD)]. [...] 12x4 m (N-S). Úr torfi, grjóti og rekaviði; breidd veggja 0.5-1 m og 0.2-1.8 m á hæð. Skiptist í þrjú hól A, B og C. Garðlög sjást á öllum hliðum að innan og utan nema í hólfi B að innanverðu. Rústin er vel mosavaxin og vel gróin. Hólf A: 5.5x2.5 m að innanmáli (N-S). Þetta hólf hefur verið með timburþaki úr rekavið og er á sinn ennbá uppistandandi en þakið sjálft er hrúnið inn í rústina. Gólfíð er alveg gróið en þar er ýmislegt drasl s.s. flotholt, net, plast o.fl. Dyr eru á V-hlið með fordyrum. Hólf B: 2.5x2.5 m að innanmáli (N-S). Þetta hólf er N við hólf A. Þak hefur væntanlega verið yfir þessu hólfi en það hefur hrúnið ofan í rústina og því sést innri gerð þess ekki vel. Hólf C: 5x2.5 m að innanmáli (A-V). Gólf vel gróið. 4 m V af rústinni er niðurgrafið eldstæði og grjóthleðsla V við það. Þar má enn sjá leifar af viðarkolum.”

Tóftin er fast austan við grýtta fjöru en umhverfis hann er gróðurlítið og sandi orpið hraun

Tóftin er þrískipt, 11,5 x 5 m að stærð og snýr nálega norður-suður. Miðhólfíð (A) er umfangsmest

1850-24: Hólf A, horft til austurs.

1850-24: Uppmæling af býlinu.

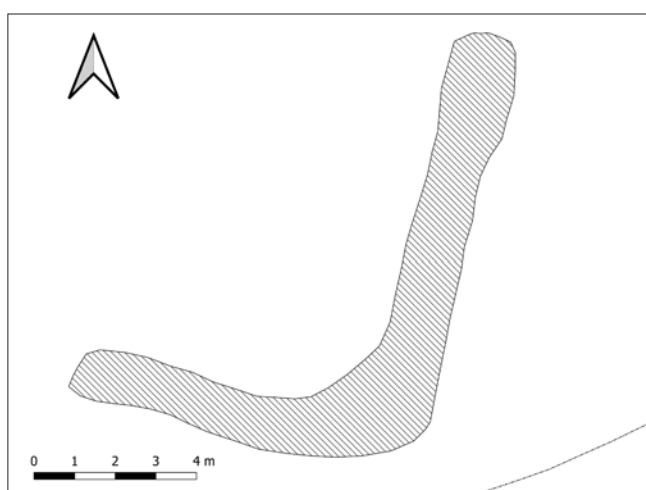
og líklegast var þar búið. Yfir hólfinu sést ennþá þaksperra úr rekavið og leifar af bárujárnri eru inni í hólfinu, einkum í norðurhluta þess. Veggir eru grjóthlaðnir og eru þeir 0,5-2,2 m á hæð að utan. Greina má 5-10 umför af stæðilegu grjóti í innri brúnum. Veglegastir eru veggirnir á austur- og vesturhliðum. Hin hóflin (B og C) eru umfangsminni, veggirnir eru 0,2-0,4 m á hæð og sjást 2-3 umför. Hólf B er syðst. Það er 2,5 x 2,5 m að innanmáli og ekki er hlaðinn veggur á austurhlið. Hólf C er nyrst. Það er 2 x 2 m að innanmáli og ekki er hlaðinn veggur á vesturhlið hólsins. Skammt austan við miðhólfíð í tóftinni er einföld, bogadregin hleðsla. Hún er 0,3 m á hæð og rétt svo sjáanleg. Hún snýr norður-suður og er aðeins 3 m á lengd.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 58:1

1850-39: GK-032:255 heimild lending

Guðmundur Ólafsson og Sigurður Bergsteinsson skráðu hugsanlegan lendingarstað árið 1996: “Hér hefur líklega verið lendingarstaður, uppsátur eða vör. Hér er sendin skor þar sem gott hefur verið að draga upp báta.” Fjaran er á milli kálgarðs 130 til vesturs og þústar 142 að austan. Engin ummerki lendingarinnar sjást í fjörunni.

1850-43: Uppmæling af hleðslunni.

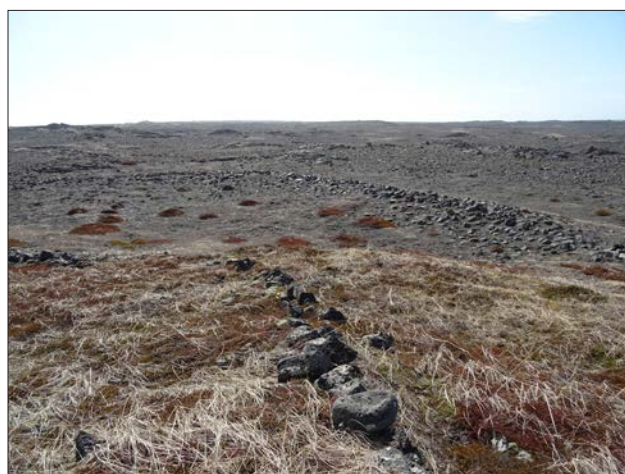

1850-43: Horft til suðausturs yfir hleðsluna.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Guðmundur Ólafsson & Sigurður Bergsteinsson, 8

1850-43: GK-032:256 hleðsla óþekkt

1850-48: Uppblásinn rétt, horft til suðvesturs.

Tæpum 70 m vestan við Litlu-Sandhöfn er óljós hleðsla.

Hleðslan er 10,2 x 8,1 m að stærð og snýr norður-suður. Hún er hlaðin í 90° horn og líklega eru vestur- og norðurhlið horfnar eða á kafi í sandi. Mikið áfok er upp við hleðsluna og hylur það veggir að hluta. Vegur 140 liggur fast austan við hleðsluna en raskar henni ekki. Hún er 0,2 m á hæð, 1 m á breidd og það eru þrír steinar sem liggja flatir í henni.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-48: GK-032:261 tóft rétt

Guðmundur Ólafsson og Sigurður Bergsteinsson skráðu hugsanlega fjárrétt, árið 1996: “Sunnan undir hólnum er um 10-15 m grjóthlaðið gerði.” Gerðið er hlaðið sunnan við bæjarhól Stóru-

Sandhafnar og sést enn vel.

Réttin er 35x31 m að stærð og snýr NNA-SSV. Norðurveggur er í jaðri bæjarhóls Stóru-Sandhafnar. Veggirnir eru nokkuð óljósir og aflagaðir vegna áfoks. Réttin var þó að öllum líkindum ferhyrnd. Það má sjá 1-2 umför í veggjum sem eru 0,2-0,3 m á hæð og grjóthlaðnir. Þeir eru 2-3 m á breidd.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: Guðmundur Ólafsson & Sigurður Bergsteinsson, 8

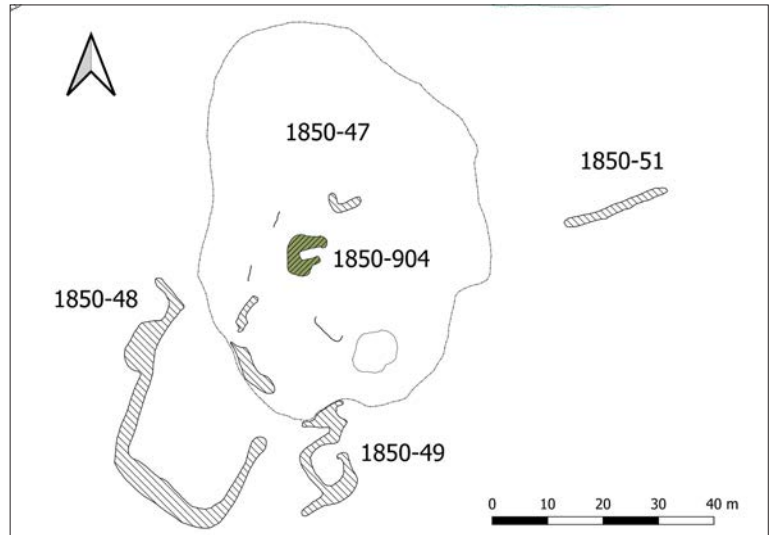
1850-49: GK-032:262 tóft rétt
Hlaðið gerði er sunnan við Stóru Sandhöfn, fast við gerði 261. Það er mögulega sambyggt en tengslin á milli þeirra ekki ljós og af þeim sökum eru þau skráð undir sitthvorum númerinu.

Gerðið er 17x11 m að stærð og snýr nánast NNV-SSA. Veggir eru grjóthlaðnir og fremur umfangsmiklir sé horft til annarra tófta í næsta nágrenni. Tóftin er engu að síður mjög blásin og áfok haft mikið að segja um ástand hennar. Það má sjá eitt hól sem er 7x4 m að innanmáli. Op er til norðausturs, við bæjahól Stóru-Sandhafnar. Mögulega var annað hól til suðurs, þar eru veggirnir mun breiðari á kafla. Eins má með góðum vilja sjá vísbendingar um annað hól norðvestar, við bæjarhólinn. Veggirnir eru 2-3 m á breidd og 0,2 m á hæð. 1 umfar af grjóti sést í þeim.

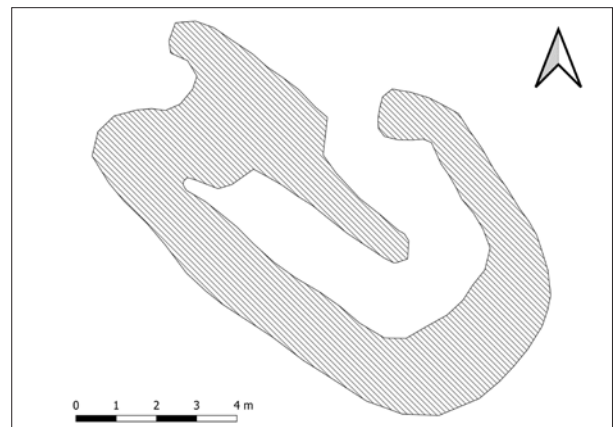
Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

1850-52: GK-032:263 tóft útihús

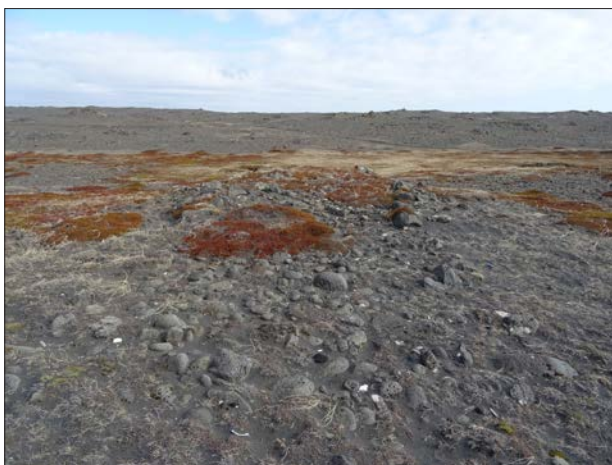
Tóft er rúmum 170 m suðvestan við bæjarhól Kirkjuhafnar, mitt á milli hans og bæjarhóls Stóru-

1850-48 og 49: Fornleifar nærri bæjarhól Kirkjuhafnar.

1850-52: Uppmæling af útihúsinu.

1850-52: Uppblásið útihús, horft til suðausturs.

1850-51: Uppblásinn túngarður, horft til austurs.

Sandhafnar. Hún er í mikilli hættu og stutt fram á sjávarkambinn.

Tóftin er 11,5 x 7 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Hún er grjóthlaðin, einföld og op er á miðri

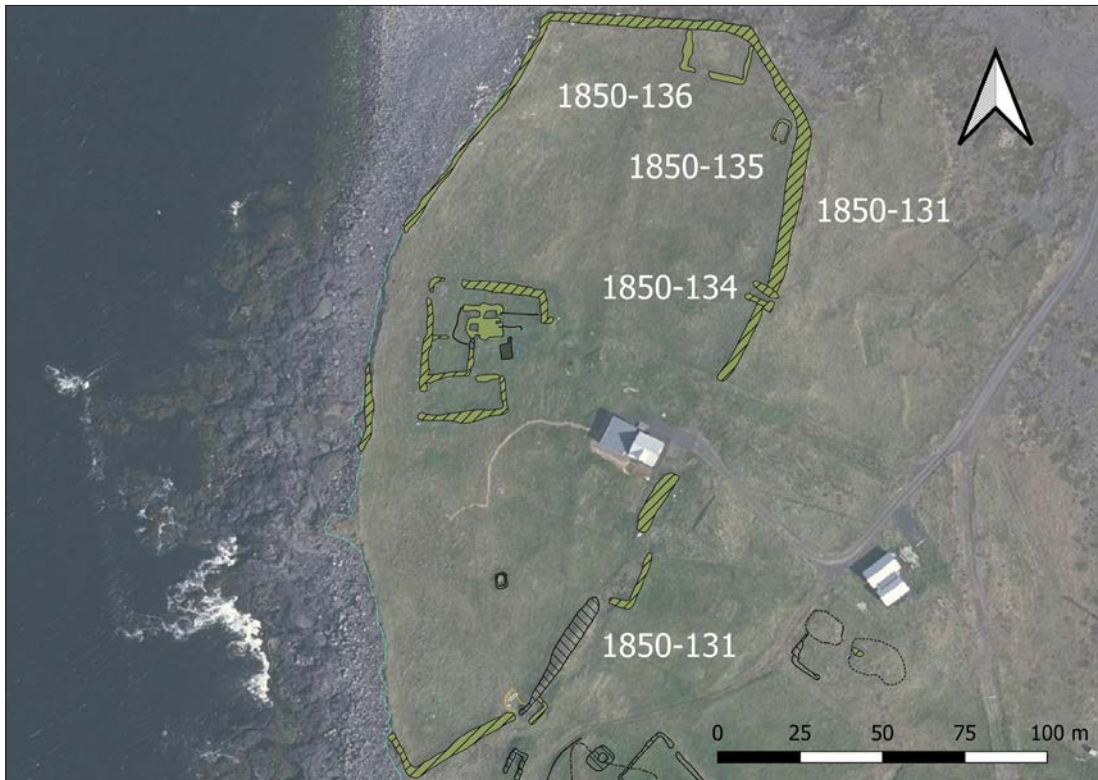
norðausturlanghlið. Þar skagar hún enn fremur fram úr sendnum hrygg, líklega tilkomnum vegna áfoks. Það má greina 2-3 umför af grjóthleðslu í veggjum sem eru 0,2-0,4 m á hæð. Það eru tvö hólfi í tóftinni, nyrðra hólfið er afar óskýrt.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-51: GK-032:264 garðlag túngarður

Túnakort Junkaragerðis frá 1918.

Yfirlitsmynd af minjum við Júnkaragerði.

Hlaðinn garður er rétt vestan við bæjarhól Stóru-Sandhafnar. Hann sést á litlum kafla og hverfur í sand til beggja enda. Líklega er um hluta af túngarði sem afmarkaði heimaland Kirkjuhafnar og Sandhafnar að ræða. Eins gæti verið um þvergarð að ræða en þeir sjást víða innan þess svæðis sem túngarðurinn/vörslugarðurinn afmarkaði. Þessi túngarður er 20 m að lengd og liggur austur-vestur. Hann er 1 m á breidd og 0,2 m á hæð. Það sést glitta í eitt umfar af grjóti en áfok hefur eflaust breytt ásýnd túngarðsins. **Hættumat:** mikil hætta, vegna landbrots

GK-033 Jónkaragerði

1703: "lungkiæra gerde, gömul hjáleiga [frá Kalmanstjörn, GK-032]. Jarðardýrleiki talinn í heimajarðardýrleiki," segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns III, 29.

1847: Jarðardýrleiki óviss, sögð undirsett Kalmanstjörn, skv. Jarðatali Johnsens, 85.

1918: Tvíbýli á jörðinni.

"Kalmanstjörn og Jónkaragerði eru einnig í eyði," segir í svörum í Þjóðháttasafni, <http://www.sarpur.is/adfang.aspx?AdfangID=544878>.

Jarðarítök: Skv. örnefnaskrá Hafna var Jónkaragerði 1/3 af landi jarðarinnar. Jarðarábúendur keyptu Jónkaragerði og er öll torfan því undir í eigu sömu aðila (Ö-Hafnir VHÍ, 21).

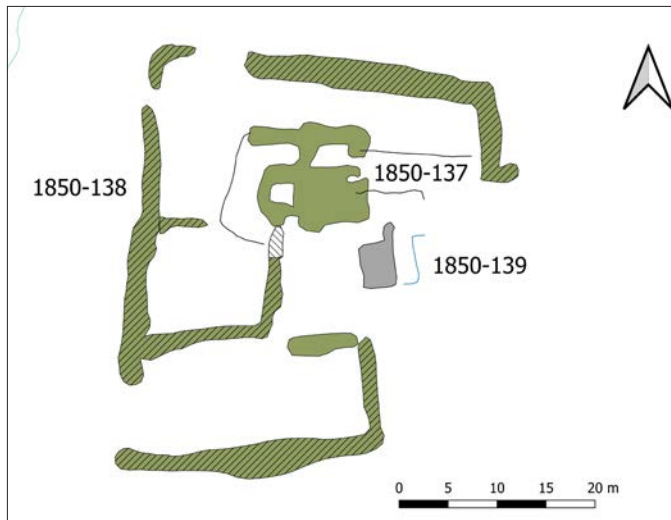
Fasteignamat frá 1916 er til fyrir Jónkaragerði ásamt samnefndri þurrabúð. ATH. Hefur ekki verið yfirfarið en er útprentað í möppu.

1918: "Túnið á mestu slétt - af náttúrunni alls (óskift) 1.8 t. [hekt.]" Kálgarðar 1730 m² (1000 m² innan túns og 730 m² utan túns).

1840: "Tún eru þar stórskemmdum undirorpin af sandfoki og sjávarbroti á Gerðið; þó hafa menn þar oftast haft 4 kýr, því melaslægjur eru þar, en tún mikið þverbrestasamt." SS(Lýsing á Höfnum), 150.

1850-137: Jónkaragerði, horft til vesturs.

Uppmælingar af minjum við Junkeragerði.

1850-137: GK-033:001_1 Junkaragerði
tóft bústaður

“Junkaragerði er norðan við túnið [á Kalmanstjörn].” segir í örnefnalýsingu. Á túnakorti frá 1918 er sýnt timburhús fast austan við röð af litlum torfhúsum, 4 að tölu, sem liggja N-S. Timburhúsið mun vera austurbærinn en torfhúsin, amk þau 3 nyrðri, vesturbærinn. Kálgarðar eru allt um kring nema að suðaustan, en troðningar liggja frá bænum til suðurs og austurs.

“Þau Kristín [Stefánsdóttir] og Ingvar [Ingvarsson] bjuggu fyrst í Junkaragerði og húsuðu bæinn þar með viðum úr skipinu Jamestown [...],” segir í Höfnum á Reykjanesi.

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “40-50 m NV við Junkaragerði

(íbúðarhúsið). [...] 12x10 m (NNV-SSA). Veggir úr grjóti; 1-1.5 m á breidd og 0.7-1.8mh. 3 hólfr (A-C). Hólfr A: 6.5x6 m (ANA-VSV). Búið er að fylla í hólfið og því sést breidd veggjanna ekki þar. Búið er að fylla í garðlög NNV-megin. Hólfr B: 5x4 m (ANA-VSV). VSV-hlið er ekki til staðar. Getur verið að hún hafi verið úr timbri og sé nú horfin. Hólfr C: 6x4 m (ANA-VSV). Dyr eru á ANA-hlið.” 30 m vestan við núverandi tún, stafar hætta frá sjávarrofi.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Kalmanstjörn, 7; Túnakort 1918; Hafnir á Reykjanesi, 171; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 28:6

1850-138: GK-033:001_2 garðlag kálgarður

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “40-50 m NV við Junkaragerði (íbúðarhúsið). [...] 40x34 m (NNV-SSA). Veggir úr grjóti; 0.5-0.8 m á breidd og 0.3-0.7 m á hæð. Gerðið er vel gróið, garðlög sjást þó á köflum. Skipist upp í 5 hólfr (AE). Hólfr A: 21x14 m (ANA-VSV). Það vantar helming á NNV-hlið, ANA við miðju. Hólfr B: 16x11m (NNV-SSA). “Dyr” á ANA-hlið, NNV við

1850-138: Kálgarðurinn, horft til suðvesturs.

1850-139: Horft til suðvesturs yfir mannvirkið.

miðju. Garðlög sjást vel á SSA-hlið hólfsins. Hólfr C: 34x16 m (ANA-VSV). Rúst 28.6 er inn í hólfi C. Hólfr D: 17x10 m (ANA-VSV). Vantar SSA-hlið. Hólfr E: 3x2 m (NNV-SSA). Forþró / safnþró; niðurgrafin, ca. 0.5 m.”

Kálgarðurinn er 30 m vestan við núverandi tún, stafar hætta frá sjávarrofi. Kálgarðar sem fylgja bænum, sést sumstaðar í hleðslugrjótt 1-3 umför, mjög illa farinn vestast þar sem sjór hefur raskað honum.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-139: GK-033:001_3 mannvirki bústaður

Steyptur grunnur austurbæjarins en timburhúsið sést á túnakorti frá 1918. Grunnurinn er illgreinilegur, 0,2-0,5m á hæð. Um 30 m vestan við núverandi tún, stafar hætta frá sjávarrofi.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-145: GK-033:002 heimild útihús

Á túnakorti frá 1918 er sýnt útihús 5-10 m norðaustan við timburhúsið sbr. 001

Innan heimatúnsins. Það er horfið, líklega var það rífið og sléttað yfir.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1918

1805-144: GK-033:003 heimild útihús

Á túnakorti frá 1918 er sýnt útihús um 30 m austur af bænum

Malarplan og timburhús, þar sem núverandi íbúðarhús stendur.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1918

1850-131: GK-033:004 garðlag túngarður

Á túnakorti frá 1918 er sýndur túngarður um allt túnið. Að vestan er hann sýndur þykkari enda fellur þar sjór að skv. Athugasemd sem skrifuð er á kortið. Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “Ca. (N-S). Úr grjóti: 2-4.5 m á breidd og 0.4-1.7 m á hæð. Garðlög sjást að utan, en ekki að innan nema á V-hlið (varnargarður) og við hlið á S-hlið. Garðurinn hverfur smám saman á A-hlið nálægt tröðunum. Rúst 28:3 er áföst A-hlið.” Umhverfis tún Junkaragerðis. Vesturhliðin er víða horfin vegna landbrots og ljóst að mikið landbrot er til staðar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 28:2

1850-147: GK-033:005 Dys örnefni

“Þar voru tveir hólar, sem nefndir voru Dys.” segir í örnefnalýsingu. Ekki er vitað hvar þeir voru en líklega innan skráningarsvæðis.

Heimildir: Ö-Kalmanstjörn, 7

1850-146: GK-033:006 heimild verslunarstaður

“Fyrr á öldum, er sagt, að “þýzkir” hafi haft mikinn útveg á opnum skipum í Höfnum. Meðal annarra staða höfðu þeir búðir, þar sem nú heitir Junkaragerði, en svo voru þeir nefndir. Þessir menn voru ribbaldar miklir og „óeirðamenn um kvennafar”, þeir voru illa séðir af landsmönnum og vildu því fyrir alla muni koma. Þeim af höndum sér. Á hástokkum bátanna voru nefjur úr tré, þar sem árin lék í, og eina dimma nótt söguðu landsmenn nefjurnar sundur meir en til hálf. Þegar þeir fóru á sjóinn fyrir dag, grunaði þá ekki neitt, en er þeir skerptu róðurinn, hrukku ræðin hvert af öðru, en þeir gátu borgið sér til lands með því að róa við kné sér. Hugsuðu landsmenn nú annað ráð, sem að duga mundi. Á árum voru svonefndir skautar, það er: á þrjá vegu áranna voru negldar þunnar fjalir, sem léku í ræðinu og hlífðu árunum við nuddi - sliti. Nú tóku þeir það ráð að losa skautana af og saga árarnar nær sundur og létu svo skautana aftur á, svo ekki sáust ummerki. Litlu síðar reru þeir og fengu mikinn barning. Munu þá árarnar hafa brotnað, enda komu þeir aldrei síðan að landi.” segir í örnefnaskrá Hafna. Ekki er vitað hvar búðirnar voru staðsettar en líklega nærri sjó,

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hafnir VHÍ, 21-22

1850-140: GK-033:007 gata traðir

Á túnakorti frá 1918 er leið sem liggur frá bæ 001 í suðausturátt. Ekki er merkt hvar leiðin endar. Í

1850-131: Horft til VNV yfir túngarðinn.

1850-141: Leiðin meðfram kálgarðinum, horft til suðurs.

skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “ASA við íbúðarhúsið í Junkaragerði. [...] 80 m (VNV-ASA). Ca. 3 m ábreidd og 0.2-0.3 á dýpt. Vel grónar. 10-15 m sem eru næst íbúðarhúsinu á Junkaragerði liggja í ANA-VSV.» Líklega er um sama stað að ræða nema traðirnar hafa færst lítillega til norðurs eða að villa er í túnakorti.

Grasi gróid svæði, dæld. Hlaðinn kantur hugsanlega hluti af tröðum.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Túnakort 1918; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 28:4

1850-141: GK-033:008 gata leið

Á túnakorti frá 1918 er leið teiknuð sem liggur frá heimabæ 001 í suðurátt, meðfram minjastað (009). Ekki er sýnt hvar leiðin endar. Meðfram kálgorðum, upp hæðina til suðurs.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1918

1850-143: GK-033:009 heimild kálgarður

Á túnakorti frá 1918 er afgirt svæði teiknað líðlega 80 m sunnan bæjar 001. Svæðið er reist upp við túngarð (004). Ekki er ólíklegt að

um kálgarð sé að ræða.

Gras og smá mosi, en mikið af steinum frá sjónum sem kastast hefur yfir svæðið.

Kálgarðurinn er horfinn af yfirborði.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-133: Gryfjan við túngarðin, horft til vesturs.

1850-134: Útihúsið, horft til norðvesturs.

Heimildir: Túnakort 1918

1850-133: GK-033:013 gryfja óþekkt

Smávegis grasslitrur, annars sandur og möl.

Dæld við inngang í túngarð, 1x1 og 0,3 m á dýpt.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

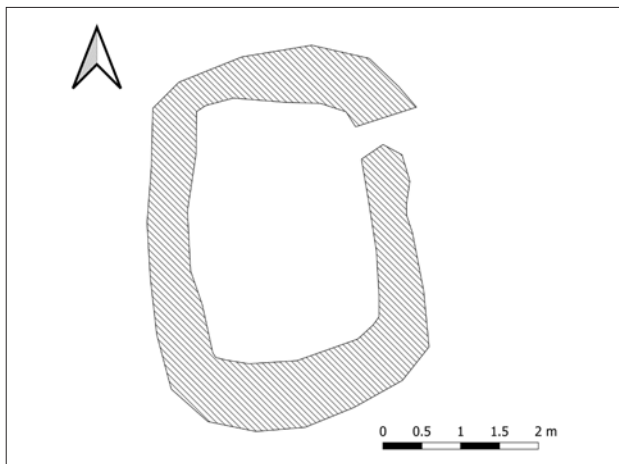
1850-134: GK-033:014 tóft útihús

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “Á A-hlið túngarðs [013] Junkaragerðis. [...] 8x6 m (VNV-ASA). Veggir úr grjóti; 1.2-2 m á breidd og 0.5-1.5 m á hæð. Dyr á ASA-hlið, NNA við miðju (þær sjást mjög illa þar sem ASA-hlið er nánast horfin). VNV-hlið er alveg horfin. Rústin er mjög vel gróin, garðlög sjást á SSV-hlið, VNV við mjöðu [sic].”

Um 50 m norðaustan við núverandi bæ. Í túngarði, mikið af holum í túni, hefur ekki verið sléttað. Er ekki sýnt á túnakorti frá 1918.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 28:3

1850-142: Uppmæling af þrónni.

1850-142: Þróin, horft til vesturs.

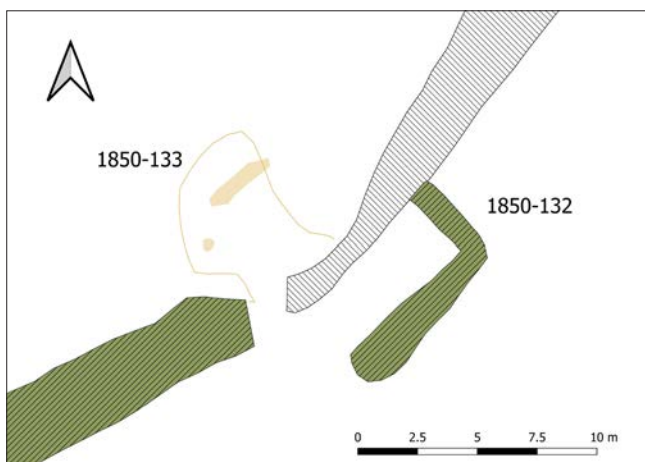
1850-142: GK-033:016 hleðsla þró

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjaneshæjar segir: “40 m SV við Junkaragerði (íbúðarhúsið). [...] 4x2.5 m (NNA-SSV). Veggir úr grjóti; niðurgrafin, ca 1 m á dýpt (erfitt að sjá dýptina vegna mikils drasls í þrónni). Ekki hægt að sjá breidd veggja vegna þess að þeir eru það grónir saman við grasið. NNA-ast á ANA-hlið er þróin skemmd. Garðlög virðast sjást ágætlega á öllum hliðum.”

Í túninu vestan núverandi íbúðarhúss.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Sandra Sif Einarasdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 28:5

1850-132 og 133: Uppmælingar af útihúsinu g gryfjunni við túngarðinn.

1850-132: Horft til norðausturs yfir útihúsið.

1850-132: GK-033:018 tóft útihús

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjaneshæjar segir: “Áföst S-hlið túngarðs [013] Junkaragerðis. A-megin við innganginn. [...] 9x4.5 m (NNA-SSV). Veggir úr grjóti; 0.5-1 m á breidd og 0.7-1.7 m á hæð. Garðlög sjást vel að innan, en ekki að utan. SSV-hlið er ekki til staðar. Gæti hafa verið úr timbri. Rústin er vel gróin. VNVhlið er áföst S-hlið túngarðs Junkaragerðis.”

Smávegis grasslitur, annars sandur og möl.

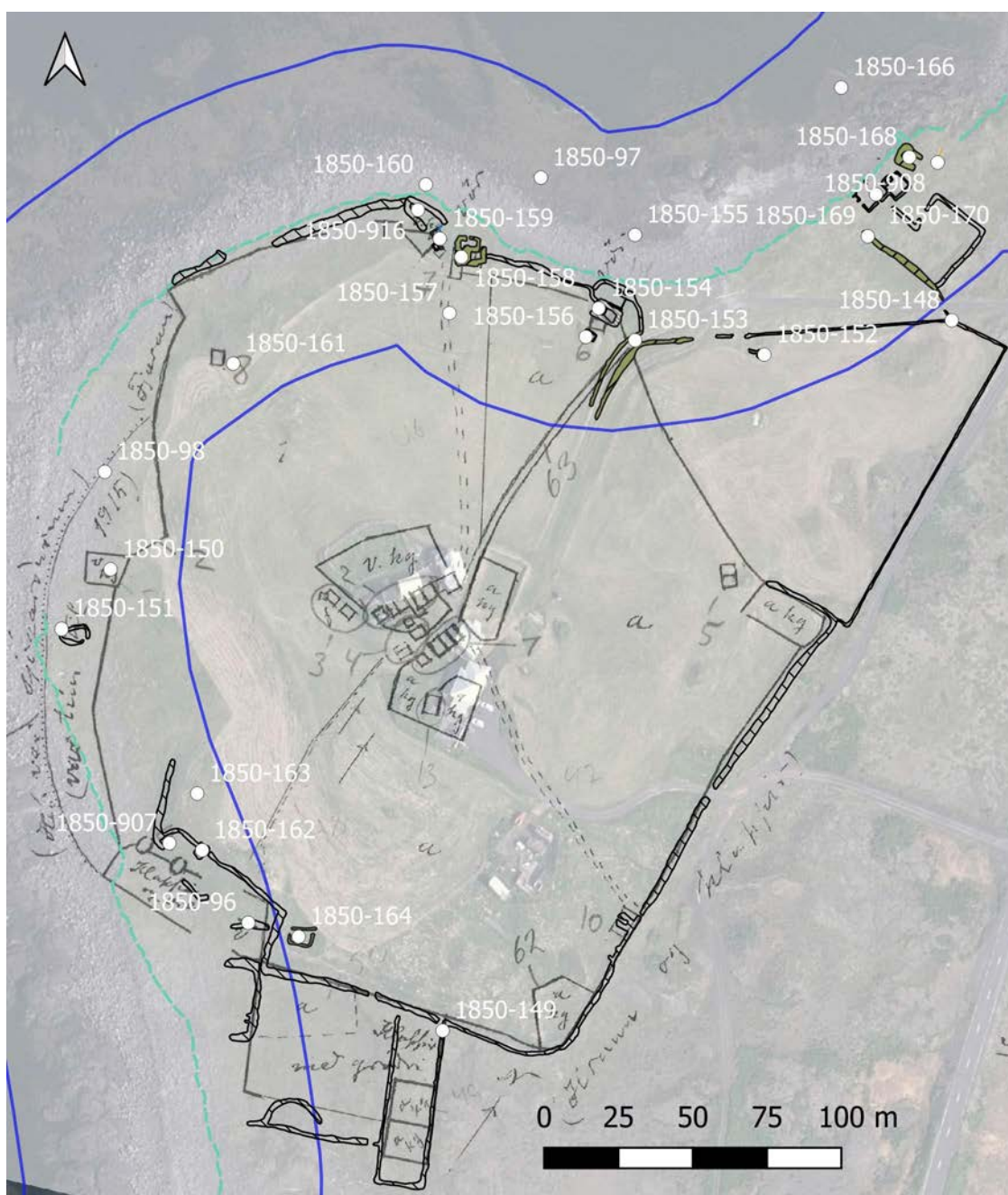
Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Sandra Sif Einarasdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 28:8

1850-135: GK-033:019 tóft útihús

Útihúsið er í brekku við norðurhluta túngarðs. Tóftin er fremur löng og mjó. Hún er ferköntuð og gæti verið grunnur undan timburhúsinu Sólheimum. Ekki er sýnt útihús á túnakorti frá 1918 á þessu svæði.

Hættumat: hættu, vegna jarðræktar

1850-136: GK-033:022 garðlag kálgarður

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjaneshæjar segir: “Áfast N-hlið túngarðs [004] Junkaragerðis. [...] 10x18 m (A-V). Líklegast úr grjóti, en gerðið er mjög vel gróið og ekkert sést glitta í grjót. 0.2-0.6 m á hæð og 0.4-1 m á breidd. Hlið hefur verið á gerðinu S-megin.”

Grasi vaxið, í norðurhluta túnsins.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Sandra Sif Einarasdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 28:12

GK-034 Merkines

1695: 20 hdr, eign Kirkjuvogskirkju. Skráð undir Grindavíkurhreppi, skv. The Old Icelandic Land Registers, 121.

1703: Jarðardýrleiki óviss, kirkjueign, skv. Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns III, 28.

1847: Jarðardýrleiki óviss, kirkjueign, skv. Jarðatali Johnsens, 85.

1.7.1515: Sáttabréf Gríms Pálssonar og Þorleifs sonar hans annars vegar og Vigfúsar Erlendssonar lögmans og Hólmsfríðar systur hans hins vegar. Útg. A: “[...] vigfus ellendzson laugman og [hans syster hvstrv holfridr laugdv fyr greindvm grime palssyne og þorleife syni hans jordina kirkivuog. kotuog og merkines. sandgerdi og straum.” DI VIII, 558-559 (Jörðin er ekki nefnd í öðrum útgáfum bréfsins.)

16.9.1547: Dómur sexmanna um gildi gafabréfs Margrétar Vigfúsdóttur 1486. “[...] at hustrv margaret uigfusdottir gaf þoruardi dottursyne sinum [...] kirkjuhofn og merkines er liggur j hofnum j kirkjuogs kirkjusokn.” DI XI, 570-571. 1918: Tvíbýli á jörðinni. Jafnframt eru þurrabúðir Eyjólfss og Gísla Vigfússonar nefndar í lykli túnakortsins.

Þrúbýli á jörðinni skv. örnefnaskrá Hafna (Ö-Hafnir VHÍ, 19). Einnig var býlið Bjarg innan jarðarinnar (flutt í Kirkjuvogshverfi upp úr 1920) (Ö-Hafnir VHÍ, 20). «[Í Merkinesi] voru á 8. áratug 20. aldar þrjú hús, Merkines I og II og Merkisteinn,» segir í Höfnum á Reykjanesi, 32.

Jarðarítök: Jörðin brúkar torfistu og stúngu í Kirkjuvogslandi skv. Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns III, 29.

“Í Merkinesi var hins vegar búið allt til ársins 1993 [...],” segir í Höfnum á Reykjanesi, 200.

Fasteignamat frá 1916 er til fyrir Merkines, vestur- og austurbæ. ATH. Hefur ekki verið yfirfarið en er útprentað í möppu.

1918: “Túnin að nokkru slétt, meira smápýft og holótt. Tún (Merkisnes A), 2 hekt., garðar 1780 m².

Tún (Merkines V), 1.7 hekt., garðar 1470 m². Tún (Þurrabúð Eyjólfstúns), 0.0 hekt., garðar 150 m².

Yfirlitsmynd af minjum við Merkisnes.

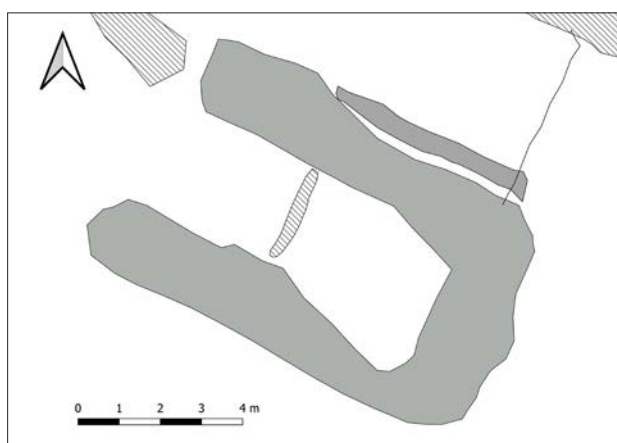
Tún (þurrabúð Gísla Vigfússonar), 0.0 hekt., garðar 100 m². Öll torfan samtals 3.7 hekt., og garðar 3500 m². 1703: “Við til húsabót leggur landsdrottin af reka, þegar hann heppnast, ella kaupa ábúendur sjálfir [...]. Eldiviðartak ekkert nema af þangi [...]. Fjörugrasatekja næg fyrir heimamenn. Sölvatekja nokkur. Hrokkelsaveiði nokkur. Urukjarni til góðrar aðstoðar fyrir kvikfjenað í heyskorti og so er fjörubeit einungist vetrar útigángur [...] lending er slæm og brimsöm [...]. Engjar öngvar. Hagar nær öngvir sumar og vetur. Selstaða mjög haglítil og vatnslaus, so þíða verður snjó fyrir pening, um sumur þegar hann bregst, er ekki vært í selinu. Vatnsból er heima slæmt og bregst í þerrum og er þá ekki til vatns nema fjöruvötn, valla nýtandi fyrir seltu,” segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns III, 29.

1840: “[...] Tún allsæmilega gott, því þar fýkur enn ekki á sandur, en sjór gengur þar nærri, þó ekki geri mikinn skaða enn [...]” SS(Lýsing á Höfnum), 149.

Örnefni: Merarholt, Norður og Syðri Nauthólar eru að finna innan jarðarinnar (Ö-Merkines, 2, 3), sem og Sauðhóll (Ö-Hafnir VHI, 19).

1850-154: GK-034:006 Siglukofi tóft útihús

Á túnakorti frá 1918 er sýnt útihús nyrst í túninu, vestan við traðir sem liggja til norðurs frá bænum, og á móts við vör 014. Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjaneshæjar segir: “N við bæjarstæðið, alveg við fjöru

1850-154: Uppmæling af útihúsinu.

1850-154: Siglukofi, horft til austurs.

og varnargarðinn. [...] 8x5.5 m (VNV-ASA). Veggir úr grjóti; 1-1.6 m á breidd og 0.5-2.2 m á hæð. VNV-hlið er horfin og hefur líklega verið úr timbri. Garðlög sjást vel að innan, þó aðeins sé búið að fylla í sum staðar í þau með steypu. Garðlögin sjást verr að utan bæði vegna góðurs og vegna þess að það er búið að setja ca. 0.2 m þykkt lag af steypu á NNA-hlið rústarinnar. Steypulagið er brotið VNV-megin við miðju og þar sést í garðlög. Rústin er illa farin vegna ágangs sjávar (sem er NNA-megin við rústina) og þess vegna hefur hún verið styrkt á þeirri hlið.” Hnit: E 318672 N 384951, sk. 5. “Í túni Merkines I, sem stendur lægra, er lægð í túnið, þegar komið er heim að bænum um fornar traðir [066], og nefnist sú spilda Sigla. Þar við sjóinn á horninu: Siglukofi.» segir í örnefnalýsingu.

Kofinn er við vesturhluta túngarðsins.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1918; Sandra Sif Einarasdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 22:4; Ö- Hafnir VHI, 19

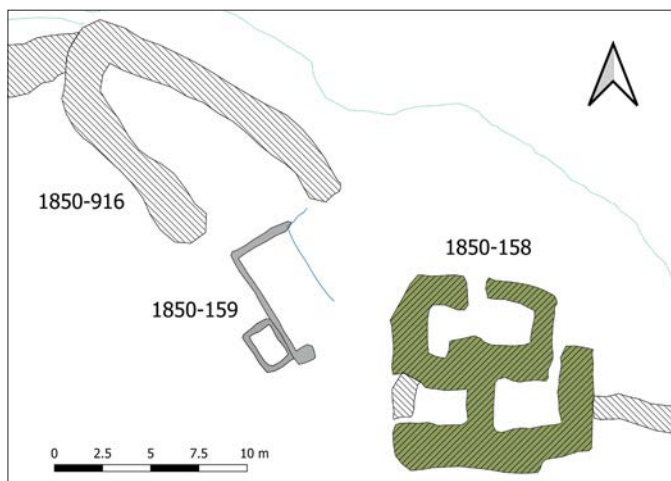

1850-158: Verðubúðin, horft til norðurs.

1850-158: GK-034:007 tóft verbúð

Á túnakorti frá 1918 er sýnt þrískipt útihús í norðurkanti túnsins, um 40 m vestur af 006. Fast vestan við útihúsið er lítill kofi og vestan við hann lítill kálgarður sem tilheyrði vesturbænum. Vestan við hann, áfastar túngarðinum, eru tvær sambyggðar tóftir sem opnast inn á túnið, til suðurs. Á kortinu er sýndur slóði [046] frá

vesturbænum að þessari þyrpingu, en fast norðan við hana er merkt vör (015) og gætu sum þessara húsa verið sjóhús. Í Merkinesi er mjög heilleg verbúð [044] með viðhlöðnu eldhúsi hvorttveggja þaklaus, önnur skammt frá breytt frá fyrri mynd, einnig þaklaus,” segir í svörum í Þjóðháttafni. “Gengið var að sjóbúð vestast í túninu. Bjarni sagði mannhæðaháa garða [078] hafa verið þarna áður fyrr, en sjórinn hefði brotið þá niður að mestu. Þó má enn sjá móta fyrir hluta þeirra. Sjóbúðin stendur enn heilleg og er ágætt minnismerki hins liðna,” segir á ferlir.is. Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “Nýrst í Merkinesstúni, alveg við fjöruna. [...] 10.5 x 9.5 (A-V). Veggir úr grjóti. 1.2-1.8 m á hæð. Breidd er 0.6-1.5

1850-158: Uppmæling af verbúðinni og nálægum minjum.

m. Rústin skiptist í 3 hól (A-C), og er vel gróin. Hólf A: 9 x 5.5 m (A-V). Allar hliðar eru úr grjóti. Dyr á N-hlið, V við miðju. Garðlög eru sýnileg á öllum hliðum, innan og utan, síst þó A-hlið sem nokkuð er hrúnið úr. Þetta hól er sagt vera eldhús sjóbúðarinnar (Þóroddur Vilhjálmsson). Hlóðir við A-hlið? (B.F.E.). Steipt hefur verið lítilla í garðlögin á N- og S-hliðum hólsins. V-hlið er nokkuð illa farin að utan og sveigist í boga til V. S-hlið er sameiginleg með hólum B og C. Hólf B: 6.5 x 5 (A-V). Veggir úr grjóti, nema V-hlið sem hefur líklega verið með burst. Garðlög eru sýnileg á öllum hliðum utan og innan, síst þó á A-hlið, sem er milliveggur og er sameiginlegur hólfi C. Leifar af torfþaki eru efst á veggjum. Mikið drasl er í gólfi og það er vel gróið, þannig að ekki er hægt að sjá hvort það hafi verið niðurgrafið. Hólf C: 6.5 x 5.5 (N-S). Allir veggir úr grjóti. Dyr á austast á N-hlið. Garðlög sjást vel að innan (síst þó á V-hlið sem er sameiginleg hólfi B) og sæmilega að utan. A-hluti S-hliðar er ca. 1 m mjórri en vestari hluti hennar. Gólfíð er niðurgrafið.”

Í túninu, nokkuð slétt en samt eitthvað af holum, við sjóinn. Samfast túngarði. Rusl er inni í tóftinni en ekki mikið.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1918, ÞB 10599; www.ferlir.is/?id=3906; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 22:5

1850-161: Útihúsið er horfið, horft til norðurs.

1850-161: GK-034:008 heimild útihús

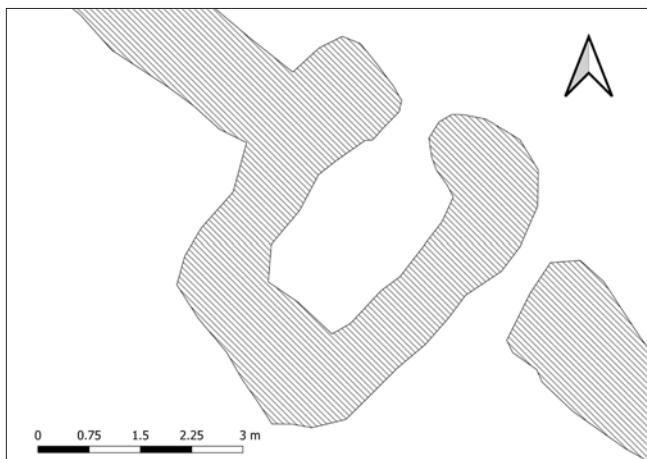
Á túnakorti frá 1918 er sýnt útihús í norðvesturhluta túnsins, um 100 m vestan við vesturbæinn. Ekkert sést til útihússins en í hól á túninu sést glitta í steina.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1918

1850-162: GK-034:009 Byrgishóll tóft herslubyrgi

Á túnakorti 1918 eru sýndar tvær skeifu- eða hringlaga tóftir [032] með op til norðurs, áfastar túngarði að suðvestanverðu. Þar hefur verið girt í kringum «klappir og órækt» en kálgarður sem tilheyrði vesturbænum er í suðausturhluta þess hóls og tóftirnar tvær í norðvesturhlutanum. «Fjarst í túninu til suðvesturs er geysimikill klappahóll og uppi á honum grjótbyrgi, sem notað var til að herða í fisk- og stendur furðanlega enn í dag. Sú trú var á hjá eldra fólki hér, þegar undirritaður fluttist hingað, að huldufólk byggi í Byrgishól, og börnum var stranglega bannað að vera með sleðaferðir eða annan galsa.» segir í örnefnalýsingu Hafna.

1850-162: Uppmæling af Byrgishól.

1850-162: Byrgishóll, horft til suðurs.

“Byrgið er nefnt Byrgi og hóllinn Byrgishóll. Þegar farin er leið milli Hásteina og lands að Kirkjuvogi, er miðið Bælið hjá Kalmanstjörn um Byrgið. Hásteinar eru blindsker (eiga þeir að vera hér?). Vegna þessa er þessu byrgi haldið við, svo það hrynji ekki, en sé fært um að gegna hlutverki sínu,” segir í örnefnaskrá Merkiness. Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “A. Byrgi. SSV-ast í túni Merkiness, uppi á Byrgishól, áföst tún-/varnargarði. [...] 4.5x3 m (NA-SV). Veggir úr grjóti (einföld röð); 0.4-0.6 m á breidd og 0.6-1.5 m á hæð. Dyr á NAhlið. Garðlög sjást vel, bæði að innan og utan. Rústin er ekki vel gróin, það sést út á milli garðlaga og engin mold er á milli þeirra. Aðeins smá mosi er á rústinni. Byrginu hefur verið haldið við eftir að hætt var að nota það vegna þess að það var einnig notað sem merki um miðið Bæli. [...] B. Byrgishóll. SV-ast í Merkinesstúnu. 20-30 m frá varnargarði. [...] Hóll 50x25 m (NNV-SSA). Grasi gróinn klapparhóll (skv. örnefnaskrá Merkiness). Ca. 4 m á hæð. Túngarðurinn (22:14) liggur þvert á hólinn.”

“Einhverju sinni sem oftast felldi sjávarrót túngarð við hól þennan. Voru menn í landlegu að bygja garðinn upp. Hákon Kristjánsson bóndinn á Bjargi, en Guðmundur Sigvaldason bóndinn á Merkinesi I. Hákon þurfti einhverra erinda í Keflavík. Áður en hann fór, bað hann Guðmund að sjá til þess, að stór, jarðfastur steinn, sem var neðarlega í hólnum sjávarmegin, yrði ekki hreyfður - og kvað ríkt á um það. Lofaði Guðmundur því. En þegar Hákon kom aftur, var búið að rífa klettinn upp og koma honum fyrir í undirstöðu garðsins. Þessa sögu sagði Hákon mér sjálfur með mikilli alvöru og bætti við: “Eftir þetta fór að hriðganga af Guðmundi og um 1935 voru bæði hjónin dáið og Ásta og Þórður börn þeira. Marteinn myndskeri sonur þeirra dó við harmkvæli 45 ára og Sigurður í Þórukoti skömmu síðar.” segir í örnefnalýsingu.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1918; Ö-Hafnir VHI, 20; Ö-Merkines, 1; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 22:12-22:13

1850-148: Horft til vesturs meðfram túngarðinum.

1850-98: GK-034:011 heimild túngarður
Á túnakorti frá 1918 er sýnt hvernig túnið hefur verið minnkað að vestanverðu. Þar er um 20 m breidd og 160 m löng spilda sem «var tún til 1915» og utan um hana að vestan er merkt «Hér var sjógarðurinn». En nýr garður (sbr. 012) hefur verið hlaðinn að austan. Þessi garður er horfinn vegna ágangs sjávar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1918

1850-148: GK-034:012 garðlag túngarður
Á túnakorti frá 1918 er sýndur grjóthlaðinn túngarður um allt túnið. Hlutar hans hafa væntanlega verið hlaðnir eftir 1915 sbr. 011. Í

skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “Liggur í kring um Merkinestúnið. [...] ca. NA-SV. Veggir úr grjóti; 0.6-0.3 m á breidd og 0.5-1.4 m á hæð. Hlið/dyr er á SA-hlið túngarðsins, minna gerði ([B]) er áfast garðinum á NA-hliðinni. Þær hliðar garðsins sem snúa inn að túninu eru mjög vel grónar og garðlög sjást nánast ekkert. Þær sem snúa út eru aftur á móti lítið grónar og því sjást garðlögin mjög vel. NA-hlið er nánast horfin, fyrir utan smá garðstúf sem kemur í framhaldi af A-horni garðsins. NV-hlið gerðisins er einnig nánast horfin, en það er líklega vegna ágangs sjávar. Þessi garður er líklega túngarður Merkiness eystri, en túngarður Merkiness vestri sést ekki fyrir utan 60 m stubb sem er nyrst í túninu, út við fjöru á milli rústa [090] og [091].”

Á sjávarbakka, túngarðurinn sést enn þarna. Grjót er þó farið að kastast mikið þarna yfir.

Túngarður Merkiness sést ennþá umhverfis allt túnið að mestu. vesturhluti kominn í tún. Áfok að innan. 0.3-1.1 m á hæð, 2-6 umför af grjóti.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1918; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 22:14-22:15

1850-155: GK-034:014 *Merkinessvör* heimild lending

Á túnakorti frá 1918 er sýnd «vör» norðan við túngarð. Hún er sú eystri af tveimur og hefur væntanlega tilheyrt austurbænum en niður að henni eru sýndar traðir. «Þá litlu sunnar [en Mönguhola] er Merkinessvör (lending). Þetta er sand- og malarvík norðan frá bænum Merkiness.» segir í örnefnalýsingu Hafna.

1850-155: Horft er til norðvesturs yfir Merkinessvör, ekki sést í lendinguna.

1850-160: Horft til norðurs yfir Lendingarvík.

1703: “Heimræði árið um kring, og gánga skip heimamanna, en lending er slæm og brimsöm. Engin gánga hjer aðkomandi skip.” JAM III, 29.

Í grýttri fjöru, mikið þang og miðlungsstórir steinar. Vörin er horfin.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1918; Ö-Hafnir VHÍ, 6

1850-160: GK-034:015 *Lendingarvík* heimild lending

1703: “Heimræði árið um kring, og gánga skip heimamanna, en lending er slæm og brimsöm. Engin gánga hjer aðkomandi skip.” JAM III, 29. Á túnakorti frá 1918 er sýnd «vör» norðan við túngarðinn og er hún sú vestari af tveimur (sbr. 014). Hún er norðan við húsaþyrpinguna 007 og þangað liggur slóði frá vesturbænum - sem væntanlega hefur notað vörina. “Þar sem gengur lengst fram milli Skiptivíkur og lendingarinnar heitir Heimdallur [...]. Þar sem Lengst gengur fram, er stór klettur. Innan við þetta er vík, sem heitir Lendingarvík,” segir í lýsingu örnefna.

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “Í grýttri fjöru Merkiness. N-megin við rúst [091]. [...] Vörin er nokkuð greinileg í dag, talsvert er af grjóti er í henni. Hún er mjög vaxin þara.”

Vörin er illgreinileg og sést lítið sem ekkert.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1918; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 22:7; Ö-Merkiness, 1-2; JAM III, 29.

1850-200: GK-034:022 heimild samgöngubót

“Niður á sjávarkampinum er varða með stöng. Hún skal bera í vörðu, sem við sjáum aðeins í norðaustur frá Skipagarði, skammt frá veginum,” segir í örnefnalýsingu Hafna. Varðan er horfin, tré, eða stöngin, er einungis eftir. Því hallar til suðurs og smásteinar eru þar umhverfis. Tréð er í stórgýttri fjöru.

1850-153: Traðirnar, horft til suðvesturs.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Hafnir VHÍ, 15

1580-153: GK-034:026 Traðir gata traðir “Í túni Merkines I, sem stendur lægra, er lægð í túnið, þegar komið er heim að bænum um fornar traðir.” segir í örnefnalýsingu Hafna. “En milli Hjallavallar og Traðanna er lautarspilda, sem heitir Seigla. Austan við Traðirnar er nefnt Brattur. Traðirnar liggja norður úr túninu, djúpar og fornar, en þó vel stæðilegar,” segir í örnefnaskrá Merkiness. Á túnakorti frá 1918 eru traðir teiknaðar sem liggja frá bæ 001 í

norðurátt. Ekki er merkt hvar þær enda. Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “NA við bæinn Merkines. Liggur frá túngarði A megin og í SV að bænum. [...] 210 m (A-V; NNA-SSV; ANA-VSV). “Fyrstu” 15 m liggja í A frá bænum, en svo beygja traðirnar í NNA í 70 m. Þá beygja þær aftur í ANA í 40 m og enn beygja þær, núna í A í 85 m. Þá er komið að túngarðinum og traðirnar ná ekki lengra. Traðirnar eru ca. 2.5 m á breidd og 0.1-0.2 m á dýpt. Í raun er hægt að skipta tröðunum upp í 4 hluta frá V-A, í hluta A-D. NNA-megin við miðju og í b-hluta í öllum c-hluta er grjótgardur báðum megin við traðirnar. Hann er bara V-megin í d-hluta. Gardurinn er 0.7-1 m á breidd og 0.5-1.3 m á hæð.”

Sjást enn í túninu en ekki raktar alla leið.

Grasi vaxið tún og sjávarbakkinn til vesturs.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Hafnir VHÍ, 19; Ö-Merkines, 1, Túnakort 1918, Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 22:1

1850-916: GK-034:027 tóft kálgarður

Kálgarður er sýndur nyrst í heimatúninu á túnakorti frá 1918. Hann sést enn og er sambyggður túngarðinum, innan túnsins.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1918

1850-165: GK-034:029 Sauðhóll heimild fjárhús

“Nyrzt í túnhorninu er dálítill hóll og stóð á honum fjárhús fyrir sauði. Hann heitir Sauðhóll.” segir í örnefnalýsingu. Ekki er vitað með vissu hvar Sauðhóll var, mögulega eru um útihús 005 eða 006 að ræða. Frekari heimildir þarf til þess að staðsetja fjárhúsið sem líklega var innan þess svæðis sem land brýtur af.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Hafnir VHÍ, 19

1850-907: GK-034:032 heimild herslubyrgi

Á túnakorti 1918 eru sýndar tvær skeifu- eða hringlaga tóftir með op til norðurs, áfastar túngarði að suðvestanverðu. Þar hefur verið girt í kringum “klappir og órækt” en kálgarður sem tilheyrði vesturbænum er í suðausturhluta þess hóls og tóftirnar tvær í norðvesturhlutanum. Hér er verið að skrá vestara byrgið en það sést ekki lengur, líklega vegna ágangs sjávar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1918

1850-201: GK-034:033 heimild samgöngubót

„Þykk varða er upp frá sjónum skammt norðan Hleinar, með lágu tré. Hún skal bera í tvívörðurnar Bræður, sem standa á klapparhól rétt ofan vegarins og bera við loft.» segir í örnefnalýsingu um Merkinessund. Sendin strönd.

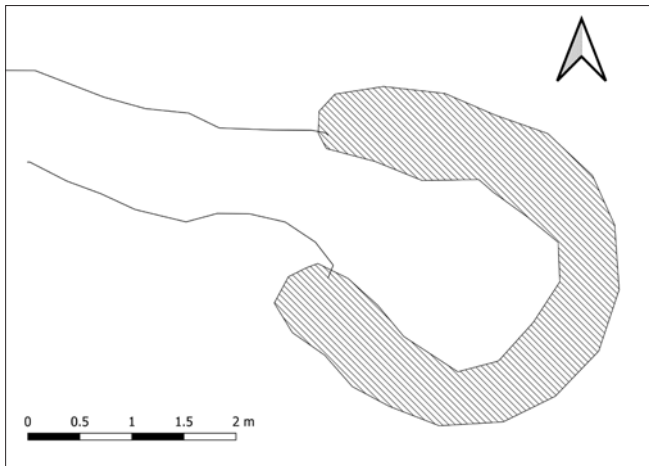
Varðan er horfin, rétt neðsta umfarið sést mögulega. Þar er nú timbur, pallettur auk rekaviðar sem stendur þar upp úr.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Hafnir VHÍ, 23

1850-152: GK-034:038 hleðsla brunnur

“Í Merkinesi, ævafor brunnur, sem var yfirbyggður og gengið niður hlaðin þrep. Var í notkun fram undir 1960,” segir í svörum í Þjóðháttafni. “Þá var gengið að stórfallegum brunni, er getið er í örnefnalýsingu, ofar í túninu [en sjóbúð 077]. Gengið er ofan í brunninn á þrepum. Hann er u.þ.b.

1850-152: Uppmæling af brunninum.

1850-152: Brunnurinn, horft til norðvesturs.

tveggja mannhæða hár og fallega hlaðinn. Bjarni [Marteinsson, ábúandi] taldi brunninn ævagamlan og hans væri getið í gömlum heimildum. Mundi hann eftir því að byggt var þak yfir brunninn og á því voru á því dyr og skjár. Kristján Eldjárn hafi eitt sinn komið að Merkinesi, m.a. til að kíkja á brunninn. Er hann líkur Írskrabrunni á Snæfellsnesi” segir á ferlir.is.

Í norðvestur jaðri túnsins, neðan við ílanga hæð. Nokkuð slétt tún. Var yfirbyggður en þakið er nú hrunið

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: ÞÞ 10599; www.ferlir.is/?id=3906

1850-910: GK-034:042 Hlein heimild

“Lítið eitt suðvestan þess [Markaskers] er Hlein, u.þ.b. 600 metra langur klapparani, sem gengur í sjó fram til vesturs. Á honum strandaði enski togarinn Abydos frá Hull 20. mars árið 1907, og mun það mesta sjóslys, sem sögur fara af í Hafnahreppi. Frá því segir í Björgunar- og sjóslysasögu Íslands: “[...] Skipið hafði strandað alllangt frá landi, og mikið brimrót var við ströndina. Þó reyndu menn í Höfnum að setja út bát og ætluðu sér að róa að skipinu. [...] Varð að hætta við þessar björgunartilraunir. [...] Þegar leið að kvöldi breyttist vindáttin og gerði þá ofsaveður af suðvestri, sem ægilegt brim fylgdi. Brotnaði þá togarinn í spón á skammri stundu. [...] Smám saman þögnuðu ópin, og um svipað leyti fór mikið brak úr skipinu að reka á fjörur. Morguninn eftir fundust 11 lík innan um brakið, sum hver mikið sködduð. Við eftirgrennsan kom í ljós að lík allra skipverjanna hafði rekið, “[...]” segir í Höfnum á Reykjanesi. Hlein sést enn og er líkt og segir ílangur klapparrani. Ekki er vitað nákvæmlega hvar á klöppunum strandið var. “Skömmu eftir síðustu aldamót, 1908, vildi til það hörmulega slys, að togari strandaði í svartabyll að kvöldlagi rétt norðan nefndrar hleinar, en veður var í uppgangi á suðvestan. Um björgun var ekki að ræða, hvorki frá sjó né landi, og fórust þar allir menn. Þegar sá, er þetta ritar, kom fyrst í Hafnir, 1924, sást enn ofan á ketil skipsins um stórstraumsfjöru, og fram á þennan dag ber við, að kolamolar finnast í fjörunni. Sunnan við Hlein er lítið sandvik, Hleinarvík,” segir í örnefnaskrá Hafna.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Hafnir á Reykjanesi, 31-32; Ö-Hafnir VHÍ, 6

1850-167: GK-034:043 heimild uppsátur

“Naust voru ekki notuð aðeins uppsátur. Enn sjást á fjöru mikill ruðningur í urð í Merkinesi, þar sem menn lönduðu fiski,” segir í svörum í Þjóðháttafni. Ekki er vitað hvaða stað er átt við og þessi lýsing getur átt við flesta staðina við ströndina sem voru skráðir.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: ÞP 10599

1850-159: GK-034:044 tóft verbúð

Í Merkinesi er mjög heilleg verbúð með viðhlöðnu eldhúsi hvorttveggja þaklaus, önnur [045] skammt frá breytt frá fyrri mynd, einnig þaklaus,” segir í svörum í Þjóðháttafni. Tóftin er sýnt á túnakorti frá 1918 ásamt kálgarði að öllum líkindum.

1850-159: Verbúðin, horft til vesturs.

í

1850-157: Leið sem liggur frá bæ, horft til austurs.

túninu, nokkuð slétt en samt eitthvað af holum, við sjóinn. Samfast túngarði. Veggir eru 0,2-0,5 m á hæð og steinsteyptir.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: ÞP 10599; Túnakort 1918

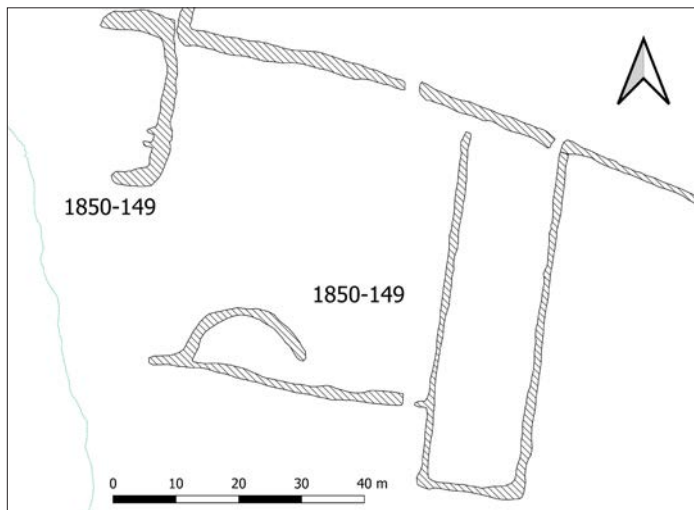
1850-157: GK-034:046 gata leið

Á túnakorti frá 1918 er leið merkt sem liggur frá bæ 002 í NVN átt til minjastaðar (007) og endar þar. Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “Ca. 20 m S við varnargarð. N við bæinn. [...] Slóðinn liggur ca. N-S. Hann er ca. 0.4 m á breidd og ca. 0.3 m á dýpt. Annar endi hans liggur mitt á milli bæjarins og varnargarðs í 42 m í NV beygir í A í 45 m. svo beygir hann í N í átt að sjóbúð (22.4) í 29 m. hinn endi slóðans er við SV-horn sjóbúðarinnar.”

Í túninu, nokkuð slétt en samt eitthvað af

1850-149: Kálgarðurinn, horft til vesturs.

1850-149: Uppmæling af kálgarðinum.

holum.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

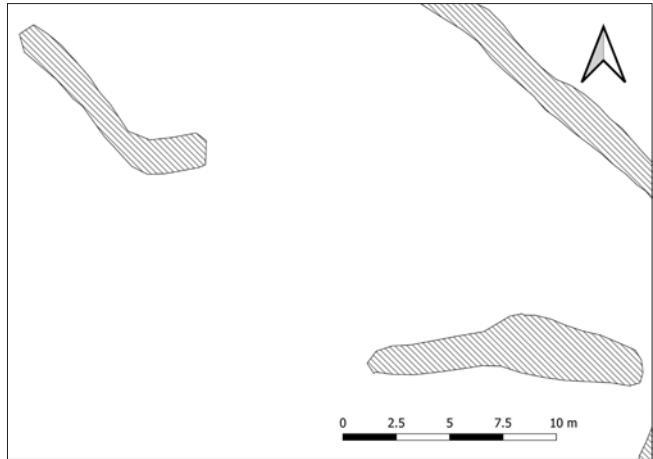
Heimildir: Túnakort 1918; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 22:8

1850-149: GK-034:049 garðlag kálgarður

Á túnakorti frá 1919 eru tveir kálgarðar, áfastir hvor öðrum, teiknaðir um 160 m suðaustan bæjar 001. Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: „Gerði: Tengist ytri hlið SV-hluta túngarðs Merkiness ([A]). [...] 75x20 m (NV-SA). Veggir úr grjóti; 0.3-0.5 m á breidd og 0.2-0.8 m á hæð. Garðlög eru sýnilega á öllum hliðum, utan og innan. Rúst er ekki mikið gróin, einna helst á S-hlið og því sjást garðlögin verst þar. Hlið er á gerðinu á N-hlið, austast. V-hlið gerðisins nær ekki alveg upp að túngarðinum ([A]) (gæti verið hlið).” Utan heimatúns. Byggt sunnan við túngarðinn, vestasti hluti er innan við 50 m frá sjávarbakka. Kálgarður sést enn, sá vestari er skemmdur, veggir grjóthlaðnir, hrundir á köflum. Lítið áfok við þá. 1-5 umför. Hæstir til suðurs. Óljóst hringlaga hólf er í vestari kálgarði.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1918; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 22:15

1850-96: Uppmæling af hlaðna kálgarðinum.

1850-96: GK-034:050 hleðsla kálgarður

Í jaðri heimatúns, á svæði sem annars var óráekt. Kálgarðurinn afmarkaðist af túngarði 012 til norðurs og austurs. Enn má þó sjá móta fyrir grjóthlaðnum veggjum til suðurs. 0,2 á hæð og 1 m á breidd. Í mikilli hættu vegna ágangs sjávar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1918

1850-150: GK-034:051 Gerði heimild kálgarður

Á túnakorti frá 1918 er kálgarður teiknaður um 100 m vestan bæjar 001. Garðurinn er reistur upp við túngarð (012), innan heimatúsins. Kálgarðurinn er horfin, líklega vegna sléttunar sem og ágangs sjávar.

Hættumat: mikil hætta, landbrots

Heimildir: Túnakort 1918

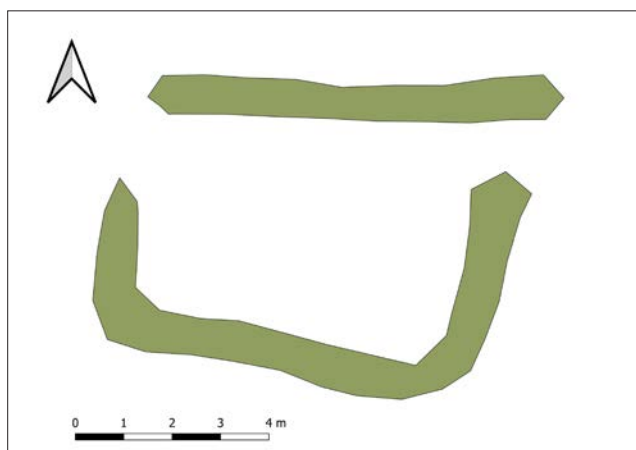
1850-202: GK-034:053 Sundvarða heimild landamerki

“Hlein. Innan við eða austar er einstakt sker, kollótt, með sprungu í miðju. Það heitir Merkisker og er á merkjum móti Kirkjuvogstorfundi. Þaðan eru merkin í vörðu á bakkanum, Sundvörðu,” segir í örnefnaskrá. “Fyrsta hæð, sem við förum yfir [á suðurleið] eftir að húsum [í þorpinu] sleppir, heitir Lúðvíkshæð. Skammt suðvestar er hár klofinn hóll og á sitthvorum barmi sprungunnar eru vörður. Þetta heita Bræður. Garðlag [128] liggur á hægri hönd til sjávar í stefnu á þykka vörðu með dálitlu tré í. Þetta er Sundvarða fyrir Merkinessund, og skal hún bera í Bræður á aðalsundi,” segir í örnefnalýsing Hafna. Í örnefnaskrá Kirkjuvogs segir: «kolli. Þaðan er svo línan í vörðu á bakkanum, sem heitir Sundvarða.» “Landamerki á milli Kirkjuvogstorfunnar og Merkiness skulu vera þannig; lína skal tekin úr skeri því er markasker nefnist og verið hefur fjörumark á milli Kirkjuvogs og Merkiness í vörðu þá er á bakkanum stendur og kölluð er Sundvarða um Bræður, Torfhól og Arnarbæli, frá Arnarbæli í mitt Lágafell,” segir í Landamerkjabréfi Nr. 69 frá 1923. Engin varða sést á sjávarbakkanum og líklega er þessi varða horfin. Nákvæm staðsetning ekki þekkt en hún var þó nærri þeim stað þar sem hnit var tekið sé tekið mið af heimildum.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Merkines, 2; Ö-Hafnir VHÍ, 14; Ö-Kirkjuvogur, 1 Landamerkjabréf Nr. 69

1850-164: GK-034:061 Gerði garðlag kálgarður

1850-164: Uppmæling af kálgarðinum.

1850-164: Horft til norðausturs yfir kálgarðinn.

“En syðst í túninu eru gömul gerði, einu nafni nefnd Gerði. Hér fóru eitt sinn gerði í sjógangi, mun hafa verið 1888 eða nálægt því,” segir í örnefnaskrá. Gróið tún og nokkuð slétt. Mjög stutt frá suðurvegg túngarðsins. Kálgarðurinn sést enn. Hafa ber í huga að lýsing í örnefnaskrá getur allt eins við kálgarð 050.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Merkines, 1

1850-97: GK-034:063 heimild þvottastaður

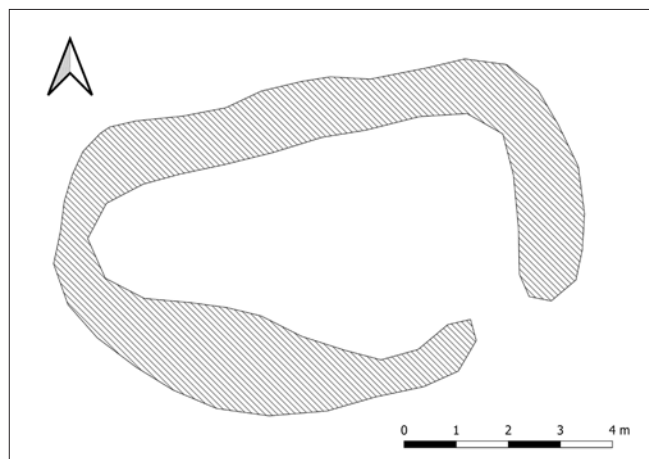
Að sögn Þórodds Vilhjálmssonar, heimildamanns, var þvottastaður í landi Merkiness. Hann er í sjó, þar er volg lind sem aðgengileg er á stórstraumsfjöru og þá var þvegið í henni.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-99: GK-034:064 Mönguhola þjóðsaga

“Hleinarvík. Dálítið sunnar er vík inn í klappirnar. Það heitir Mönguhola. Munnmæli segja, að einsetukona hafi verið í Merkinesi (samanber síðar Möngusel), sem hélt kindum sínum þar til fjörubeitar,” segir í örnefnaskrá Hafna. Ekki er ljóst hvort að fjárhús eða smalakofi var tengt þessari beit en staðurinn nýtur vafans. Hafi verið mannvirki á þessum slóðum er það gjöreytt vegna ágangs sjávar.

Heimildir: Ö-Hafnir VHÍ, 6

1850-151: Uppmæling af útihúsinu.

1850-170: Skemman, horft til norðausturs.

1850-151: GK-034:067 tóft útihús

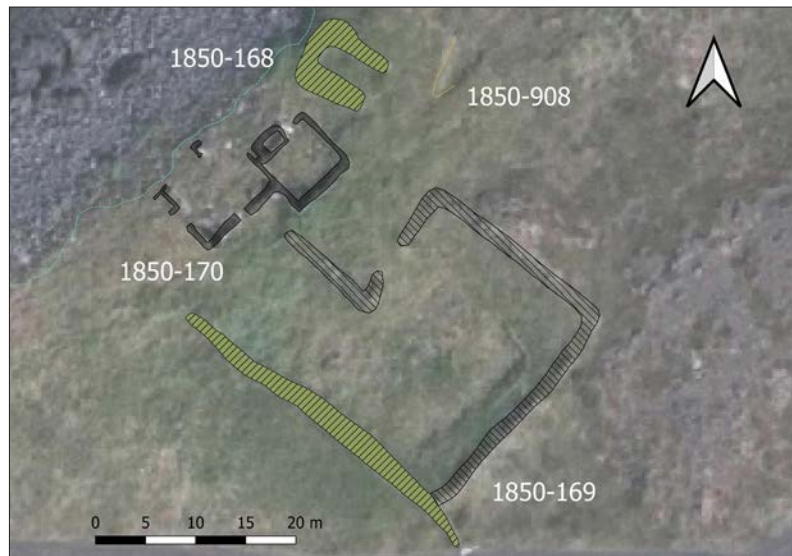
Hóll í fjöruborðinu, í honum má sjá tóft sem er 10,5x6 m og snýr austur-vestur. Óljósar hleðslur gefa tóftina einna helst til kynna, mögulega er þetta hólf sambyggt túngarði 011 en ólíklegt. Veggirnir er 0,3 m á hæð og álíka á breidd.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-170: GK-034:080 hús skemma

Steypt fiskverkunarhús, líklega gerð á fyrri hluta 20. aldar. Þetta voru beitu- og verkunarhús að sögn heimildamanna. Mikið af sjávarsteinum skolast upp á land og brýtur niður allar hleðslur og veggi. Þeir sem enn sjást eru 0,2-2 m á hæð og 0,4 m á breidd.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-163: GK-034:081 frásögn óþekkt

“Bjarni [Marteinsson, ábúandi] rifjaði upp sögu af því að

álagasteinn hafði verið fjarlægður af hól þeim, sem hlaðið byrgi [009] stendur á norðvestan við bæjarhúsin. Fljótlega eftir það hafi orðið hvert mannslátið eftir annað í fjölskyldunni. Var það talið hafa tengst tilfærslu steinsins. Afi hans hafði sagt að mikilvægt væri að viðhalda byrginu, en það væri nú farið að láta verulega á sjá,” segir á ferlir.is.

Stór, ílangur höll í suðavesturhluta túns. Ekki er vitað hvar steinninn er niðurkominn.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: www.ferlir.is/?id=3906

1850-168, 169 og 170: Uppmælingar af minjum norðan við Merkines.

1850-166: GK-034:082 garðlag vörslugarður

“Austar [en tóft 079] er aðalvörin til seinni tíma. [...] Við vörina var steypdur varnargarður og hlaðin bryggja, en sjórinn er nú búinn að brjóta hvortveggja niður. Þó má sjá móta fyrir hvorutveggju ef vel er að gáð,” segir á ferlir.is. Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “Í grýtttri fjöru Merkiness. N-megin við rúst [006]. [...] Í dag sjást engin ummerki um vörina, en á 20. öld hefur verið reist bryggja á svæðinu. Hún er mjög illa farin.” “Austar [en tóft 007] er aðalvörin til seinni tíma. Ofan við hana er forn tóft og vestan hennar eru beitninga- og verkunarhúsin (steypt að hluta). Bjarni [Marteinsson, ábúandi] sagðist einungis muna eftir tóftinni ófyrbyggðri eins og hún er nú,” segir á ferlir.is.

Garðlagið sést í sjónum, við lendinguna.

1850-166: Vörslugarðurinn, horft til norðurs.

1850-169: Garðlagið, horft til austurs.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: www.ferlir.is/?id=3906; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 22:6; www.ferlir.is/?id=3906

1850-169: GK-034:083 garðlag uppsátur

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “NA við Merkinesstún. Við og í kring um steypa rúst sem er við fjöruna. [...] 25x35 m (NV-SA). Úr hraungrýti og lágbörðu grjóti; 0.5-1.5 m á breidd og 0.3-0.7 m á hæð. Garðurinn er lítið gróinn en vel mosavaxinn, sokkinn að hluta. Garðlög sjást vel. [...] Einn steinn í garðinum er með gati sem gæti hugsanlega verið manngert.” “Göngunni lauk við bátagarðinn. Bjarni sagði bátana hafa verið tekna upp úr vörinni og borna inn fyrir garðinn þar sem þeir voru jafnan hafðir í skjóli um veturinn,” segir á ferlir.is.

Garðlag utan um bátakofa. 4-5 umför, grjót að utan en torf að innan. Hann er 30x25 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur.

1850-168: Fjárhúsið, horft til norðvesturs.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: www.ferlir.is/?id=3906; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 22:31

1850-168: GK-034:084 tóft fjárhús

“Austur [en bátagarðar 083] eru tóftir af fjárhúsi, sem enn stóð er Bjarni var að alast þarna upp, en norðan við garðinn eru matjurtargarðar,” segir á Ferlir.is. Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “NA við Merkinesstún. Við fjöruna 5 m NA við steypa rúst. [...] 8x5 m (NV-SA). Veggir úr grjóti; 1-1.5 m á breidd og 0.6-1.5 m á hæð. Gólf og veggir eru mjög vel gróin. Garðlög sjást að mestu leiti að innan, ekki að utan, nema efst á SV-hlið. SA-hlið er horfin, hefur líklega verið úr timbri. NA-hlið er hálf grafin inn í jörðina, því landið hækkar um rúman 1 m til NA

þar sem rústin er. NV-hlið er um 1 m frá fjörunni.”

Alveg við sjóinn á grasi vöxnum bala. Grjót úr vesturhlið fjárhússins er þegar farið að hrynja niður í fjöru vegna sjógangs. Tóftin er um 7x7 m að stærð og opin til suðausturs.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

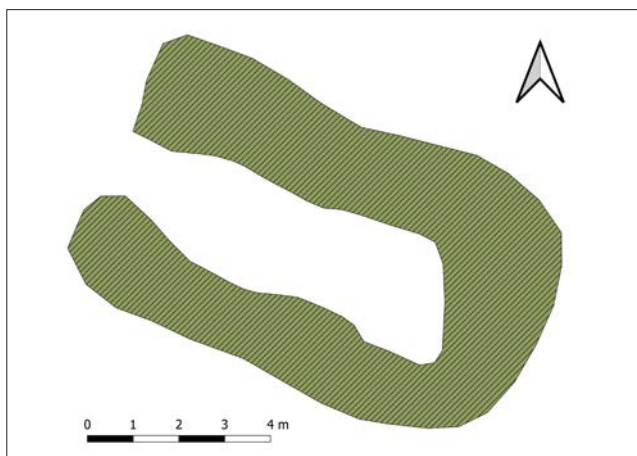
Heimildir: www.ferlir.is/?id=3906; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 22:24

1850-171: GK-034:085 tóft fjárhús

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “VNV við nyrsta afleggjara að Merkinesi” árið 2003: “9x5 m (VNV-ASA.) Veggir úr grjóti; 1-1.4 m á breidd og 0.2-2.2 m á hæð. Garðlög sjást að innan á NNA- og ASA-hliðum og ASA-meginvið miðju á SSV-hlið VNV-megin við miðju. VNV-hlið er hrúnin,

1850-171: Fjárhúsið horft til austurs.

1850-171: Uppmæling af fjárhúsinu.

en hefur greinilega einnig verið úr grjóti. Dyr hafa verið á þeirri hlið, NNA-megin við miðju. Gólfíð er niðurgrafið. Mikið af drasli er í gólfinu; timbur, grjót, girðing. Leifar af torfpaki hanga ofan af NNA-hlið í niður á gólf. Rústin er vel gróin.”

Sandrofabarð í kring og mikið af grjóti og rekaviði sjónum. Það má sjá 3-8 umför í veggjum að innan en að utan eru þeir mjög grónir.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

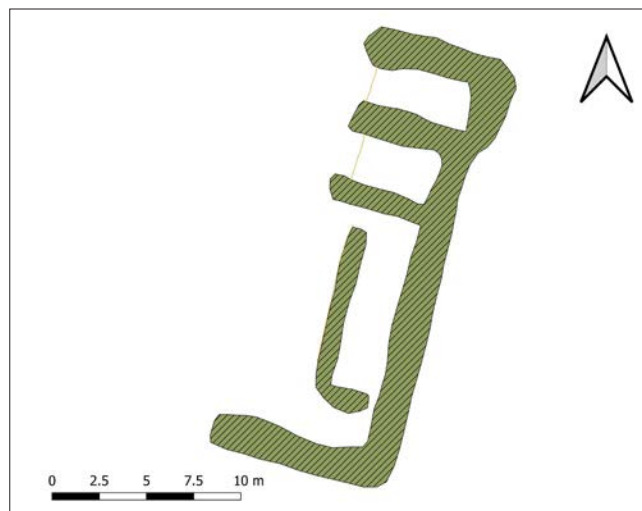
Heimildir: Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 21:1

1850-172: GK-034:086 tóft fjárhús

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “N við Merkines. V við nyrsta afleggjara að Merkinesi.” árið 2003: “23 x 9 m NNA-SSV. Skiptist í 5 hól (A-E). Veggir úr grjóti. Breidd veggja er frá 0.5-1.3 m og hæð veggja er 0.3-2 m. Rúst er nokkuð vel gróin. Notað sem fjárhús inn á 20. öldina. Gólfín eru niðurgrafin í öllum hölfum nema hólfi D. Það voru settar grindur fyrir ofan gólfíð til þess að féð gæti staðið á þeim meðan að skíturinn safnaðist fyrir neðan. Hólf A: 6.5 x 5.5. m (VNV-ASA). Veggir úr

1850-172: Fjárhúsið, horft til norðausturs.

1850-172: Uppmæling af fjárhúsinu.

grjóti, nema VNV-hlið sem er horfin og hefur líklega verið með burst. Það sjást þó hleðslur á þeirri hlið, en ekki garðlög vegna gróðurs. Þessar hleðslur eru vegna þess að að gólfíð er niðurgrafið (0.3-0.4 m) og þær ná frá gólfi og upp að yfirborði jarðvegs. Garðlög sjást vel að innan, en fremur illa að utan. Hólf B: 5.5 x 5 m (VNV-ASA). Veggir úr grjóti, nema VNV-hlið sem er horfin og hefur líklega verið með burst. Það sjást þó hleðslur á þeirri hlið en ekki garðlög vegna gróðurs. Þessar hleðslur eru vegna þess að gólfíð er mikið niðurgrafið (0.6 m) og þær ná frá gólfi og upp að yfirborði jarðvegs. Garðlög sjást vel að innan og utan nema utan á ASA-hlið. Hólf C: 9.5 x 4 m (NNA-SSV). Veggir úr grjóti, nema VNV- og SSV- hliðar sem eru horfnar. Það sjást þó hleðslur á þeim hliðum en ekki garðlög, vegna gróðurs. Þessar hleðslur eru vegna þess að gólfíð er mikið niðurgrafið (0.6-0.7 m) og þær ná frá gólfi og upp að yfirborði jarðvegs. Garðlög sjást vel á öllum hliðum að innan og utan nema utan á ASA-hlið. Hólf D: 9.5 x 5.5 m (NNA-SSV). Veggir úr grjóti nema NNA sem er horfin og NNA við miðju á VNV-hlið sést ekki neitt grjót (líklega gróid yfir það, SSV við miðju á þessari hlið sést grjót). Þetta hólf er ekki niðurgrafið og er mjög vel gróid. Hólf E: 9 x 5 m (VNV-ASA). Veggir úr grjóti, nema VNV-hlið sem er horfin og hefur líklega verið með burst. Það sjást þó hleðslur á þeirri hlið en ekki garðlög vegna gróðurs. Þessar hleðslur eru vegna þess að gólfíð er niðurgrafið (0.3 m) og þær ná frá gólfi og upp að yfirborði jarðvegs. Garðlög sjást vel að innan og utan nema utan á ASA-hlið.”

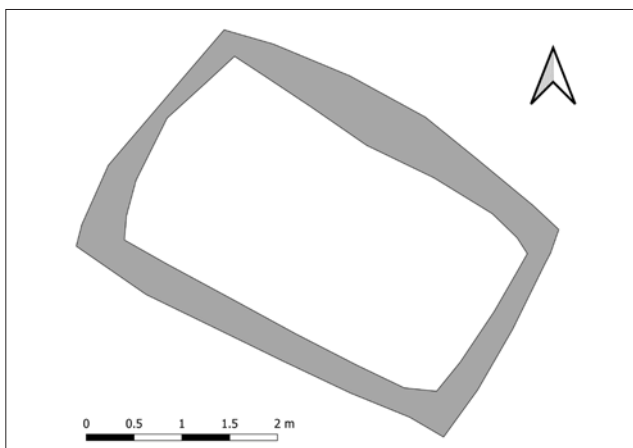
Sandrofabarð í kring og mikið af grjóti og rekaviði sjónum. Bárujárn er inni í tóftinni.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 21:2

1850-156: GK-034:089 tóft verbúð

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “N við bæjarhólinn / stæðið (?). Ca. 10 m frá

1850-156: Uppmæling af verbúðinni.

1850-156: Verbúðin horft til ANA.

varnargarði. 3 m SSV við rúst [006]. [...] 4.5x2.5 m (VNV-ASA). Veggir úr grjóti; niðurgrafnir, ca 0.2-0.4 m á dýpt. Veggir eru 0.3 m á breidd. Fyllt hefur verið í garðlög með steypu og því sjást garðlög ekki, nema þar sem brotnað hefur úr steypunni. Mikið af drasli er í botninum.”

Innan heimatúnsins sem er nokkuð slétt á þessu svæði en samt eitthvað af holum, við sjóinn. Fyrir austan tóftina eru traðir.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 22:3

1850-908: GK-034:098 gryfja naust

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “5 m ASA við rúst [084. [...] 6x2-3 m á breidd þar sem mest er. Alveg gróin.”

Þetta er niðurgroftur sem sést illa. Mikið af sjávarsteinum sem hefur skolast upp á land og brotið niður hleðslur.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 22:32

GK-035 Kirkjuvogur

1686: 120 hdr., bændaeign, skv. The Old Icelandic Land Registers, 121.

1695: 72 hdr., bændaeign, sögð vera í Grindarvíkurhreppi, skv. The Old Icelandic Land Registers, 121.

1703: “Jarðardýrleiki sagðir lxx [70] [...]. En tíundast þó sem lxxii [72], Segja menn að kirkjunni sje eignaður þriðjungur í heimalandi og meina í þann þriðjung eigi að reiknað Merkines [GK-034],” bændaeign og kirkjustaður, annæteruð með Hvalsness sóknum, með hjáleigunum Hols húsi (GK-039), Gardhúsi (GK-037), Kotvogs hjáleigu (GK-036), Haugsendakoti og Arna gerde, skv. Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns III, 29-33. Þar segir jafnframt að Kirkjuvogur sé 70 hdr., þar af 10 hdr. kirkjueign, en að þar við skuli “leggjast Merkines 20 c, og hefir það í fyrstunni verið bygt af heimalandi, en síðan gjörð úr önnur jörð, 2/3 af þeim þriðjung, sem kirkjan átti í heimalandi, so þá er Kirkjuvogur með Merkinesi 90 c og á kirkjan hjer af þriðjung,” segir í neðanmálgrein Jarðabókar Árna Magnússonar og Páls Vídalíns III, 30.

1840: Kotvogur talin 17 hdr. í Kirkjuvogi, en auk hans eru þá 3 hjábýli innan túngarða (væntanlega Hólshús, Garðhús og Réttarhús) og 1 utangarðs, byggt fyrir 10 árum liðnum - SS(Lýsing á Höfnum), 148.

1847: 72 hdr., bændaeign, með hjáleignum Kotvigi, Söru Garðshúsi, Litla Garðshúsi og Hólshúsi sem og eyðijörðinni Danskhúsi, skv. Jarðatali Johnsens, 85-86.

Um. 1200: Kirknaskrá Páls, DI XII 9

[Um 1270]: “Þessi erv landa merki millvm hvals nes ok starnes. [...] Enn lyngrifa mork skilvr gata sv er liggur firi svnnann torfmyrar ok vp i hafa leiti til vordv þeirrar er stendur aa leitinv þar sem hæst er ok svo sydur sem hæst er leitið til motz vid kirkiv vog og niardvík. ok divpa vog. enn reka mork

millvm divpa vogs ok starnes ok hvallsnes skilr grof sv er verdv firir innann klettana til hægri handar er ridit er fra kirkiv vogi.” DI II, 81. 1334: “Veginn prestr sa er Þorbiorn het a Nesium i Kirkiuvogi in festo Jeronimi firir alltari skryddr til messo. Þorleifr Þordarson vo hann.” Konungsannáll, IA 154. “Veginn Þorbiorn prestr i kirkiu. i Kirkiu vagi fyrir alltare skryddr til messu.” Skálholtsannáll, IA 207 [sbr. Gottskálksannáll, IA 349 + Skb. og Lgm, 220, 271]

[1367]: “Mariukirkia j woge a þridiung j heimalande. halftt fuglasker.” DI III, 221

1397: “a þridiung j heimalandi. halft Geirfuglasker.” DI IV, 103

[1477]: “Mariu kirkia j kirkiuvoge a þridiung j heimalande. halft geirfuglasker. “ DI VI, 127 1.7.1515: Sáttabréf Gríms Pálssonar og Þorleifs sonar hans annars vegar og Vigfúsar Erlendssonar lögmans og Hólmfríðar systur hans hins vegar. Útg. A: “[...] vigfus ellendzson laugman og [hans syster hvstrv holfridr laugdvr fyr greindvm grime palssyne og þorleife syni hans jordina kirkiuog. kotuog og merkines. sandgerdi og straum.” DI VIII, 558-559

21.7.1515: Kirkju-Njarðvík er í Kirkjuvogskirkjusókn. DI VIII, 564. sbr. 584.

24.5.1516: Njarðvík er í Kirkjuvogskirkjusókn. DI VIII, 584

21.5.1523: Gálmattjörn og Kirkjuhöfn í Höfnum eru í Kirkjuvogskirkjusókn. DI X, 61.

[5.-6.1532]: Ögmundur biskup leyfir Páli Fúsason (Vigfússon) lausn á jörðum “hvoriar svo heita. Þorkelsgerde. Vindas og Kirkiuvogur.” DI IX, 622-623. 16.9.1547: Kirkjuhöfn og Merkines eru í Kirkjuvogskirkjusókn. DI XI, 571.

[1553]: Máldagi Kirkjuvogskirkju. “Kirkian j Voge j Hofnvm a þridiung j heimalandi. Jtem halft Geirfuglasker.” DI XII, 664

2.9.1560: Skiptabréf á eignum Þorleifs Grímssonar og Gríms, sonar hans. “hier nærst skiptum uier Einari Grimssyni og hans systur Þorunni j heiman fylgiu Grims heitins Þorleifssonar. [...] Kiriuog fyrir .lxc.” DI XIII, 520. 5.7.1569: Skipti eftir Þorleif Grímsson. “J fyrstu skjifftest mier Orme

Túnakort Kirkjuvogshverfis og skráðar minjar.

Stullasyne með riettu hlutfalle i motz við adra Erfingia Þorleifs heitins. [...] Halfur Kyrkiuvogur fyrir xxxvc.” DI XV, 289-290. Sjá einnig bréf 2.9.1569, DI XV, 306-307.

1575: Mál DI XV, 639-640

{1598: hálfkirkja; AM 263 fol. bl. 64, 66}

Njarðvírkirkja lagðist af um langan tíma og var þaðan sótt að Kirkjuvogi (PP, 102)

1811: Hvalnesprestakalli skipt upp og varð Kirkjuvogur annexía frá Útskálum, staðfest með konungsbréfi 26.4.1815; (PP, 104)

16.11.1907: Kirkjuvogssókn lögð til Staðar; (PP, 12) [lög]

1918: Á túnakorti er Kirkjuvogur merktur með Staðarhóli, Vesturbýli, tveimur Austurbýlum og Miðbæ sem og fimm þurrabúðum, nefndar eru eftir ábúanda, sem hafa aðeins kálgarða á jörðinni. Hjáleigur, tómthús, nýbýli og þurrabúðir á jörðinni eru: Bakki, Bóndhóll, Bjarghús (jafnað út um 1930), Brautarhóll, Djúpvogur hin lægri (eitt hús), Garðar (tómthús), Garðbær (þurrabúð), Garðir, Grund, Haugsendar, Hraunprýði, Hóll (áður Staðarhóll), Hvammur, Höfn, Kalmanstunga (á rústum Vífarskots), Kirkjuból, Klöpp (þurrabúð), Miðbær, Norðurhús (rifið 1929 og endurbyggt í Keflavík), Nýlenda (þurrabúð), Ragnheiðarstaðir, Seljavogur efri (þrjú hús), Sólbakki, Sólberg, Sólheimar, Sólvellir, Staður, Teigur (á rústum Árnagerðis), Tunga (í eyði um 1940), Torfdalur (í eyði um 1900), Vallarhús (í eyði um 1900), Vesturhús, Vorhús, Villabær (í eyði um 1930). Auk ónefnds húss (Túnakort 1918; Ö-Kirkjuvogur 1-2; Ö-Hafnir VHÍ, 4, 16-19). Þessu til viðbótar fluttist býlið Bjarg frá Merkineslandi til jarðarinnar um 1920 (Ö-Hafnir VHÍ, 20). Gamli-Kirkjuvogur er skráður undir Stafnesi á GK-040:089.

Býlið Hvammur þjónaði sem póst- og símstöð (Ö-Hafnir VHÍ, 18).

Jarðarítök: Merkines brúkar torfristu og stúngu á jörðinni skv. Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns III, 29. Jörðin taldi sig eiga rekavon innan Kalmanstjarnar skv. Örnefnaskrá (Ö-Kalmanstjörn, 2). Grasbýlismenn Kirkjuvogshverfis áttu æðarvarpsítak innan Kirkjuvogslands. Að auki átti Kotvogur túnblett innan jarðarinnar (Ö-Hafnir VHÍ, 4, 19).

“Ferðamaður, sem leggur leið sína suður í Hafnir í upphafi 21. aldarinnar, mun veita því athygi, að byggðin er nú öll á Kirkjuvogstorfunni. Fyrir sunnan og vestan kirkjuna, sem kalla má miðpunkt byggðarinnar, standa nokkur hús við götuna Kirkjuvog, en austan og norðan kirkju eru allmörg nýleg hús og standa við skipulagðar götur. Þetta hverfi, ef svo má kalla, myndar nú kjarna byggðarinnar. Það var að mestu reist á 8. áratug 20. aldar samkvæmt skipulagsuppdraetti [...]” segir í Höfnum á Reykjanesi, 200.

Fasteignamat frá 1916 er til fyrir Kirkjuvog, tvenna austurbæi, miðbæ og vesturbæ, ásamt Staðarhól, Görðum, Klöpp, Vorhúsum, Ragnheiðarstöðum, Nýlendu, Hvamm, Norðurhúsum, Garðbæ, Tungu, Búðarbakka. ATH. Hefur ekki verið yfirfarið en er útprentað í möppu.

1918: “[A]ð mestu slétt og sléttuð.”Tún (Staðarhóll), 1.74 hekt., garðar 1060 m². Tún (Vesturbýli), 1.53 hekt., garðar 1090 m². Tún (Austurbýli 1), 1.56 hekt., garðar (5 kg.) 780 m². Tún (Austurbýli 2), 1.54 hekt., garðar (5 kg.) 860 m². Tún (Miðbær), 2.1 hekt., garðar (3 kg.) 720 m². Tún (Garðar), 0.4 hekt., garðar (5 kg.) 400 m². Tún (Vorhús), 0.06 hekt., garðar (1 kg.) 370 m². Tún (Ragnheiðarstaðir), 0.4 hekt., garðar 150 m². Tún (Nýlenda), 0.04 hekt., garðar (1 kg.) 400 m². Tún (Hvammur), 0.26 hekt., garðar 560 m². Tún (Klöpp), 0.03 hekt., garðar (2 kg.) 500 m². Tún (Garðbær) 0.3 hekt., garðar (3 kg.) 580 m². Býli án túna: Garðar (Friðrik Gunnlaugsson), 320 m². Garðar (Guðbjörn Björnsson) 330 m². Garðar (Jón Ólafsson), 290 m². Garðar (Lárus Vigfússon), 420 m². Garðar (Þorsteinn Árnason), 600 m².

Öll torfan samtals 9.6 hekt., og garðar 10290 m².

1703: “Við til húsabóta taka ábúendur af rekunum þegar heppnast, ella kaupa sjálfir [...]. Tún jarðarinnar liggja undir skaða af sandfjúki af öllum áttum. Engjar öngvar. Úthagar um sumur nærri jörðunni í lakasta máta. Selstaða ei allfjarri. Mjög haglítil. En vatnsból í selinu mjög erfitt, so að á hestum þarf til að flytja um hásumar. Útigangur um vetur næsta því enginn nema af fjörunni. Vatnsból í lakasta lagi. En það það brestur, er ekkert vatn utan fjöruvötn, valla nýtandi fyrir seltu, og fyrir þessa orsök missir kvikfjenaður bæði nytjat og holda. Torfrista og stúnga ekki nema í sendinni jörðu, mjög lök og lítt nýtandi. Eldiviðartak ekkert nema af fjöru þangi. Fjörugrös nægileg fyrir ábúendur Selveiði góð ef iðkuð væri. Sölvaðfjara að nokkuru gagni. Hrokkelsafjara nokkuð lítil. Murukjarni og söl eru um vortíma mikill styrkur til að halda kvikfjenaði við lífið, og er oft í nauðsyn með stóru erfiði til sóktur, því ella liggur við opinber fellir bæði naut og sauða. Heimræði er árið um kríng og lending góð,” segir í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns III, 32.

1840: “Hvað Kirkjuvogstún muni hafa af sér gengið, má meðal annars af því ráða, að Ingigerður [Tómasdóttir, dó 1804], móðir sál. Hákonar [Vilhjálmssonar, d. 1821], sagði Gróu minni [Hafliðadóttur konu Brands, d. 1856], að kerling gömul, móðir Sesselu í Garðhúsum, er eg man til, hefði sagt eftir

annari kerlingu, að full sáta heys hefði í hennar tíð verið slegin á Kirkjuskeri, sem nú fer á kaf í hverjum stórstraumi, og þá hefði varla verið klyfjafært muilli þvottakletta og búðarbakkans, sem nú er að 30 faðma rúm í millum, en sandur skemmir þó enn meira, því að í þau 50 ár, er eg veit til, hefir blásið af norðurtúninu til vissu kýrfóðurvallarstærð auk skemmda, garðafærsur sýna.” SS(Lýsing á Höfnum), 150 nm. “Í Vilkinsmáldaga er sagt, að undir jörðina Vog, sem var norðan Ósa, lægi 50 kúa flæðiengi, og getur því ekki annað verið en það sé lægðin, þar sem fjörður er nú. Bendir ótvírætt til, að fastland hafi verið þvert yfir frá Eyjartanga í Einbúa, því á þessu svæði er talsverð eyja skammt frá landi við Eyjartanga og mikill skerjaklasi þar á milli. Sjór hefir brotið landið og sterkar líkur á, að hér sé einnig um mikið landsig að ræða.” Ö-Hafnir, 2-3 - Ekkert er um Vog eða flæðiengi í Vilkinsmáldögum.

“Niður undan Árnagerði var maðkasandur. Þar var grafið eftir fjörumaðki,” segir í örnefnaskrá (Ö-Kirkjuvogur, 2).

Örnefni: Akrrar, Faxagerði og Hestaskjól er að finna innan jarðarinnar (Ö-Kirkjuvogur, 2, 5).

1850-310: Horft til austurs þar sem útihúsið var.

1850-311: Hleðsla af útihúsinu, horft til suðvesturs.

1850-310: GK-035:015 heimild útihús

Á túnakorti frá 1918 er merkt «(2 hús hér við sjó)» á móts við norðausturhorn túngarðsins. Mikið af stóru grjóti og smærra. Allt horfið, líklega vegna ágangs sjávar.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1918

1850-311: GK-035:016 hleðsla útihús

Á túnakorti frá 1918 er sýnt útihús, sambyggt við túngarðinn að innanverðu, 26 m austur af austasta húsinu á Búðarbakka 017.

Sléttlendi við sjóinn, grasi gróið. Hús er til vesturs en bryggjan til norðausturs.

Enn má sá óljósa hleðslu á lágum hól. Hún er 0,2-0,6 m á hæð og grjóthlaðin. Hún er L-laga og 3,1x2,7 m að stærð.

Hættumat: hætta, vegna byggðar

Heimildir: Túnakort 1918

1850-309: GK-035:017 Búðarbakki heimild býli

Á túnakorti frá 1918 er sýnd þyrping af húsum á um 40 m bili við túngarðinn og merkt sem «Búðarbakki». Um er að ræða 6 aðskilin hús og eitt þrískipt sem gæti verið timburhús. Framan við þessa þyrpingu er vörin 018. A.m.k. eitt af þessum húsum er íbúðarhús því fram kemur í skýringum að Þorsteini Árnasyni þurrabúðarmanni á

1850-309: Horft er til austurs yfir svæði þar sem Búðarbakki eitt sinn stóð.

Búðarbakka tilheyri kálgarðar alls 600 m² að stærð.

“Verður næsta hús Höfn, þá Bakki, Sólberg, Sólbakki, en Kirkjuból heitir húsið á götuhorninu og uppi á hólum sjávarmegin (nú) Hóll (áður Staðarhóll). Öll þau hús, sem nú hafa verið nefnd, eru byggð á landhluta, sem hét Búðabakki. Öll þessi hús eru á hægri hönd.” segir í örnefnaskrá Hafna.

“Þá kemur næsta býli, sem var nálægt Magnúsi Ketilssyni [156]...” “Það sést nú ekkert af þessum býlum lengur, þau eru öll horfin...” “Nei, það var Búðarbakki. Það var sömuleiðis þurrabúð. [...] Næst fyrir sunnan Búðarbakka, sem stóð í laut hér í inntúninu, var svo hóll fyrir framan eða sunnan. Þar var Staðarhóll [019],” segir í viðtali Jökuls Jakobssonar við sr. Jón Thorarensen 28. apríl 1973, endurrituðu á ferlir.is.

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir um bæjarhól Búðarbakka: “A við frystihúsið í Höfnum. [...] 20x30 (A-V). Hóll er 4-5 m á hæð og mjög vel gróinn, ekki sést móta fyrir útlínum veggja á yfirborði hans. Hins vegar má sjá á N-hlið garðlög mjög vel. Þau eru án efa hluti mannvirkis frá frá 20. öld enda mikið af steypu og járnarusli sem enn má sjá í þeim.”

Malarvegur við sjóvarnargarðinn. Allt horfið af yfirborði. Á loftmynd frá 1954 má sjá að nokkur hús voru á þessu svæði auk mannvirkja tengd fiskþurrkun.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1918; Ö-Hafnir VHÍ, 17; www.ferlir.is/?id=10362; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008: 176:2

1850-911: GK-035:018 heimild lending

Á túnakorti frá 1918 er sýnd «vör» framan við húsaþyrpinguna á Búðarbakka 017. Á korti af Ósabotnum frá 1918 er sýnd «Kirkjuvogsvör» og á það heiti við um báðar varirnar 018 og 020.

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir um vörina í landi Búðarbakka: “N við bæinn [...] Vörin er mjög vaxin þara.”

Vörin var líklega þar sem nú er steypdur garður út í sjó.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1918; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008: 176:1; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 177:1

1850-303: Uppmælingar af minjum við Staðarhól.

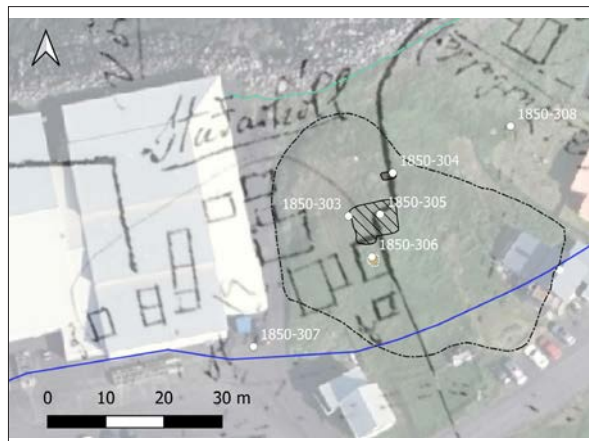
fyrir framan eða sunnan. Þar var Staðarhóll. Þar bjó Magnús Pálsson, hreppsstjóri sveitarinnar,” segir í viðtali Jökuls Jakobssonar við sr. Jón Thorarensen 28. apríl 1973, endurrituðu á ferlir.is.

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: „A. Gerði. Við enda Hafnargötu. Ca. 45 m A við Hafnargötu. [...] 15-20 m (NNV-SSA). Veggir úr stóru hraungrýti; 0.1-0.8 m á hæð. NNA-hluti mikið gróinn og sokkinn, garðlög sjást því ekki þar. SSA-hlið nánast ekkert gróinn og því sjást garðlög þar. B. Hugsanlegur bæjarhóll. NV við íbúðarhús. SA við

1850-303: GK-035:019_1 Staðarhóll bæjarstæði bústaður

Á túnakorti frá 1918 er sýnd húsaþyrping í viki sem kemur í túngarðinn NNA af bænum, á móts við lendinguna 020. Þyrpingin er merkt sem Staðarhóll, sem var eitt af 5 býlum í heimajörðinni. Um er að ræða 7 byggingar og tvær hlaðnar safnþrær, önnur vestan við en hin suðaustanvið. Eitt af húsum er sambyggt túngarði að austan og hefur greinilega verið torfhús - hin gætu öll verið timburhús.

“Næst fyrir sunnan Búðarbakka [017], sem stóð í laut hér í inntúninu, var svo hóll

1850-303-306: Staðarhóll á túnakorti frá 1918.

Hafnargötu (vegin). [...] 19x18 m (NV-SA). Óræðinn rústahóll, ekki bollamyndaður en þó má greina á honum hryggi. Hóllinn er lítið mosavaxinn, nema á hryggjunum og allur vel gróinn. Í túnina má sjá fleiri hóla sem allir gætu innihaldið fornleifar. C. Rúst. 40 m NA við Hvamm (Hafnargötu 27). Alveg við Hafnargötu. [...] 5.5x4 m (NV-SA). Veggir úr grjóti; niðurgrafin, ca 1.3 m á dýpt. Ekki hægt að sjá breidd veggja vegna þess að þeir eru það grónir saman við grasið. Garðlög sjást nokkuð vel, en þó hefur verið fyllt hefur verið í þau með steypu og veggirnir eru vel mosavaxnir. Botninn er vel gróinn. D. Rúst. 100 m A við Hafnargötu (S enda hennar). 30 m N við rúst [027 (A)] [...] 5x4.5 m (NA-SV). Veggir úr grjóti; niðurgrafin, ca 1.3 m á dýpt við kanta, ekki hægt að sjá dýpt í miðju vegna vatns, er þó greinilega dýpri þar. Ekki hægt að sjá breidd veggja vegna þess að þeir eru það grónir saman við grasið. Fyllt hefur verið í garðlög með steypu og því sjást garðlög ekki, nema efst. Veggirnir eru mosavaxnir, botn er vel gróinn. Mikið af grjóti í botninum (ekki hrúnið úr veggjum þróarinnar, að sjá má).“

Vesturhluti Staðarhóls er horfinn undir stór frystihús og ekki er vitað til þess að fornleifaransóknir hafi farið fram áður en það var gert.

Stór hóll norðaustan við frystihúsið, sést í hleðslur nyrst í honum. Hóllinn er grasivaxinn. Í norðurhluta hólins sést glitta í grjóthleðslu, 0,5-1 m á hæð. 1-2 umför af grjóti.

Hættumat: mikil hætta, vegna byggðar

Heimildir: Túnakort 1918; www.ferlir.is/?id=10362; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 15:1-15:3, 16:1

1850-303: Staðarhóll, horft til suðvesturs.

1850-304: GK-035:019_2 hleðsla útihús

1850-304: Steyptur grunnur af útihúsi, horft til suðvesturs.

1850-305: Grjóthlaðinn grunnur, horft til suðvesturs.

Steypt mannvirki, 0,3-0,4 m á hæð. Sést norðaustarlega í hólnum en engin hús eru merkt þar á túnakorti.

Hættumat: mikil hætta, vegna byggðar

1850-305: GK-035:019_3 hleðsla

Grjóthlaðinn grunnur af byggingu, mögulega einverri þeirra sem sjást á túnakorti. Hann er 0,2-0,3 m á hæð.

Hættumat: mikil hætta, vegna byggðar

1850-306: Óþekkt gryfjan, horft til austurs.

1850-302: Kirkjuvogsvör í fjarska, horft til norðausturs.

1850-306: GK-035:019_4 gryfja óþekkt
Niðurgröftur um 0,3-0,5 m á dýpt. Hann er algróin.
Hættumat: mikil hætta, vegna byggðar

1850-302: GK-035:020 Kirkjuvogsvör heimild lendingg

1703: “Heimræði er árið um kring og lending góð. Ganga hjer skip heimabænda eftir hentugleikum og stundum um vertíð aðkomandi skip fyrir undirgift.” JÁM III, 32. Á túnakorti frá 1918 er sýnd «vör» norðan við Staðarhól 019 en þar er breitt vik í túngarðinn og er þetta sennilega aðallending Kirkjuvogs. Á korti af Ósabotnum frá 1918 er sýnd «Kirkjuvogsvör» og á það heiti við um báðar varirnar 018 og 020.

“Kirkjuvogsvör. Þaðan hafa gengið opin skip til fiskveiða frá aldaöldli, en er nú með öllu lögð niður, eftir að aðstaða batnaði við hafnargerðina,” segir í örnefnaskrá Hafna.

“Þess vegna fara menn oftast frá Nesinu suður í Hafnir á flutningi eða ferju yfir Ósana; er flutt yfir þá, bæði fyrir framan af svo nefndri Preststorfu [GK-040:087], og er þá komið í Kirkjuvogsvör, og fyrir innan af Skotbakka [GK-040:107], fyrir innan Kirkjuvogseyri,” segir í sýslu og sóknalýsingum. Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “N við bæinn [...]. Vörin er mjög vaxin þara.” Í skýrslunni segir enn fremur um sama stað: “N við frystihús í Höfnum, NA við Kotvog. [...] Vörin er mjög vaxin þara.”

Vör við gamla bryggju, beint vestan við Virkishól. Mikið af klöppum og þara eru á þessu svæði. Úrgangur rennur í sjóinn við frystihúsið.

1850-203: Horft er til norðausturs eftir túngarðinum.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1918; Ósabotnar 1918; JÁM III, 32; Ö-Hafnir VHÍ, 6; SSGK, 84; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 175:1

1850-203: GK-035:021 garðlag túngarður
Þetta er að öllum líkindum vörslu- eða túngarður umhverfis tún sem er sunnan við Hafnir og byggðina þar. Er í svokölluðum Haugsendum. Hluti af mun stærra garðlagakerfi en einungis þeir hlutar sem voru innan skráningarsvæðis voru mældir upp.

Greinilegur til norðvesturs, áður er sveigt er til austurs að sumarbústað. Þar sjást 2 umför og hann vel hlaðinn.

Veggir eru grjóthlaðnir og eru um 0,2 m á hæð og Garðurinn lá líklega að bæ sem kallaðist Í Görðum

1 m á breidd. Það má sjá tvö umför af grjóti í þeim. Garðurinn lá líklega að bæ sem kallaðist Í Görðum eða Villabær.

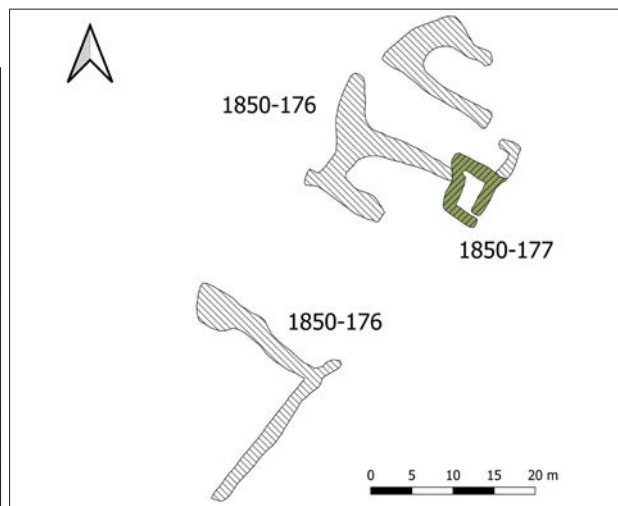
Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-176: GK-035:022 garðlag kálgarður

Á túnakorti frá 1918 er sýnd þyrping kálgarða í norðvesturhlíð túnsins að innanverðu. Hún er merkt

1850-176: Kálgarðurinn, horft til suðvesturs.

Uppmæling minja norðvestur við Kirkjuvog.

sem «Réttir og kg» og gæti verið gömul rétt þar sem dilkunum hefur verið breytt í kálgarða. Um 40 m norður af Görðum 023. Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “SV við Réttarveg og SA við nútíma varnargarð. Liggur alveg upp við bæði Réttarveg og varnargarðinn [...] 70x30 m (NA-SV). Skiptist upp í 8 hólfi. Hólfin eru aðskilin með lágu grjótgörðum sem eru um 0.4 m á breidd og 0.2-.04 m á hæð. Mikið grjót er inn í görðunum sem er vel gróíð (uppkast frá sjónum). Auk þess er einnig grjót sem hrúnið hefur úr nýlega varnargarðinum.”

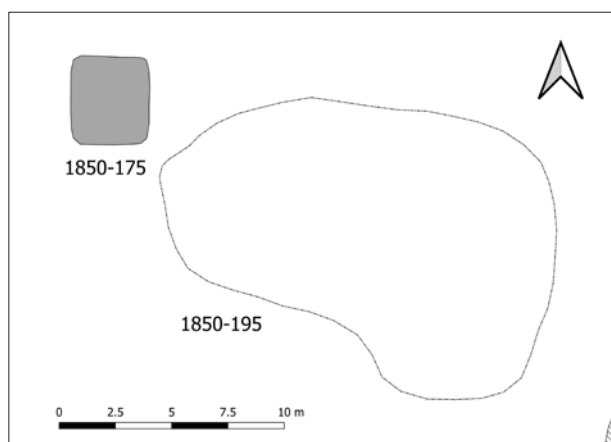
Á túnakortinu eru kálgarðarnir/réttin svæði sem er 92x25 og snýr NNA-SSV. Þeir eru hlaðnir við fjöruna og á túnakorti má sjá um 14 hólfi. Einhver þeirra gætu verið réttir en líklega voru þau bæði notað sem rétt og kálgarðar. Enn má sjá hluta af hleðslum þarna en ljóst að þetta mannvirki er mjög skemmt vegna sléttunar sem og ágangs sjávar. Mikið er hrúnið úr veggjum til vesturs.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1918; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 9:3

1850-195: Bæjarhóll Garða, horft til auð austurs.

1850-195: Uppmæling af bæjarhól Garða.

1850-195: GK-035:023 Garðar bæjarhóll býli

Um 40 m sunnan við rétt 022 er tómthúsið Garðar sýnt á túnakorti frá 1918. Þar eru 5 samtengd hús sem snúa norðvestur - suðaustur og er hlaðin safnpró 171 við norðvesturendann. Kálgarður austanvið. Bæjarhóllinn sést enn og er grasivaxinn. Hann er um 20 x 13 m að stærð og snýr austur-vestur. Hann er um 0,5-1 m á hæð og nokkuð ójafn. Greinilegt að hér er enn mannvist undir sverði.

Hættumat: hætta, vegna byggðar

Heimildir: Túnakort 1918

1850-174: GK-035:025 heimild útihús

Á túnakorti frá 1918 er sýnt tvískipt útihús rúmlega 20 m vestur af Görðum 023. Það tilheyrði þeim bæ að öllum líkindum.

Gróíð svæði en ljóst að hér er enn mannvist undir sverði.

Hættumat: hætta, vegna byggðar
Heimildir: Túnakort 1918

1850:194: GK-035:043 garðlag túngarður

Á túnakorti frá 1918 er sýndur túngarður utan um stærsta hluta túns í Kirkjuvogi. Einkum er hann samfelldur og mikill að norðan og austan. Að sunnan eru sýndar útgræðslur og m.a. eldri garður norðan við Garðbæ 039, og skiptast þar á grjótagarðar og vírgirðingar.

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “S við Réttarveg, V við malarveg sem liggur S í framhaldi af Hafnargötu. Túnið liggur milli malarvegar og varnargarðs. N við Réttarhússtúns. [...] 145x100 m (ath N-S; NNV-SSA). Túngarðurinn sveigist um miðjuna og liggur því í tvær áttir. Túngarðurinn er um 0.5 m á breidd og ca 0.3-0.5 m á hæð. Garðurinn er mikið skemmdur, N-hlið hans er nánast horfin undir Réttarveg og V-hliðin er alveg horfin undir nútíma varnargarð. Því eru aðeins A og S- hliðarnar sýnilegar. Innan þessa túngarðs eru rústir 9:3 (kálgarður / fiskþurrkunarreitir) og 9:2 (forpró). Auk þess liggur túngarður þvert á miðjan garðinn og skiptir svæðinu í tvennt, Kirkjuvog (N) / Kotvog og Kotvog (S/SA). Auk hans er stuttur garður í SA-horni svæðisins sem túngarðurinn afmarkar.”

Túngarðurinn afmarkaði tún býlisins Garða til allra átta nema vesturs, þar voru kálgarðar 022 sem réðu. Hann er víða horfin vegna sléttunar og ágangs sjávar. Hann sést t.d. ekki innan skráningarsvæðisins. Alveg við nútíma sjóvarnargarð, hluti garðlagsins hefur eyðilagst við byggingu.

Hættumat: mikil hætta, vegna byggðar

Heimildir: Túnakort 1918; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 9:1

1850-225: GK-035:052 Hunangshella þjóðsaga

“Þetta heitir Hunangshella og er hraunklöpp. Sagan segir, að finngálkn (afkvæmi tófu og kattar) hafi lagzt á fénað manna og gert mikið tjón. Var reynt að vinna það. Gekk það illa, þar til maður nokkur smurði hellu þessa með hunangi, en í það var dýrið mjög sólgíð. Skaut hann svo dýrið með silfurhnöppum, þegar það kom til að gæða sér á hunanginu,” segir í örnefnaskrá. “Við landsuðurrhorn Ósannna hjá alfararvegi (Keflavíkurveginum) er flöt hraunklöpp eigi alllítill, sem kölluð er Hunangshella. Sagan segir, að dýr það, sem heitir finngálkn (þ.e. afkvæmi tófu og kattar), hafi lagzt á fénað manna og gjört tjón mikið,” segir MG. “Reyndu menn til á ýmsa vega að drepa það, en gátu ei sökum styggðar þess og fráleika. Þá hitt maður einn upp á því að bera hunang á hellu þessa og lagðist þar hjá í leyni. Dýrið rann á lyktina og sleikti hunangið, því finngálkn eiga að vera mjög sólgín í það. Þá skaut maðurinn dýrið, en hellan er síðan kölluð Hunangshella.” Sama saga er í Ö-Hafnir VHI, 3-4.

“Þegar gengið er eftir gömlu götunni, alfaraveginum sunnan Ósabotna til Hafna, er slétt jökulsorfin grágrýtishella á hægri hönd, nú orðin nokkuð gróin. Á hellunni, sem nefnd er Hunangshella, er varða,” segir á ferlir.is.

Ragnheiður Traustadóttir skráði Hunangshellu árið 2000. Lega hellunnar var þar skráð: 21:37:56.08; 63:56:19.57.

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: «Þar sem sjór gengur lengst til A í Ósabotnum er grágrýtisklöpp ca. 14x22 m (NA-SV).»

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-225: Horft til norðausturs yfir Hunangshellu.

1850-316: Horft til suðvesturs yfir voginn er kallast Brunnvogur.

Heimildir: Magnús Grímsson 1940, 258-59; Ö-Kirkjuvogur, 5; www.ferlir.is/?id=2954; Ragnheiður Traustadóttir 2000, 56; Sandra Sif Einaradóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 6:1, 7:1

1850-316: GK-035:055 *Brunnvogur* örnefni brunnur

“[sunnan við Litla-Selhelluvog] tekur við klettabelti, sem heitir Brunnvogsklettur og sunnan þeirra Brunnvogur.” segir í örnefnalýsingu.

Grasi vaxinn vogur, mikið af þara í grasinu. Enginn brunnur sést á yfirbrði á þessu svæði.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Hafnir VHÍ, 3

1850-229: GK-035:056 *Þjófhellistangi* örnefni

“Nú tekur við talsverð vík, sem afmarkast af Steinboga að austan, en Þjófhellistanga að vestan. Þetta er hinn svonefndi Ósbotn.” segir í örnefnalýsingu. Ekki er ljóst af hverju þetta nafn er komið en það bendir til þess að þjófar hafi átt skúta hér.

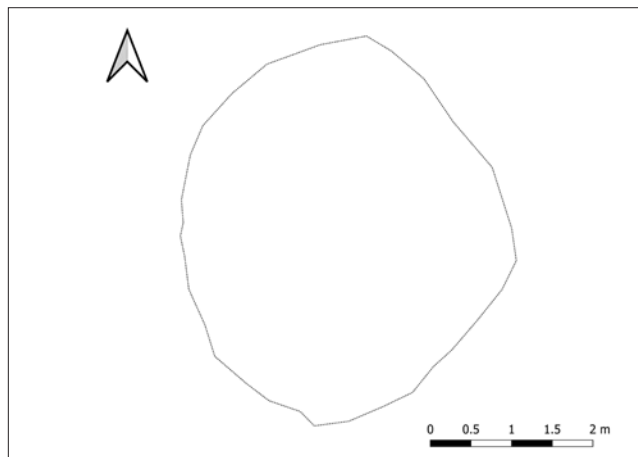
Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Hafnir VHÍ, 3

1850-223: GK-035:058 *Stekkjartangi* þúst stekkur

1850-223: Stekkurinn, horft til VSV.

1850-223: Uppmæling af stekknunum.

“[í Leirdalsvík] Þá er Stekkjarvík, Leirdalstangi að austan, en Stekkjartangi að vestan.” segir í örnefnalýsingu. “Hellir er þar í smáhæð nær sjó. Þetta hvort tveggja er umflotið um flóð. Þá er þar innar smávik, sem nefnt er Stekkir. Það er graslendi og gamlar stekkjartættur. Lítið eitt innan við Stekki er smásjávarlón,” segir í örnefnaskrá.

Gróið hraun, allt að fjörunni. Hér og þar kemur grjótt uppúr sveðri. Þúst er á þeim stað sem Stekkjartangi og -vík eru. Hún er nánast ferhyrnd og algróin. Það mótast óljóst fyrir innri veggjum. Fuglaþúfa fyrir miðju.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Hafnir VHÍ, 4; Ö-Kirkjuvogur, 3

1850-912: GK-035:059_1 gryfja stekkur

“Dálítið vestar [en Hellishæð] skerast inn krókmyndað vík, sem heitir Torfdalsvík. Vestan viksins gengur grasi gróið nes til norðurs. Þar var til forna lítið býli og hét það Torfdalur. Það fer í eyði upp úr síðustu aldamótum.” segir í örnefnalýsingu. Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “Grasi grónar grundir. Liggur við sjó N-megin og Hafnargötu (í Höfnum) S-megin. [...] Eyðibýlið nær frá sjó og í S að Hafnavegi og frá Árnagerði/ Teigi S-megin. Ástand rústanna er ágætt og þær eru lítið raskaðar, nema garður sem liggur út í fjöru og hefur rofnað nokkuð. Hér hefur verið mannvist fram á 20. öld. [...] 5x3 m (A-V). Mjög vel gróin og engin garðlög sjást. Niðurgrafið. Líklegast niðurgröftur. B) 2.5x1.5 m (N-S). Mjög vel gróin og engin garðlög sjást. Niðurgrafið. Líklegast niðurgröftur.” Hér er skráður stekkur, þ.e. í þessum niðurgröftum.

Hættumat: mikil hættu, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Hafnir VHÍ, 4; Sandra Sif Einaradóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 4:1-6

1850-913: GK-035:059_2 gryfja lending

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjaneshæjar segir: „15 m SA við gerði [B]. Vörin er A-megin á nafnlausum tanga sem er A-megin við Eyjatanga. 300 m N við Hafnaveg. Vörin er N-megin við enda slóða sem liggur frá Hafnavegi út í tanga. Slóðinn er 500 m A við Kirkjuvogshverfi í Höfnum. [...] 7.5x3 m (NA-SV). Mikið af grjóti er í vörinni, ekkert gróin.”

1850-221: Grjóthlaðin rétt, horft til norðurs.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-221: GK-035:059_3 garðlag rétt

Í Fornleifaskrá Reykjaneshæjar segir: „3. Gerði. [...] 18x12.5 m (NA-SV). Veggir úr grjóti; 0.5-0.9 m á breidd og 0.4-0.6 m á hæð. Garðlög sjást vel alls staðar. Dyr eru á SV hlið. Garðlög sjást alls staðar, en gerðið er þó nokkuð vel gróið. Gerðið er á lítilli hæð og N-hluti þess stendur ca. 1.5-2 m ofar en hinir hlutar gerðisins. Í þeim hluta er lítill rúst (4:2. a.) 5.5x3.5 m (NV-SA). Veggir rústarinnar eru horfnir og það sést aðeins óljóst hvað rústin hefur staðið. Einnig er inn í gerðinu hleðslur (alveg grónar) meðfram NV-hlið gerðisins, alveg upp við garðinn.” Líklega umhverfis tún bæjarins, þ.e. næst bænum. Réttin er uppi á hól, í halla til suðurs

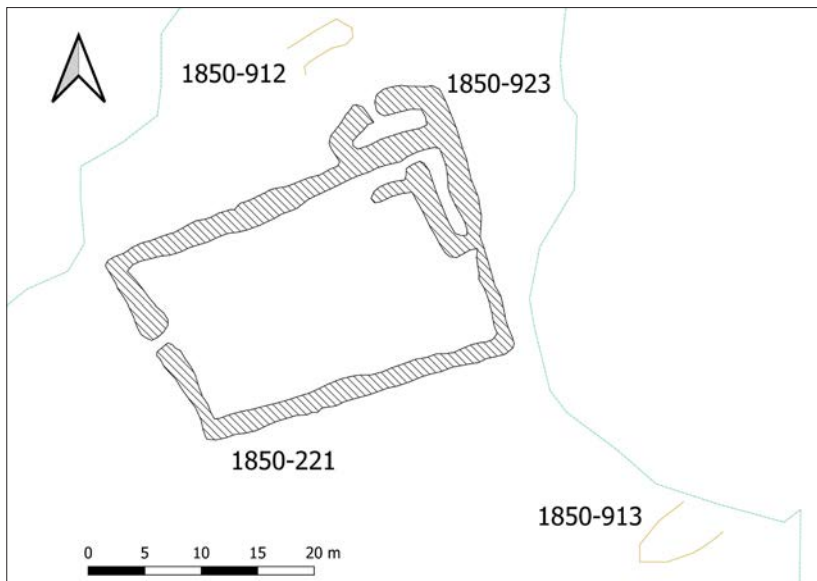
og SSA. Það er opin til vesturs, veggirnir hlaðnir og það má greina 5-8 umför af grjóthleðslu í þeim. Inn í réttinni er sambyggt hólfið að norðan, mögulega stekkur. Það er 8x1,5 m og snýr norður-suður. Op er til vesturs nyrst í því. Það sér óljóst móta fyrir beinum bakka til vesturs sem gæti verið annað hólfið. Skrásetjari varð ekki rústarinnar var enda óljóst miðað við lýsingu frá 2002 hvort hún hafi verið greinileg eða ekki.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-220: GK-035:059_4 tóft kálgarður

1850-220: Kálgarðurinn, horft til norðurs.

Uppmælingar af minjum við Torfdal 1850-923.

Kálgarður er norðan við réttina, sjór gengur yfir hann til norðurs. Allt umhverfis hann er gróið gamalt tún. Það sjást 2 hólfið í kálgarðinum og það þriðja er nánast horfið vegna ágangs sjávar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-219: GK-035:059_5 garðlag túngarður

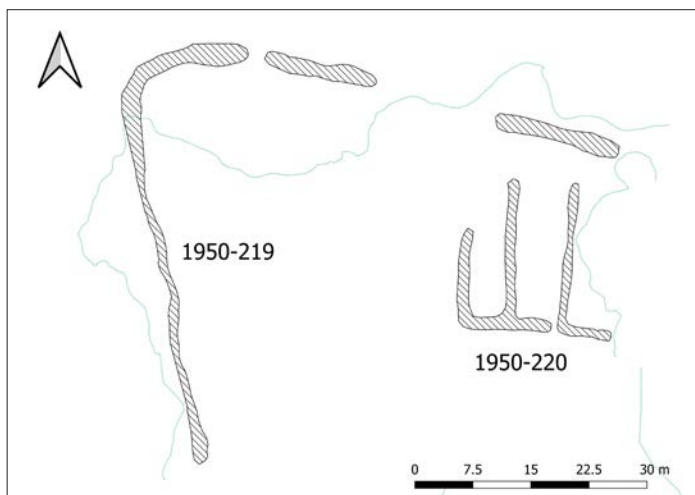
Í Fornleifaskrá Reykjaneshæjar segir: „Á tunganum sem er næsti tangi A við Eyjatanga (sem er A við Kirkjuvogshverfi í Höfnum). Yst á tunganum, V-horn hans. Garðurinn er út í fjöru. [...] 24 m á lengd (A-V). Garðurinn er úr grjóti, 0.6-1 m á breidd og 0.1-0.3 m á hæð. V megin við miðju er hlið á garðinum.” Garðlag

liggur til vesturs frá réttinni, sveigir og liggur að hluta til í sandi og fer undir sjó. Þar liggur það utan við klapparhól, fer sunnan hans, og upp á hann aftur til norðurs. Sjór gengur hér yfir og brýtur minjarnar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-923: GK-035:059_6 Torfdalur tóft bæjarstæði

Í Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “Áfast NA-hlið gerðis [B]. Stekkurinn er efst á tæplega 2 m háum hól. Ca. 320 m N af Hafnavegi. Út á tanga sem er næsti tangi A við Eyjartanga. Tanginn er A-megin við Kirkjuvogshverfi í Höfnum. [...] 9x3 m (NA-SV). Skiptist upp í tvö hól (A-B). Veggir úr grjóti; ca. 1 m á breidd og 0.1-0.3 m á hæð. Stekkurinn er

1850-219 og 218: Uppmælingar af kálgarðinum og túngarðinum.

1850-923: Bæjarstæðið Torfdalur, horft til suðausturs.

1850-219: Horft til suðurs yfir túngarðinn.

mjög vel gróinn og garðlög sjást ekki. Hólf A er 3x2 m (NV-SA). Það vantar NV-hlið. Hólf B er 7.5x3 m (NA-SV). Dyr eru á NV-hlið hólfins.” Ekki er vitað hvar býlið sjálft var staðsett og engin bæjarrúst er þekkt en líklega var hún þar em niðurgröftur sem skráður var 2002 við fornleifaskráningu í Reykjanesbæ og mögulega undir stekk eða þeim tóftum sem sjást við gerði 059_3.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-300: Leifar af varnargarðinum, horft til norðurs.

1850-312: Horft til norðausturs yfir Þvottakletta.

1850-300: GK-035:060 garðlag varnargarðurur

“Glöggst má sjá elju manna og tilraunir að hefta landbrot sjávarins, því víða má sjá grjóthleðslur fyrir vikum, en allt hefur komið fyrir ekki.” segir í örnefnalýsingu.

Markar mun á landi og fjöru, stórir steinar. Túngarðurinn sem stóð hér er að mestu horfinn. Eins má gefa sér að gerð yngsta sjóvarnargarðsins hafi eyðilaggt það eldri að mestu.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Hafnir VHÍ, 4

1850-312: GK-035:061 Þvottaklettur örnefni þvottastaður

“Vestan hafnargarðsins [í Höfnum] er talsvert sandvík nafnlaust, en afmarkast af löngum klapparana að vestan, sem heitir Þvottaklettur, og er þá komið að Kirkjuvogsvör.” segir í örnefnalýsingu Hafna. Í örnefnaskrá Kirkjuvogs segir: “Austan við vörina eru Þvottaklettur. Það eru háir klettur, en vötnin runnu sitt hvorum megin í vörinni.”

Svartir klettur niðri í fjöru og ganga þeir til norðurs út í sjóinn í nokkurs konar tanga. Þar myndast pollar á milli kletta.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Hafnir VHÍ, 5; Ö-Kirkjuvogur

1850-919: GK-035:071 gripur

“Enn má geta þess, til merkis um það hve landið hefur brotnað, að í Ósunum var ey mikil, milli Kotvogs og Kirkjuvogs forna, og var hún slægjuland. Nú í seinni tíð hefur hún bæði blásið upp og sjór brotið hana, því flóð falla mjög svo yfir klappir þær, sem undir jarðveginum láu. Þar fann Vilhjálmur sál. Hákonarson, á yngri árum sínum, skeifu, er kom fram undan 3 al. háum bakka. Hún var miklu stærri en skeifur eru nú á dögum. En þá var forngripasafnið enn ekki stofnað. Var ekkert hirt um skeifuna og er hún glötuð fyrir löngu,” segir í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1903.

Eyjan er nú sker og skrásetjarar komumst ekki þangað yfir.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Árbók 1903, 42

1850-917: GK-035:074 heimild rétt

“3 réttir sá ég í Höfnum. 2 í Kirkjuvogi, þær eru horfnar [...],” segir í svörum í Þjóðháttasafni. Hér er verið að skrá báðar réttirnar í Kirkjuvogi en ekki er vitað hvar þær voru staðsettar. Báðar eru þær horfnar vegna landbrots.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: ÞÞ 10599

1850-909: GK-035:077 garðlag túngarður

Á túnakorti frá 1918 sést túngarður afmarka tún Garða til allra átta. Bærinn er sunnan við Kirkjuvog og svo virðist sem túnin hafi legið saman en engu að síður afmörkuð með aðskildum gördum að hluta. Eins er líklegt að tún Garða sé yngri og byggt við eldra tún Kirkjuvogs.

Túngarðurinn er horfinn að vestan við sjóinn en sést enn utan skráningarsvæðisins.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1918

1850-307: GK-035:081 heimild leið

Á túnakorti frá 1918 er leið teiknuð sem liggur frá milli bæjar 001 og Staðarhóls (019). Leiðin snýr norður-suður.

Öll ummerki leiðarinnar eru horfin í ræktaða bletti og undir mannvirki.

Hættumat: mikil hætta, vegna byggðar

Heimildir: Túnakort 1918

1850-308: GK-035:083 gata leið

Á túnakorti frá 1918 er leið sem tvístrast frá götu (GK-621:002) og liggur í norðurátt til minjastaðar (017).

Liggur frá Staðarhól að Búðarbakka, að vörinni. Flatt svæði og 4 íbúðarhús standa þar nú í röð skammt austar við áætla staðsetningu leiðarinnar.

Hættumat: mikil hætta, vegna byggðar

Heimildir: Túnakort 1918

1850-173: GK-035:091 garðlag kálgarður
Á vesturhluta túnakorts frá 1918 er ferhyntur

1850-173: Kálgarðurinn, horft til norðurs.

Yfirlitsmynd af kálgarði 1850-173.

kassi með «kots.» parað inní. Nákvæm staðsetning er ekki merkt. Við sjóinn. Vestustu húsin í höfnum. Mikið flatt svæði. Hrundir lágir garðar sem mynda gerði. Kálgarðurinn hefur verið stækkaður í seinni tíð, er mun stærri nú en áður var.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1918

1850-920: GK-035:096 heimild skip

“Háuklettur suður frá bæ, og þar undir eru Hásteinar. Þetta eru þrír steinar með millibili, og sést aðeins á þá í mestu fjöru. Milli þeirra og lands í dauðum sjó fórst skip fyrir um 82 árum,” segir í örnefnaskrá. Ekki er alveg vitað en líklega á þessum slóðum. “1873. Þá varð skipsskaði í Höfnum, er sex menn drukkuðu af sexæringi í útróðri frá Kirkjuvogi. Tók sig upp boði nálægt svo nefndum Hásteinum, sem féll ofan í skipið, sópaði út mönnunum og tvíhvolfði skipinu. Náðust tveir með lífi, en þetta skeði mjög nærri landi,” segir Magnús Þórarinnsson í Frá Suðurnesjum.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Kirkjuvogur, 2; Frá Suðurnesjum, 2093

1850-301: GK-035:097 Danskhúsvöllur heimild skemma

“Neðan við veginn, sem liggur milli húsanna þvert gegnum túnin, taka við sléttir vellir suður af Kotvogi. Þessi völlur heitir Danskhúsvöllur. Þar voru salthús, sem danskir áttu, og þar var gömul rúst, sem nefnd var Danskhús. Svo kom sjórinn einn góðan veðurdag og tók allt saman,” segir í örnefnaskrá.

Sléttur völlur sunnan Kotvogs, líklega notaður til beitar nú. Ekki er vitað hvar þessu hús voru staðsett enda horfin vegna ágangs sjávar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Kirkjuvogur, 2

1850-314: GK-035:099 Hjallhóll heimild huldufólksbústaður

“Þar austur af [Dönskuhúsum, 097] er stór hóll, sem heitir Virkishóll [098]. Það er huldufólksból, sbr. sögur í Rauðskinnu. Þar hefur heyrzt söngur. Þar austur af er Hjallhóll [099], sem er við sjó, og fellur upp undir hann í stórum flóðum. Þessi hóll er kirkjustaður huldufólksins. Þaðan heyrðist söngur. Norðan við hann er Hjallavöllur [...]. Hjallhóll er um 200 metra norðaustur af Virkishól,” segir í örnefnalýsingu.

“Horfði Haflíði undrandi á líkfylgd þessa, unz hún kom að Hjallhólnum. Þá opnaðist sá hóll einnig fyrir sjónum Haflíða, og hvarf öll líkfylgdin þangað inn. [...] Hjallhóllinn er á að gizka 200 stikur í norðaustur frá Virkishólnum,” segir í Rauðskinnu I. Líklega komin undir frystihús og hjallurinn hluti af Staðarhól. Frekari heimildir þarf til þess að staðsetja Hjallhól.

Hættumat: mikil hætta, vegna byggðar

1850-313: Skipalág horft til norðausturs.

Heimildir: Ö-Kirkjuvogur, 2; Rauðskinna I, 12.

1850-313: GK-035:100 *Skipalág* heimild naust

“Lautin hér upp af, niður undan Kirkjuvogi, er nefnd Skipalág. Þar voru vertíðarskipin sett upp,” segir í örnefnaskrá. Líklega á milli bryggjunnar og Þvottakletta 061.

Lending í grárri sandfjöru.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Kirkjuvogur, 2

1850-317: GK-035:113 *Draugavogur* örnefni draugur

“Verður nú haldið frá Hunangshellu [052]. Sunnan við hana myndast lítill vogur, sem heitir Draugavogur,” segir í örnefnaskrá.

Klettur við voginn og grasi og lyngi gróin svæði í kring. Ekkert landbrot er á svæðinu en það getur breyst án efa.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Kirkjuvogur, 5

1850-921: GK-035:114 *Beinanes* örnefni

“Norðan Selhellu er Seljavogur, og norðan hennar er Beinanes, og þá er aðalvogurinn, sem heitir Djúpvogur. Beint upp af Beinanesi eru sérstæðir klettahólar, sem heita Hestaskjól,” segir í örnefnaskrá. Engar sagnir um beinafundi eru til frá þessu nesi og ekki ljóst af hverju örnefnið kemur, fær þó að njóta vafans og talið til fornleifa.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Kirkjuvogur, 5

1850-922: GK-035:124 *Trollaraklöpp* heimild skip

“Trollaraklöpp. Nafngift þessi gerist eftir síðustu aldamót (líklega 1912-14; vantar nákvæma heimild). Einn morgun, er fólk kom á fætur, sá það ljós fyrir neðan túnið í Réttarhúsum, og er að var gáð, stóð þar togari með öllum ljósum, stóð þar á réttum kili um háflóð. Sjór var frekar kyrr, en dimmviðri. Með útfallinu gengu skipsmenn þurum fótum í land,” segir í örnefnaskrá Hafna.

“Síðasttalda örnefnið er ungt og stafar frá skipsstrandi. Sagan af því er á þá leið, að er fólk kom á fætur í Réttarhúsum morgun einn í janúar árið 1909, sá það ljós framundan túnfætinum, þar sem ekkert ljós átti að vera. [...] Skipið, sem var þýskt og hét Grönland, stóð á réttum kili, og þegar féll frá, gengu skipverjar þurum fótum í land. Hægviðri var en dimmt í lofti, og mun það hafa valdið strandinu. Skömmu síðar gerði hins vegar mikið hafrót, og þá brotnaði skipið, en leifar þess voru síðan rifnar,” segir í Höfnum á Reykjanesi.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-205: Túngarðurinn við veg, horft til norðvesturs.

1850-205: Túngarðurinn við sjó, horft til norðurs.

Heimildir: Ö-Hafnir VHÍ, 5; Hafnir á Reykjanesi, 30-31

1850-205: GK-035:128 garðlag túngarður

Túngarður sést afmarka svæði sunnan við heimatún Kirkjuvogs, sunnan við þéttbýlið í Höfnum. Það er grjóthlaðið og liggur undir miklum skemmdum innan skráningarsvæðisins.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-914: GK-035:144 heimild túngarður

“Þá taka við Haugsendar [...]. [G]eta má þess, að svo sem 150 metrum suðvestur frá horni garðlags þess, er liggur frá Bræðrum og niður undir sjó, má sjá, sjávarmegin við veginn, litla rúst, svo sem grænan hrygg, og ef vel er gaumgæft, sést móta fyrir garðlagi niður að sjó,” segir í örnefnaskrá Hafna. Ekki var hægt að greina þetta garðlag innan skráningarsvæðis og ljóst að stærra svæði þyrfti að skrá til þess að átta sig á þeim minjum sem hér er minnst á.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Hafnir VHÍ, 19

1850-915: GK-035:152 heimild rétt

“Réttin í Höfnum var notuð fram til 1969. Þá gerði þar mikið óveður um veturinn og skemmdi sjórinn hana að hluta. Braut hann niður varnargarða og ýmsar minjar. Þrátt fyrir það má enn sjá móta greinilega fyrir réttinni - norðvestan við byggðakjarnan,” segir á ferlir.is. Ekki er vitað með vissu hvar þessi rétt var staðsett og ólíklegt að hún hafi verið norðvestan við kjarnann, þ.e. í sjó. Líklega er þetta mismæli og hún annað hvort norðaustan eða suðvestan við Hafnir. Það vantar að uppfæra eldri skráningu og skrá svæðið aftur til að finna og staðsetja réttina, aðalskráningin er komin til ára sinna.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

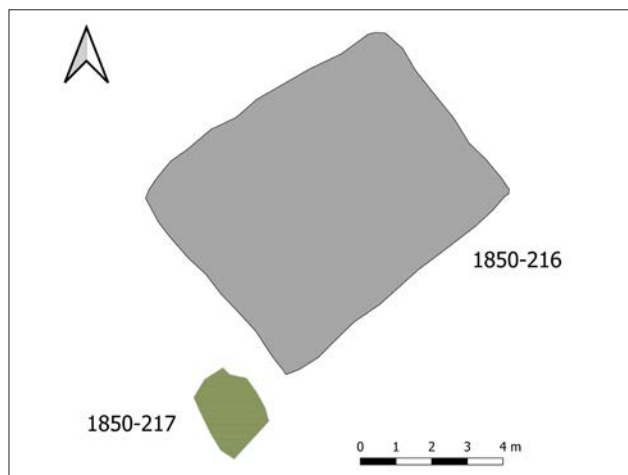
Heimildir: www.ferlir.is/?id=12396

1850-216: GK-035:155_1 Teigur mannvirki bústaður

“Rétt innan við Akrana, tæplega 10 mín. gang frá kirkjunni, var gamalt eyðibýli, Árnagerði [046]. Nú er komið þar nýbýli, sem heitir Teigur,” segir í örnefnaskrá. Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “Grasi grónar grundir, dálítið hæðótt í gömlu túni. Nær frá sjó N-megin og í 100 m S (að túngarði). A-megin við Kirkjuvogshverfi. [...] Ekkert er eftir af bænum sjálfum en túngarður er að hluta til enn til staðar (og brunnur?). Seinni tíma rúst (þó fyrir 1900) í ágætu ástandi, auk þess að 20. aldar rúst (grunnur og strompur) er ca. 100 m ? við túngarð. Nýlegur slóði liggur A-V í gegnum túnið.” Í lýsingunni er bæði verið að lýsa Árnagerði og Teigi sem

1850-216: Eyðibýlið Teigur, horft til suðausturs.

1850-216 og 217: Uppmæling af eyðibýlinu Teigi

1850-217: Horft til austurs yfir mannvirkið.

byggist upp mun síðar. «»Skammt frá Ólafi Ormssyni [í Hjalla (155)], á býli hér fram á bakkanum, sjávarbakkanum, bjó Magnús Ketilsson, útvegsbóndi. [...]» «Það sést nú ekkert af þessum býlum lengur, þau eru öll horfin...»,» segir í viðtali Jökuls Jakobssonar við sr. Jón Thorarensen 28. apríl 1973, endurnituðu á ferlir.is.

Steyptur húsgrunnur, íbúðarhúsið var hér. Inn á milli sjást hlaðin grjótumför. Strompur stendur enn upp úr grunninum, hann er 2 m á hæð. Hann er streyptur en grjót var einnig notað sem íblöndunarefni þar. Það má sjá göt eftir lagnir og klósett í grunninum sjálfum. Grunnurinn er 0,2-0,3 m á hæð.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: www.ferlir.is/?id=10362; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 3:1-3, 3:1-3:3

1850-217: GK-035:155_2 tóft þró

Steypt þró eða brunnur er fast SA við grunn íbúðarhússins. Það glittir í grjóthleðslu í steypunni og ljóst að það var notað sem íblöndunarefni.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-214 og 218: Yfirlitsmynd af minjum við Teig.

1850-214: GK-035:155_3

garðlag túngarður
Túngarður Teigs eða Árnagerðis. Hann var ekki rakinn allur, einungis innan úttektarsvæðis. Túngarðurinn er 0,2-0,3 m á hæð og líklega hlaðinn undir girðingu. Suðvesturhornið hans liggur í fjöruborði, þar er slétt vík. Túngarðurinn er mun umfangsmeiri þar, 1 m á breidd og mikill ágangur vegna sjávar er þar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-323: GK-035:156 tóft skotbyrgi

“Efst við sunnanverðan Selvoginn, sem er næsti vogur [við Draugavog], er tótt,” segir á ferlir.is.

1850-214: Túngarður Teigs, horft til austurs.

1850-323: Hroft til vesturs yfir skotbyrgið.

Skotbyrgið er uppi á klettahæð og útsýni til allra átta.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: www.ferlir.is/?id=3799

1850-326: GK-035:158_1 tóft sel

“Við Djúpavog eru tóftir, brunnur, gerði o.fl. líkt og út á Selshellunni [159] skammt sunnar. Einnig er tóft efst á austurbakkanum á móts við miðjan voginn,” segir á ferlir.is Tvær tóftir eru á syðri bakka Djúpavogs, ekki langt frá ysta (vestasta) odda nesins.

Grasivaxinn hóll upp við lágt klettabelti.

Mjög gróin og sigin tóft. Hún er 12,5x5,5 m að stærð og snýr austur-vestur. Tvö hólf sjást á yfirborði, op er til suðurs í því vestara. Vegghæðin er 0,3-0,5 m og þeir eru 1,5 m á breidd.

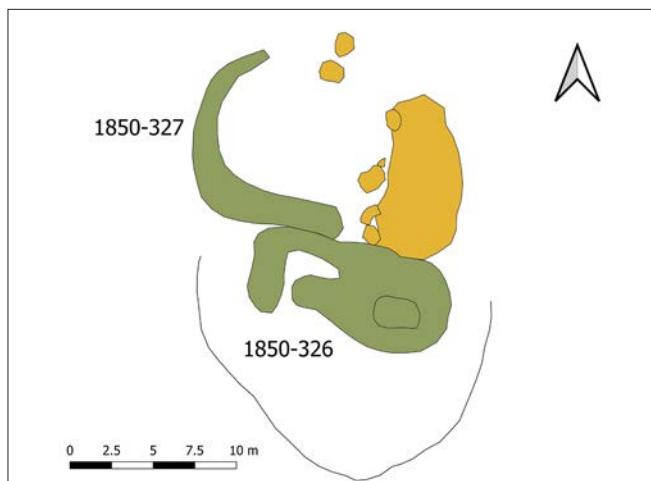
Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: www.ferlir.is/?id=37014

1850-327: GK-035:158_2 hleðsla

rétt

Gerði er fast norðan við seltóftina. Það er mjög þýft og ógreinilegt að innan en línar sést þó ágætlega. Hleðslan er 0,2-0,3 m á hæð og um 1 m á breidd. Hún myndar gerði í kringum klappir sem þarna eru.

1850-326 og 327: Uppmælingar af seli.

1850-326: Selið, horft til norðausturs.

1850-327: Hleðslan, horft til suðurs.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850:328: GK-035:158_3 gryfja vatnsból
Um 50 m suðaustan við selið er dæld með vatni í. Líklega er þetta brunnurinn sem talað er um á heimasíðu Ferlis en hvort þetta er manngert er óvíst.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

1850-318: GK-035:159_1 Selshella tóft sel
“Í syðri selstöðunni, sunnan við Seljavog, eru rými hins vegar reglulegri og virðast nýrri. Þau eru í einni lengju. Norðar, á klapparholti, eru stakar tóftir, sú syðsta greinilegust. Í henni sjást hleðslur. Neðan við hana, undir klapparholtinu og ofan við voginn, er hringlaga hleðsla; lítið gerði, hugsanlega kví í skjóli fyrir austanáttinni.

Selstaðan sjálf er óvarin fyrir regni og vindum, sem verður að teljast óvenjulegt. Hins vegar eru góð skjól undir klöppum í nágrenninu.” segir á heimasíðu Ferlis.is.

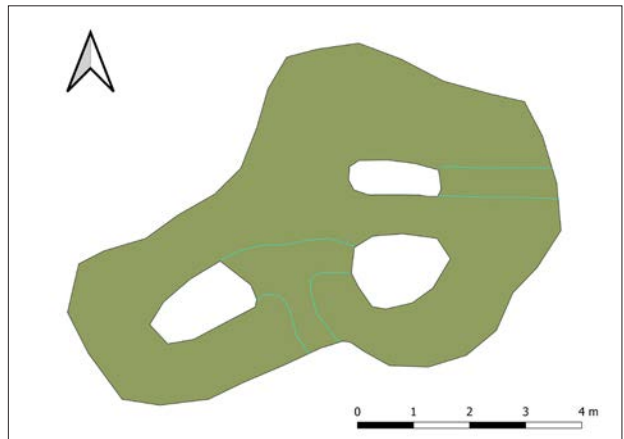
Úti á ysta odda Selhellunnar en ekki langt í að selhellann verði að hólma. Það eru 20-30 m eftir af

1850-328: Horft til suðurs yfir vatnsbólið.

1850-318: Selið við Seljavog, horft til norðurs.

1850-318: Uppmæling af seltóftinni.

þurru svæði.

Tóftin er 9,2x5,7 m að stærð og snýr austur-vestur. Það má sjá þrjú hól en mögulega eru þau fleiri. Veggir eru 0,2-0,4 m á hæð, mjög signir og torfhlaðnir.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: www.ferlir.is/?id=3701

1850-318-322: Selið á Selhellu.

1850-319: GK-035:159_2 þúst sel

Illgreinileg þúst er tæpum 30 m vestar. Hún er um 0,1-0,3 m á hæð og algróin. Hugsanlegur veggur við kant/gerði. Nokkrir stórir steinar, ekki augljóst eru sunnan við þústina og mögulega hlutar af sama mannvirki.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-320: GK-035:159_3 hleðsla stekkur

Fast norðan við þústina sést L-laga hleðsla, 6,3x3,2 m að stærð. Það sést í grjót í suðvestur-veggenda. Hún er 0,2-0,3 m á hæð og 0,6 m á breidd. Norðausturhluti tóftarinnar er horfinn.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-319: Þústin, horft til norðurs.

1850-320: Stekkurinn, horft til norðurs.

1850-321: GK-035:159_4 hleðsla kálgarður
L-laga kantur, með hugsanlegum beðasléttum. Kanturinn er 0,1-0,5 m á hæð og 1 m á breidd. Suðurhliðin er röskuð vegna ágangs sjávar.
Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-322: GK-035:159_5 náttúruminjar vatnsból
Vatnsból er alveg við vesturbrún kletta, um 60 m suðvestan við seltóftina. Sjór fer yfir vatnsbólið. Þarna er er lítil náttúruleg renna í klettum.
Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-321: Kálgarðurinn horft til suðvesturs.

1850-329: Óþekkt mannvirki, horft til austurs.

1850-329: GK-035:159_6 mannvirki óþekkt
Hugsanlegur veggur sunnan við þúst 159_2. Þarna eru nokkrir stórir steinar en ekki er augljóst mannvirki þarna en það telst þó líklegt.
Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-330: GK-035:160 garðlag vörslugarður
“Þvert yfir Beinanes, milli Seljavogs og Djúpavogs, á móts við miðja vogina, eru að sjá á loftmynd leifar af hlöðnum garði. [...] Við vettvangsskoðun var erfitt að koma auga á garð þennan,” segir á ferlir.is.
Garðurinn sást ekki á yfirborði innan skráningarsvæðis en var rakin af loftmynd.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

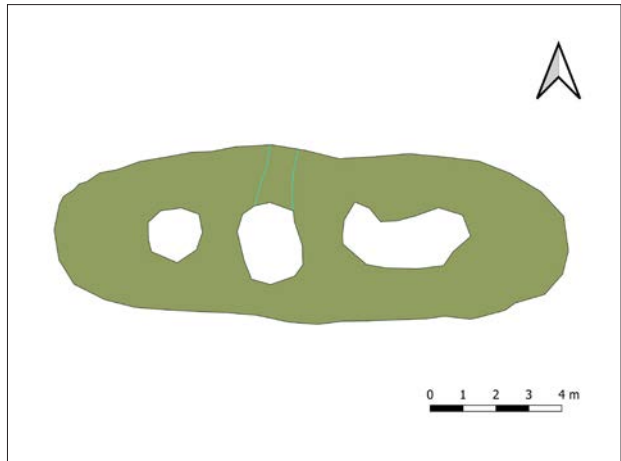
Heimildir: www.ferlir.is/?id=8294

1850-325: GK-035:161 tóft sel

Önnur selstöft er um 100 m norðaustan við selstöft 159_1. Ekki er víst að hún tilheyri selstöðunnni og af þeim sökum er hún skráð stök. Hún er 15,5x5 m, snýr austur-vestur og skiptist í þrjú hólf. Op er

1850-325: Seltóftin, horft til suðvesturs.

Uppmæling af selstöft 1850-325:

líklega til norðurs, úr hólfinu sem er í miðjunni. Veggir eru 0,4-0,6 m á hæð og 1,5 m á breidd.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-324: Varðan, horft til norðausturs.

1850-324: GK-035:162 varða óþekkt

Varða er uppi á klettahæð sunnan við Stóra Selvog, innst í voginum. Hlutverk hennar er óþekkt, mögulega er þetta hluti af varðaðri leið eða gamalt sundmerki.

Varðan er 0,4-0,6 m á hæð og grjóthlaðin.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-230: GK-035:164 varða landamerki
“Hvenær land Gamla-Kirkjuvogs féll undir Stafnesland er ekki vitað þegar þetta er ritað. Hins vegar má sjá á gamalli gróinni vörðu norðaustan við Djúpavog með línu í hlaðna vörðu [165] norðaustar í heiðinni hvar landamerkin hafi legið á liðnum öldum,” segir á ferlir.is. Ljósmynd af gróinni vörðu, merkt “Landamerki Stafness og Hafna” er á síðunni. Við vörðuna sést þar einföld hringlaga steinlög með krossi. Varðan er gróin og á kafi í grasi. Hún er 0,2 m á hæð og grjóthlaðin.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: www.ferlir.is/?id=8294

1850-175: Horft til austurs yfir þrónnna.

1850-175: GK-035:171 mannvirki þró

Safnþró er sýnd fast vestan við Garða 023 á túnakorti frá 1918. Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “Um 30 m S við Réttarveg. Í N-hluta gerði [043] ... 3.5x3 m (NNV-ssa). Veggir úr grjóti; niðurgrafin ca. 0.9 m á dýpt. Fyllt hefur verið í garðlög og því sjást þau ekki nema efst og neðst á veggjunum þar sem brotnað

hefur úr steypunni. Botninn er vel gróinn, mikið af grjóti og drasli í honum. Hann sést ekki.” Þróin er steipt og sést enn.

Hættumat: hætta, vegna byggðar

Heimildir: Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 9:2; Túnakort 1918

1850-177: GK-035:172 tóft útihús

Í norðvesturhorni heimatúns Garða er tóft, skammt sunnan við malarveg sem beygir til norðurs. Tóftin er byggð ofan í kálgarð 176 og er líklega yngri. Veggir eru úr torfi og grjóti, 0,8-1 á hæð og 1,5 m á breidd. Op er líklega í norðvestur-horni en það er óljóst.

Hættumat: hætta, vegna byggðar

1850-315: Siglingamerkið, horft til norðausturs.

1850-177: Útihúsið, horft til suðurs.

1850-315: GK-035:180 mannvirki samgöngubót

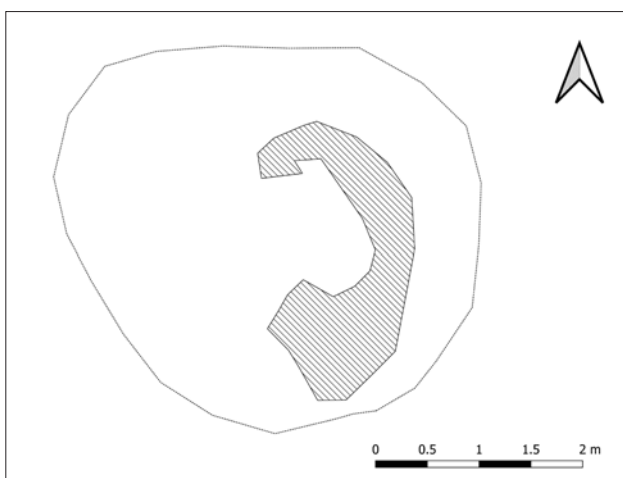
Siglingamerki er í fjörunni norðaustan við byggðina í Höfnum. Þetta er járn með rauðum þríhyrningi, það er dottið niður af steiptum sökkli. Hann er um 2 m á hæð og ferhyrndur.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-215: GK-035:181 tóft skotbyrgi

Tóft sem líklega tilheyrði Teigi eða Árnagerði. Hún líkist einna helst litlu skotbyrgi. Tóftin er grafinn inn í hól til suðurs og er niðurgrafin um 0,5 m. Veggirnir eru 1 m á breidd, 0,3 m á hæð og þar má sjá 2 umför af grjóti. Tóftin er opin til NA.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-215: Uppmæling af skotbyrginu.

1850-215: Horft til austurs yfir skotbyrgið.

1850-218: GK-035:187 garðlag varnargarður

Grjóthlaðið garðlag liggur frá túngarði Teigs/Árnagerðis og niður í vík í fjörunni. Það er gróið yfir það á köflum til suðurs. Það er 0,2 m á hæð og þar má sjá 1-2 umför.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-218: Varnargarðurinn, horft til norðausturs.

1850-226: Horft til austurs yfir vörðuna.

1850-226: GK-035:188 varða samgöngubót

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: „Ca. 50 m SSV við Ósabotna. Stendur um 10 m N við klöpp þá sem kölluð er Hunangshella. ... U.þ.b. 2x2 (A-V). Stórgrýtt grjóthruga. Nánast ferningur í laginu, 0,6-0,7 m á hæð. Lítið gróin.“ Líklega er hér um fallna vörðu að ræða.

Grjóthúgan er, um 3 m í þvermál.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 7:1

GK-036 Kotvogur

Yfirlitsmynd af minjum við Kotvog.

1703: “Jarðardýrleikinn er talinn í heimajörðu,” gömul hjáleiga frá Kirkjuvogi (GK-035), skv. Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns III, 33.

1840 er Kotvogur talin 17 hðr., af dýrleika Kirkjuvogs - SS(Lýsing á Höfnum), 148. 1.7.1515 er Kotvogur seldur með Kirkjuvogi og Merkinesi - DI VIII, 558.

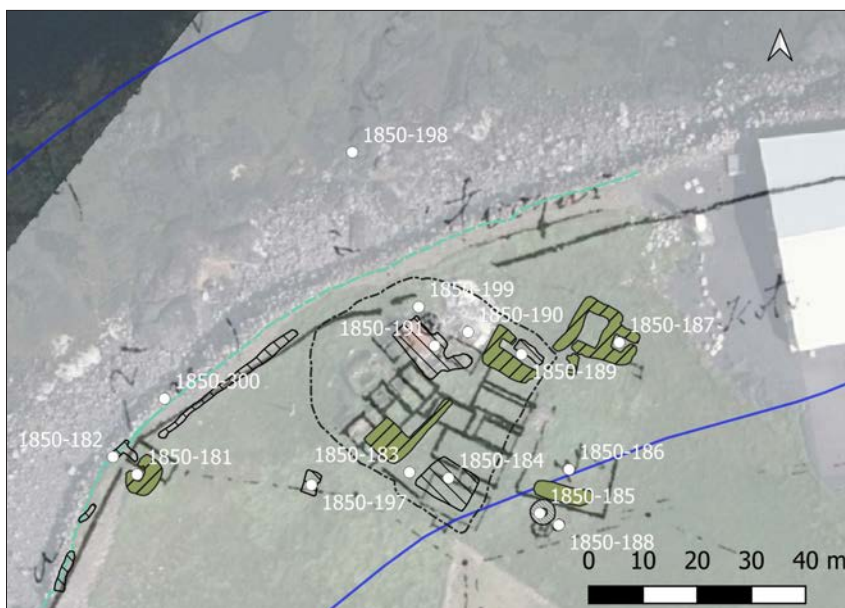
1847: Jarðardýrleiki óviss, sögð undirsett Kirkjuvogi, skv. Jarðatali Johnsens, 86.

1.7.1515: Sáttabréf Gríms Pálssonar og Þorleifs sonar hans annars vegar og Vigfúsar Erlendssonar lögmans og Hólmsfríðar systur hans hins vegar. Útg. A: “[...] vigfus ellendzson laugman og [hans syster hvstrv holfridr laugdvr fyr greindvm grime palssyne og þorleife syni hans jordina kirkivuog. kotuog og merkines. sandgerdi og strauð.” DI VIII, 558-559. 559. (Jörðin er ekki nefnd í öðrum útgáfum bréfsins.)

Jarðarítök: Jörðin á túnblett innan Kirkjuvogs (Ö-Hafnir VHÍ, 19).

Fasteignamat frá 1916 er til fyrir Kotvog. ATH. Hefur ekki verið yfirfarið en er útprentað í möppu.

1918: “[A]ð mestu slétt og sléttuð.” Tún (Kotvogur), 2.5 hekt., garðar (6 kg.) 860 m².

Kotvogur á túnakorti frá 1918.

1850-183: GK-036:001_1 Kotvogur bæjarhóll bústaður

“Bæjarhús eru engin uppistandandi, aðeins útihús [001_2] í Kotvogi,” segir í svörum í Þjóðhátasafni. Á túnakorti frá 1918 er Kotvogur sýndur sem allstór þyrping torfhúsa, um 115 m norður af Kirkjuhafnarbæ GK-035:001. Bærinn snýr stöfnum til suðausturs og framan við er kálgarður 001_3. Fimm hús eru í lengjunni og gæti það syðsta verið timburhús. Aftan við eru minni torfhús, a.m.k. 6 og þar af tvö sem snúa timburpiljum til suðvesturs. Tvö lítil hús til viðbótar gætu verið timburhús og norðaustan við þau er sýndur brunnur [007]. Annar brunnur [009] er sýndur vestan við kálgarðinn, framundan timburhúsinu. Austan við kálgarðinn eru 4 lítil hús. Bærinn í Kotvogi er líka sýndur á korti af Ósabotnum frá 1918 með áþekki sniði. “Auk þess byggði hann [Ketill Ketilsson í Kotvogi] 18x9 álna baðstofu, afar rammgerða, klæddi sjálft íveruhúsið, sem er 18x12 álnir, alt utan með 3 þml. Plönkum, byggði nýtt 5 kúa fjós úr heilum plönkum og margt fleira,” segir Ólafur Ketilsson í Lesbók Morgunblaðsins 8.11.1936.

1850-183: Bæjarhóll Kotvogs, horft til norðvesturs.

“Vestar á sjávarbakkanum er Kotvogur og er hann nú ekki nema svipur hjá sjón. Fyrr á tímum var þetta stórbýli. Hinn 5. Apríl 1939 brann íbúðarhúsið í Kotvogi, sem var timburhús [...] Stórt timburpakkhús var austast og fjarst eldinum og sakaði ekki. Þetta hús var síðar innréttað og er enn í dag íbúðarhús,” segir í örnefnalýsingu Hafna. “Skemma, sem slapp við eldinn, var innréttuð til íbúðar og búið í henni fram yfir 1980 [...],” segir í Höfnum á Reykjanesi.

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “12 m frá varnargarði. NV-ast á bæjarstæðinu [...]

16 x 31 m (NV-SA). Skiptist í 6 hólfi, A-F. Veggir úr grjóti. Breidd veggja ca. 0.40–2.5 m. Hæð veggja 0.50-1.70 m. Rústapýrping er löskuð vegna seinni tíma framkvæmda. Notuð inn á 20. öld. Hólf A: Hólfið er 3 x 5 m (NV-SA). Þrjár hliðar þess eru hlaðnar úr grjóti. SV-hlið er horfin og hefur líklega verið burst. Dyr snúa í SV. Garðlög eru sýnileg á NV og SA-hliðum að innan, en NA-hliðin er þiljuð með timbri. Hinar tvær eru einnig að hluta til þiljaðar. Timburgólf að hluta til. Mikið brotið. Að utan eru garðlög á öllum þremur hliðum sýnileg. Gluggi á NV-hlið. Þak er uppistandandi. Plast er í þaki. Hólf B: Hólf er 3x6 m. (SV-NA). Allar hliðar hlaðnar úr grjóti. Garðlög sýnileg á öllum hliðum að innan og utan, nema SA-hlið að utan sem er sameiginleg hólfi C og er þiljuð með timbri. Dyr snúa í NV. Gólf er vel gróið. Hólf C: Hólf er 4.5x5 m. (SV-NA). Dyr snúa í NA. SA-hliðin er sameiginleg hólfi B. Garðlög sjást ekki að innan, veggirnir eru klæddir með timbri og bárujárn. Garðlög eru sýnileg alls staðar að utan. NA-hlið er hálfhrunin að utan. Fyllt hefur verið í garðlög að utan með steypu á öllum hliðum. Gluggi er á SV-hlið, hálfhruninn. Þak er hálfhrunið. Mikið drasl er í gólfi. Hólf D: Hólf er 5x7.5 m. (NV-SA). Veggir eru hlaðnir úr grjóti nema NV-hlið, sem er horfin og hefur líklega verið með burst. Garðlög eru sýnileg að innan, NA-hlið er hálfhrunin. Fyllt hefur verið í garðlög með steypu á NV-hluta NA-hliðar. Hólf E: Hólf er 7x10 m. (SV-NA). Þetta hólf tengist hólfi B og D. SA-hlið er sameiginleg hólfi B og C. NA-hlið er ekki til staðar. Þetta eru lág garðlög, ca. 50 cm. Hefur líklega verið heygarður. Hólf F: Hólf er 8x14 m. (NV-SA). S-hluti hólfsins hefur verið grunnur af timburhúsi sem var reist fyrir 1873 og brann 1939. Stétt við SV og SA hlið grunnsins. 2 m breidd við SV-hlið og 1 m. á breidd við SA-hlið. Tröppur á SV-hlið, 2-3 m. frá S-horni. [...] [bæjarstétt] Upp við NNA-gafl 20. aldar byggingar (í eigu Reykjanesbæjar) sem er NNA-megin (og alveg upp við) Kotvogsrústapýrpingu”: “6x1 m (VNV-ASA). 0.1-0.2 m á hæð. Steinarnir í stéttinni eru nokkuð stórir og flatir (0.05-0.2 m á hæð). Stéttin er alveg gróin, fyrir utan smá hluta sem er ASA-megin við miðju stéttarinnar. Stéttin er niðurgráfin og mikið drasl er á henni. Stéttin hefur náð lengra ASA og hefur væntanlega beygt í SSV VNV-megin, en hefur skemmst við seinni tíma framkvæmdir. Garðlög sjást vel að hluta til (ASAmegin við miðju).”

Grasi vaxið svæði, smáhóll og tóftir norðvestan við Virkishól. Alveg við sjóinn

Litlu er við fyrri lýsingar að bæta. Bæjarhóllinn er um 40 m í þvermál og norðuhlutinn er þakin byggingum, Hann er 0,4-0,5 m á hæð og gróinn.

Hættumat: hætta, vegna byggðar

Heimildir: Túnakort 1918; Ósaboðnar 1918; Ö-Hafnir VHÍ, 18; ÞÞ 10599; Ólafur Ketilsson, 354; Hafnir á Reykjanesi; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 1:1, 1:3

1850-184: GK-036:001_2 mannvirki baðstofa

Grunnur eftir timburhús, mjög gróinn en sést aðeins í einn kant. Grunnurinn er 0,2-0,4 m á hæð og grjóthlaðinn. Hin bæjarhúsin eru horfin, þ.e. suðaustustu húsin á hólnum.

Hættumat: mikil hætta, vegna byggðar

1850-184: Grunnur baðstofunnar, horft til vesturs.

1850-186: Horft til norðurs yfir kálgarðinn.

1850-186: GK-036:001_3 hleðsla kálgarður

Suðurrhlið kálgarðsins sést enn. Hún er 11x3 m og snýr austur-vestur. Veggir 0,2 m á hæð og útflattir.

Hættumat: hætta, vegna byggðar

1850-190: GK-036:001_4 hús bústaður

Þetta er skemman sem var gerð upp sem íbúðarhús. Skráð hér sem íbúðarhús, útihúsin eru undir 001_5 (191).

1850-190: Íbúðarhúsið, horft til norðvesturs.

1850-191: Útihúsið, horft til austurs.

Hættumat: mikil hætta, vegna byggðar

1850-191: GK-036:001_5 tóft útihús

Sambyggðar útihúsatóftir, austast er enn uuppistandandi hús við íbúðarhús 001_4. Það er illa farið og nánast að hruni komið.

Austasta húsið: Undir þaki, samfast hinum útihúsunum. Grjóthlaðnir veggir. Vestari húsin: Samantengd útihúsatóft, veggghæð 1,5- 2 m., vestast er hún allt að 3 m. um 5 hólf. Syðsta hólf: Sést ígrjóthleðslur á nokkrum stöðum, mest í SA horni. Þar eru 2-3 umför og 0,6 - 1 m á hæð. Hluti útihúsanna er enn undir þaki en víða er þekjan hrunin.

Hættumat: mikil hætta, vegna byggðar

1850-198: GK-036:002 renna lending

Á túnakorti frá 1918 er sýnt hlið á túngarðinum norðan við bæinn Kotvog (en aðeins um 2 m eru milli garðsins og nyrsta hússins í bæjarþorpinu) og framan við það er merkt «vör», sem ætla má að hafi verið sérstök lending Kotvogsbænda.

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “N við Kotvog. Beint N af NA-asta hlutanum, bárujárnshús. Vörin er mjög vaxin þara.”

Úti í fjöru, þara vaxnar klappir.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1918; Sandra Sif Einarasdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 1:14

1850-198: Horft til vesturs yfir lendinguna.

1850-185: Brunnurinn, horft til vesturs.

1850-185: GK-036:003 brunnur brunnur

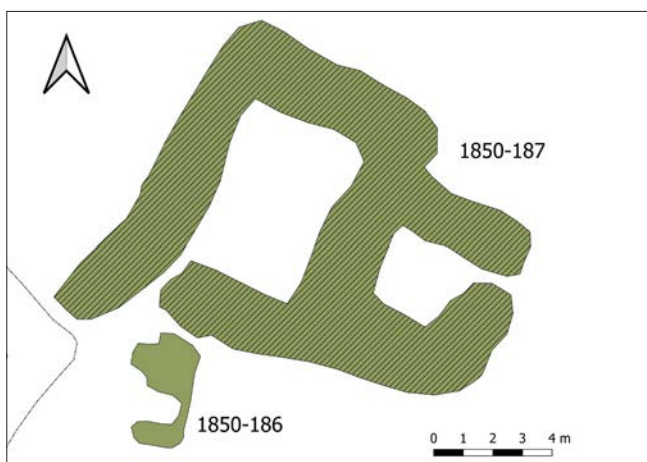
“Í Kotvogi var og er brunnur, sem fylltur var með grjóti fyrir um 20 árum [...],” segir í svörum í Þjóðháttafni. Á túnakorti er sýndur brunnur á þessu svæði og líklega voru þeir tveir, sjá 009. Grasivaxið svæði, smáhóll og tóftir norðvestan við Virkishól. Alveg við sjóinn. Brunnurinn er 4,5 m í þvermál. Veggir sem sjást á yfirborði eru 0,3-0,4 m að hæð, hærri að innan og eru 1,5m á breidd. Þeir eru úr grjóti og steypu.

Hættumat: hætta, vegna byggðar

Heimildir: ÞÞ 10599; túnakort 1918

1850-187: GK-036:004 tóft útihús

Samfast gerði og útihús sem ekki er sýnt á túnakorti frá 1918. Tvö hólf, hið minnna er austar. Veggir eru 0,3-0,7 m á hæð til vesturs og 1,5-2 m á breidd. Öll tóftin er úr torfi og gjóti. Vestara hólfíð er stærra, þar eru veggir 0,2-0,5 m á hæð.

1850-187: Uppmæling af útihúsinu.

1850-187: Horft til suðausturs yfir tóft útihússins.

Grasivaxið svæði, smáhóll og tóftir norðvestan við Virkishól. Alveg við sjóinn

Útihúsið er byggt upp við hlaðinn kant á kálgarði 186.

Hættumat: mikil hætta, vegna byggðar

1850-199: GK-036:007 heimild brunnur

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “3 m N af N-horni 20. aldar byggingu í Kotvogi. Horfinn - sagt frá honum í Virðingabók Brunabótafélags Íslands fyrir Hafnir árið 1933, og þar var hann lauslega teiknaður upp. Hann sést einnig á túnakorti frá 1918. Þúst er á þessum stað í dag í Kotvogi. Það getur verið að þar leynist leifar brunnins, en það er þó ekki hægt að segja til um það.” Brunnurinn sést ekki.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 1:2

1850-189: GK-036:008 tóft útihús

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “19 m frá varnargarði. NA við bæjarrúst. Ca. SA við 20. aldar rúst (í eigu Reykjanesbæjar) sem er NV við rústaþyrpingu [001] 9x7 m (VNV-ASA). Veggir úr grjóti; 0.5-2 m háir; 0.7-1.5 m á breidd. Dyr snúa í ANA. Garðlög sjást vel á öllum hliðum, utan og innan, nema á ASA-hlið sem vantar og hefur líklega verið úr timbri. Gólf er vel gróið.” Litlu er við fyrri lýsingar að bæta.

Skráð undir sérstöku númeri, líklega yngri en bæjahúsin sem voru rifin samkvæmt heimildum.

Grasi vaxið svæði, smáhóll og tóftir norðvestan við Virkishól. Alveg við sjóinn

Hættumat: mikil hætta, vegna byggðar

Heimildir: Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 1:5

1850-188: GK-036:009 brunnur brunnur

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “45-50 m ASA við varnargarð. Ca 20 m SA við

1850-189: Grjóthlaðið útihús, horft til suðausturs.

1850-188: Gróinn brunnur, horft til suðvesturs.

heygarð á rúst [001] ... 4x4m (NNV-hlið snýr að sjó og Kotvogi). Hlaðinn úr grjóti. Brunnop er 1.5 m í þvermál. Nær ca. 30 cm fyrir ofan jörðu. Brunnurinn er vel gróinn og fyllt hefur verið í garðlög með steypu og því sést lítið í þau.”

Dæld með hleðslu að innan. Grjót og palletta er yfir opi.

Hættumat: hætta, vegna byggðar

Heimildir: Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 1:6

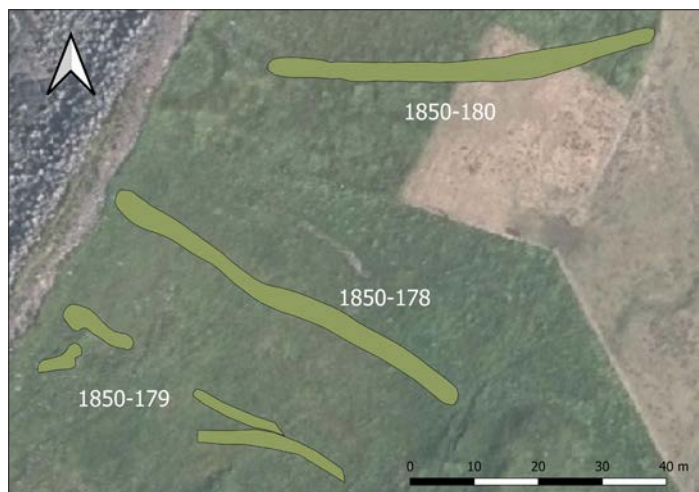
1850-178: GK-036:011 garðlag túngarður

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “SV-megin í Kotvogstúni. Á milli varnargarðs og vegar [GK-621:002]. Endar ASA-megin ca. 30 m frá Hafnargötu 60x2 m (VNV-ASA). Úr grjóti, 0.3-0.6 m á hæð. Vel gróinn, sést í grjót á stöku stað. Garðurinn endar VNV-megin við nútíma varnargarð og við veg 1:9 ASA-megin.” Þetta er að öllum líkindum gamall þvergarður/túngarður innan heimatúns sem var sameiginlegt nokkrum lögbýlum og kotum.

Í sléttu túni. Mjög útflattur austurendi. Liggur að tröðum 621:004.

Hættumat: mikil hætta, vegna byggðar

Heimildir: Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 1:10

1850-178, 179 og 180: Uppmælingar af garðlögum.

1850-178: Túngarðurinn suðvestan í Kotvogstúni, horft til norðurs.

1850-180: Garðlag sunnan Kotvogstúns, horft til suðausturs.

1850-180: GK-036:012 garðlag óþekkt

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “46 m SV við Kotvog. 9 m A við varnargarð. Nær rúst [001] heldur en túngarður [011] 71x2 m (A-V). Vel gróinn - garðlög sjást ekki. Garðurinn er mikið útflattur, 0.3-0.4 m á hæð. Hann sveigist lítillega til N. Hann hefur jafnvel verið lengri, en vegur (rúst 1:9) gengur þvert á hann A-megin.”

Í túni sunnan Kotvogs, það er nýtt til beitar.

Hættumat: mikil hætta, vegna byggðar

Heimildir: Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 1:11

1850-181: GK-036:013 tóft útihús

Á túnakorti frá 1918 er sýnt útihús sambyggt túngarði að innanverðu. Það er 45 m vestur af Kotvogi. Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “Liggur inn í nútíma varnargarði. 25 m V af Kotvogsrúst ([001]) 5x3 m (NV-SA). Veggir úr grjóti; 1-1.5 m á breidd og 0.3-0.7 m á hæð. Rústin er vel gróin og garðlög sjást ekki. Rústin er mjög illa farin vegna varnargarðs sem liggur þvert yfir hana. Ef miðað er við túnakort frá 1918 þá er u.þ.b. helmingur rústarinnar undir varnargarðinum.” Alveg við nútíma sjóvarnargarð, hluti garðlagsins hefur eyðilagst við byggingu. Vesturhlið horfin undir sjóvarnargarð.

1850-181: Uppmælingar af minjum vestan við Kotvog.

1850-181: Austurhlið útihúsins, horft til suðasuturs.

Hættumat: mikil hætta, vegna byggðar

Heimildir: Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 1:12; Túnakort 1918

1850-197: GK-036:014 hleðsla þró

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “7 m frá SV-hluta Kotvogsrústar ([001]). 19 m frá nútíma varnargarði [sic] 3.5x2.5 m (NA-SV). Veggir úr grjóti; 0.2-0.4 m á þykkt; þróin er niðurgrafin, ca. 0.5 m [sic]. Garðlög sýnileg á öllum hliðum, þó steipt hafi verið í þau, SA-hlið er þó hálfhrunin

1850-197: Þróin, horft til norðvesturs.

1850-179: Horft til norðurs yfir túngarðinn.

SV-ast. Gólf er vel gróið [sic]. Mikið er af drasli og grjóti í gólfinu [sic]. Stórt hvalbein er í NA-hluta rústarinnar.”

Sunnan bæjarhóls, grafið ofan í brekku.

Hættumat: mikil hætta, vegna byggðar

Heimildir: Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 1:13

1850-179: GK-036:017 garðlag túngarður

Siginn, útflattur túngarður var skráður í fjórum hlutum. Hann hefur sömu stefnu og túngarður 011 og einungis 17 m eru á milli þeirra. Ekki er útilokað að um tvö byggingarstig garðisins sé að ræða, austasti garðurinn virðist sveigja lítillega til vesturs.

Slétt tún.

Allir hlutarnir eru algrónir og signir, 0,2-0,5 m á hæð og 1,5 - 2 m á breidd.

Hættumat: mikil hætta, vegna byggðar

1850-182: GK-036:018 garðlag túngarður

Túngarður afmarkaði tún Kotvogs á túnakorti frá 1918. Suðurhluti túnsins afmarkaðist af tröðum 621:004 en túngarður lá síðan til vesturs, að réttum GK-035:022 og aftur upp til norðurs meðfram ströndinni. Túngarðurinn afmarkaði enn fremur tún allt að Staðarhól GK-035:019.

Alveg við nútíma sjóvarnargarð, hluti garðlagsins hefur eyðilagst við byggingu yngri garðs

Túngarðurinn er innan skráningarsvæðisins við ströndina og sést í bútum hér og þar. Skemmdirnar eru vegna yngri sjóvarnargaðs auk landbrots.

Hættumat: mikil hætta, vegna byggðar

1850-182: Rofinn túngarður, horft til suðurs.

GK-038 Litlu Garðhús (Réttarhús)

1847: Jarðardýrleik óviss, sögð undirsett Kirkjuvogi (GK-035), skv. Jarðatali Johnsens, 86.

1918: Sögð vera undirsett Hólahúsum (GK-039).

Í örnefnaskrá Kirkjuvogs er þess getið að jörðin hafi verið hjáleiga frá Kotvegi (Ö-Kirkjuvogur, 2).

Jarðarítök: Eigandi Nýlendu keypti jörðina, skv. örnefnaskrá Hafnar (Ö-Hafnir VHÍ, 19).

Fasteignamat frá 1916 er til fyrir Réttarhús. ATH. Hefur ekki verið yfirfarið en er útprentað í möppu.

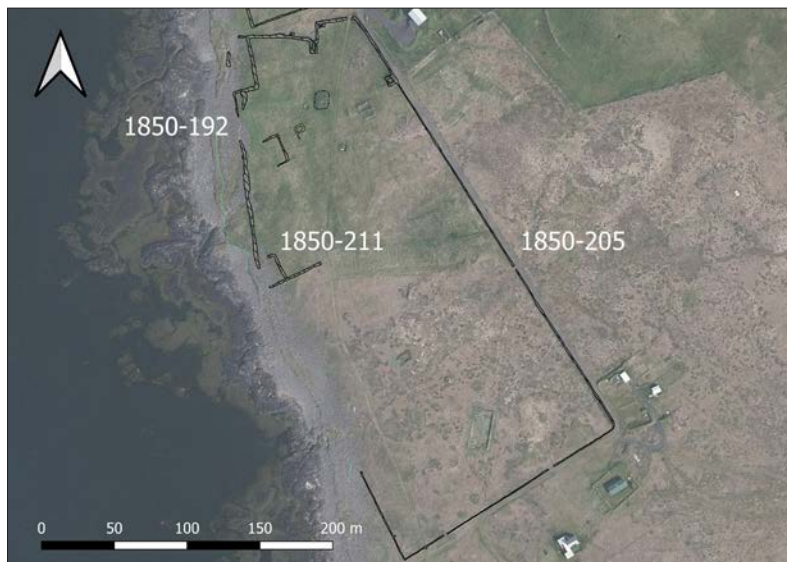
1918: “[A]ð mestu slétt og sléttuð.”

Tún (Réttarhús), 0.97 hekt., garðar 960 m².

1850-206: GK-038:001 Réttarhús bæjarstaði bústaður

Á túnakorti frá 1918 eru Réttarhús sýnd vestast í Kirkjuvogstúni, tæpa 400 m frá Kirkjuvogsbæ (GK-

035:001), og 50 m vestan við (Vorhús GK-035:035). «[P]ví nær miðju var eitt sinn bær, sem hét Réttarhús. Jörð þessa keypti eigandi Nýlendu, en bæjarrústir jafnaðar út,» segir í örnefnaskrá Hafna. Á túnakorti sést að bærin skiptist í tvennt og stafnar voru til vesturs. Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “Inni í Réttarhússtúni. 20 m VNV af rúst 11:6 og 3 m A við rúst [019]. [...] 10x7 m (N-S). Veggir eru 0.6-1 m á hæð en ekki er hægt að sjá breidd þeirra. Rústin er vel gróin sinu og

Yfirlitsmynd af minjum við Litla Garðhús (Réttarhús).

1850-206: Horft til NNA yfir Bæjarhól Réttarhúsa.

1850-210: Kálgarðurinn, horft til suðurs.

Heimatún Réttarhúsa 1918.

mosa. Engin garðlög sjást.” Bæjarhóllinn sést enn, allar rústir á honum eru horfnar. Austurhliðin er bein, vegslóði er þar fast austar. Hóllinn er hæstur í miðju, fjarar út til annarra átta. Hann er 0,2-0,6 m á hæð og grasivaxinn. Hér er greinilega mikil mannvist undir sverði.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1918; Ö-Hafnir VHÍ, 19; Sandra Sif Einarisdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 11:16

1850-210: GK-038:005 garðlag kálgarður

Á túnakorti frá 1918 eru tveir kálgarðar og stakt afgirt svæði, sennilega kálgarður, merktur um 50 m vestan bæjar 001. Minjasvæðið er sambyggt túngarði (011).

Innan heimatuns, mikið rask Óljós garðlög sjást þarna enn, sambyggð túngarðinum að öllum líkindum. Sjór gengur þarna yfir í stórviðrum og raskið er mikið. Hleðslurnar eru 0,2 m á hæð, 1-2 m á breidd. Gróðurfar á steinum gefur legu kálgarðsins einna helst til kynna.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1918

1850-211: GK-038:006 garðlag kálgarður

Á túnakorti frá 1918 er kálgarður teiknaður röskum 120 m suðvestan bæjar 001. Garðurinn er byggður

upp við túngarð (011).

Innan túns, í suðvesturhorni. Austurhliðin er grjóthlaðin, til vesturs hefur sjór gengið inn og raskað miklu. Veggirnir eru grónir.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1918

1850-208: GK-038:008 heimild leið

Á túnakorti frá 1918 er leið merkt sem liggur frá bæ 001 í austurátt og endar við minjastað (002) og lá út úr túninu á opi á túngarðinum. Hún er merkt með punktalínu og var óljós.

Öll ummerki þessarar leiðar eru horfin.

Hættumat: hætta, vegna byggðar

Heimildir: Túnakort 1918

1850-211: Grjóthlaðinn kálgarður, horft til ANA.

1850-209: GK-038:009 heimild leið

Á túnakorti frá 1918 er leið sem liggur frá bæ

001 í norðurátt og endar við kálgarð (007). Hún er merkt með punktalínu og var óljós.

Öll ummerki þessarar leiðar eru horfin.

Hættumat: hætta, vegna byggðar

Heimildir: Túnakort 1918

1850-207: GK-038:010 heimild kálgarður

Á túnakorti frá 1918 eru tveir kálgarðar, áfastir hvor öðrum, merktir liðlega 20 m sunnan bæjar 001. Suðurveggur garðanna er áfastur túngarði (011).

Þessir kálgarðar eru horfnir.

Hættumat: hætta, vegna byggðar

Heimildir: Túnakort 1918

1850-192: GK-038:011 garðlag túngarður

Á túnakorti frá 1918 er túngarður sem umlykur tún heimabæjar 001.

Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjanesbæjar segir: “Liggur milli varnargarðs og malarvegar sem liggur í S í framhaldi af Hafnargötu í Höfnum. Gerðið ‘byrjar’ 100 m SV við Hafnargötu. [...] 390x200 m (NV-SA). Gerðið er 0.7-1 m á breidd og 0.1-2 m á hæð. Gerðið er lítið skemmt á NV- og NA-hliðum. En SV- og SA hliðar eru nokkuð mikið skemmdar. Sérstaklega SV-hliðin sem snýr að sjó. Aðeins eru stuttir kaflar eftir af þeirri hlið. Það sem eftir er, er þó frábrugðið hinum hlutum gerðisins að því leyti að SV-hlutinn er 1.5-2 m á hæð en hinir eru ca. 1 m. Leifar af kartöflu- og eða kálgorðum sjást í V-hluta túnsins, sem ekki verða skráðir sérstaklega. Einnig er slóði sem liggur N-S gegnum A-horn gerðisins sem ekki verður skráður sérstaklega.”

Túngarðurinn sést afmarka allar hliðar túnsins nema til suðurs og suðausturs. Túnið hefur tekið breytingum frá 1918 og stækkað mikið.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1918; Sandra Sif Einarasdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 11:15

1850-192: Túngarðurinn, horft til norðurs.

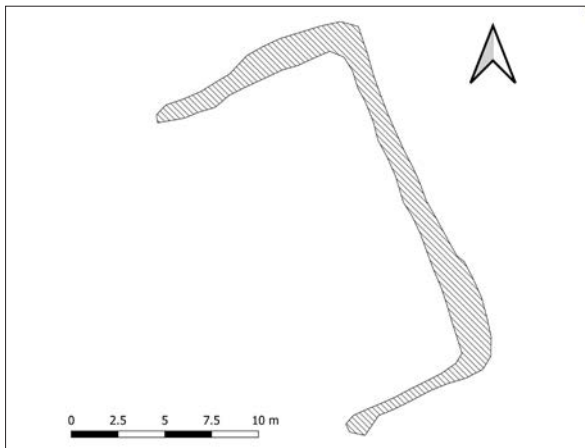
1850-193: GK-038:012 sáðslétta

Í miðju túni Réttarhúsa, sunnan við bæinn, sjást margar beðasléttur í túninu. Stór hluti þeirra er utan við skráningarsvæðið en syðsti hlutinn er horfinn vegna ágangs sjávar.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-212: GK-038:014 hleðsla kálgarður

U-laga gerði, líklega kálgarður innan heimatúns í Réttarhúsum. Hleðslan er 0,3 m á hæð, 1 m á breidd

1850-212: Uppmæling af kálgarðinum.

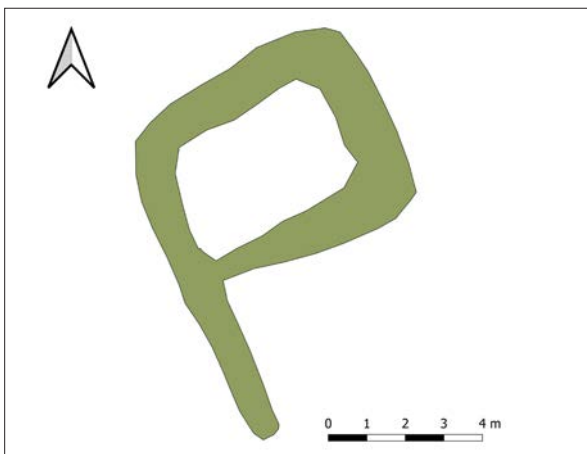
1850-212: Kálgarðurinn, horft til austurs.

og víða er gróið yfir grjótið. Veggir eru horfin til vesturs vegna ágangs sjáver. Það mótar fyrir beðum þarna að innan.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-213: GK-038:019 gryfja óþekkt

Innan heimatúns Réttarhúsa er niðurgröftur, einna greinilegastur til vesturs og norðurs. Hann er 0,5 m á breidd og 0,3 m á dýpt. Hann er mun greinilegri til austurs, þar er þúst sem er sundurgrafin til allra átta.

1850-213: Uppmæling af gryfjunni.

1850-213: Gryfjan, horft til VSV.

Hættumat: hætta, vegna byggðar

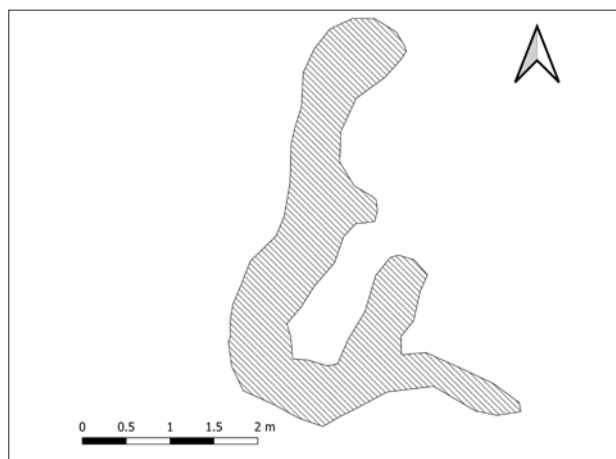
1850-204: GK-038:024 tóft útihús

Tóftin er ung, það sjást steypar hellur í henni. Til norðausturs er bogadegin hleðsla og þar sunnar er grunnur niðurgröftur. Einföld steinaröð liggur til suðurs frá tóftinni. Timburstoðir eru í þaki.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-204: Útihúsið, horft til vesturs.

1850-204: Uppmæling af útihúsinu.

GK-621 Fornleifar á fl. en einni jörð

Fornleifar á fleiri en einni jörð í Hafnahreppi.

1850-196: GK-621:004 heimild leið

Á túnakorti frá 1918 er leið teiknuð sem liggur frá túni Garðshúsa (GK-037) og fer framhjá heimabæ Garðhúsa (037:001) í norðausturátt að Kotvogi (036:001) og endar þar. Leiðin er hlaðin í Garðshúsalandi. Í skýrslunni Fornleifaskrá Reykjaneshrepps segir: “Í túni Kotvogs, VSV-megin við Virkishól. 30-40 m NV við Hafnargötu. 42x1.5 m (NNA-SSV). Grjót hefur verið lagt meðfram köntum vegarins. Grjótið er sýnilegt að hluta til - aðallega ASA-megin. Annars er að það vel gróið, eins og vegurinn allur. Vegurinn sést á túnakorti Kirkjuvogshverfis frá 1918.” Leiðin var eingöngu skoðuð innan skráningarsvæðis 2017 og sást ekki þar. Núverandi vegir í Höfnum eru ekki á sama stað og þessi leið.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Túnakort 1918; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008: 1:9

1850-222: GK-621:008_1 Hafnargata vegur leið

“Önnur leið lá frá Höfnum til Keflavíkur og var talin nærfellt hálf önnur dönsk míla á lengd. Hún lá á svipuðum slóðum og þjóðvegurinn frá Fitjum og suður í Hafnir á okkar dögum og var löngum tíðfarin kaupstaðarleið Hafnamanna,” segir í Höfnum á Reykjanesi.

“Ætlunin var að rekja hina gömlu leið “Hafnaveg” milli Hafna og Ytri-Njarðvíkur. Vörður og vörðubrot eru við leiðina. Gatan sést enn vel sunnan Ósa og Ósabetna (innsta hluta Ósa) og um Bringur og Ketilsbrekku. Þar var byggður herkampur (Camp Hopkins [...]) ofan á götuna á stríðsárunum seinni. Hún sést norðan hans og áfram undir varnargirðinguna. Innan hennar taka við gamlir sorphaugar, en

1850-222: Hafnargata, horft til austurs.

1850-222: Hafnargata, horft til ANA.

handan þeirra sést gatan á kafla. [...] Þegar á enda var komið og upphafsreiturinn endurmetinn var ljóst að “Hafnavegur” er tvískiptur; annars vegar gamla gatan (göngu- og reiðleiðin) og hins vegar vagngata (gæti verið frá því rétt fyrir 1900). Síðarnefnda gatan hefur verið lögð ofan í elstu götuna á köflum, einkum næst Höfnum/Kirkjuvogi (vestan Ósabotna) og í Bringum. [...] Ofan við Ósabotna (austan Hunangshellu) greinist gatan í þrennt; götu áfram út með Ósum, elstu götuna og vagnveginn (syðst). Ofan við Ketilsbrekku greinist gatan aftur í tvennt og er vagngatan þá ofan (nordan) við hina. Hin forna þjóðleið milli Rosmhvalaness (Keflavíkur/Ytri-Njarðvíkur) og Hafna lág um Hafnaveg. Gatan er glögg þar sem hún liggur frá Höfnum austan þorpsins ofan við eyðibýlið Teig, út með Ósum að Ósabotnum, um Bringur áleiðis upp í Ketilsbrekku og að varnargirðingunni. Innan hennar voru gerðir sorphaugar svo gatan hverfur þarna undir þá. Í frásögn Leós M. Jónssonar í Höfnum kemur eftirfarandi fram um svæðið frá Þrívörðuhæð að Höfnum: “[...] Spölkorni lengra er Hunangshellu klöpp norðvestan vegarins (á hægri hönd). Gamall niðurgrafinn vegur í Hafnir lá í gegn um skarð sem er í klöppinni - nú grasi gróid. [...]” Hafnavegurinn er mjög greinilegur, sem fyrr sagði. Kastað hefur verið upp úr götunni svo hún sést vel þar sem hún liðast upp lágheiðina (Bringurnar). Nokkrar heilar vörður (sennilega endurhlaðnar) eru við götuna og auk þeirra má víða sjá fallnar vörður. Herkampur, Camp Hopkins, var settur yfir götuna á kafla. Má enn sjá ummerki eftir mannvirkin, ekki síst “vörðu” glerbrota bjórflaska. [...] Ofar, ofan núverandi þjóðvegs, eru Þríhólar og Strokkhóll vestar. Í honum eru álfar eða huldufólk sagt búa. Hæðin norðar, þaðan sem fyrst sést að Höfnum er núverandi þjóðvegur er ekinn, heitir Þrívörðuhæð. (Þrívörður skv. örnefnalýsingu fyrir Hafnir).

Þótt auðvelt sé fyrir vana sporgöngumenn að rekja Hafnavegin er hann ekki sjálfgefinn. Augljóst er þó að vagngatan frá því í lok 19. aldar hefur verið lögð ofan á gömlu leiðina á köflum, sem fyrr sagði, en eldri leiðina má vel greina þar sem hún liggur hlykkjóttari með vöngum lágra hjalla. Báðar leiðirnar stefndu þó augljóslega að sama marki - til byggðalaganna beggja enda. Ein varðan stendur ein í lægð undir Bringum. henni hefur verið haldið við til langs tíma einhverra hluta vegna. Frá henni liggur vörðuð gata til norðurs, áleiðis að enda Djúpavogs. Þar gæti verið um að ræða hluta “Kaupstaðaleiðarinnar” [009]. Vegna vanhugsaðra framkvæmda á svæðinu millum Ósabotna og Bringa hefur vagngatan verið eyðilögð að hluta,” segir á ferli.is.

Sandra Sif Einarsdóttir og Sindri Ellertsson Csillag skráðu Hafnaveg á árunum 2003 og 2008 í sjö hlutum í tengslum við forleifaskráningu í Reykjanesbæ: Leiðarhluti I: “Ca. 50-100 m N við nýja Hafnaveg. Byrjar ca. 300 m SA við Torfdal [GK-035:059]. Liggur í A í átt að Njarðvík. [...] Leiðin var skoðað [sic] frá A-V, þar sem hann liggur samhliða veginum sem út í Hafnir í dag. Leiðin er vörðuð, en þær eru þó flestar hrundar. Leiðin hefur náð frá Njarðvík, að Höfnum og þaðan út á Reykjanes. Við Kalmanstjörn hefur hann klofnað annars vegar í átt að Reykjanesi og hins vegar í átt að Grindavík (Prestastígur, [001]). Leiðin er einkum illa farin austan við Ósabotna og sunnan við varnarsvæði NATO. Leiðin sem hér er fjallað um er hluti af af stærra samhengi, þ.e.a.s. þjóðleið sem hefur í eina tíð verið óslitin alla leið frá Njarðvík, að Höfnum, Merkinesi, Junkaragerði/ Kalmanstjörn og svo í átt að Kirkjuhöfn og Sandhafnarbæjunum, áður en þeir lögðust af, og þaðan út á Reykjanes. [...] Liggur A-V. Rétt rúmlega 2 m á breidd þar sem vegurinn er breiðastur. Það er nokkuð breytilegt hversu breiður hann er, þar sem að vegurinn er víða illa farinn og vegna landbrots og er að hverfa á köflum. Vegurinn er varðaður, en þær eru þó flestar hrundar. Steinar hafa verið lagðir meðfram veginum (nokkuð er af grjóti í veginum, líklegast kastað þangað af sjónum). Við Ósabotna hverfur vegurinn á nokkuð löngum kafla, en sést svo aftur 150 m austar (100 m A við Ósabotna). Þar sem vegurinn sést aftur er varða í góðu ásigkomulagi, og ofarlega á henni er steinn sem stendur út og vísar í SA. Engar aðrar af þeim vörðum sem eru uppistandandi á veginum eru með slíkan stein. Þarna breytist stefna vegarins úr A-V í NASV. Vörðurnar eru færri A-megin við Ósabotna en V-megin. Þær eru þó í betra ásigkomulagi A-megin þar sem þær verða ekki fyrir ágangi. Vegurinn sem einnig er illa farinn vegna sjávargangs inn í Ósum, er vel gróinn innan Ósa og hverfur á köflum þess vegna. Hann er á köflum skemmdur vegna nútíma vegagerðar og lagningu ljósleiðara.”

Leiðarhluti IV: “3.5 m á breidd. 0.2-0.3 m á dýpt. Vegurinn er notaður sem bílvegur í dag og því sést gamla leiðin frekar illa. Það sést þó á köflum að grjót hefur verið lagt í röð í veginn. Leiðin hefur vafalaust verið vörðuð en augljós ummerki þess eru ekki að finna í dag. Hugsanlega hafa vörður [GK-034:097], [GK-034:100], [GK-034:106] tilheyrt henni.”

Leiðarhluti V: “Liggur meðfram og við gamla þjóðveginn frá Höfnum út á Reykjanes. Liggur sunnan við Kalmanstjörn og Junkaragerði, við Hafnaberg og í suður að Sandvík. [...] Liggur N-S. Vegurinn er víða illa farinn og vegna landeyðingar og er mjög orpin sandi og er að hverfa á köflum. Vegurinn er varðaður, en þær eru þó flestar hrundar. Vegurinn hefur líklegast farið mikið undir yngri malarveg, sem er einnig aflögð leið út á Reykjanes. Leiðin hefur í eina tíð verið óslitin alla leið frá Njarðvík, að Höfnum, að Merkinesi, þaðan að Kalmanstjörn og Junkaragerði og svo í átt að Kirkjuhöfn og

Sandhafnarbæjunum áður en þeir lögðust af og þaðan út á Reykjanes. Sá hluti leiðarinnar sem hér er fjallað um hefur náð frá Kalmanstjörn og Junkaragerði að Kirkjuhöfn og Sandhafnarbæjunum og þaðan að Stóru - Sandvík. Í dag er mjög stór hluti leiðarinnar horfinn. Frá Kalmanstjörn og Junkaragerði og að Kirkjuhöfn [sic] sést leiðin ekki, en þar eru þó að finna vörður sem tilheyrta hafa leiðinni. Frá Kirkjuhöfn sést leiðin nokkuð vel áleiðis í suður, en er víða mjög illa farin.”

Leiðarhluti VI: “Stígurinn er liggur frá Stóru-Sandvík (vatninu) út á Reykjanes. V við stíginn er malarvegur sem liggur frá Sandvík út á Reykjanes. Stígurinn liggur yfir helluhraun og sanda. [...] Leiðin var skoðuð frá N-S (frá Stóru-Sandvík út á Reykjanes). Leiðin er víða ógreinileg, einna best sést hún þó við vörður [BY] og [BZ] þar sem steinar hafa líklega verið meðfram leiðinni. Þar sem leiðin er greinileg er hún 2.5 m á breidd (ca. N-S) og 0.2 m á dýpt. Annars er víðast hvar mikill sandur í leiðinni og er hún er alls staðar ekkert eða mjög lítið gróin.

Leiðin er vörðuð stæðilegum vörðum úr hrauni og eru flestar þeirra í ágæti ásigkomulagi. Leiðin er í talsverðri hættu vegna umferðar og umstangs í tengslum við Gufuafllvirkjun (Sérstaklega við vörður [CG-CM]).”

Vegurinn kemur inn á svæðið á nokkrum stöðum, gömul þjóðleið. Hér er verið að skrá yngri veginn, þ.e. vagnveginn. Erfitt er að gera grein fyrir leiðunum að fullu enda er stærstur hluti þeirra utan skráningarsvæðis.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: Hafnir á Reykjanesi, 211; www.ferlir.is/?id=7587; Sandra Sif Einarsdóttir og Bjarni F. Einarsson 2008, 5:1-34, 8:1-16, 10:1-6,, 23:1; 40:1-40:22; 48:1-34; 56:1-10, 56:1-56:10

1850-925: GK-621:008_96 varða samgöngubót

Gróið hraun með grastóftum víða. Varðan er á klapparhól.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-224: GK-621:008_97 varða samgöngubót

1850-224: Varðan, horft til suðasuturs.

1850-228: Varðan, horft til suðurs.

Gróið hraun með grastóftum víða. Varðan er á klapparhól.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-228: GK-621:008_98 varða samgöngubót
Varða á hraunklökk í Ósum. Hún er hluti af Hafnargötu, bæði vagnvegi sem og reiðleið, fleiri vörður eru til austurs.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-227: GK-621:008_99 varða samgöngubót
Varða á hraunklökk í Ósum. Hún er hluti af Hafnargötu, bæði vagnvegi sem og reiðleið, fleiri vörður eru til austurs.

1850-227: Horft til VSV yfir vörðuna.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

1850-924: GK-621:009 Hafnagata gata leið

“Ein varðan stendur ein í lægð undir Bringum. henni hefur verið haldið við til langs tíma einhverra hluta vegna. Frá henni liggur vörðuð gata til norðurs, áleiðis að enda Djúpavogs. Þar gæti verið um að ræða hluta “Kaupstaðaleiðarinnar”,” segir á ferlir.is. Annars staðar á síðunni segir: “Gengið var frá Ósabotnum að Hunangshellu, en við hana er gömul þjóðsaga um finngálkn kennd. Haldið var eftir gömlu Kaupstaðaleiðinni um Draugavog og að Selhellu. [...] Norðan [Djúpa]vogarins, þegar upp á holtið er komið, er Kaupstaðaleiðin rudd svo til þráðbein á drjúgum kafla.” Hér er verið að skrá gömlu reiðgötturnar, þ.e. eldri Hafnagötu.

Hættumat: mikil hætta, vegna landbrots

Heimildir: www.ferlir.is/?id=7587; www.ferlir.is/?id=3799

1850-125: GK-621:017 varða leið

Agnes Stefánsdóttir skráði varðaða leið: “Vörður og vörðubrot eru þó nokkur á skráningarsvæðinu. Þær eru eflaust flestar hluti af gömlu leiðinni milli Reykjanesvita og Hafnar. Framkvæmdir við Reykjanesvirkjun hafa þó að öllum líkindum raskað þó nokkrum vörðunum á leiðinni og er hún því nokkuð brotarkennd í dag. Vörðurnar, sem enn eru til staðar, voru skráðar og tekinn gps punktur á þeim.” Þetta er ein af þessum vörðum.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: Agnes Stefánsdóttir, 13, 22

1850-20: GK-621:017 varða leið

Agnes Stefánsdóttir skráði varðaða leið: “Vörður og vörðubrot eru þó nokkur á skráningarsvæðinu. Þær eru eflaust flestar hluti af gömlu leiðinni milli Reykjanesvita og Hafnar. Framkvæmdir við Reykjanesvirkjun hafa þó að öllum líkindum raskað þó nokkrum vörðunum á leiðinni og er hún því nokkuð brotarkennd í dag. Vörðurnar, sem enn eru til staðar, voru skráðar og tekinn gps punktur á þeim.” Þetta er ein af þessum vörðum.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: Agnes Stefánsdóttir, 13, 22

1850-20: Varðan, horft til norðausturs.

1850-21: Varðan, horft til norðausturs.

1850-21: GK-621:017 varða leið

Agnes Stefánsdóttir skráði varðaða leið: “Vörður og vörðubrot eru þó nokkur á skráningarsvæðinu. Þær eru eflaust flestar hluti af gömlu leiðinni milli Reykjanesvita og Hafnar. Framkvæmdir við Reykjanesvirkjun hafa þó að öllum líkindum raskað þó nokkrum vörðunum á leiðinni og er hún því nokkuð brotarkennd í dag. Vörðurnar, sem enn eru til staðar, voru skráðar og tekinn gps punktur á þeim.” Þetta er ein af þessum vörðum.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: Agnes Stefánsdóttir, 13, 22

1850-22: GK-621:017 varða leið

Agnes Stefánsdóttir skráði varðaða leið: “Vörður og vörðubrot eru þó nokkur á skráningarsvæðinu. Þær eru eflaust flestar hluti af gömlu leiðinni milli Reykjanesvita og Hafnar. Framkvæmdir við Reykjanesvirkjun hafa þó að öllum líkindum raskað þó nokkrum vörðunum á leiðinni og er hún því nokkuð brotackennd í dag. Vörðurnar, sem enn eru til staðar, voru skráðar og tekinn gps punktur á þeim.” Þetta er ein af þessum vörðum.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: Agnes Stefánsdóttir, 13, 22

1850-22: Varðan við leið, horft til norðurs.

1850-23: GK-621:017 varða leið

Agnes Stefánsdóttir skráði varðaða leið: “Vörður og vörðubrot eru þó nokkur á skráningarsvæðinu. Þær eru eflaust flestar hluti af gömlu leiðinni milli Reykjanesvita og Hafnar. Framkvæmdir við Reykjanesvirkjun hafa þó að öllum líkindum raskað þó nokkrum vörðunum á leiðinni og er hún því nokkuð brotackennd í dag. Vörðurnar, sem enn eru til staðar, voru skráðar og tekinn gps punktur á þeim.” Þetta er ein af þessum vörðum.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: Agnes Stefánsdóttir, 13, 22

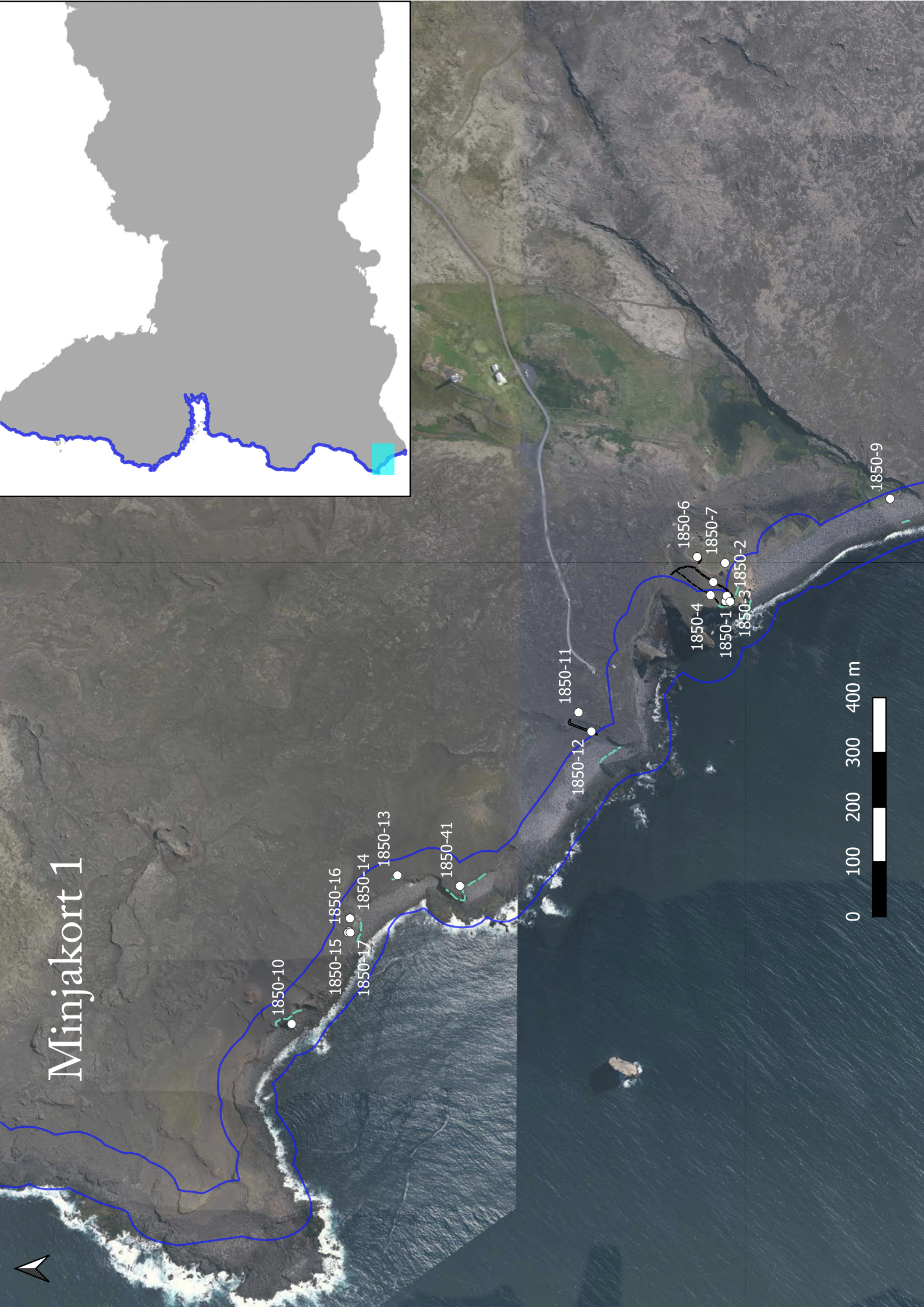

1850-23: Varðan við leið, horft til suðvesturs.

Viðauki IV: Minjakort

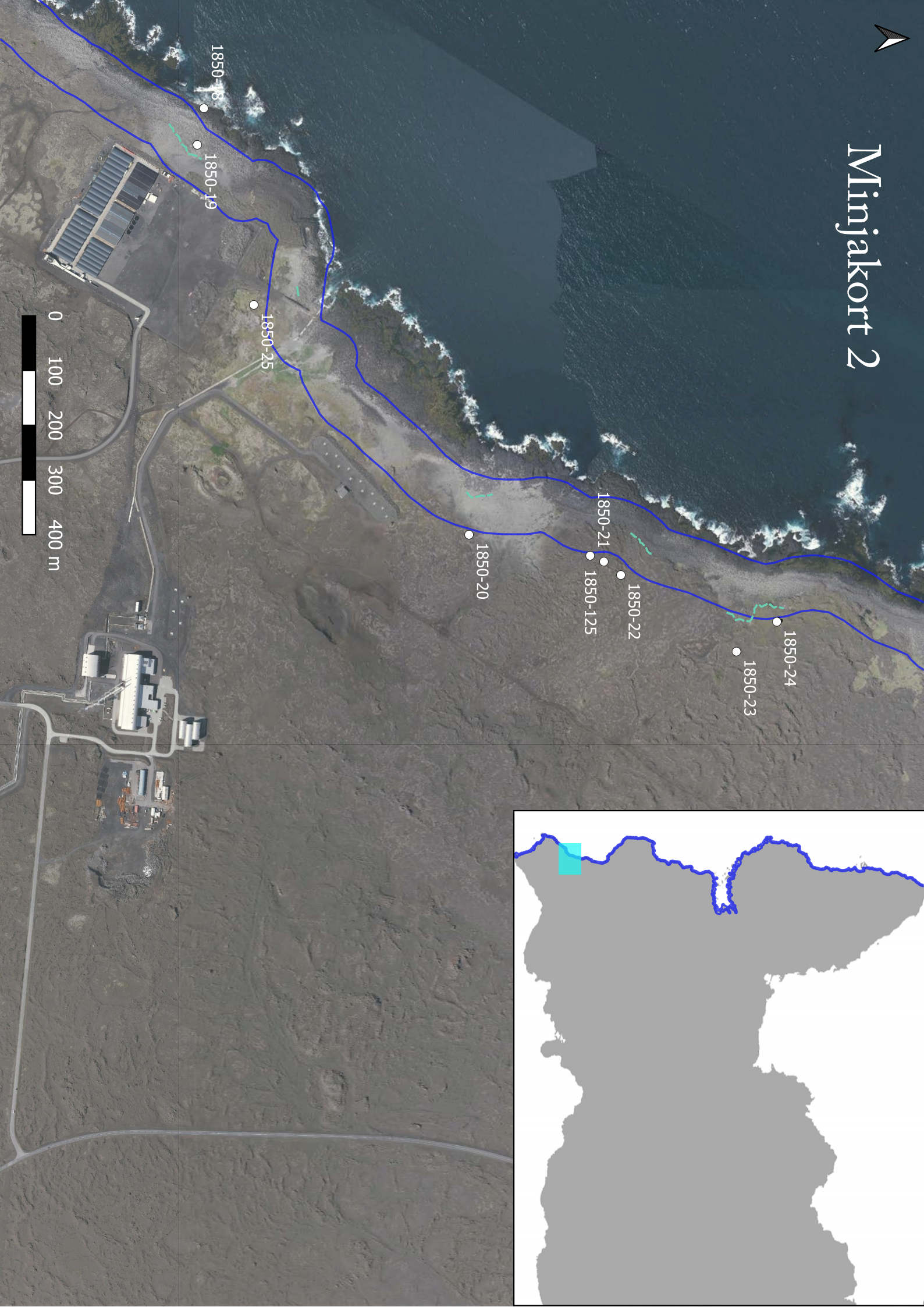
Minjakort 1

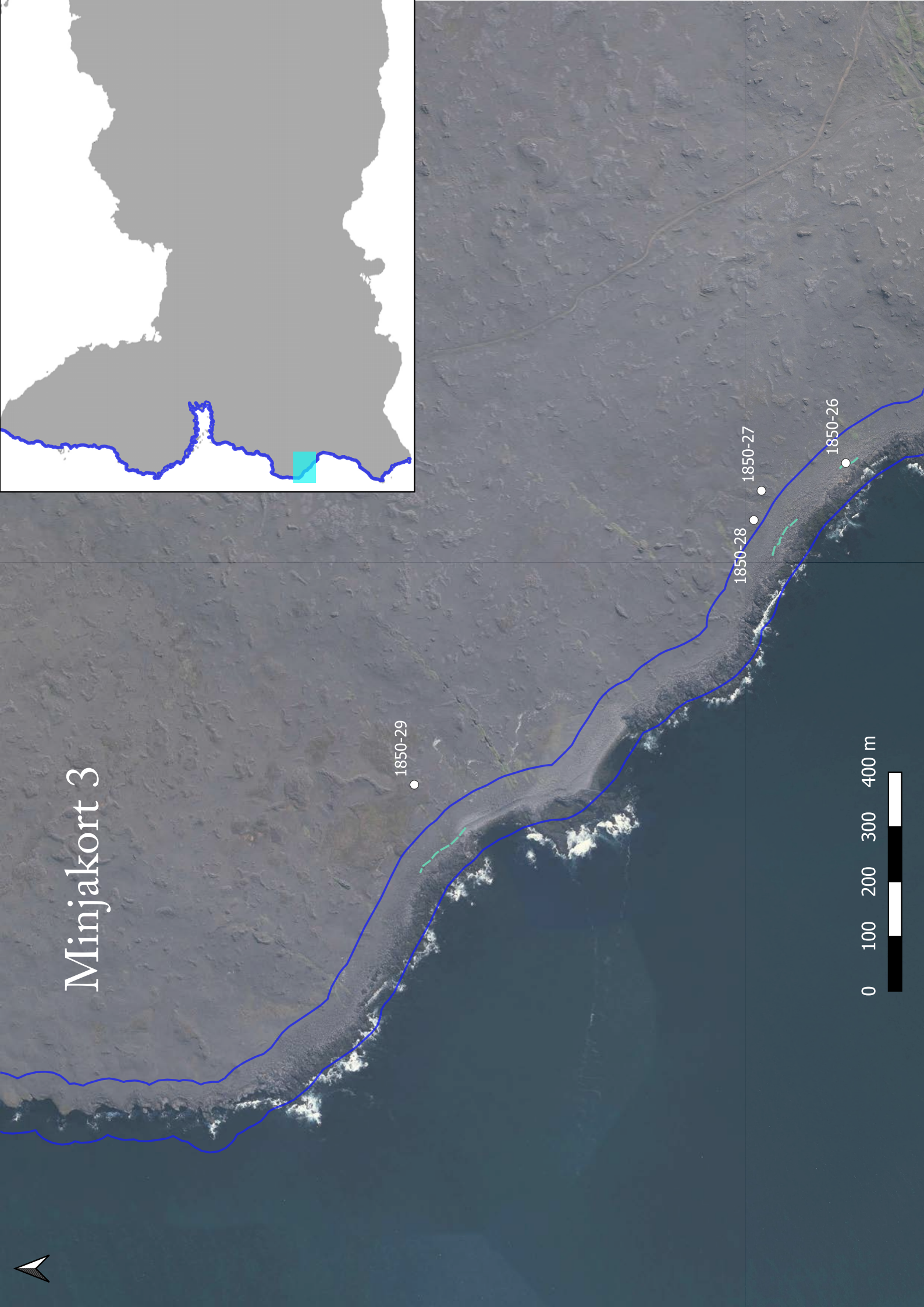

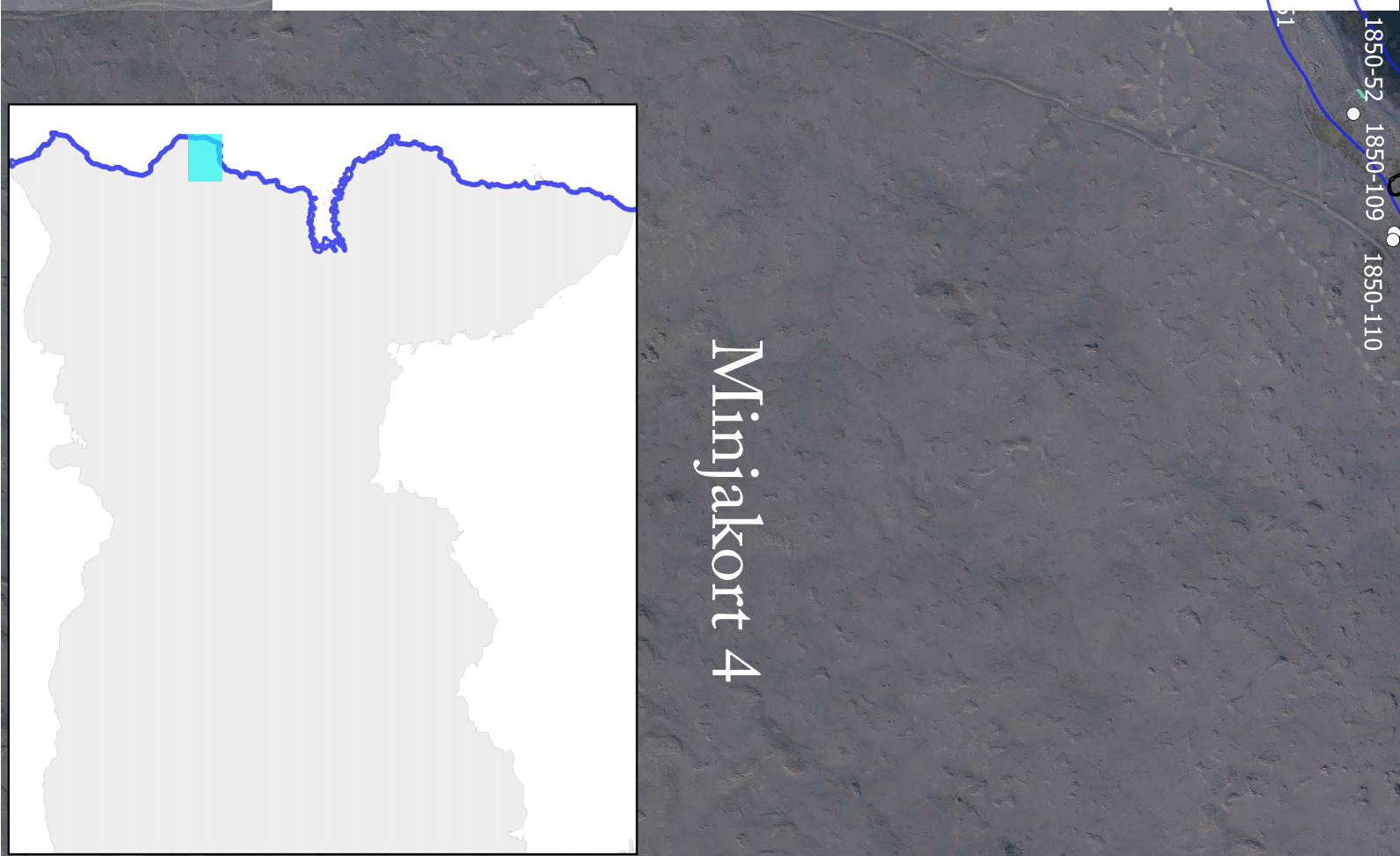
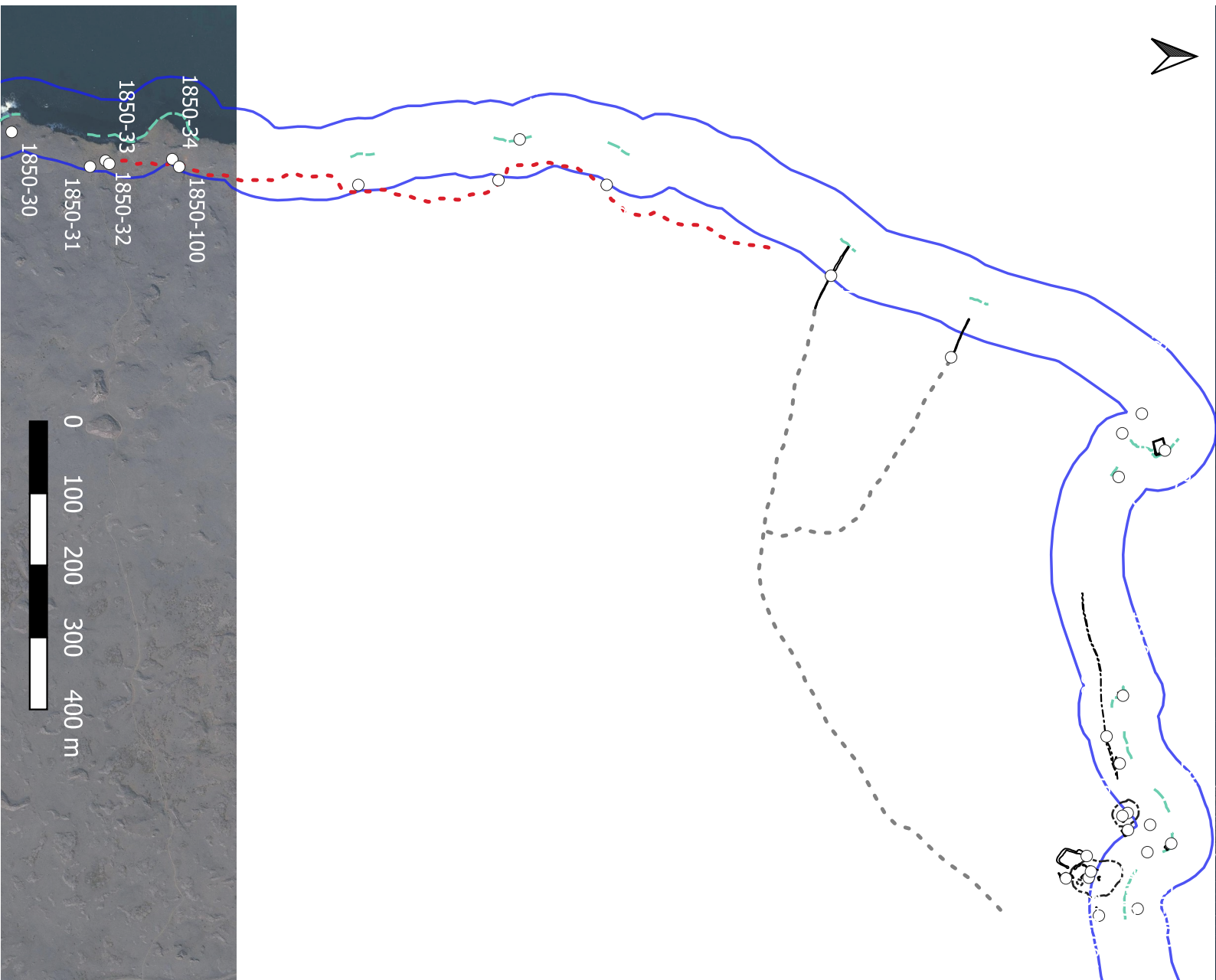
Minjakort 2

0 100 200 300 400 m

Minjakort 4

Minjakort 5

1850-36

1850-35

1850-37

1850-38

1850-39

1850-46

1850-901

1850-43

1850-40

1850-44

1850-900

1850-42

1850-45

1850-904

1850-48

1850-47

1850-51

1850-50

1850-52

1850-115

1850-111

1850-112

1850-113

1850-109

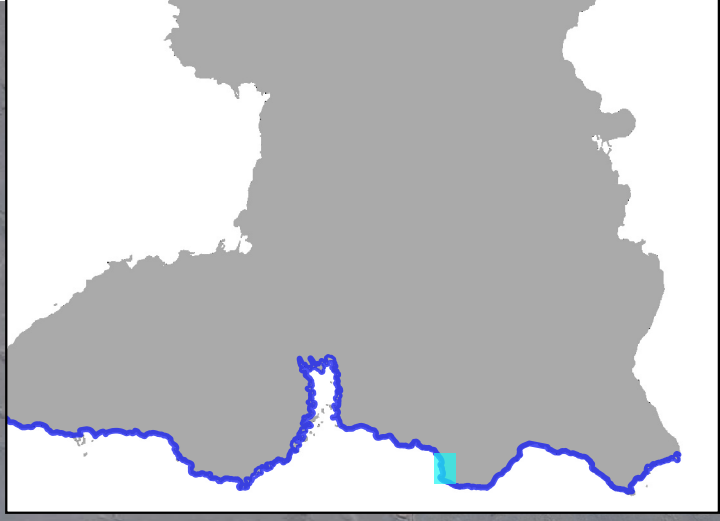
1850-110

1850-126

1850-106

1850-105

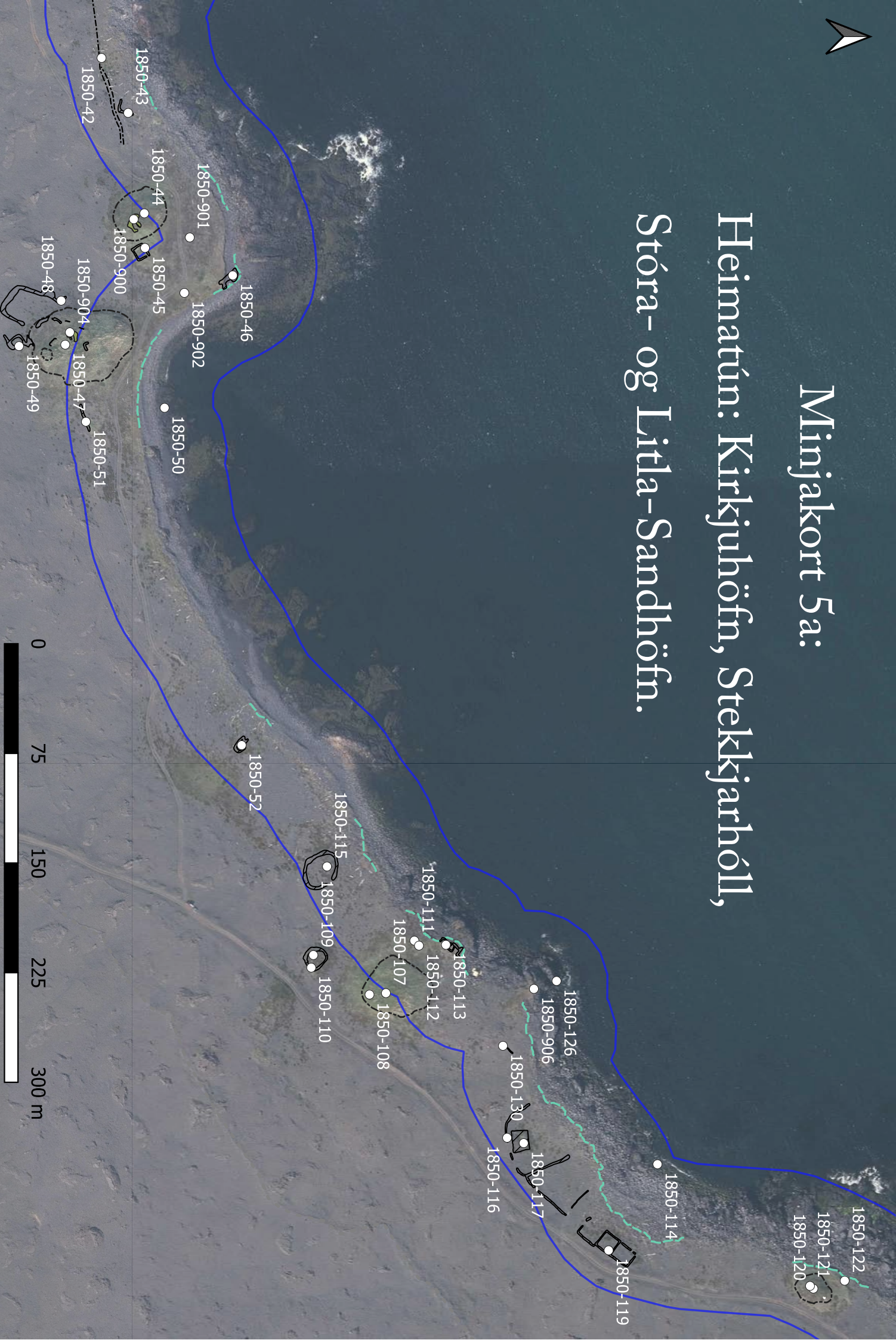
0 100 200 300 400 m

Minjakort 5a:

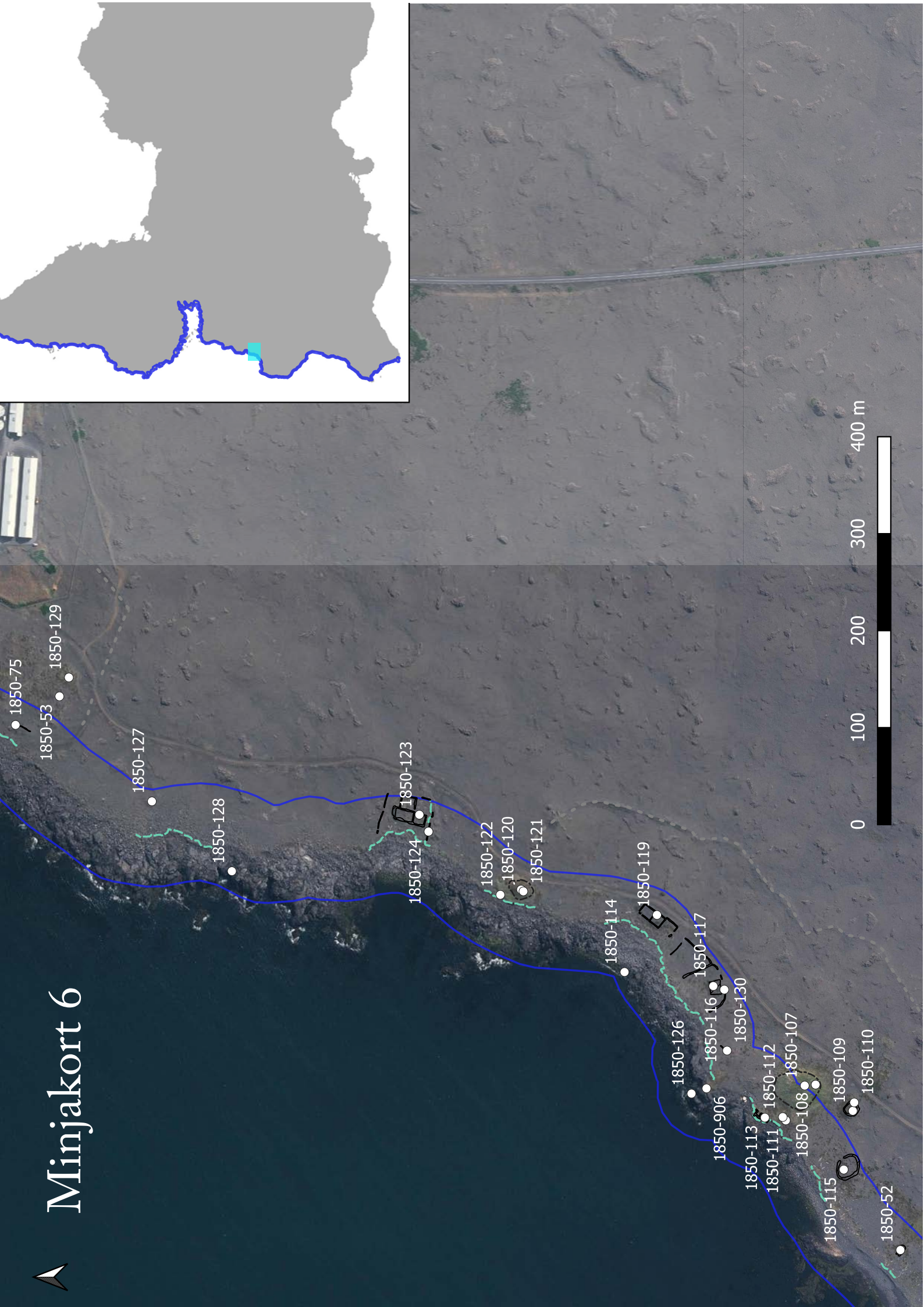
Heimatún: Kirkjuhöfn, Stekkjarhóll,
Stóra- og Litla-Sandhöfn.

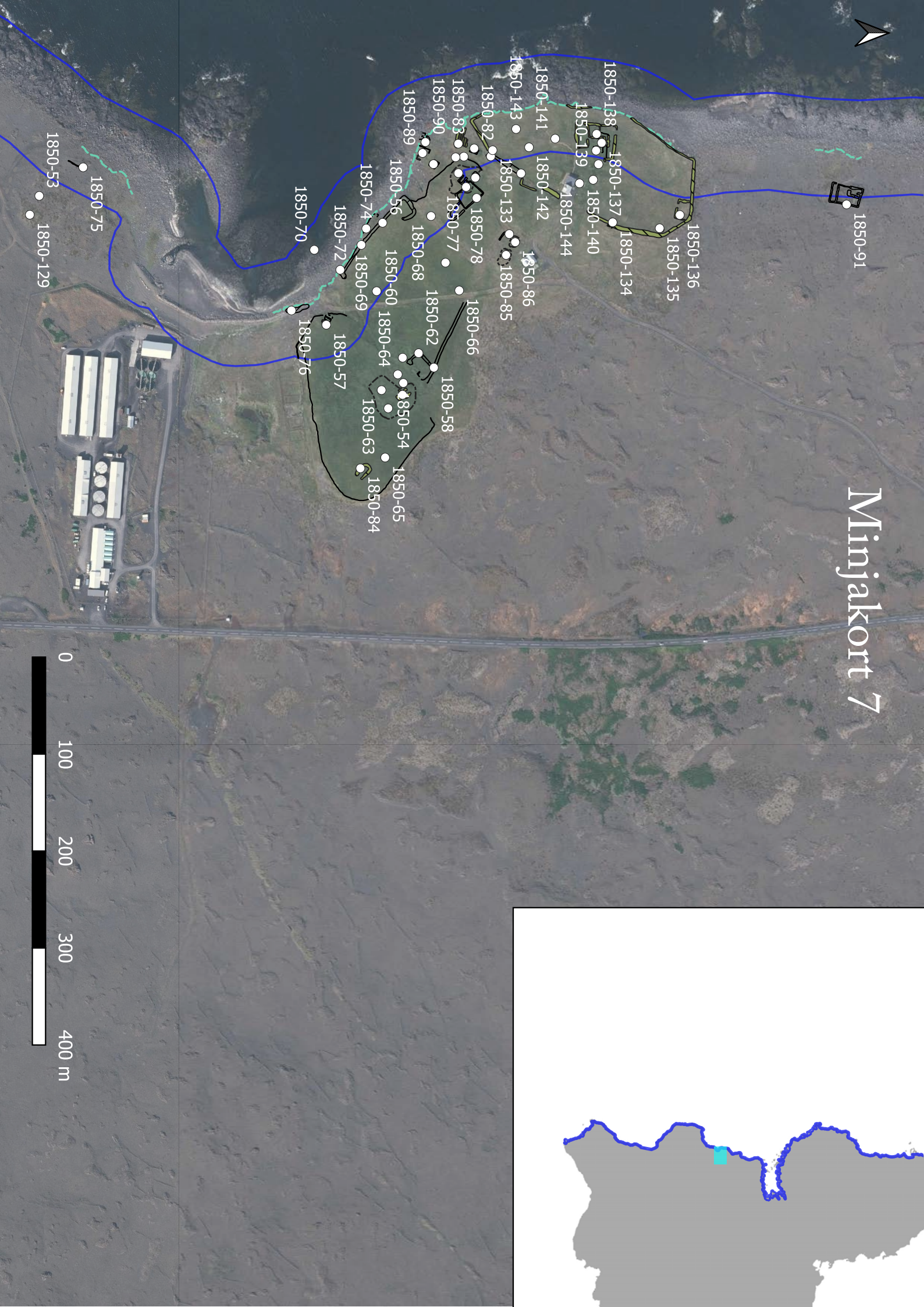
0 75 150 225 300 m

Minjakort 6

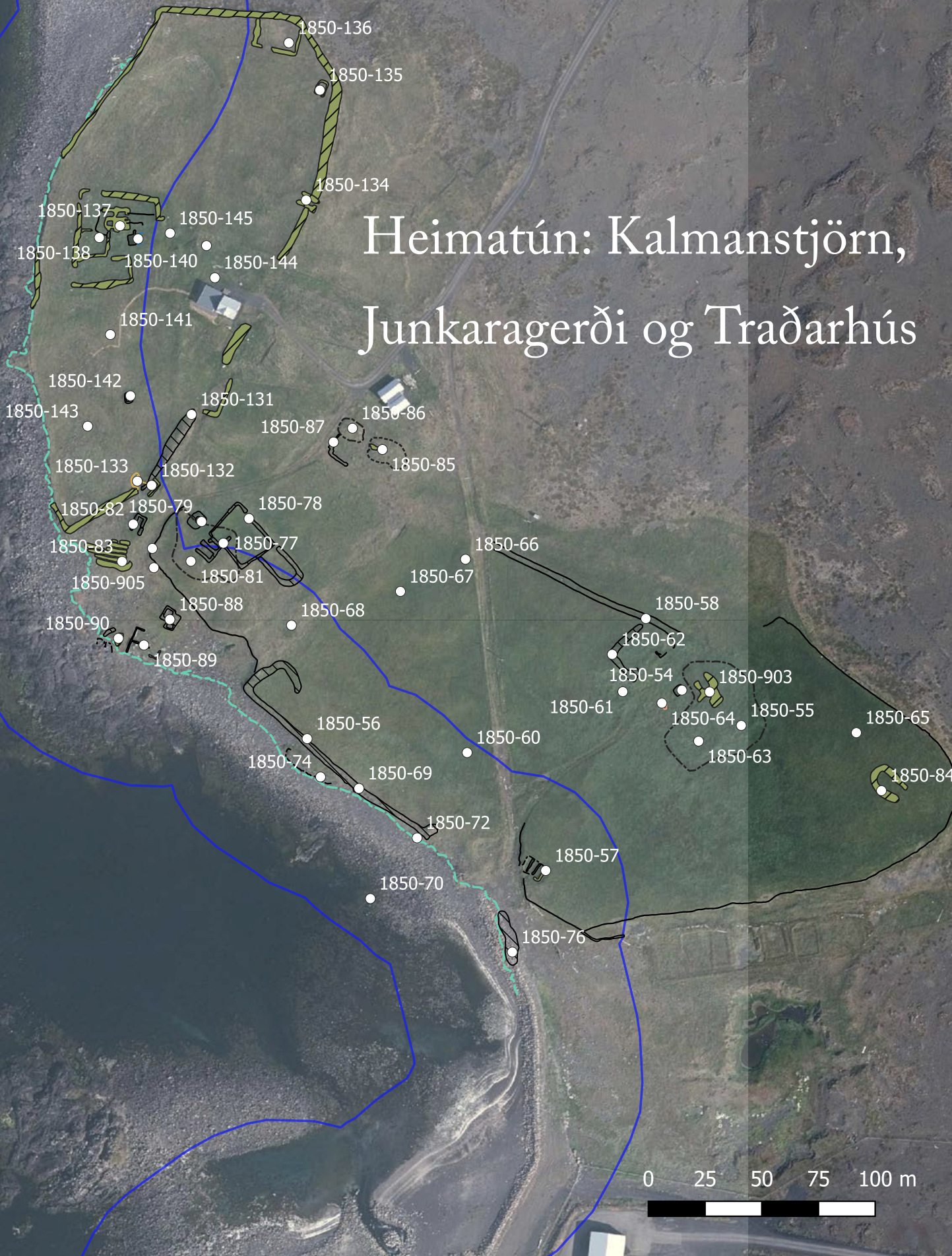

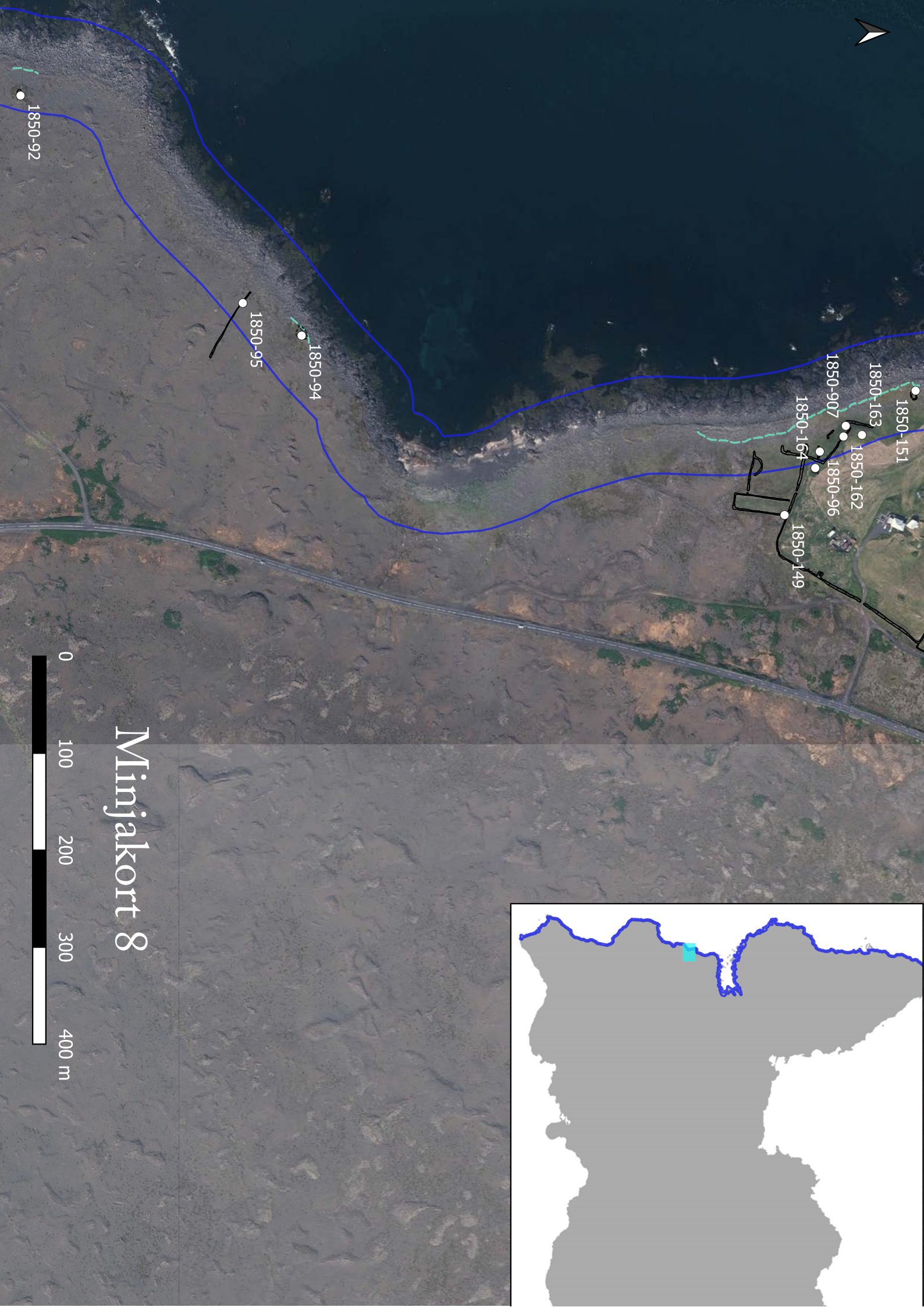
Minjakort 7

Minjakort 7a:

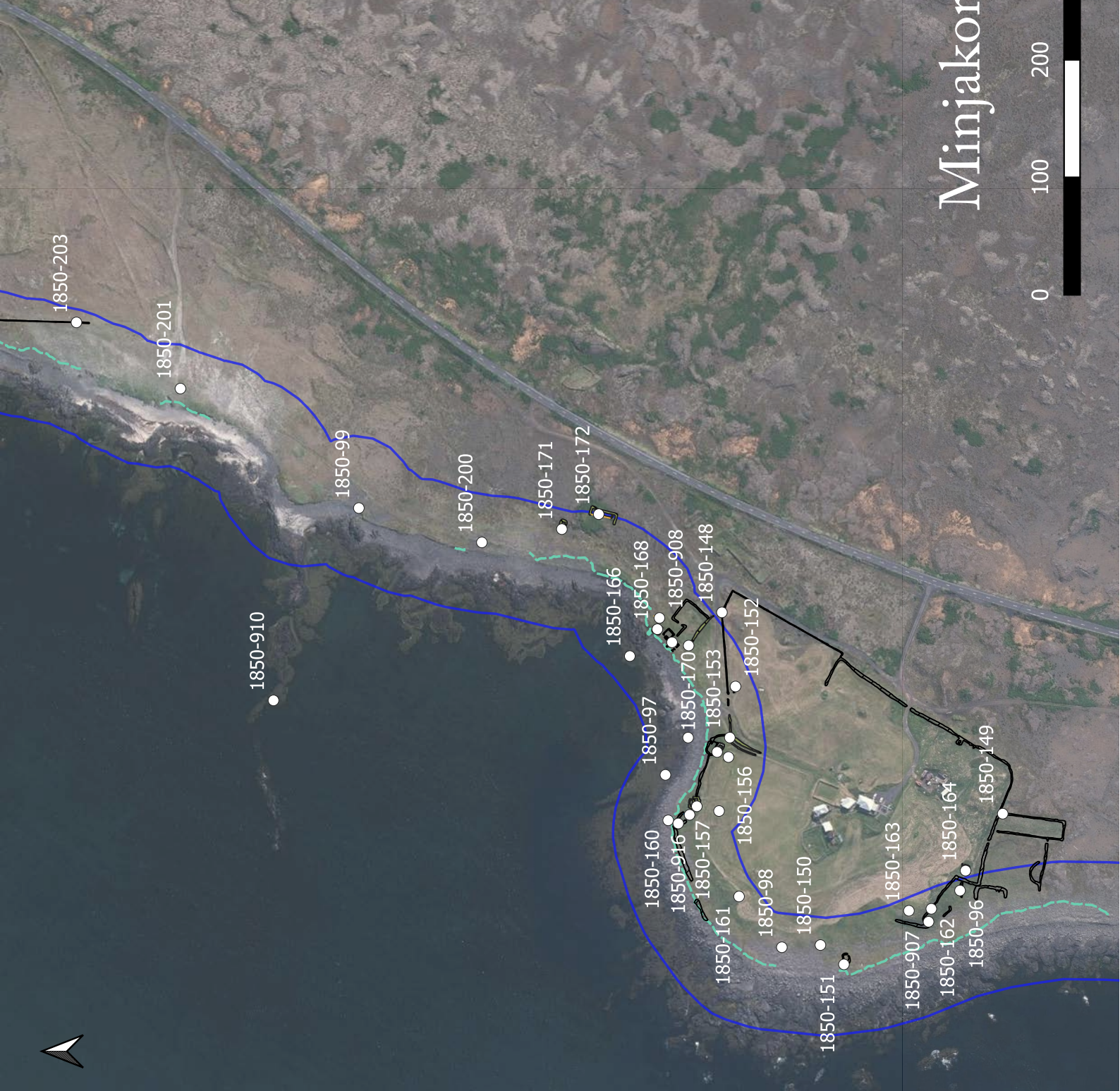
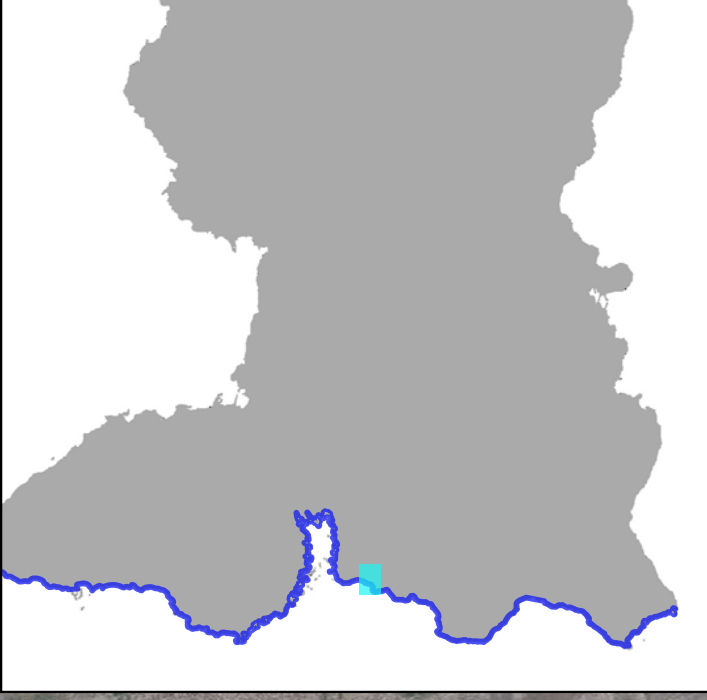
Heimatún: Kalmanstjörn,
Junkaragerði og Traðarhús

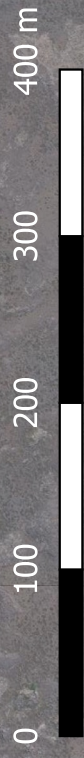

Minjakort 8

0 100 200 300 400 m

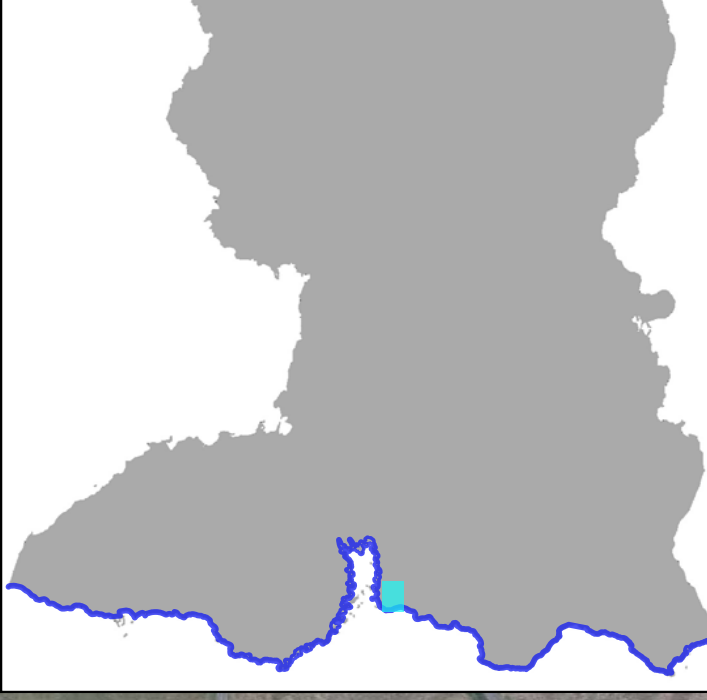
Minjakort 9

Minjakort 9a:

Heimatún: Merkines

Minjakort 10

0 100 200 300 400 m

1850-178
1850-179

1850-177

1850-175

1850-174

1850-196

1850-173

1850-209

1850-208

1850-207

1850-213

1850-193

1850-211

1850-922

1850-210

1850-206

1850-212

1850-192

1850-205

1850-204

1850-203

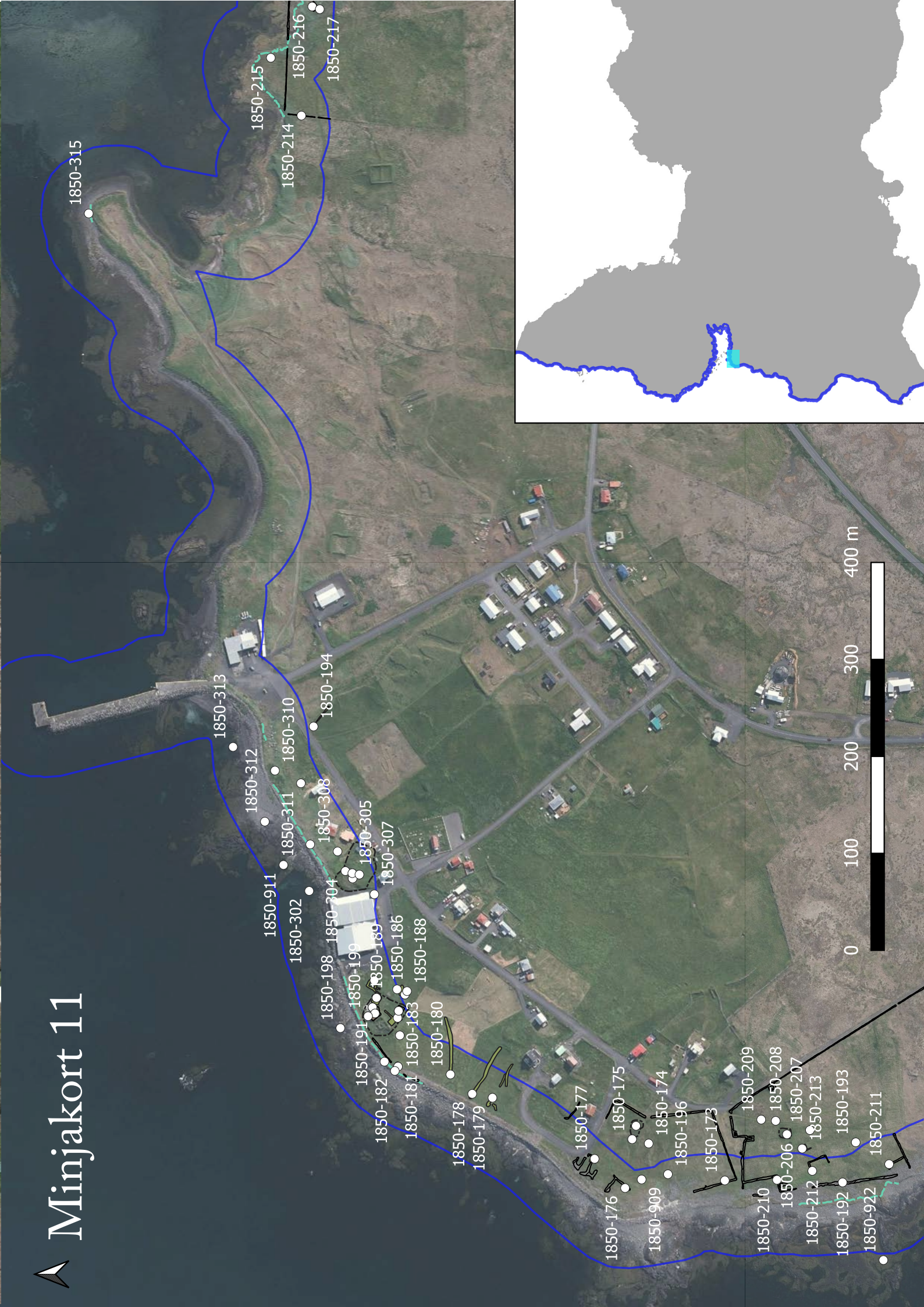

Minjakort 10a:

Heimatún: Réttarhús og Garðar

0 25 50 75 100 m

Minjakort 11

Minjakort 11a:

Heimatún: Kirkjuvogur og Kotvogur

Minjakort 12

1850-219

1850-220

1850-912

1850-221

1850-923

1850-218

1850-913

1850-215

1850-214

1850-217

1850-216

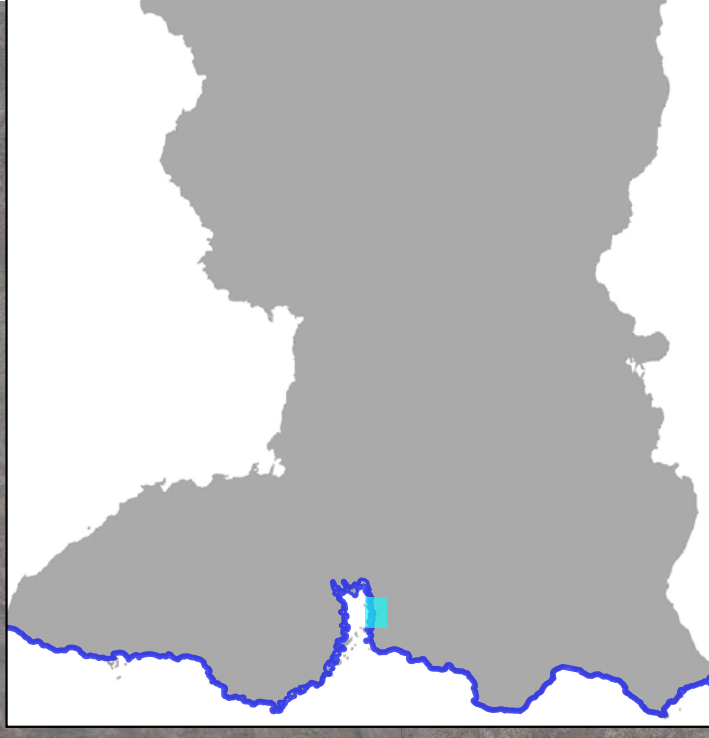
1850-925

1850-222

1850-223

1850-924

0 100 200 300 400 m

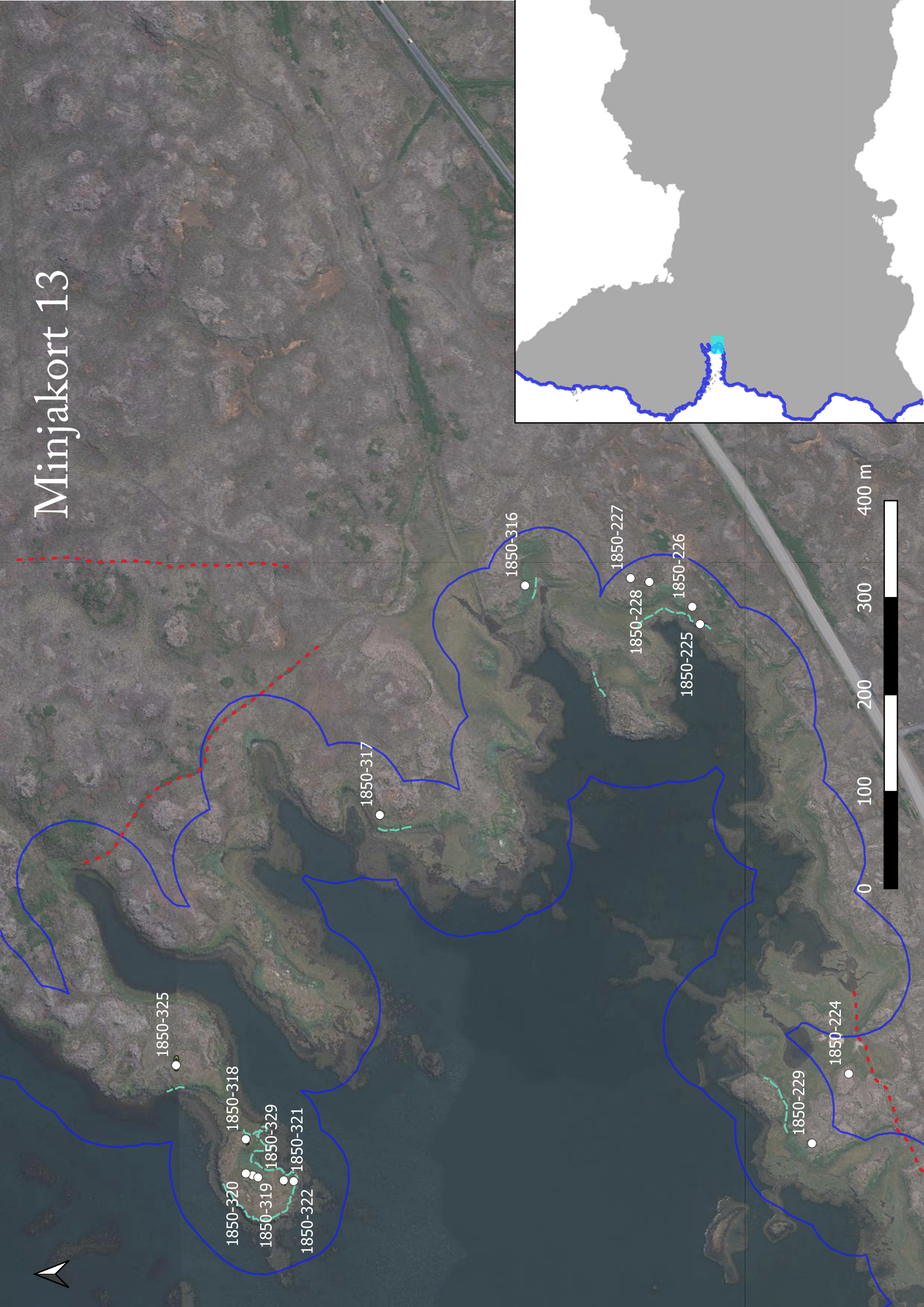

Minjakort 12a:

Heimatún: Teigur

Minjakort 13

Minjakort 14

